

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.6 / 2013 APRĪLIS

LATVIJAS
TIESNEŠU
KONFERENCETIESĪBU PRAKSE:
SENĀTA
JUDIKATŪRAPUBLISKAIS PĀRSKATS
PAR AUGSTĀKĀS TIESAS
DARBU 2012. GADĀAUGSTĀKAJĀ TIESĀ
2013. GADA 15. FEBRUĀRĪ

Latvijas Valsts prezidenta vizīte Augstākajā tiesā 2013. gada 15. februārī. Pie sarunu galda Valsts prezidents Andris Bērziņš un viņa padomnieki un Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāji, Judikatūras nodaļas un Administrācijas vadītāji

Augstākās tiesas vadība kopā ar Valsts prezidentu. No kreisās: Pāvels Gruziņš, Pēteris Dzalbe, Gunārs Aigars, Sandra Lapiņa, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Valsts prezidents Andris Bērziņš, Ervīns Kušķis, Veronika Krūmiņa un Zigmants Gencs

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI 2013. GADA JANVĀRĪ

Pirmajā rindā no kreisās: Rudīte Vīduša, Ilze Skultāne, Edīte Vernuša, Jautrīte Briede, Kalvis Torgāns, Zigmanis Gencs, Pēteris Dzalbe, Ivars Bičkovičs, Gunārs Aigars, Veronika Krūmiņa, Ervīns Kušķis, Anīta Nusberga, Sandra Krūmiņa, Ineta Ozola. Otrajā rindā: Līvija Slika, Marika Senkāne, Inta Lauka, Dace Jansone, Māriete Zāgere, Vanda Cīrule, Anda Vītola, Ināra Garda, Skaidrīte Lodziņa, Anda Briede, Anīta Čerņavska, Andrejs Lepse, Māra Kattlapa, Ludmila Poļakova, Daina Treija, Anīta Poļakova, Artūrs Freibergs, Jānis Neimanis. Trešajā rindā: Vēsma Kakste, Dace Mīta, Zane Pētersone, Intars Bisters, Normunds Salenieks, Valerijis Maksimovs, Valerijans Jonikāns, Aldis Laviņš, Aivars Keišs, Pēteris Opincāns, Voldemārs Čīzevskis, Jānis Tiltiņš, Raimonds Grāvelsiņš, Ļubova Kušnīre, Aivars Uminskis, Arnis Dundurs, Andris Guļāns

BILETENS Nr.6 2013. gada aprīlis

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redkolēģija
Zigmants Gencs, Pēteris Dzalbe,
Veronika Krūmiņa
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa,
Valsts prezidenta kanceleja,
Tieslietu ministrija,
Boriss Koļesņikovs

Iespiests SIA Dardedze hologrāfija
Metiens 300 eks. Rīga, 2013

SATURS

I	INFORMĀCIJA	3
	Tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju ari turpmāk vadīs Gunārs Aigars	2
	Dod prakses iespēju studentiem	2
	Valsts prezidents sola atbalstu Augstākās tiesas priekšlikumiem	3
	Senatori piedalījušies Latvijas Republikas Satversmes VI un VII nodaļas komentāru sagatavošanā	3
II	TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS	4
III	PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	6
	Informē senatori Jānis NEIMANIS, Rudite VĪDUŠA, Jautrite BRIEDE, Dace MITA, Valerijans JONIKĀNS, tiesnese Zane PĒTERSONE	
IV	TIESĪBDOMAS: REFERĀTI, PUBLIKĀCIJAS	9
	Pēteris OPINCĀNS. Juridisko personu atbildība Latvijā, Lietuvā un Igaunijā	9
	Gvido ZEMRĪBO. Kasācijas instances regulējums civilprocesuālajā likumdošanā un no tā izrietošās problēmas	12
	Aldis LAVIŅŠ. Pārdomas par Senāta darbības efektivitāti	18
	Kalvis TORĢĀNS. Iedot darba rīkus daudziem	26
	Līva SKUJIŅA. Augstākās tiesas Senāta atziņas publisko iepirkumu lietās	28
	Jautrite BRIEDE. Valsts valodas aizsardzības aspekti administratīvo tiesu praksē	30
V	LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE	34
	1. UZRUNAS, ZIŅOJUMI	34
	2. TIESU DARBS ATBILSTOŠI EIROPAS CIVĒKTIESĪBU UN PAMATBRĪVĪBU AIZSADZĪBAS KONVENCIJAI	39
	Kristīne LĪCE. Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas tiesu mijiedarbība	39
	Juris JANSONS. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas ievērošana tiesu darbībā	42
	Artūrs KUČS. Vārda brīvības un citu pamattiesību līdzsvarošana	
	Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas tiesu praksē	43
	Anita KOVAĻĒVSKA. Tiesu prakses vienveidība tiesību uz taisnīgu tiesu kontekstā	46
	Martiņš MITS. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra Augstākās tiesas nolēmumos	49
	<i>Atbildes uz tiesnešu jautājumiem</i>	52
	3. AKTUĀLIE PROBLĒMJAUTĀJUMI TIESĪBU NOZARĒS	53
	Ginta SNIEDZĪTE. Tiesnešu tiesību attīstība Latvijā – pozitīvās un negatīvās tendences	53
	Civiltiesību sekcija	61
	Ingmara BERGMANE. Aizgādība – kopīga, atsevišķa un ikdienas, saskarsmes tiesības un uzturlīdzekļi bērnam	61
	Irēna KUCINA. Pārrobežu ģimenes tiesību aktualitātes	65
	Valerijans JONIKĀNS. Darba likumā ietvertu ģenerālklausulu aizpildīšana	68
	Gunārs AIGARS. Sūdzības par īpašuma izsolēm	69
	Kalvis TORĢĀNS. Nokavējuma procentu un līgumsodu piedziņa pēc aizdevuma līguma izbeigšanas	70
	Krimināltiesību sekcija	73
	Kristīne STRADA-ROZENBERGA. Tiesu darbam aktuālākais 2012. gada 24. maija Kriminālprocesa likuma grozījumos	73
	Juris STUKĀNS. Administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas aktualitātes	81
	Indra GRATKOVSKA. Kriminālsodu politika	85
	Administratīvo tiesību sekcija	86
	Jautrite BRIEDE. Pieteikums par konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu	86
	<i>Atbildes uz tiesnešu jautājumiem</i>	90
VI	PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2012. GADĀ	91
VII	TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA	116
	Augstākās tiesas mājaslapā publicēto Senāta 2012. gada nolēmumu rādītāji	116
	Senāta Civiltiesu departaments. Klasifikators pēc lietu kategorijām	116
	Tiesību aktu rādītājs	121
	Senāta Krimināllietu departaments. Klasifikators pēc likumu normām	127
	Tiesību aktu rādītājs	131
	Senāta Administratīvo lietu departaments. Klasifikators pēc lietu kategorijām	135
	Tiesību aktu rādītājs	142
	Juridiskās literatūras jaunumi	151

I INFORMĀCIJA

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJU ARĪ TURPMĀK VADĪS GUNĀRS AIGARS

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija pirmajā sēdē (no kreisās): Kristīne Zdanovska, Ervīns Kušķis, Gunita Galiņa, Ināra Zariņa, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, Anna Biksiniece, Silva Reinholde, Veronika Krūmiņa un Zita Kupce

Jaunā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, ko tiesneši ievēlēja pagājušajā gadā, pirmajā sēdē 25. janvārī par kolēģijas priekšsēdētāju atkārtoti ievēlēja Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju Gunāru Aigaru, kurš Tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju vada jau trīspadsmit gadus, bet par kolēģijas priekšsēdētāja vietnieku – Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāju Ervinu Kušķi.

Jaunievēlētajai Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai līdzās citiem pienākumiem tiesnešu karjeras jautājumos laikā no 2013. gada līdz 2016. gadam būs jāveic pirmo visu Zemesgrāmatu nodaļu, rajonu (pilsētu) tiesu, apgabaltiesu un Augstākās tiesas tiesnešu profesionālās darbības kārtējo novērtēšanu, kā tas paredzēts likumā „Par tiesu varu”.

DOD PRAKSES IESPĒJU STUDENTIEM

Lai dotu iespēju tiesību zinātņu programmas studentiem nostiprināt augstskolā iegūtās teorētiskās zināšanas, kā arī apgūt praktiskās iemaņas ar tiesas spriešanu saistītās jomās, Augstākā tiesa uzsākusi jaunu projektu – piedāvāt prakses iespēju studentiem. Martā praksi Senāta Administratīvo lietu departamentā uzsāka pieci Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes trešā kursa studenti, kuri tika izraudzīti konkursa kārtībā.

Prakses ilgums būs seši mēneši. Praktikanti strādās astoņas stundas nedēļā, palīdzot senatoriem sagatavot izskatāmās lietas, apkopojot tiesu praksi, analizējot tiesu statistikas datus un apgūstot citus senatoru palīgu pienākumus. Samak-

su par darbu studenti nesaņems, taču iegūs neatsveramu pieredzi un prakses noslēgumā – Senāta rekomendāciju jeb atsauksmi, kas būs labs ieraksts topošā jurista CV un vērtīga priekšrocība darba tirgū.

Katram praktikantam būs savs senators – darbaudzinātājs. Departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, kura arī pati būs viena no prakses vadītājām, pauž gandarījumu, ka senatori piekrituši uzņemt papildus pienākumus un strādāt ar studentiem. Viņi to dara gan tādēļ, lai atbalstītu spējīgus, mērķtiecīgus jauniešus, dodot iespēju pirmajai darba praksei, gan tādēļ, lai, iespējams, jau savlaikus sagatavotu senatoru palīgu rezervi.

VALSTS PREZIDENTS SOLA ATBALSTU AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠLIKUMIEM

„Augstākās tiesas darbībai ir jābūt efektīvai, jo no tās ir atkarīgs ne tikai konkrēto lietu, bet arī valsts attīstības augšanas temps,” pēc tikšanās ar Augstākās tiesas vadību 15. februārī norādīja Latvijas Valsts prezidents Andris Bērziņš. Valsts prezidents solīja atbalstīt un virzīt likumdošanas procesos Augstākās tiesas praksē izkristalizējušos priekšlikumu tiesu procesu efektīvizēšanai.

Uzsākot vizīti Augstākajā tiesā, Augstākās tiesas priekšsēdētājs iepazīstināja Valsts prezidentu ar tiesas telpām un darbiniekiem, apmeklējot Senāta kanceleju un Senāta Administratīvo lietu departamentu. Sarunas laikā ar Augstākās tiesas vadību Valsts prezidentam tika sniegta informācija par tiesas struktūru, tiesnešu un darbinieku skaitu un darba slodzi. Valsts prezidents

uzsvēra, ka tik liela slodze – gandrīz katrās divās dienās pa vienai lietai katram tiesnesim – augstākajā tiesu instancē ir nesamērīgi augsta un nerāda pozitīvu tendenci ne tikai no tiesas efektivitātes un kvalitātes, bet arī no valsts attīstības un tiesiskuma viedokļa. Tika pārrunāts arī jautājums par Augstākās tiesas reorganizāciju, ieviešot Latvijā „tiro” trīspakāpju tiesu modeli, par ko Valsts prezidents norādīja, ka šajā procesā pēc būtības būtu jārunā par reorganizāciju, nevis Augstākās tiesas tiesu palātu likvidāciju.

Valsts prezidents aicināja Augstāko tiesu būt aktīviem savu priekšlikumu piedāvājumā, un, ņemot vērā, ka tiesai nav likumdošanas ierosināšanas tiesību, solīja atbalstu tiesas priekšlikumu virzībai.

SENATORI PIEDALĪJUŠIES LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES VI UN VII NODAĻAS KOMENTĀRU SAGATAVOŠANĀ

Satversmes komentāru autori, redkolēģija un izdevēji kopā ar Valsts prezidentu

Latvijas tiesību zinātņu vēsturē pēc satura, apjoma un iesaistīto zinātnieku skaita vēl nebijis pētījums konstitucionālajās tiesībās turpinās, un februārī klajā nācis kārtējais Satversmes komentāru izdevums, kurā iekļautas divas Satversmes nodaļas – VI nodaļa „Tiesa” un VII nodaļa „Valsts kontrole”.

Zinātniskā projekta vadītājs profesors Ringolds Balodis, komentāru autori – tiesību zinātnes un prakses autoritātes. Starp autoriem arī Augstākās tiesas senatori: komentāru ievadu sagatavojusi Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Satversmes 82. panta komentāru autors – senators Jānis Neimanis, 83. panta komentāru autore – senatore Jautrīte Briede.

Satversmes komentāru atvēršanas svētkos, kas 15. februārī notika Augstākajā tiesā, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs uzsvēra, ka Latvijas valsts pamatos ir likta demokrātiskas valsts pamatvērtība – Satversmē nostiprināts valsts varas dališanas princips, un viens no priekšnoteikumiem tam ir tiesu varas institucionāla un funkcionāla nošķirtība no likumdošanas un izpildu varas. Satversmes samērā īsā sadaļā par tieslietām liecina par cieņu pret tiesas neatkarības principu. Augstākās tiesas priekšsēdētājs uzsvēra, ka tiesu un tiesnešu ikdienas darbs faktiski ir piepildījis un piepilda Satversmes 6. nodaļas lakoniskos formulējumus ar darbojušos saturu. Cik atbilstoši Satversmes garam tas izdevies – par to būs interesanti lasīt Satversmes komentāros.

II

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

TIESLIETU PADOME

18.02.2013. LĒMUMS NR.18.

PAR MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORU UN ZVĒRINĀTU TIESU IZPILDĪTĀJU DARBĪBAS TIESISKUMA KONTROLI

Tieslietu padome ir saņēmusi Tieslietu ministrijas 2013. gada 30. janvāra vēstuli Nr.1-22/382 par maksātnespējas procesa administratoru un zvērinātu tiesu izpildītāju darbības tiesiskuma kontroli. Vēstulē ir izteikts lūgums Tieslietu padomē izskatīt jautājumu par tiesu varas kompetencē esošo uzraudzības mehānismu pilnveidošanas iespējām maksātnespējas administratoru un zvērinātu tiesu izpildītāju darbības tiesiskuma kontrolē.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos materiālus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma:

- atbalstīt Tieslietu ministrijas 2013. gada 30. janvāra vēstulē pausto viedokli, ka šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums tiesu varas īstenošanās maksātnespējas procesa administratoru uzraudzības jomā ir skaidrs un atbilstošs tam, lai maksimāli nodrošinātu kvalitatīvu un tiesību normām atbilstošu maksātnespējas procesa norisi, kā arī nodrošina zvērinātu tiesu izpildītāju darbības tiesiskuma kontroli.

18.02.2013. LĒMUMS NR.17.

PAR VIEDOKĻA SNIEGŠANU LIETĀ NR.2012-22-0133

Tieslietu padome ir saņēmusi Satversmes tiesas tiesneša Ulda Ķīņa lēmumu lietā Nr.2012-22-0103 „Par Civilprocesa likuma 567. panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes samaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam un Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumu Nr.670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” 8., 9., 10., 11. un 12. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam”, ar kuru Tieslietu padome ir atzīta par pieaicinātu personu šajā lietā un aicināta sniegt rakstveida viedokli.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos materiālus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma vērst uzmanību uz šādiem aspektiem:

1. Tiesu izpildītājs ir valsts varas norikota valsts amatpersona, kurai uzdots veikt likumā noteikto publisko funkciju. No tiesiskā regulējuma nepārprotami izriet likumdevēja griba, uzdotot valsts amatpersonai veikt konkrētu amata darbu, paredzēt finanšu līdzekļus darbības īstenošanai.

2. Tiesu izpildītājs, lai arī institucionāli pašnodarbināta persona, tomēr funkcionāli pilda varas funkcijas un uzskatāms par valsts amatpersonu un tiesu sistēmai piederīgo. Tiesu izpildītāju noteiktais pašnodarbinātas personas statuss ir saistāms vienīgi ar valsts noteikto specifisko finansēšanas modeli, kas ir viens no svarīgākajiem tiesu izpildītāja institūta principiem.

3. Katras valsts funkcijas izpilde rada objektīvi novērtējamas izmaksas, kuru segšanai jāparedz skaidrs un stabils finansēšanas modelis. Finansējuma avots var būt valsts budžets vai privātpersonas iemaksas.

4. Konkrētajā gadījumā ar normatīvajiem aktiem tiek ierobežotas tiesu izpildītāja tiesības saņemt amata atlīdzību, ja valsts privātpersonu atbrīvo no pienākuma maksāt par sprieduma izpildi. Negūtā amata atlīdzība tiesu izpildītājam jākompensē no citās izpildu lietās gūtās amata atlīdzības. Šāda šķērssubsīdija var būt, lai nodrošinātu visu privātpersonu, jo īpaši sociāli atbalstāmu personu, pieejamību sprieduma izpildei (solidaritātes princips), tomēr tai jābūt samērīgai. Šāds finansējuma modelis nevar būt pārmērīgi apgrūtināošs ne tiesu izpildītājiem, ne arī privātpersonām, kuras nav atbrīvotas no pienākuma atlīdzināt izpildes izmaksas un kuru maksājumi nosedz tiesu izpildītājam nesaņemto amata atlīdzību likumā noteiktajos gadījumos.

5. Konkrētajā gadījumā pie tik liela lietu skaita īpatsvara, kurās personas uz likuma pamata tiek atbrīvotas no tiesu izpildītāja amata atlīdzības izmaksām, samērīguma princips tiek pārkāpts.

6. Konstitucionālajā sūdzībā apstrīdētās tiesību normas apdraud ilgstošu, taisnīgu un efektīvu tiesu izpildītāju prakses nodrošināšanu un efektīvu tiesu spriedumu izpildes kārtību. Finansiālā stabilitāte ir garantija neatkarīgai, objektīvai un efektīvai pienākumu izpildei, kā arī samazina korupcijas riskus.

18.02.2013. LĒMUMS NR.16.

PAR LIKUMPROJEKTU „GROZĪJUMI VALSTS UN PAŠVALDĪBU INSTITŪCIJU AMATPERSONU UN DARBINIEKU ATLĪDZĪBAS LIKUMĀ” (NR.455/LP11)

Latvijas Republikas Saeimas Juridiskā komisija 2013. gada 6. februāra vēstulē ir aicinājusi Tieslietu padomi apspriest un paust viedokli par sagatavoto likumprojektu „Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā” (Nr.455/Lp11)

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos materiālus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma:

1. Atbalstīt likumprojektu „Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā” (Nr.455/Lp11) (turpmāk – Likumprojekts).

2. Atkārtoti vērst uzmanību, ka:

- Aprēķinot laiku, par kuru tiesnesim piešķir izdienas piemaksu, tajā būtu jāieskaita arī laiks, ko tiesnesis pirms iecelšanas amatā vai apstiprināšanas amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma nostrādājis zvērināta advokāta, prokurora, Satversmes tiesas tiesneša, starptautiskas tiesas tiesneša vai pārnacionālas tiesas tiesneša amatā (*Tieslietu padomes 18.06.2012. lēmums Nr.53*);
- Likumprojekts nenodrošina līdzsvaru starp valsts iestāžu juristu un tiesnešu atalgojumu, kā arī nenovērš nevienlīdzīgu attieksmi pret dažādām valsts amatpersonām, nosakot citus ar atlīdzību saistītus jautājumus (*Tieslietu padomes 05.11.2012. lēmums Nr.72*);
- Pastāv atšķirīgi principi atalgojuma un atlīdzības noteikšanā valsts pārvaldē un atalgojuma un atlīdzības noteikšanā tiesnešiem, tādējādi pārkāpjot vienlīdzības principu;
- Tiesnešu un prokuroru atalgojuma apmērs nav pārskatīts saistībā ar izmaiņām prēmiju un piemaksu maksāšanas tiesiskajā regulējumā. 2013. gadā prēmiju un piemaksu apjoms valsts pārvaldes darbiniekiem veido papildu 47,9% no atalgojuma. Attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem normatīvais regulējums nav mainīts;
- Nosakot tiesnešu atalgojuma apmēru, likumdevējs to pielīdzināja valsts tiesās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja atalgojumam. Paredzot atšķirīgu iespēju saņemt piemaksas un prēmijas, tiek izmainīta likumdevēja sākotnēji aprēķinātā un noteiktā valsts pārvaldes darbinieku un tiesnešu atlīdzības attiecība;
- Pašreiz spēkā esošā atlīdzības sistēma nenodrošina (un nesaglabā) tiesnešu un prokuroru algas reālu vērtību. „Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma” 3. panta septītā daļa pēc grozījumu izdarīšanas neparedz nedz pienākumu, nedz arī iespēju likumdevējam pārskatīt atlīdzību. Normā ietverts regulējums vienīgi attiecībā uz atalgojuma pārskatīšanu iestādē, ja tādu pieļauj likums. Attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem likumā šāda iespēja netiek paredzēta.
- Ieviešot jauno tiesnešu un prokuroru atlīdzības sistēmu, ir samazināts tiesnešu sociālo garantiju apjoms, savukārt izmaiņas sociālo garantiju apjomā būtiski ietekmē tiesnešu un prokuroru atlīdzības apjomu. Izmaiņas sociālajās garantijās likumdevējs veicis, neizvērtējot to apjoma izmaiņas un ietekmi uz tiesnešu atlīdzību.

10.12.2012. LĒMUMS NR.88.

PAR VIEDOKĻA SNIEGŠANU LIETĀ NR.2012-16-01

Tieslietu padome ir saņēmusi Satversmes tiesas tiesneša Kaspara Baloža lēmumu lietā Nr.2012-16-01, ar kuru Tieslietu padome ir atzīta par pieaicināto personu šajā lietā. Lēmumā izteikts lūgums Tieslietu padomei sniegt rakstveida viedokli par lēmumā norādītajiem jautājumiem.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos materiālus, kā arī sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma:

- atbalstīt spēkā esošo likumā „Par tiesu varu” 86. panta trešajā daļā noteikto aizliegumu tiesneša amatu savienot ar piederību pie partijām un citām politiskajām organizācijām.

15.11.2012. LĒMUMS NR.73.

PAR IESPĒJAMO AUGSTĀKĀS TIESAS NOSAUKUMA MAIŅU

Latvijas Republikas Saeimas Juridiskās komisijas Tiesu politikas apakškomisija 2012. gada 16. oktobra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi izteikt viedokli par Augstākās tiesas nosaukuma maiņu strukturālās reformas ietvaros, kuru paredzēts veikt likumprojektā „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” (Nr.223/Lp11).

Apspriežot Tieslietu padomes sēdē izteiktos viedokļus, kā arī Tieslietu padomei iesniegtos materiālus,

Tieslietu padome nolēma:

- izteikt priekšlikumu, ka pēc strukturālās reformas Augstākajai tiesai jāsauglabā nosaukums Augstākā tiesa.

15.11.2012. LĒMUMS NR.72.

PAR LIKUMPROJEKTU „GROZĪJUMI VALSTS UN PAŠVALDĪBU INSTITŪCIJU AMATPERSONU UN DARBINIEKU ATLĪDZĪBAS LIKUMĀ”

Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 2012. gada 24. oktobra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi izteikt viedokli par likumprojektā Nr.393/Lp11 „Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā” (turpmāk – Likumprojekts) ietvertajām tiesību normām, kas ietekmē tiesnešu atlīdzību.

Tieslietu padome nolēma:

- Atbalstīt Likumprojekta 3., 5., 6., 8. panta otro daļu, 9. pantu un pārejas noteikumu 19., 20. pantu, kas paredz aizstāt piemaksas par tiesnešu kvalifikācijas klasēm ar piemaksām par tiesneša amatā nostrādāto laiku, atbilstoši Tieslietu padomes 2012. gada 18. jūnija lēmumā Nr.53 „Par piemaksu par tiesnešu kvalifikācijas klasēm aizstāšanu ar piemaksām par tiesneša amatā nostrādāto laiku” akceptētajai Tieslietu ministrijas 2012. gada 15. jūnija koncepcijai Nr.1-22/2277.
- Vērst uzmanību, ka, pieņemot grozījumus Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā, jānodrošina līdzsvars starp valsts iestāžu juristu un tiesnešu atalgojumu un jānovērš nevienlīdzīga attieksme pret dažādām valsts amatpersonām, nosakot citus ar atlīdzību saistītus jautājumus.

III PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS

Senāta Administratīvo lietu departamenta senators Jānis NEIMANIS piedalījās Vācijas Sabiedrības starptautiskai sadarbībai (GIZ) organizētajā starptautiskajā zinātniskajā konferencē par administratīvā procesa ieviešanas aktualitātēm Centrālāzijā (Astana, 2012. gada novembrī)

Konferences mērķis bija informēt un diskutēt par administratīvo tiesu ieviešanas pieredzi citās valstīs – Vācijā, Somijā, Austrijā, Latvijā, Azerbaidžānā. Senators Neimanis sniedza ziņojumu par administratīvo tiesu ieviešanas pieredzi Latvijā, plašāk pievēršoties jautājumiem par administratīvo aktu atcelšanu apstrīdēšanas procesā.

Konferencē piedalījās akadēmiskās vides pārstāvji un tiesneši, kā arī valsts pārvaldes ierēdņi no Centrālāzijas valstīm: Kazahstānas, Tadžikistānas, Uzbekistānas, Turkmēnistānas, kā arī Krievijas, Somijas, Vācijas, Austrijas, Francijas.

Vācu juristi ir izstrādājuši Centrālāzijai administratīvā procesa modeļa likumu, tomēr pret to valsts pārvalde izturas ļoti rezervēti, jo tas mainītu tradicionālo pieeju, ka administratīvo lietu izskatīšana notiek pēc civilprocesa noteikumiem. Turpretim akadēmiskajā vidē vajadzību mainīt lietu izskatīšanas pamatprincipus izprot labāk.

Kontinentālās Eiropas modelim līdzīga administratīvo tiesu sistēma ieviesta Gruzijā, Armēnijā un Azerbaidžānā. Kirgizstāna gatavojas administratīvo tiesu ieviešanai. Kazahstānā plānots pārskatīt administratīvo lietu tiesvedības noteikumus līdz 2020. gadam.

Senators Jānis NEIMANIS piedalījās Eiropas konkurences tiesību seminārā „Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana: gadījumi, aktualitātes un atvērtie jautājumi”, ko organizēja Ungārijas Konkurences padome un Reģionālais konkurences jautājumu centrs (Budapešta, 2012. gada novembrī)

Semināra ietvaros tika aplūkota Eiropas Savienības Tiesas (EST) jaunākā prakse Eiropas Savienības dibināšanas līguma

102. panta piemērošanā. Apskatīti vairāki dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumu veidi: pārmērīgas cenas, pārāk zemas cenas, lojalitātes atlaides un preču/pakalpojumu sasaistīšana. Diskusijas raisījās par to, cik tāl šo lietu izskatīšanu ietekmē ekonomistu viedoklis. Tika aplūkoti pēdējie EST nolēmumi Post Danmark C-209/10 un Tomra C-549/10 P lietās.

Post Danmark lietā EST Virspalāta atzina, ka Eiropas Kopienas Dibināšanas līguma 82. pants (*tagad – Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 102. pants*) ir jāinterpretē tādējādi, ka zemo cenu politika, ko dominējošā stāvoklī esošs uzņēmums piemēro konkrētiem bijušajiem konkurenta lielākajiem klientiem, nevar tikt uzskatīta par ļaunprātīgu no tirgus izstumšanas praksi tikai tādēļ vien, ka cena, ko šis uzņēmums ir piemērojis vienam no klientiem, ir zemāka par šai darbībai raksturīgajām kopējām vidējām izmaksām, bet lielāka par šai darbībai raksturīgajām vidējām papildu izmaksām, kas tikušas novērtētas procedūrā, uz kuru ir balstīta pamatlīta. Lai novērtētu, vai pastāv pret konkurenci vērsta iedarbība, ir jāpārbauda, vai šīs cenu politikas rezultātā, kaitējot konkurencei un līdz ar to arī patērētāju interesēm, bez objektīva pamatojuma faktiski vai eventuāli šis konkurents netiek izstumts no tirgus.

Savukārt Tomra lietā EST apstiprinājusi, ka, lai pierādītu dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu LESD 102. panta izpratnē, pietiek pierādīt, ka dominējošā stāvoklī esoša uzņēmuma istenotā ļaunprātīgā rīcība ierobežo konkurenci vai ka šai rīcībai ir vai var būt šādas sekas. Tāpat norādīts, ka atļaužu sistēma ir uzskatāma par nesaderīgu ar LESD 102. pantu, ja tās mērķis ir kavēt dominējošā stāvoklī esoša uzņēmuma klientus iepirkties pie tā konkurentiem.

Seminārā arī apskatīta dominējošā stāvokļa pierādīšanas standarta izmantošana. Pirmkārt, pierādīšanas pienākums gulstas uz to lietas dalībnieku, kurš apgalvo, ka noticis LESD 101. vai 102. panta pārkāpums. Katras nacionālās valsts likumi noteic pierādīšanas apjomu un līdzekļus. Taču to ierobežo vispārējie tiesību principi, kuri izriet no pamattiesībām (nevainīguma prezumpcijas) (*sk. EST sprieduma apvienotajā lietā Nr.C-403/04P un C-405/04 Sumitomo 52. punktu*). Tāpat pierādīšanas principus ietekmē vienlīdzības princips un efektivitātes princips. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pārkāpumu lietās EST atzinusi Eiropas Komisijai plašākas tiesības sniegt ekonomisko jautājumu novērtējumu, tomēr tas nav pamats EST atturēties no minētās informācijas pārbaudes. Tiesai ir jāpārbauda, vai šī informācija ir faktiski pareiza, uzticama un pietiekama.

Civillietu tiesu palātas tiesnese Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valdes un dalībvalstu pārstāvju sēdē un *GEMME*, Bulgārijas Profesionālo mediatoru asociācijas un Vācijas Integritātes mediācijas institūcijas rīkotā starptautiskā konferencē „Eiropas Mediācijas tikls” (*European Network for Mediation*) (Sofija, 2012. gada novembrī)

GEMME asociācijas valdes un dalībvalstu pārstāvju sēdē galvenie apspriestie jautājumi bija saistīti ar organizācijas nākotnes attīstības virzieniem, statūtu grozījumiem. Diskutēts par to, cik lielā mērā *GEMME* saglabājama tikai kā tiesnešu organizācija un ar kādām tiesībām un pilnvarām tajā var iesaistīties arī citu profesiju pārstāvji. Dalībvalstis bija vienprātīgas, ka pamatā (4/5) tai jābūt tiesnešu organizācijai un ka vadība jāsauglabā tiesnešu rokās. Francija vērsa uzmanību uz to, ka jākontrolē un jānovērš gadījumi, kad *GEMME* biedri, kas nav tiesneši, proti, advokāti vai mediatori, lieto *GEMME* vārdu sava biznesa interesēs.

Sēdē arī apspriesti *GEMME* 10 gadu jubilejas pasākumi 2013. gada decembrī Parīzē, tostarp atbalstīta grāmatas tapšana, kurai būtu jāiznāk līdz jubilejai.

Konferencē „Eiropas Mediācijas tikls” tika prezentētas dažādas mediācijas organizācijas, piemēram, Starptautiskais Bērnu nolaupīšanas problēmu centrs Nīderlandē, Eiropas Strīdu risināšanas centrs Slovēnijā, ADR Centrs Itālijā, Mediācijas un tiesību centrs Krievijā, Vācijas Integritātes mediācijas institūcija.

Konferencē aplūkota arī mediācijas funkcionēšana un ieviešana Eiropas Savienības dalībvalstīs un labākā mediācijas prakse, kas konkrētā valstī izrādījusies veiksmīga vai neveiksmīga. Dalībvalstu pieredze ir visai atšķirīga un atsevišķos jautājumos pat diametrāli pretēja. Piemēram, Itālija prezentēja obligātās mediācijas ieviešanu atsevišķu strīdu risināšanā kā lielu panākumu, visai interesanti ar skaitļiem un statistiku pamatojot arī mediācijas attīstības ieguvumus tautsaimniecībā. Savukārt bija citas valstis, kas uzsvēra, ka mediācija nedrīkst būt piemērojama obligātā kārtā.

Tomēr vispārējais secinājums ir tāds, ka mediācijas veiksmīgai attīstībai valsts atbalsts, jo īpaši finansu un cita veida resursu veidā, ir ļoti būtisks. Tāpat jāturpina sabiedrības informēšana par mediācijas pakalpojumiem.

Interesanta un agrāk maz zināma tēma bija par mediāciju tiešsaistē (*online mediation*) jeb mediāciju ar interneta palīdzību, kas arī jau darbojas ar panākumiem.

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Rudite VĪDUŠA piedalījās Eiropas Savienības Augstāko administratīvo tiesu un valstu padomju asociācijas (*ACA-Europe*) organizētajā seminārā „Pieeja tiesai un jurisdikcija vides lietās: nacionālās īpatnības un Eiropas Savienības tiesību ietekme” (Brisele, 2012. gada novembrī)

Semināra mērķis bija iegūt un apspriest Eiropas Savienības dalībvalstu regulējumu un praksi vides lietu izskatīšanā tiesā, gan attiecībā uz tiesvedības pieejamību, gan attiecībā uz tās efektivitāti. Aktīvi piedalījās arī Turcija un Horvātija.

Pirms semināra dalībvalstīm bija jāsaņem atbilde uz jautājumiem, kas aptvēra gan tehniskus jautājumus (vides lietu daudzums, sarežģītības pakāpe), gan tiesvedības atsevišķu īpatnību raksturojumu (*locus standi* vides lietās, jo īpaši nevalstisko organizāciju tiesības vērsties tiesā vides aizsardzības interesēs; vides lietu izskatīšanas procesuālās īpatnības, alternatīvās strīdu risināšanas iespējas). Seminārā tika prezentēti apkopojami referāti par iesniegtajām anketām.

Apkopota nacionālo tiesu pozīcija attiecībā uz jaunākajiem Eiropas Savienības Tiesas (EST) spriedumiem par tiesas pieejamību vides lietā un *Orhūsas konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem* piemērošanu (lietas C-240/09, C-115/09, C-128/09), šo spriedumu ietekme uz dalībvalstu procesuālajiem likumiem un lietu izskatīšanu. Īpaši tika apskatītas pagaidu aizsardzības iespējas. Tāpat apkopota informācija par to, vai un kā dalībvalstu tiesas pārbauda vides lietu „tehnisko pusi”, t.i., ciktāl un ar kādiem paņēmieniem un pierādīšanas līdzekļiem tiesa pārbauda, vai valsts pārvaldes iestāžu lēmumi atbilst tādām vides tiesību normām, kurās ietverti dažādi vides kvalitātes standarti, bioloģijas, ķīmijas, fizikāli jēdzieni utt.

Dalībvalstu sniegtā informācija uzrādīja ļoti atšķirīgu pieeju visos minētajos aspektos. Pieejamība tiesai vides lietā variē no *actio popularis* dažās valstīs (arī Latvijā) līdz visai stingriem kritērijiem, kas tiek izvirzīti nevalstiskajām organizācijām. EST jaunākie spriedumi ir radījuši nebūt ne viennozīmīgu juristu vērtējumu par Tiesas vēlmi „pa aizmugures durvīm” uzlikt pienākumu ievērot *Orhūsas konvencijas* 9. pantu, vēl arvien neesot pieņemtai kopējai direktīvai šajā jautājumā. Taču Tiesas nostāja šķiet konsekventa, līdz ar to jautājums par direktīvas izstrādi atkal kļuvis aktuāls (direktīva par pieeju tiesai vides lietās jau bija izstrādāta, taču tika noraidīta).

Atšķirīga ir arī vides lietu izskatīšana pēc būtības – no salīdzinoši formālas kontroles (kas vairāk vērsta uz administratīvo aktu izdošanas formālo nosacījumu ievērošanas pārbaudi) līdz pilnīgai administratīvo aktu pārbaudei, aptverot arī materiāltiesiskos aspektus, tostarp tādus, kas prasa iedziļināšanos tehniskās lietās un zinātnes atziņās. Pagaidu aizsardzības institūts arī pakļauts atšķirīgai pieejai: vienā valstu grupā raksturīga automātiska administratīvo aktu darbības apturēšana līdz ar pieteikuma iesniegšanu tiesā

(sešas valstis, ieskaitot Latviju), bet paredzot procesa dalībniekam tiesības lūgt administratīvā akta darbības atjaunošanu, otrā grupā pārsūdzībai nav automatiskas ietekmes uz administratīvā akta darbību, bet procesa dalībnieks var lūgt tiesai administratīvā akta darbību apturēt. Ņemot vērā, ka gan viena, gan otra regulējuma gadījumā tiesas pagaidu aizsardzības lēmumu pieņem pēc vieniem un tiem pašiem kritērijiem (administratīvā akta pirmšķietams prettiesiskums un steidzamas pagaidu aizsardzības nepieciešamība), rezultātā atšķirība tomēr nav tik būtiska.

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Jautrīte BRIEDE piedalījās Eiropas Komisijas nacionālajiem tiesnešiem organizētajā seminārā „Paredzams tirgus regulējums un efektīvas pārsūdzības tiesības. Tiesas loma tiesiskās noteiktības nodrošināšanā”

(Brisele, 2012. gada novembrī)

Semināra mērķis bija aplūkot normatīvo aktu un tiesu prakses attīstību, kā arī nacionālo tiesu lomu elektronisko komunikāciju sektorā. Aplūkoti jautājumi, kas radušies sakarā ar 2002. gada 7. marta direktīvas 2002/21/EK par kopējiem reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem (pamatdirektīva) piemērošanu, jo īpaši tās 7. un 7.a pantu.

Dalībvalstu valstu tiesneši dalījās pieredzē par lietas izskatīšanas robežām, cenu noteikšanas metodoloģiju pārbau-di tiesās, kā arī Komisijas rekomendāciju ietekmi uz sabiedrisko pakalpojumu komisiju un dalībvalstu tiesu.

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Dace MITA piedalījās Eiropas Pamattiesību aģentūras konferencē „Tiesu vara krīzes periodā: izaicinājumi un iespējas pieejai tiesai”

(Brisele, 2012. gada decembrī)

Ši ir ikgadēja konference, kurā piedalās ne tikai tiesu, bet arī izpildvaras, ombudu, nevalstisko organizāciju un citu ar cilvēktiesību ievērošanu saistītu institūciju pārstāvji.

2012. gada konferences tēma bija izvēlēta saistībā ar daudzās Eiropas Savienības dalībvalstīs aktuālo budžeta līdzekļu samazinājumu, kas tiešā veidā skar arī cilvēktiesību jomu. Daudzo runātāju (piemēram, Eiropas Parlamenta prezidenta, ANO Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos, Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāra) uzrunās tika uzsvērts uz nepieciešamību taupības apstākļos saglabāt adekvātu cilvēktiesību aizsardzības līmeni, it īpaši, kas attiecas uz tādām neaizsargātām grupām kā bērni, sievietes, mazākumtautības,

imigranti. Īpaši smagi naudas trūkums skar personu ar īpašām vajadzībām tiesības.

Konferences otrajā daļā notika darbs grupās, lai domātu par rīcības modeļiem konkrētās jomās (piemēram, mediācija, juridiskā palīdzība, noziedzīgu nodarījumu upuru tiesības). Darba grupā, kas apsprieda iespējas stiprināt pieeju tiesai, izmantojot cilvēktiesību institūcijas, valstu pārstāvji dalījās pieredzē par nevalstisko cilvēktiesību institūciju, ombudu, datu aizsardzības institūciju lomu. Vispārīgi tika secināts, ka cilvēktiesību organizācijas cenšas strādāt tādā pašā apjomā kā iepriekš, tomēr naudas trūkums ir jūtams un tas atstāj iespaidu un personu tiesībām īstenot to cilvēktiesības.

Senāta Civillietu departamenta senators Valerijans JONIKĀNS piedalījās Portugāles tiesnešu studiju centra (CdEJ), Eiropas tiesnešu mācību tīkla (EJTN) un Starptautiskās Darba organizācijas (ILO) organizētajā seminārā „Starptautiskās un Eiropas darba tiesības”

(Lisabona, 2013. gada februārī)

Seminārā ar priekšlasījumiem uzstājās Portugāles valsts dienesta amatpersonas, referējot par Starptautiskās Darba organizācijas standartu ievērošanu un to ietekmi uz Portugāles tiesību sistēmas attīstību, par cilvēku tirdzniecības un ekspluatācijas jautājumiem, par kolektīvās atļaušanas procedūru, par asociāciju tiesībām un kolektīvo vienošanos panākšanu.

Lisabonas un Porto universitātes mācībspēki analizēja Eiropas darba tiesību attīstību un referēja par drošu un veselībai nekaitīgu darba apstākļu radīšanu, tiesībām uz streiku un darba laiku Eiropas tiesību kontekstā. Lai gan semināra akcents nebija vērsts uz problēmām, kā starptautiskās un Eiropas darba tiesības un to standarti tiek piemēroti tiesu darbā un kādi secinājumi tiesām šajā sakarā būtu izdarāmi, informācija par noteiktajiem starptautiskajiem darba standartiem un Eiropas darba tiesību attīstību bija ar augstu izziņas un izglītojošu līmeni, kas neapšaubāmi ir noderīgi tiesneša praksē.

Profesionālo zināšanu loku papildinošas bija arī lekcijas par darba algu un diskriminācijas nepieļaušanu, darba laiku un kolektīvo atļaušanu, tāpat arī diskusija par tiesībām apvienoties asociācijās un kolektīvo vienošanos panākšanu.

IV

TIESĪBDOMAS: REFERĀTI, PUBLIKĀCIJAS

Pēteris OPINCĀNS,
Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senators

JURIDISKO PERSONU ATBILDĪBA LATVIJĀ, LIETUVĀ UN IGAUNIJĀ

Par juridisko personu kriminālatbildību pagaidām lielākoties var runāt tikai teorētiski, jo tiesu prakses, vismaz Latvijā, var teikt, ka nav. Referātā isumā analizēju Latvijas, Igaunijas un Lietuvas likumdošanu saistībā ar juridisko personu kriminālatbildību.

Latvijā jau 1933. gada Sodū likuma piektā nodaļuma 51. pantā bija noteikts, ka juridiskās personas kriminālietās atbild tās fiziskās personas, kuras konkrēto noziedzīgo nodarījumu izdarījušas kā attiecīgās juridiskās personas pārstāvji vai viņas uzdevumā, vai viņas dienestā, kā arī viņu līdzdalībnieki.

2005. gada 5. maijā Saeima pieņēma grozījumus Krimināllikumā, ar kuriem tika noteikta fiziskās personas kā juridiskas personas pārstāvja atbildība. Likums stājās spēkā vienlaikus ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos, t.i., 2005. gada 1. oktobrī.

Igaunijas Sodū (Penitenciārajā) kodeksā un Lietuvas Kriminālkodeksā ir noteikts, ka juridiskās personas saukšana pie kriminālatbildības neizslēdz fiziskās personas kriminālatbildību.

Latvijas Krimināllikuma 12. pantā ir noteikta fiziskās personas kā juridiskās personas pārstāvja atbildība. Šajā pantā norādīts, ka juridiskajām personām, kas nav publisko tiesību juridiskās personas, var piemērot šā likuma 8¹. nodaļā paredzētos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Saskaņā ar Krimināllikuma 70.¹ panta pirmo daļu juridiskajai personai par Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, ja noziedzīgu nodarījumu ir izdarījusi fiziska persona, rikojoties atbilstoši Krimināllikuma 12. panta pirmajā daļā uzskaitītajiem nosacījumiem.

Krimināllikuma 70.¹ panta otrā daļa noteic, ka juridiskajai personai piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskajām personām.

Krimināllikuma 8.¹ nodaļā ir paredzēti vairāki piespiedu ietekmēšanas pamata līdzekļi:

- 1) likvidācija;
- 2) tiesību ierobežošana;
- 3) mantas konfiskācija;
- 4) naudas piedziņa.

Saskaņā ar Krimināllikuma 70.² panta otro daļu juridiskajai personai var noteikt šādus piespiedu ietekmēšanas papildu līdzekļus:

- 1) mantas konfiskācija;
- 2) kaitējuma atlīdzināšana.

Šā panta trešajā daļā noteikts, ka par kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu juridiskajai personai kā piespiedu ietekmēšanas pamata līdzekli var piemērot tikai naudas soda piedziņu, izņemot gadījumus, kad juridiskā persona, tās filiāle, pārstāvniecība vai struktūrvienība ir ipaši izveidota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai.

Savukārt panta ceturtajā daļā ir paredzēts, ka par Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētu smagu un sevišķi smagu noziegumu juridiskajai personai kā piespiedu ietekmēšanas pamata līdzekli var piemērot likvidāciju, tiesību ierobežošānu, mantas konfiskāciju vai naudas piedziņu.

Šā panta piektajā un sestajā daļā ir minēti nosacījumi, kādos gadījumos papildu piespiedu līdzekļus var piemērot; turklāt mantas konfiskācija iespējama kā papildu piespiedu ietekmēšanas līdzeklis, ja juridiskā persona nodarījuma rezultātā guvusi mantisku labumu un tai kā piespiedu ietekmēšanas pamata li-

dzēklis ir piemērota tiesību ierobežošana vai naudas piedziņa. Maksimālā naudas piedziņas summa pašlaik saskaņā ar Krimināllikuma 70.⁶ panta pirmo daļu ir 2 miljoni latu.

Igaunijas Sodū kodekss ir pieņemts 2001. gada 6. jūnijā un apvieno vienā kodeksā gan noziedzīgus nodarījumus, gan administratīvos pārkāpumus. Sodū kodeksa 3. panta trešā daļa noteic, ka noziegums ir Sodū kodeksā paredzēts vainojams nodarījums, par kuru fiziskai personai var piespriest naudas sodu vai cietumsodu, bet juridiskai personai – naudas summas piedziņu vai piespiedu likvidēšanu.

Saskaņā ar Igaunijas Sodū kodeksa 14. panta pirmo daļu juridiska persona likumā paredzētos gadījumos atbild par nodarījumu, ko izdarījusi tās institūcija vai atbildīgs darbinieks šīs juridiskās personas interesēs. Augstāka amatpersona šai gadījumā domāts augstākā amatā esošs darbinieks, nošķirot zemākā līmeņa darbiniekus no tiem, kuri var pieņemt saistošus lēmumus.

Šā panta otrā daļa nosaka, ka juridiskās personas saukšana pie atbildības neizslēdz vainojamu nodarījumu izdarījušās fiziskās personas saukšanu pie atbildības.

Panta trešajā daļā noteikts, ka Sodū kodeksa 14. panta nosacījumi netiek piemēroti valstij, vietējām pašvaldībām un publiski tiesiskām juridiskām personām. Igaunijas Sodū kodeksa 37. pantā teikts, ka par deliktspējīgu tiek atzīta tiesībspējīga juridiska persona. Pie kriminālatbildības var saukt juridisko personu un fizisko personu – tiešo nozieguma izpildītāju – vienlaicīgi. Tomēr pie kriminālatbildības var saukt tikai juridisko personu, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts slēgta balsojuma rezultātā un nav iespējams identificēt, kuras personas balsojušas par un kuras pret.

Juridisko personu kriminālatbildība Igaunijas Sodū kodeksā pamatā tiek piemērota par četrām veidu nodarījumiem: 1) nodarījumi pret dabas vidi; 2) autortiesību un blakustiesību pārkāpumi; 3) noziedzīgi nodarījumi pret valsts kārtību; 4) nodarījumi, kas saistīti ar dažādu noteikumu neizpildi vai nepienācīgu izpildi. No Igaunijas Sodū kodeksa likuma redzams, ka liela daļa pantu, kur piemērojama juridisko personu atbildība, faktiski atbilst Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā norādītiem pārkāpumiem. Jāatzīmē, ka Igaunijas Sodū kodeksa pantos lielākoties juridisko personu kriminālatbildība ir paredzēta par formāliem noziegumiem. Juridiskās personas atbildība Igaunijas Sodū kodeksā ir ierobežota, t.i., tā paredzēta par konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri minēti Sodū kodeksa Sevišķās daļas pantos.

Igaunijas Sodū kodeksā ir paredzēti šādi sodi, kurus var piemērot juridiskajai personai: 1) naudas sods, kuru var piemērot gan kā pamatsodu, gan kā papildsodu, 2) piespiedu likvidācija, 3) soda nauda, 4) konfiskācija.

Igaunijas pārstāve seminārā par juridiskās personas kriminālatbildību (Sigulda, 2006. gads) norādīja, ka aktuāls ir jautājums par juridiskās persona vainu, ja nodarījumu juridiskās personas interesēs izdarījis zemāka līmeņa darbinieks nepietiekamas uzraudzības rezultātā. Atbilstoši Sodū kodeksam juridisko personu šādā gadījumā nav iespējams sodīt. Kā piemērs tika minēta Igaunijas Augstākajā tiesā skatīta lieta, kur veikala vadība bija aizliegusi veikalā atskaņot radio mūziku, ko aizsargā autortiesības, bet neveica uzraudzību par to, vai prasība tiek izpildīta. Tiesa nolēma, ka juridisko personu nevar sodīt par autortiesību pārkāpšanu, jo nodarījumu izdarījuši zemāka līmeņa darbinieki. Turklāt tika konstatēts, ka nevar uzskatīt, ka tieši šīs mūzikas atskaņošana sniedz juridiskajai personai kādu labumu.

Kā otru problēmu Igaunijas pārstāve minēja jautājumu par individuālajiem uzņēmumiem, kuri sastāv no vienas personas. Igaunijas Augstākā tiesa atzina, ka šādas viena cilvēka juridiskās personas nedrīkst izslēgt no sodīšanas, jo tas radītu situāciju, ka tās tiek dibinātas ar nolūku izdarīt noziegumus, apzinoties, ka tās nevar sodīt. Igaunijas Augstākā tiesa norādīja, ka *non bis in idem* princips netiek pārkāpts.

Sīkāk par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem Igaunijas Sodū kodeksā ir paredzēta juridiskas personas kriminālatbildība.

Sodū kodeksa 294. pantā ir paredzēta juridiskas personas atbildība par kukuļņemšanu. Juridisku personu var saukt pie atbildības arī par starpniecību pateicības došanā (295. p.), starpniecību kukuļdošanā (296. p.), pateicības apsolišanu vai došanu (297. p.), kukuļdošanu (298. p.). Jāatzīmē, ka par kukuļņemšanu un kukuļdošanu kā sodu ir iespējams piemērot pat juridiskās personas piespiedu likvidēšanu.

Saskaņā ar Sodū kodeksu juridiskas personas atbildība iestājas arī par dažādu veidu krāpšanām – mantiska labuma izkrāpšanu, krāpšanu, saņemot dažādu veidu atvieglojumus no valsts un pašvaldību budžeta, par krāpšanu investīciju jomā, par apdrošināšanas krāpšanu (209., 210., 211., 212. p.).

Sodū Kodeksā juridiskās personas atbildība ir paredzēta vairāk kā 100 pantos.

2003. gada 1. janvārī stājās spēkā **Lietuvas Republikas Kriminālkodekss**, kur noziedzīgi nodarījumi dalās noziegumos un kriminālpārkāpumos.

Lietuvas Kriminālkodeksa 11. pants noteic, ka par noziegumu atzīstams nodarījums, par kuru paredzēts brīvības atņemšanas sods. Kriminālpārkāpums ir nodarījums, par kuru var piemērot naudas sodu vai arestu.

Juridiskas personas kriminālatbildība ir reglamentēta Lietuvas Kriminālkodeksa 20. pantā. Šajā pantā teikts, ka juridiska persona atbild tikai par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuru izdarīšanu juridiskās personas atbildība paredzēta Kriminālkodeksa Sevišķajā daļā. Juridiska persona par fiziskas personas izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem atbild tikai tādā gadījumā, ja noziegums izdarīts juridiskās personas labā vai tās interesēs un ja fiziskā persona darbojusies individuāli vai juridiskās personas vārdā vai šī fiziskā persona realizējusi vadošas funkcijas un, atrodoties juridiskās personas dienestā, bijusi tiesīga:

- 1) pārstāvēt juridisko personu, vai
- 2) juridiskās personas vārdā pieņemt lēmumus, vai
- 3) kontrolēt juridiskās personas darbību (20. panta otrā daļa).

Juridiska persona par noziedzīgiem nodarījumiem var atbildēt arī tādā gadījumā, ja tos juridiskās personas labā šā likuma 20. panta otrajā daļā norādītais juridiskās personas darbinieks vai tās pilnvarots pārstāvis izdarījis nepietiekamas uzraudzības vai kontroles dēļ (panta trešā daļa).

20. panta ceturtajā daļā noteikts, ka juridiskās personas kriminālatbildība neizslēdz tās fiziskās personas kriminālatbildību, kura izdarījusi, organizējusi, uzkūdījusi vai atbalstījusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

20. panta piektā daļā satur norādījumu, ka saskaņā ar šo kodeksu neatbild valsts, valsts vai vietējās pašpārvaldes institūcijas un iestādes, kā arī starptautiska sabiedriska organizācija.

Lietuvas Kriminālkodeksa 43. pants nosaka, ka juridiskajām personām, kas izdarījušas noziegumus, var piemērot naudas sodu, darbības ierobežošanu un piespiedu likvidāciju.

Šī panta otrā daļa nosaka, ka, piespriežot sodu juridiskajai personai, tiesa var pieņemt lēmumu, to paziņojot masu informācijas līdzekļiem.

Panta trešā daļa noteic, ka juridiskajai personai par vienu nodarījumu var piespriest tikai vienu sodu.

Panta ceturrtā daļa paredz, ka juridiskajām personām piemērojamo sodu veidi kodeksa Sevišķajā daļā netiek norādīti. Juridiskās personas atbildība Lietuvas Kriminālkodeksā ir paredzēta arī tad, ja vainojamā persona veic šādu noziedzīgu darbību juridiskās personas interesēs, nebūdamā augstāka amatpersona vai speciāli pilnvarota persona.

Saskaņā ar Lietuvas Kriminālkodeksa 47. panta ceturto daļu juridiskajai personai uzliedzamā naudas soda apmērs var tikt noteikts līdz 50 000 minimālā iztikas minimuma apmēriem (pēc valūtas maiņas kursa 1LTL-3,4528 EUR), neatkarīgi no krimināli sodāmās darbības veida un nozieguma iedalījuma pēc smaguma.

Arī Lietuvas Kriminālkodeksā, tāpat kā Igaunijā, juridiskās personas atbildība ir paredzēta par konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Atšķirībā no Igaunijas Sodumu likuma Lietuvas Kriminālkodeksā pie katra panta nav noteikts juridiskās personai piemērojamais sods. Latvijas Kriminālkodeksā, kā jau minēts iepriekš, juridiskās personas kriminālatbildība nav paredzēta.

Sīkāk par to, par kādiem konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem ir paredzēta juridiskās personas kriminālatbildība Lietuvas Kriminālkodeksā.

Lietuvas Kriminālkodeksā juridisko personu kriminālatbildība pamatā ir noteikta par noziedzīgiem nodarījumiem pret cilvēka veselību, par noziegumiem pret personas privātās dzīves neaizskaramību, noziegumiem pret ipašumu, noziegumiem pret intelektuālo un rūpniecisko ipašumu, noziegumiem pret informātiku, noziegumiem ekonomiskās darbības un uzņēmējdarbības jomā, noziegumiem pret finanšu sistēmu, noziegumiem pret apkārtejo vidi un cilvēka veselību, noziegumiem pret pārvaldes kārtību, kas saistīti ar dokumentu un mēraparātu viltošanu.

Juridiskās personas kriminālatbildība iestājas arī par koruptīva rakstura noziedzīgiem nodarījumiem. Saskaņā ar Lietuvas Kriminālkodeksu juridiska persona atbild par kukuļošanu (Kriminālkodeksa 225. p.) un par uzpirkšanu (Kriminālkodeksa 227. p.).

Kā redzams – gan Lietuvā, gan Igaunijā ir paredzēta juridiskās personas kriminālatbildība par koruptīva rakstura noziedzīgiem nodarījumiem.

Lietuvas Kriminālkodeksā juridiskās personas kriminālatbildība ir paredzēta vairāk kā 50 pantos.

LIKUMU NORMU SALĪDZINĀJUMS

Salīdzinot Lietuvas Kriminālkodeksu un Igaunijas Sodumu kodeksu, redzams, ka Igaunijas Sodumu kodeksā ietverts ievērojami vairāk pantu, kuros ir paredzēta juridiskās personas atbildība. Tas izskaidrojams ar to, ka Igaunijas Sodumu kodeksā ietverti arī administratīvie pārkāpumi.

Kā kopīga iezīme Lietuvai, Latvijai un Igaunijai juridisko personu atbildības noteikšanā ir tas, ka jebkurā gadījumā noziedzīgajam nodarījumam ir jābūt izdarītam juridiskās personas labā vai tās interesēs. Šis princips ir noteikts Latvijas Kriminālkodeksa 70.¹ panta pirmajā daļā, Lietuvas Kriminālkodeksa 20. pantā, Igaunijas Sodumu kodeksa 14. pantā. Kā kopīgu iezīmi saistībā ar juridiskās personas atbildību Latvijā, Lietuvā un Igaunijā var minēt arī to, ka juridiskās personas atbildība netiek piemērota valsts, pašvaldības un citām publiskajām tiesību juridiskajām personām.

Latvijā, atšķirībā no Igaunijas un Lietuvas, nav paredzēta juridiskās personas atbildība konkrētos Kriminālkodeksa pantos.

Igaunijā un Lietuvā juridiskajām personām nosaka sodus. Latvijā juridiskajām personām piemēro piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, jo juridiskā persona nav kriminālatbildības subjekts. Latvijā, atšķirībā no Lietuvas un Igaunijas, Kriminālkodeksā iespēju piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli juridiskajai personai nesaista ar noteikta veida noziedzīgiem nodarījumiem, bet tikai ar to, vai noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījis fiziska persona.

Lietuvā un Igaunijā pie kriminālatbildības par konkrētu nodarījumu izdarīšanu var saukt gan fizisko personu, gan arī juridisko personu. Latvijā par noziedzīgu nodarījumu atbild tikai fiziska persona, bet juridiskajai personai pie Kriminālkodeksā minētajiem nosacījumiem var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Igaunijas Sodumu kodeksa 46. pantā noteikts, ka tiesa var noteikt juridiskās personas piespiedu likvidēšanu, ja par tās darbības daļu kļuvusi noziegumu izdarīšana.

Savukārt Lietuvas Kriminālkodeksa 43. pantā noteikts, ka par noziedzīgu nodarījuma izdarīšanu juridiskajai personai var noteikt naudas sodu, juridiskās personas darbības ierobežošanu, juridiskās personas likvidēšanu. Turklāt šajā pantā noteikts, ka juridiskajai personai var piemērot tikai vienu sodu.

Lietuvas Kriminālkodeksa 52. pantā ir noteikts, ka tiesa var ierobežot juridiskās personas darbību, aizliedzot nodarboties ar noteiktu darbības veidu vai uzliedzot par pienākumu slēgt noteiktu juridiskās personas apakšvienību. Juridiskās personas darbību var ierobežot no viena gada līdz pieciem gadiem.

Kā krimināltiesiskās ietekmēšanas līdzekli saskaņā ar Lietuvas Kriminālkodeksa 67. panta ceturto daļu juridiskajai personai var noteikt mantas konfiskāciju kopā ar sodu, ja pastāv Kriminālkodeksa 72. pantā norādītais pamats. Lietuvas Kriminālkodeksa 72. pantā ir norādīts, ka var konfiscēt tikai to mantu, kura bijusi noziedzīga nodarījuma rīks, līdzeklis vai rezultāts. Mantas konfiskācija nav sods, bet krimināltiesiskās ietekmēšanas līdzeklis. Juridiskajām personām piemērojamie soda veidi ir uzskaitīti Lietuvas Kriminālkodeksa 43. panta pirmajā daļā.

NORMU PAR JURIDISKO PERSONU KRIMINĀLATBILDĪBU PIEMĒROŠANA PRAKSĒ

Latvijā šādu lietu praksē ir ļoti maz un uzsāktie procesi par piespiedu līdzekļu piemērošanu juridiskajām personām tiek vai nu izbeigti, vai arī juridiskajai personai nav iespējams piemērot, piemēram, piespiedu līdzekli – naudas piedziņu, jo lielākā daļa uzņēmumu pirmstiesas procesa laikā jau ir maksātnespējīgi. Acīmredzot procesa virzītājam lielas problēmas var sagādāt saiknes pierādīšana starp fiziskās personas noziedzīgām darbībām vai bezdarbību un juridiskās personas interesi.

Interesanti, ka piecas Eiropas Savienības valstis nav ieviešas juridisko personu kriminālatbildību, bet astoņās valstīs nepastāv arī juridisko personu administratīvā atbildība. Acīmredzot, pastāvot tādiem apstākļiem, juridiskās personas savai darbībai var izvēlēties tām labvēlīgāko tiesisko vidi.

Lietuvas Augstākās tiesas 2011. gada atskaitē Augstākās tiesas tiesnesis A. Abramavičius rakstā „Juridisko personu kriminālatbildība” atzīmē: „Lietuvas Augstākās tiesas prakse norāda, ka jautājumā par juridisko personu kriminālatbildību nepietiek konstatēt faktu, ka konkrēts noziegums tika izdarīts juridiskās personas labā vai interesēs, bet ir jānosaka arī saikne starp fizisko personu un izdarīto noziegumu, un juridisko personu. Tas nozīmē, ka nepietiek iegūt pierādīju-

mus konkrētajā noziegumā par juridiskās personas labumu un interesēm ar mērķi ierosināt lietu pret juridisko personu, ja nav noteikta tās saikne ar fizisko personu un noziegumu”.

KRIMINĀLPROCESA ĪPATNĪBAS JURIDISKO PERSONU ATBILDĪBAS PIEMĒROŠANĀ

Lietuvas Kriminālprocesa kodeksā noteikts, ka procesuālās darbības attiecībā uz juridisko personu jāveic saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa vispārējiem noteikumiem un izņēmumiem, kas ir norādīti kodeksa 28. sadaļas pantos.

Saskaņā ar Lietuvas Kriminālprocesa kodeksa 388. panta normām juridiskās personas vadītājs vai darbinieks, vai advokāts, ko juridiskā persona ir pilnvarojusi rīkoties kā pārstāvi procesā, var darboties kā juridiskās personas pārstāvis, kurš realizē visas tiesības, kas ir piešķirtas aizdomās turētajam un apsūdzētajam, un pilda šo pušu procesuālos pienākumus visa procesa gaitā. Krimināllietā, kurā tiek apsūdzēta un tiesāta gan fiziskā, gan juridiskā persona, tiesa taista vienu spriedumu, sprieduma rezolutīvajā daļā atsevišķi norādot nolēmumu attiecībā uz juridisko un fizisko personu. Juridiskajām personām piemēro tikai tādas procesuālos piespiedu līdzekļus kā juridiskās personas darbības apturēšana uz laiku un juridiskās personas darbības ierobežojumi.

Latvijā šādi procesuālie piespiedu līdzekļi pret juridiskajām personām nav paredzēti, jo juridiskā persona netiek saukta pie kriminālatbildības. Latvijā pirmstiesas kriminālprocesa kārtībā, piemērojot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskajai personai, ir regulēta Kriminālprocesa likuma 39. nodaļā. Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošana juridiskajai personai notiek tā kriminālprocesa ietvaros, kurā par aizdomās turēto ir atzīta vai pie kriminālatbildības saukta fiziskā persona, kura ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs, rikodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā vai arī īstenojot kontroli juridiskās personas ietvaros vai esot juridiskās personas dienestā. Salīdzinājumam var minēt Poliju, kur obligāts priekšnosacījums

kriminālvajāšanas uzsākšanai pret juridisko personu ir spēkā stājies notiesājošs spriedums, ar kuru fiziska persona atzīta par vainīgu nozieguma izdarīšanā.

Kriminālatbildības piemērošana juridiskajām personām Latvijā, Igaunijā un Lietuvā šobrīd ir tikai sākumposmā, tādēļ izdarīt kādus kategoriskus secinājumus vēl nav iespējams. Saskaņā ar Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras datiem no 2007. gada līdz 2012. gada otrajam pusgamam bijuši uzsākti 11 procesi pret juridiskajām personām piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai. Līdz Augstākās tiesas Senātam nav nonākusī neviena lieta, kur fiziskās personas lietā juridiskai personai būtu piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis un šāds nolēmums būtu pārsūdzēts kasācijas kārtībā. Šis fakts apstiprina, ka praksē ir problēmas ar jaunievietās normas piemērošanu. Akadēmiskajos darbos par juridisko personu kriminālatbildību kā problēmjautājumi joprojām tiek iztirzāti tādi jautājumi kā princips, ka juridiska persona nevar būt vainojama un nodoms un spēja būt vainīgiem piemīt tikai fiziskām personām, juridisko personu vainas pierādījumi, *non bis in idem* princips, juridisko personu tiesību uz aizstāvību realizēšana un citi jautājumi. Tomēr nav šaubu, ka jautājums par juridisko personu kriminālatbildību ir aktuāls pašlaik un tāds droši vien būs arī turpmāk.

Referāts nolasīts konferencē „Korupcijas novēršana un apkarošana – 10 gadi” 2012. gada 19. oktobrī

IZMANTOTIE RESURSI UN AVOTI

Likumu un Ministru Kabineta noteikumu krājums. Rīgā, Kodifikācijas nodaļas izdevums, 1933

Uldis Krastiņš, Valentija Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības, Latvija, Igaunija, Lietuva. Tiesu namu aģentūra, 2004

Uldis Krastiņš. Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi – 1998-2008. Latvijas Vēstnesis, 2009

Krimināllikums, 12. izdevums. Tiesu namu aģentūra, 2011

Kriminālprocesa likums, 9. izdevums. Tiesu namu aģentūra, 2012

Rūta Rācene-Bērtule. Juridiskajām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Jurista Vārds, Nr.20 (254)

Antonova Elena. Yurievna-Corporate (Collective) criminal responsibility: historical and legal analysis. www.antonovy@yandex.ru

Gvido ZEMRĪBO

Zvērināts advokāts, Latvijas Juristu biedrības viceprezidents, pirmais neatkarīgās Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs, likuma „Par tiesu varu” izstrādāšanas darba grupas priekšsēdētājs

*„Amicus Plato, sed magis amica veritas” (Platons ir mans draugs, bet patiesība man dārgāka)
Aristotelis*

KASĀCIJAS INSTANCES REGULĒJUMS CIVILPROCESUĀLAJĀ LIKUMDOŠANĀ UN NO TĀ IZRIETOŠĀS PROBLĒMAS

[1] Jau no pirmajām Latvijas valsts proklamēšanas dienām vēl tālajā 1918. gadā tika deklarētas Latvijas iedzīvotāju tiesības uz lietas izskatīšanu trīs tiesu instancēs. Pirmsokupācijas Latvijā darbojās Senāts kā trešā – kasācijas instance. Latvijas Tiesu iekārtas likuma 1. pantā bija noteikts: „Tiesu

vara pieder mirtiesnešiem, apgabaltiesām, Tiesu palātai un Senātam kā augstākai kasācijas tiesai”. Arī juridiskajā literatūrā uzsvērts, ka visas lietas izskata trīs instancēs: „Likumos bieži sastopamas neskaidrības, pretrunas un trūkumi. Šādos gadījumos tiesnešu starpā vienmēr rodas domstarpības un sakarā ar

to visas tiesas vienu un to pašu likumu neiztulkos vienādi. Tāds stāvoklis nav vēlams, jo tas rada neskaidrību pilsoņos likuma piemērošanā. Sakarā ar to izrādījās lietderīgi radīt vēl trešo instanci kā vienīgo augstāko tiesu valstī. Tādā veidā katra lieta var tikt izskatīta trīs instancēs” (V. Vitiņš „Vispārējs tiesību pārskats” Rīga, 1939. gads. Citēts no otrā izdevuma Rīga, 1993. gads 167.lpp.). Kā tas daudzkārt uzsvērts juridiskajā literatūrā, kasācijas institūts Latvijā bija izveidots pēc klasiskā Francijas kasācijas institūta parauga (V. Bukovskis u.c.). Drīz pēc Latvijas okupācijas un iekļaušanas PSRS sastāvā PSRS Augstākās Padomes prezidijs ar savu 1940. gada 6. novembra dekrētu noteica, ka Latvijas teritorijā piemērojams KPFSR Civilprocesa kodekss un virkne citu kodeksu. Līdz ar to tika likvidēts Senāts un Latvijā izveidota divu instanču tiesu sistēma, kas sastāvēja no pirmās instances tiesas – tautas tiesas un otrās instances tiesas – Augstākās tiesas, kas izskatīja kasācijas sūdzības par tautas tiesas spriedumiem. Padomju kasācija atšķīrās no klasiskās franču kasācijas un drīzāk bija uzskatāma par revīzijas tiesu (KPFSR CPK 246.pants). 1963. gada decembrī tikai pieņemts Latvijas PSR Civilprocesa kodekss, kas būtiskas izmaiņas kasācijas instances tiesiskajā regulējumā neieviesa.

Atjaunojot Latvijas neatkarību, radās nepieciešamība atjaunot padomju varas sagrauto trīs instanču tiesu sistēmu. Šo uzdevumu veica 1992. gada 15. decembrī Latvijas Augstākās Padomes pieņemtais likums „Par tiesu varu”. Divdesmit gadi ir pagājuši, kopš stājās spēkā šis likums (01.01.1993.), kurš atjaunoja Latvijā visnotaļ demokrātisku tiesu sistēmu, nodrošinot ikvienam tiesības uz savu aizsarkto vai apstrīdēto tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību visās trīs instanču tiesās. Lai reāli sāktu darboties Senāts, bija nepieciešamas izmaiņas procesuālajā likumdošanā. Par atjaunotā Senāta dzimšanas dienu ir uzskatāms 1995. gada 3. oktobris, kad saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 44. pantu ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu Nr.5 tika izveidoti Senāta departamenti un ievēlēti departamentu priekšsēdētāji. Latvijas Civilprocesa kodekss tika papildināts ar attiecīgu nodaļu 1995. gada 13. septembra likuma redakcijā, bet galīgi kasācijas institūta regulējums tika noteikts, pieņemot 1998. gada 14.oktobrī jauno Civilprocesa likumu.

Saskaņā ar šo regulējumu likums nosaka, ka otrās instances tiesas spriedumu lietas dalībnieki var pārsūdzēt kasācijas kārtībā (CPL 4. panta trešā daļa). Tas nozīmē, ka jebkurā lietā ir pieļaujama sprieduma pārsūdzēšana kasācijas kārtībā, ja vien kasators ir ievērojis likumā noteikto kasācijas sūdzības iesniegšanas un sastādīšanas kārtību, un kasācijas instance nav izņēmuma instance. Bez tam lietas izskatīšana Senātā arī dod papildus garantiju apelācijas instances sprieduma likumīgumam un taisnīgumam. Pirms dažiem gadiem, kad sabiedrībā plaši tika apspriesta grāmata „Tiesāšanās kā ķekšis”, toreizējais tieslietu ministrs Gaidis Bērziņš rakstīja: „Lai pārliecinātos par tiesas nolēmuma taisnīgumu, Latvijā ir izveidota trīs līmeņu tiesu sistēma. Ja pastāv aizdomas vai neapmierinātība ar lēmumu, to ir iespējams pārsūdzēt augstākā instancē” (Jurista Vārds Nr.36 2007.gada 4.septembris 3.lpp.).

[2] Laika gaitā Civilprocesa likumā (turpmāk – CPL) tika izdarīti daudzi būtiski un arī nebūtiski grozījumi, taču līdz zināmam laikam tie neskāra kasācijas institūtu. Tomēr arī lietu izskatīšana kasācijas kārtībā neizvairījās no likumdošanas vētrainā procesa, kā rezultātā kasācijas institūts pēdējos

gados ir stipri izmainījies, bet pēdējo iznīcinošo triecienu klasiskā kasācija saņēma ar 2012. gada 15. marta likuma grozījumiem. Šo grozījumu rezultātā pamatoti rodas jautājums, vai Latvijā vispār ir saglabājusies lietu izskatīšana kasācijas kārtībā un vai Senāts vispār šodien ir uzskatāms par tiesu.

[3] Viens no interesantākajiem grozījumiem kasācijas institūta tika izdarīts ar 2008. gada 22. maija likumu, kad tika grozīta CPL 450. panta trešās daļas, 451. panta un 452. panta redakcija. Ar šiem grozījumiem tika likumā nostiprināta V. Bukovska doma, ka „pārkāpt materiālo likumu, kas regulē pilsoņu privāttiesiskās attiecības, tiesa nevar. Tādu materiālu normu, kura pilsoņiem kaut ko pavēl vai aizliedz darīt, var pārkāpt tikai puse.” (V. Bukovskis Civilprocesa mācību grāmata, Rīga, 1933. g. 463.lpp). Tādēļ CPL 450. panta trešās daļas formulējums „Kasācijas kārtībā var pārsūdzēt apelācijas instances spriedumu, ja tiesa pārkāpusi materiālo vai procesuālo tiesību normas vai, izskatot lietu, pārkāpusi savas kompetences ietvarus” tika nomainīts ar formulējumu „Kasācijas kārtībā var pārsūdzēt apelācijas instances tiesas spriedumu, ja tiesa nepareizi piemērojusi vai iztulkojusi materiālo tiesību normu vai pārkāpusi procesuālo tiesību normu”. Tātad tiesa atšķirībā no procesuālo tiesību normām nevar pārkāpt materiālo tiesību normas, bet gan tikai tās nepareizi piemērot vai iztulkot.

[4] Ne mazāk interesants un, galvenais, nepieciešams labojums tika izdarīts ar 2009. gada 5. februāra likumu, ar kuru papildināja 472. pantu, grozot pietkās daļas redakciju un nosakot tajā, ka „senators, kuram, lietu izskatot Senāta paplašinātajā sastāvā, bijis atšķirīgs viedoklis par likuma tulkojumu vai likuma piemērošanu, 15 dienu laikā pēc sprieduma pilna teksta sastādīšanas ir tiesīgs rakstveidā izteikt savas atsevišķas domas, kas pievienojamas lietai.” Kā zināms, likums (CPL 472. panta trešā daļa, 191. panta ceturtnā daļa) nosaka, ka spriedums ir jāparaksta visiem tiesnešiem, tātad arī tiem, kuri nepiekrīt vairākuma spriedumam. Tādēļ vienīgā iespēja izteikt savu pēc šī tiesneša domām pareizo viedokli atšķirībā no vairākuma nepareizā viedokļa ir izteikt savu viedokli ar atsevišķo domu palīdzību. Diemžēl piešķirot tiesības uz atsevišķām domām senatoriem, likumdevējs ir piemirsis šādas tiesības piešķirt arī apelācijas instances tiesas tiesnešiem, kuri arī lietas izskata koleģiālā sastāvā un arī apelācijas instances tiesā ir iespējami tiesnešu atšķirīgi viedokļi.

[5] CPL 473. panta pirmajā daļā ir nostiprināts klasiskās franču kasācijas pamatprincips, ka tiesa, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārbauda lietā esošo spriedumu likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā. Panta otrā daļa piešķir kasācijas instances tiesai tiesības atcelt visu spriedumu, lai gan pārsūdzēta tikai sprieduma daļa. Taču pantā nekas nav teikts par situāciju, kad spriedums ir jāatceļ motīva dēļ, kurš nav minēts kasācijas sūdzībā. Šajā ziņā būtu ņemams vērā viedoklis, kurš minēts tikko izdotajā CPL Komentāru otrajā daļā, proti, „Tiesību doktrīnā norādīts uz to, ka neatkarīgi no tā, vai kasācijas sūdzībā ir ietverti argumenti par lietas pakļautību, kasācijas instances tiesai pēc savas iniciatīvas ir tiesības atcelt visu spriedumu, ja tā konstatē, ka vispārējās jurisdikcijas tiesa izskatījusi lietu, kas nemaz nebija pakļauta izskatīšanai civilprocesuālajā kārtībā.” (Civilprocesa likuma komentāri II daļa, TNA, 2012., 847-848.lpp).

Šādam komentārā izteiktajam viedoklim ir jāpiekrīt, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa ir pieņēmusi izskatīšanai lietu, pārkāpjot CPL 23. pantu, kura nav pakļauta izskatīšanai ci-

vilprocesuālajā kārtībā, piemēram, par administratīvā akta atcelšanu. Senāts nedrīkst aizvērt acis uz šādu pārkāpumu un izskatīt šo lietu *ultra vires*, t.i., pārkāpjot savas kompetences robežas, jo šādā gadījumā Senāta rīcība, izskatot sev nepakļautu lietu, būtu prettiesiska.

Šo pēc būtības tiesai vērtīgo atziņu Senāts ne vienmēr ievēro. Tā, izskatot 2012. gada 17. oktobrī lietu Nr.SK-407/2012, Senāts nekādi savā spriedumā nereaģēja uz tiesas sēdē izskanējušo argumentu, ka apelācijas instances tiesa, pārkāpjot civillietu pakļautības noteikumus un līdz ar to kompetenci, ir atcēlusi administratīvo aktu, un atstāja šajā daļā apelācijas instances tiesas spriedumu negrozītu.

[6] Senāta rīcības sēde ir savdabīgs tikai kasācijas instancei raksturīgs civilprocesa institūts. Saskaņā ar likumu (CPL 464. pants), lai izņemtu jautājumus par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, šo jautājumu izskata Senāta departamenta priekšsēdētāja noteiktā kārtībā izveidota senatoru kolēģija triju senatoru sastāvā. Līdzīgs procesuāls institūts darbojās arī pirmsokupācijas Latvijas Senātā (1938. gada Civilprocesa likuma 917. pants). Likumā bija noteikts, ka „*visus Senāta Civildepartamentā ienākušos privātpersonu lūgumus un sūdzības par tiesu iestāžu galīgo spriedumu atcelšanu lūko iepriekš cauri departamenta rīcības sēdē, lai noraidītu tos no lūgumiem, kuri iesniegti, pārkāpjot likumā noteiktos formālos nosacījumus vai kuros nav nekāda norādījuma par spriedumu atcelšanas iemesliem.*”

Tādas pat funkcijas pildīja rīcības sēde līdz brīdim, kad ar 2008. gada 28. maija likumu likumdevējs būtiski paplašināja rīcības sēdes pilnvaru apjomu, papildinot CPL ar jaunu 464.¹ pantu, faktiski pārrakstot Administratīvā procesa likuma 338.¹ pantu. Likuma jaunā redakcija tā otrajā daļā piešķīra rīcības sēdei papildus tiesības atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību divos gadījumos: 1) kad kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis par tiesību normu piemērošanu un interpretāciju ir pretrunā ar Senāta judikatūru, kurai atbilst apstrīdētais spriedums; 2) kad nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietas nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Pirmajam papildinājums varētu arī piekrist, ņemot vērā vienu atkāpi, proti, ka Senāta judikatūra nav nekas netaisnīgs un pats Senāts savu judikatūru ir vairākkārt grozījis.

Otrs papildinājums nevar neizsaukt nopietnus iebildumus. Ja sākotnēji, kā to paredzēja 1938. gada Civilprocesa likums un patreizējā 464.¹ panta pirmā daļa, rīcības sēdes uzdevums bija tikai no formālām pozīcijām izvērtēt kasācijas sūdzības kā atsevišķa procesuāla dokumenta atbilstību CPL 450-454. panta prasībām, tad tagad rīcības sēdei uzlikts par pienākumu izvērtēt apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu vai, citiem vārdiem, likumību. Taču šādas tiesības likums ir piešķīris Senātam – augstākajai tiesu instancei valstī. Šādas tiesības Senātam ir piešķirtas ar Satversmes 82. pantā, likuma „Par tiesu varu” 47. pantā un CPL 2., 4., 473. un 474. pantā izteiktajām tiesību normām. Šādas tiesības nevar būt senatoru kolēģijai, kas ir administratīvs veidojums atsevišķu procesuālu jautājumu risināšanai, bet nevis tiesa, kura izskata lietas, ievērojot visus civilprocesa principus un lietas dalībnieku tiesības.

Šo acimredzamo likuma „*aplamību*” ir spiesti atzīt arī „Civilprocesa likuma komentāru” autori: „*Savukārt analizējot un dodot vērtējumu tiem argumentiem kasācijas sūdzībā, kuri nav pamats spriedumu atcelšanai, rīcības sēdes lēmums faktiski kļūst par Senāta spriedumu, bet tāds nav rīcības sēdes uzde-*

vums”. (Civilprocesa likuma komentāri II daļa, TNA, 2012., 820.lpp).

Vienlaikus jānorāda arī uz šīs normas nekonsekvenci un neveiksmīgo formulējumu. CPL 473. panta pirmā daļa nosaka, ka „tiesas, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārbauda lietā esošā sprieduma likumību...” Tātad vienīgais kritērijs, no kura vadās Senāts, ir objektīvs jēdziens, proti, sprieduma likumība. Turpretim 464.¹ panta otrās daļas 2. punkts šo objektīvo kritēriju nomainīja ar formulējumu „nerodas šaubas”. „*Šaubas – nedrošība par kā esamību, pareizību, pārlicības, ticamības trūkums*” (Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca). Tātad katrā ziņā „šaubas” un to esamība vai neesamība ir subjektīvs jēdziens, jo tur, kur viens tiesnesis šaubās, otrs nešaubās, un otrādi. Līdz ar to likumdevējs visai principiālu jautājumu par sprieduma likumību, līdz ar to galu galā par cilvēku likteņiem ir padarījis atkarīgu no viena vai otra senatora subjektīvā viedokļa un pat rakstura īpatnībām.

Bez tam šajā pantā ir arī ieviests līdz šim CPL nelietots termins „sprieduma tiesiskums”. Līdz šim CPL konsekvēnti izvirzīja pret tiesas spriedumu divas principiālas prasības – likumīgumu un pamatotību (CPL 190. pants), ņemot vērā arī likumā „Par tiesu varu” minēto lietu izskatīšanas likumības pamatprincipu (18. pants). Katrā ziņā visticamāk sprieduma „likumīgums” jeb „likumība” un „tiesiskums” ir identī jēdzieni, jo CPL 190. panta pirmā daļa izskaidro, ka, taisot spriedumu, tiesa vadās pēc materiālo un procesuālo tiesību normām. No teiktā izriet, ka sprieduma „likumīgums” jeb „likumība” sevi ietver ne tikai sprieduma atbilstību likumam (filoloģiskā izpratnē), bet arī citos normatīvajos aktos ietvertajām tiesību normām (juridiskā izpratnē).

[7] Problēmu tālāk sarežģīja 2012. gada 15. marta likums, ar ko likuma 464. pants tika papildināts ar 4.¹ daļu. No jaunās tiesību normas izriet, ka rīcības sēdes lēmumus, ar kuriem tiek ierosināta kasācijas tiesvedība, lieta nodota izskatīšanai Senātam paplašinātā sastāvā vai kasācijas tiesvedība atteikta, var sastādīt rezolūcijas veidā.

No vienas puses tiešām gadījumos, kad kasācijas tiesvedība ierosināta vai arī nolemts lietu nodot izskatīšanā Senātā paplašinātam sastāvam, sevišķa motivācija nav nepieciešama. Gluži cita situācija ir tad, kad tiek atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, atsaucoties uz 464.¹ panta otrās daļas 1. vai it sevišķi 2. punktu. Šim lēmumam ir noslēdzošs raksturs un tam ir visai būtiskas procesuālas sekas, jo beidzas lietas izskatīšana, kura droši vien ir ilgusi vairākus gadus, pabijusi divās tiesu instancēs. Ar šo lēmumu stājas spēkā apelācijas instances tiesas spriedums (CPL 434. panta otrās daļas 1. punkts), ar šī lēmuma pieņemšanu sāk tecēt termiņš, kurā lietas dalībnieks var vērsties Satversmes tiesā vai Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Šāda likuma norma neatbilst demokrātiskai un tiesiskai valstij raksturīgajam labas pārvaldības principam. Jebkurai personai ir tiesības iesniegt jebkurai valsts iestādei sūdzību un saņemt motivētu atbildi. Vēl jo vairāk šādas tiesības ir civilprocesuālo tiesisko attiecību dalībniekam, kurš likumā noteiktajā kārtībā ir iesniedzis kasācijas sūdzību, samaksājis drošības naudu, bet tā vietā, lai uzzinātu, kāpēc viņam liegta likumā paredzētās tiesības uz lietas izskatīšanu Senātā, saņem strupu neko neizsakošu atteikumu, kuru nav iespējams arī pārsūdzēt.

Arī gadījumā, ja šāda lieta nonāktu Eiropas Cilvēktiesību tiesā, neapšaubāmi šai tiesai būtu svarīgi zināt, kāpēc šajā gadījumā konkrētai personai ir liegta tiesības, ka viņas lietu

izskata kasācijas instancē, lai gan šādas tiesības Latvijas likumi piešķir jebkuram lietas dalībniekam, kurš ievērojis likumā noteikto sūdzības iesniegšanas kārtību.

[8] Lietu izskatīšanas kārtību kasācijas instances tiesā, kāda Latvijā pastāvēja pirmsokupācijas periodā un ar likumu „Par tiesu varu” atjaunota, līdz nepazišanai izmainīja jau minētais 2012. gada 15. marta likums. Ar šo likumu CPL tika papildināts ar vēl diviem jauniem pantiem – 464.² pantu un 464.³ pantu.

Ar 464.² pantu tika izmainīta lietu izskatīšanas kārtība kasācijas instancē, nosakot, ka „*lietas izskatīšanu nosaka rakstveida procesā, ja iespējams pieņem lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem*”. Faktiski ar šo teikumu ir noteikta visu vai gandrīz visu lietu izskatīšana rakstveida procesā, jo kasācijas instances tiesa izskata lietas tikai pēc lietā esošajiem materiāliem. Kā zināms, kasācijas instances tiesa nepieņem jaunus pierādījumus, tādēļ nav saprotams, kādi papildus paskaidrojumi var būt nepieciešami kasācijas instances tiesā. Minētā panta otrajā teikumā teiktais „*Ja nepieciešami lietas dalībnieku papildu paskaidrojumi vai pēc Senāta ieskata attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā, nosaka lietas izskatīšanu tiesas sēdē*” vienīgi nozīmē, ka retos izņēmuma gadījumos saglabājusies CPL 465.-472. pantos noteiktā parastā normālā civillietu kasācijas izskatīšanas kārtība.

Bez tam nevar nenorādīt arī uz šo no Kriminālprocesa likuma 583. panta otrās daļas norakstītās redakcijas neatbilstību Civilprocesa likumam. Ar nozēlu jāatzīst, ka likumdevējs nav pamanījis, ka atšķirībā no kriminālprocesa, kurā kasācijas instances tiesa pieņem lēmumus (KPL 587. pants), civilprocesa kasācijas instance taisa spriedumus (CPL 474. pants). Līdz ar to ir jāsecina, ja tā nav acīmredzama likumdevēja paviršības rezultātā ieviesta kļūda, tad vispār nav saprotams, ko ar vārdu „lēmums” likumdevējs ir gribējis pateikt. Arī mēģinājums glābt situāciju, skaidrojot, ka domāts nevis „lēmums”, bet „nolēmums”, ir neadekvāts (skat. Civilprocesa komentāri II daļa. TNA 2012. gads, 823.lpp.), jo termins „nolēmums” civilprocesā sevi ietver abus procesuālos dokumentu veidus (spriedums un lēmums), šajā gadījumā, kā izriet no panta redakcijas, var būt runa vienīgi par spriedumu.

[8.1] Pedējā laikā CPL ir izdarīti vairāki labojumi, nododot vienu vai otru procesuālu jautājumu izskatīšanai rakstveida procesā. Taču likumdevējs nav padomājis, ko šis jēdziens vispār nozīmē. CPL, kura galvenais uzdevums un mērķis ir noteikt civillietu izskatīšanas kārtību (CPL 2. pants) vispār nav nevienas procesuālo tiesību normas, kurā būtu atklāts šī jēdziena saturs. Ja likumā ir teikts, ka lietu vai jautājumu izskata „rakstveida procesā”, tad tam būtu jānozīmē, ka likumā ir noregulēta šādu lietu vai procesuālu jautājumu izskatīšanas kārtība, t.i., procedūra, jo likums taču runā par „procesu”. No teiktā var izdarīt tikai vienu secinājumu, ka tad, kad likumā ir minēts rakstveida process, faktiski nekāda procesa vispār nav. To apstiprina gan CPL 464.² panta redakcija, gan citu līdzīgu pantu, kuros pieminēts rakstveida process, redakcijas, jo rakstveida process ir pretnostatīts tiesas sēdei. Tātad, ja lietu izskata rakstveida procesā, tiesas sēde nenotiek.

Tādējādi likumdevējs apzināti vai neapzināti ir izvirzījis virkni jautājumu, uz kuriem atbildes likumā nav atrodamas:

1. Kā var izskatīt tiesa lietu bez tiesas sēdes un vai šādā gadījumā vispār var būt runa par izskatīšanu tiesā?
2. Kā var taisīt spriedumu, ja nenotiek tiesas sēde, ja

nav tiesnešu apspriedes, ja spriedums netiek pasludināts?

3. Ja tiesneši, izskatot lietu koleģiālā sastāvā, tomēr sanāk kopā kaut kur, nevis tiesas zālē (CPL 154. pants, 466. panta pirmā daļa), apspriede notiek kaut kā, nevis likumā noteiktā kārtībā (CPL 17. pants, 191. pants, 472. pants) vai vispār šāda apspriede notiek?

4. Kā var spriedumā norādīt lietas izskatīšanas datumu, ja tiesas sēde nav notikusi (CPL 193. panta trešā daļa, 475. panta otrās daļas 2. punkts), bet tiesneši var sanākt kopā vienā, otrā vai trešā dienā pēc saviem ieskatiem, jo par lietas izskatīšanas datumu lietas dalībniekiem nepaziņo (CPL 464.³ panta otrā daļa)?

[8.2.] Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta spriedumā lietā Nr.2005-18-01 ir teikts: „*Juridiskajā literatūrā pamatoti norādīts, ka tiesas spriešana nozīmē strīda izšķiršanu kontradiktorisķā procesā starp diviem un vairāk dalībniekiem, pamatojoties uz tiesību normām*” (sk. Levits E. Administratīvā procesa likuma 2.panta komentārs; Levits E. Rakstu krājums administratīvajiem tiesnešiem. Rīga, Publisko tiesību institūts 2003, 157. lpp). Arī administratīvo tiesu praksē ir formulēts princips, kas tiesas spriešanas darbību galvenokārt raksturo kontradiktorisķā procesa ievērošana. Proti, konkrētas lietas izlemšana pēc būtības notiek tādā procesā, kurā piedalās divas puses ar pretējām interesēm, savukārt galīgo lēmumu pieņem neatkarīgs arbitrs – tiesa. Tiklīdz tiesu varas institūcijas vai amatpersonas izlemj kādu lietu pēc būtības procesā, kur nav paredzēta kontradiktorisķā principa ievērošana, tā vairs nav tiesas spriešana, bet gan valsts pārvaldes darbība, piemēram, rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums par administratīvā soda uzlikšanu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 213.panta kārtībā.” Tālāk šajā pašā spriedumā ir minēts cits piemērs, proti, zemesgrāmatu tiesneša lēmums par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā, kurš nenotiek kontradiktorisķā procesa kārtībā: „*Šāds zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmums, kaut gan tiek noformēts kā tiesas nolēmums (tiesneša lēmums) pēc būtības ir administratīvs akts.*”

Kā izriet no minētās Satversmes tiesas argumentācijas, civillietu izskatīšana kasācijas instancē arī vairs nenotiek kontradiktorisķā procesā. Izskatot lietu rakstveidā, lietas dalībniekiem tiek liegtas būtiskas procesuālas tiesības, kuras ir nostiprinātas CPL 74. pantā. Šajā gadījumā nedarbojas tādi svarīgi civilprocesa principi kā sacikste (CPL 10. pants), atklātums (CPL 11. pants), civillietu izskatīšanas tiešums un mutiskums (CPL 15. pants). CPL 15.panta trešā daļa gan pieļauj rakstveida procesā, nerīkojot tiesas sēdi, izskatīt pieteikumus, sūdzības vai jautājumus CPL vai Eiropas Savienības tiesību normu paredzētajos gadījumos. No teiktā izriet, ka rakstveida procesā ir atļauts izlemt ar lēmumu tikai atsevišķus procesuāla rakstura jautājumus (piemēram, blakus sūdzības, prasības nodrošināšanu u.c. jautājumus). Tādējādi CPL 464.² pants ir pretrunā ar CPL 15. panta trešajā daļā izteikto normu – principu.

Rezumējot iepriekš teikto, ir jāsecina, ka saskaņā ar CPL 464.² pantu civillietu izskatīšana kasācijas instancē nenotiek kontradiktorisķā procesā un līdz ar to vairs nav uzskatāma par tiesas spriešanu. Tādēļ rodas jautājums, vai Senāta spriedumi civillietās ir uzskatāmi par tiesas spriedumiem vai administratīviem aktiem un vai Senāts ir tiesa vai valsts pārvaldes institūcija?

[8.3] Ne mazāku neizpratni izsauc arī CPL 464.³ panta redakcija, kurā likumdevējs ir mēģinājis reglamentēt rakstveida procesa norisi.

Panta otrajā daļā norādīts, ka „personām, kuras iesniegušas sūdzību vai protestu, kā arī tām personām, kuru intereses aizskar sūdzība vai protests, paziņo, ka lieta tiks izskatīta rakstveida procesā.” Šeit, pirmkārt, būtu jānorāda, ka civilprocess nepazīst kaut kādas „personas, kuru intereses aizskar sūdzība vai protests”. Civilprocesā piedalās „lietas dalībnieki” un šā jēdziena legālā definīcija ir izteikta CPL 73. pantā. Lietas dalībnieks piedalās visās tiesvedības stadijās, tajā skaitā arī kasācijas instancē, par ko liecina CPL 466. - 471. pantu redakcijas. Acīmredzot mehāniski pārrakstot un iekļaujot Civilprocesa likumā Kriminālprocesa likuma 583. pantu, šāda civilprocesā neparedzēta figūra ir pēkšņi parādījusies Civilprocesa likumā.

Otrkārt, panta otrajā daļā norādīts, ka iepriekšminētajām personām izskaidro viņu procesuālās tiesības. Taču no teiktā nav saprotams, kādas var būt procesuālās tiesības, ja tiesas sēde nenotiek. CPL 467. pants nosaka, ka lietas dalībniekiem tiek izskaidrotas procesuālās tiesības, taču šī norma reglamentē vienīgi lietas izskatīšanu kasācijas instances tiesas sēdē.

Treškārt, panta otrā daļa piešķir procesa dalībniekiem tiesības pieteikt noraidījumu tiesnesim. CPL 21. pants reglamentē noraidījuma izskatīšanas kārtību, taču šī kārtība attiecas tikai uz lietas izskatīšanu tiesas sēdē. Noraidījuma pieteikšanas (CPL 20. pants) un izskatīšanas kārtību (CPL 21. pants) rakstveida procesā likums vispār neparedz.

Ceturtkārt, panta trešajā daļā teikts, ka likumā minētās civilprocesuālās tiesības, kas saistītas ar lietas sagatavošanu iztiesāšanai (kuras likumā nav minētas), puses ir tiesīgas izmantot ne vēlāk kā septiņas dienas pirms paziņotā lietas izskatīšanas laika. Tajā pat laikā jānorāda, ka panta otrā daļa nosaka vienīgi, ka procesa dalībniekus informē par datumu, kad sprieduma norakstu varēs saņemt tiesas kancelejā, tā kā lietas izskatīšanas datums lietas dalībniekiem vispār nav zināms.

Piektkārt, pilnīgi neadekvāta visai civilprocesa jēgai ir panta piektās daļas teze, kas paredz, ka tiesas spriedumu pasludina pēc spriedumu sastādīšanas pusēm nekavējoties izsniedzot sprieduma norakstu. Ko nozīmē sprieduma pasludināšana, nosaka CPL 199. pants. Saskaņā ar likumu sprieduma pasludināšana ir tikai tiesneša prerogātīva. Pie tam pasludināšana sevi ietver divus etapus: sprieduma nolaišanu un sprieduma satura izskaidrošanu. Jaunais likums tagad paredz, ka spieduma norakstu izsniedz tiesas kanceleja (CPL 464.³ panta otrā daļa), tātad jāsecina, ka tagad kasācijas instances tiesas spriedumus pasludinās kancelejas priekšnieks vai darbinis. Panta sestajā daļā ir noteikts, ka pēc puses (nevis lietas dalībnieka?) lūguma sprieduma norakstu var nosūtīt pa pastu. Vai šajā gadījumā spriedumu Senāta vārdā pasludinās pastnieks?

Laikā, kad tika pieņemts Civilprocesa likums, tajā noteica klasisko civillietu izskatīšanas kārtību tiesas sēdē, kurai ir četras sastāvdaļas: 1. Tiesvedības atklāšana jeb ievada daļa (CPL 154.p.-142.p.); 2. Lietas izskatīšana pēc būtības (CPL 163.-183.p.); 3. Tiesas debātes (CPL 184.-186.p.); 4. Sprieduma taisīšana un pasludināšana (CPL 87.p.1.d., 191.p. 194.p. 199.p.).

Šī klasiskā lietu izskatīšanas kārtība, pretēji likumam, praktiski nav saglabājusies. Teiktais attiecas uz tiesas sēdes ceturto daļu. CPL 194. pants piešķir tiesai tiesības sarežģītās lietās sastādīt saīsinātu spriedumu. Līdz ar to šobrīd tiesa jebkuru civillietu uzskata par sarežģītu un gadījumā, kad tiesas sēdes dienā pasludina pilnu tiesas spriedumu, vairs nav. Tādēļ CPL 199. panta pirmajā un otrajā daļā minētā kārtība, kad pēc sprieduma pasludināšanas tiesa atgriežas tiesas

sēžu zālē un tiesnesis pasludina pilnu spriedumu, to nolasot, un pēc tam izskaidro sprieduma saturu, tā pārsūdzēšanas kārtību un termiņus, praksē vairs nepastāv. Tagad praktiski visās civillietās tiesas saskaņā ar CPL 199. panta trešo daļu pasludina saīsināto spriedumu (t.i., sprieduma ievaddaļu un rezolutīvo daļu) un paziņo datumu, kad tiks sastādīts pilns spriedums. Protams, atsevišķas diskusijas vērts ir jautājums, vai tiesa ir tiesīga pasludināt saīsināto spriedumu (skat. CPL 452. panta trešās daļas 5. punktu).

Taču neapšaubāmi ir skaidrs viens, no likuma izrietošs, postulāts, ka sprieduma pasludināšana ir tiesneša prerogātīva un tā ir tikai un vienīgi tiesas sēdes sastāvdaļa. Ja nav tiesas sēdes, tad nevar arī notikt tiesas sprieduma pasludināšana. Var vienīgi piebilst, ka saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 11. panta otro daļu tiesas spriedumu vienmēr pasludina publiski.

Savukārt CPL 464.³ pantā vispār nav nekas teikts par lietas dalībnieku tiesībām lūgt lietas izskatīšanu tiesas sēdē. Administratīvajā procesā, no kura daudz kas un ne vienmēr veiksmīgi pēdējā laikā tiek civilprocesā aizgūts, pastāv noteikums, ka lietas izskatīšanai mutvārdu procesā ir jābūt lietas dalībnieka lūgumam. Izskatot lietu civilprocesā kasācijas instancē, likumdevējs nav pat piešķīris lietas dalībniekiem tiesības lūgt lietas izskatīšanu tiesas sēdē.

Rezumējot teikto, rodas iespaids, ka minēto Civilprocesa likuma grozījumu rezultātā mēs esam pazaudējuši kasācijas instances tiesu kā tādu, saņemot vietā veidojumu, kas stipri atgādina padomju laika Augstākās tiesas prezidiju, kurš parasti izskatīja lietas uzraudzības kārtībā bez lietas dalībnieku klātbūtnes. Taču toreiz civillietas izskatīja tiesas sēdē un lietas iztiesāšanas kārtību reglamentēja likums (LPSR CPK 333. pants).

[9] Visi minētie likuma grozījumi ir izdarīti it kā ar vienu mērķi – paātrināt lietu izskatīšanas laiku un samazināt izskatāmo lietu skaitu. Vēl viduslaikos jezuīti sludināja, ka „mērķis attaisno līdzekli” un dedzināja cilvēkus uz sārta. Šie konkrētie likuma grozījumi nav adekvāti, lai sasniegtu sludināto mērķi. Šo grozījumu rezultātā vienīgi tiek ierobežotas lietas dalībnieku fundamentālās procesuālās tiesības un vienlaikus Senāta kā augstākās instances tiesas tiesības uz klausīt puses, izspriežot lietu atklātā tiesas sēdē, ievērojot visus civilprocesa principus.

Liels izskatāmo lietu skaits un gari lietas izskatīšanas termiņi nebūt nav Latvijas nacionālā īpatnība un Latvijas tiesu sistēmas trūkums. Šīs problēmas ir raksturīgas daudzām Eiropas valstīm un pat Eiropas Cilvēktiesību tiesa visai neveiksmīgi cīnās ar šo problēmu. Interesanti, ka pirms simts gadiem viens no izcilākajiem cariskās Krievijas civilprocesuālistiem J. Vaskovskis apcerēja dažādus risinājumus, kā samazināt lietu skaitu kasācijas instances tiesā – Krievijas impērijas Senātā, taču ne Vaskovskis to neieteica, ne arī citās valstīs tas nenovēda pie tiesas sēdes kā tādas likvidēšanas kasācijas instances tiesā (skat. J.V. Vaskovskij „Kurs graždanskovo procesa” Tom I, Moskva, 1913, 195.-202.lpp.).

„Piešķirot republikas valdīšanas formā nenovēršamu pārsvaru likumdošanas varai un enerģiju izpildei varai, tiesu vara ir sevišķi viegli ievainojama un atkarīga no divām iepriekšējām. Tādēļ visa iespējamā rūpība ir nepieciešama, lai dotu iespēju tai sevi aizstāvēt” – rakstīja 18. gadsimta izcilais amerikāņu jurists un valstsvisrs Aleksandrs Hamiltons (Judicial administration: Its relation to Judicial Independence, The National Center

for State Courts, 1988, 12.lpp). Šie vārdi nav zaudējuši savu aktualitāti arī šodien mūsu valstī.

Demokrātija un cilvēktiesību, tai skaitā tiesību uz taisnīgu tiesu, ievērošanas nodrošināšana nevienā valstī nav lēta. Daudz lētāk un ātrāk Staļina laiku „sevišķās apspriedes” nosūtīja cilvēkus uz Sibīrijas nometnēm vai tiešā ceļā uz nāvi. Taču latviešu tauta pirms divdesmit gadiem izvēlējās vienu ceļu – neatkarīgas un demokrātiskas valsts attīstības ceļu – un no tā atkāpties aiz kādiem ieganstiem, lai arī tas nenotiktu, nav tiesību nevienam, arī tautas ievēlētam parlamentam un valdībai.

Minētie grozījumi CPL ir izdarīti it kā ar mērķi paātrināt lietu izskatīšanas laiku un samazināt izskatāmo lietu skaitu. Protams, jautājums par pasākumiem, kas būtu veicami šo problēmu atrisināšanai, apspriežami plašākā auditorijā, taču atsevišķus pasākumus, kas būtu darāmi, var ieskicēti.

Vispirms būtu jānosver, ka visas privāttiesības ir aizsargājamās tikai tiesas ceļā (skat. Civillikuma 1732. pantu un CPL 23. panta pirmo daļu). Tajā pat laikā tiesu kompetence nav jāpiesārņo ar bezstrīdus jautājumu risināšanu. Tādēļ pozitīvi ir vērtējamas likumdevēja iniciatīvas, nododot mantošanas un laulības šķiršanas lietas zvērinātu notāru izskatīšanai, kā arī saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas un saistību piespiedu izpildīšanas brīdinājuma kārtībā nodošana zemesgrāmatu tiesnešu kompetencē.

Kas attiecas uz civiltiesisku strīdu izskatīšanu tiesās, šīs konstitucionālās fizisko un juridisko personu tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses taisnīgā tiesā, lai kā tas kādam arī nepatiktu, nevar ierobežot ne likumdošanas, ne izpildu varu.

Kas attiecas uz lietu savlaicīgu izskatīšanas laiku, pirmkārt, ir nepieciešams izvērtēt, vai esošais tiesnešu skaits ir pietiekams taisnīgai un savlaicīgai lietu izskatīšanai, kā arī tiesnešu darba slodzi dažādu valsts reģionu tiesās. Ja izrādīsies, ka tiesnešu un tiesu darbinieku skaits ir nepietiekams, tas ir jāpapildina, lai kā tas arī izpildvarai nepatiktu, jo par cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanu valstī ir atbildīga ne tikai tiesu vara, bet arī likumdošanas un izpildvara.

Otrkārt, Tieslietu ministrijai, nepieciešamības gadījumā kopā ar Augstāko tiesu, būtu regulāri jāpārbauda, kā tiesneši plāno savu darbu, jo ne vienmēr civiltiesu atlikšanas termiņi ir adekvāti tiesnešu patiesai noslogotībai.

Treškārt, likumdošanas ceļā būtu jāgroza tās CPL normas, kas nosaka formāli birokrātisku un faktiski nevajadzīgu lietu nosūtīšanu no vienas tiesas citai tiesai, turp un atpakaļ (piemēram, CPL 425. panta otrās daļas 2. punkts, 459. panta piektā daļa).

Ceturtkārt, būtu nepieciešami noteikt Senāta rīcības sēdes termiņu, skaitot to no dienas, kad notecējis lietas dalībnieka paskaidrojuma iesniegšanas termiņš. Tas ievērojami paātrinātu apelācijas instances tiesas sprieduma spēkā stāšanās laiku gadījumos, kad kasācijas sūdzība iesniegta vienīgi ar mērķi, lai novilcinātu apelācijas instances tiesas sprieduma spēkā stāšanos.

Piektkārt, nereti kasācijas instances tiesas sēdēs tiesai nākas uzklaut juridiski nekompetentu lietas dalībnieku paskaidrojumus, kuri neizprot kasācijas instances darbības būtību un uzdevumus. Rietumvalstu augstākā līmeņa tiesās šāda parādība ir neiespējama, jo tur tiesības uzstāties pēdējā instancē nav piešķirta pat katram advokātam, bet gan tikai advokātiem ar lielu pieredzi. Tādēļ būtu jāapsver jautājums par t.s. „advokātu procesa” ieviešanu Senātā. Interesanti atzīmēt, ka pirms desmit gadiem pašreizējais senators Kalvis

Torgāns, kurš toreiz bija zvērināts advokāts, rakstīja: „Tāpēc nav šaubu, ka pamatota ir prasība, lai kasācijas instancē juridisko palīdzību civiltiesisko strīdu dalībniekiem sniegtu tikai advokāti” („Jurista Vārds”, 2003.gada 13.maijs, Nr.18 (276)).

Ir valstis, kurās augstākā tiesu instance neizskata lietas par nelielām summām. Mūsu likumdevējs turpretī, ieviešot jaunu civillietu kategoriju „Lietas par maza apmēra prasībām” (CPL 30.³ nodaļa), gluži otrādi, ir paredzējis, ka pirmās instances tiesas spriedumus nevar pārsūdzēt apelācijas kārtībā, bet var pārsūdzēt kasācijas kārtībā, no vienas puses liedzot iespēju lietas dalībniekiem pārsūdzēt nepamatotus spriedumus, no otras puses – palielinot Senāta jau tā lielo darba slodzi.

Ja jau likumdevējs, lai samazinātu lietu skaitu, ir atradis par iespējamu līdz nepazīšanai pārvērst Senātā izskatāmo lietu izskatīšanas kārtību, tad nav saprotams, kāpēc tajā pat laikā tiek nevajadzīgi paplašināta Senāta kompetence.

[10] 2013. gada 1. janvārī ir pagājuši divdesmit gadi, kopš stājās spēkā likums „Par tiesu varu”. Šis likums būtiski atšķiras no tradicionālajiem tiesu iekārtas likumiem, jo izveidoja ne tikai tiesu sistēmu, bet arī noteica, ka tiesu vara ir neatkarīga un līdzvērtīga likumdošanas un izpildu varai (likuma 1. pants). Likums noteica tiesu neatkarības principus un garantijas, kā arī lietu izskatīšanas pamatprincipus. Likums uzsvēra visā demokrātiskā pasaulē atzīto cilvēktiesību principu „Katrai personai ir garantētas tiesības, lai uz pilnīgas līdztiesības pamata atklāti izskatot lietu neatkarīgā un objektīvā tiesā, tiktu noteiktas šīs personas tiesības un pienākumi vai pret to vērstās apsūdzības pamatotību, ievērojot visas taisnīguma prasības” (3. pants). Vienlaikus likums aizliedza patvaļīgu speciālu (ārkārtēju) tiesu izveidošanu, kuras neievēro ar likumu noteiktās procesuālās normas un aizstāj likumā minētās tiesas (1. pants). Likums tika izstrādāts un pieņemts laikā, kad valstī vēl nebija atjaunota pilnā apjomā Satversmes darbība. Tādēļ likums sevi ietvēra arī pēc sava satura un nozīmīguma konstitūciju saturošas normas. ASV arhaiskās konstitūcijas apsūņojušos formulējumus ar dzīvības eliksīru piepilda ASV Augstākās tiesas spriedumos dotās konstitūcijas interpretācijas, kādēļ šo konstitūciju amerikāņu juristi sauc „living constitution”.

Likums „Par tiesu varu” arī šobrīd ir uzskatāms par konstitūciju saturošu likumu (Francijā šādus likumus sauc par „organiskiem likumiem”), tādēļ nav pareizi šo likumu pielīdzināt parastajiem likumiem un pieņemt procesuālus likumus, kuri ir pretrunā ar likumu „Par tiesu varu” un groza nevis atsevišķu procesuālu jautājumu risināšanu, bet valsts tiesu iekārtu.

Nobeidzot šo rakstu un izmantojot izdevību to publicēt, raksta autors izsaka pateicību likuma „Par tiesu varu” darba grupas locekļiem, kuri, tīri patriotisku jūtu vadīti, ziedoja savu brīvo laiku, izstrādājot šī likuma projektu. Darba grupā strādāja Gunārs Aigars, Jaroslavs Belousovs, Vija Jākobsone, Fricis Jaunbelzējs, Juris Kaksītis, Gunārs Kūtris, Gvido Narkēvičs, Zaiga Raupa, Jānis Rozenbergs, Sandra Sleja, Valdemārs Šubrovskis un Aiva Zariņa. Diemžēl atsevišķi darba grupas locekļi šobrīd vairs nav ar mums.

Raksta pamatā referāts, nolasīts Tieslietu ministrijas organizētā konferencē par civilprocesa aktualitāšu jautājumiem 2012. gada 14. decembrī

Aldis LAVIŅŠ,
Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senators

PĀRDOMAS PAR SENĀTA DARBĪBAS EFEKTIVITĀTI

Nekas dzīvē nestāv uz vietas, viss plūst, viss mainās. Minētajam dzīves likumam, gribam to vai negribam, ir pakļautas arī tiesības un tiesu sistēma. Šajā rakstā pievērsīšos tam, kādas pārmaiņas mainīgā dzīvē ir ienesusi kasācijas instances tiesas darbā, kā arī minēšu dažus priekšlikumus, kas varētu sekmēt tiesu sistēmas attīstību.

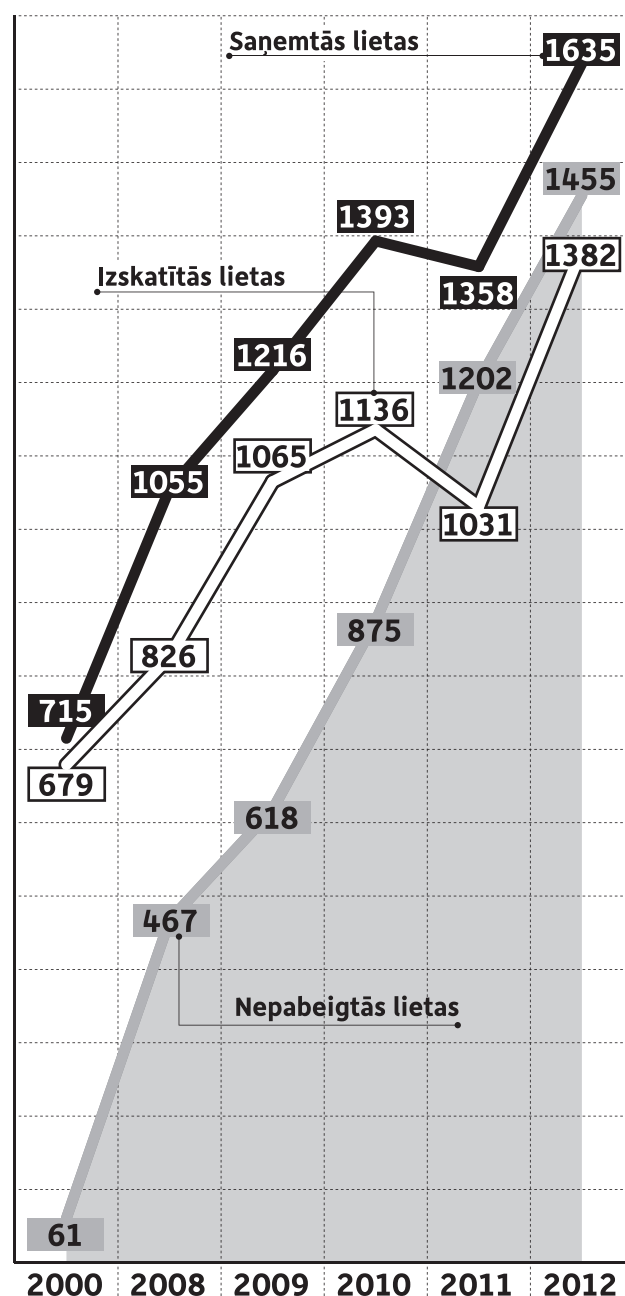
[1] Kasācijas instances tiesa civillietās ir Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments (turpmāk – Senāts), kas izskata tikai tiesību jautājumus par materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanas pareizību. Lietu izskatīšana pēc būtības Senātā nav paredzēta. Šādu kompetenci pamato kasācijas instances tiesai noteiktās īpašās funkcijas – izlemt principiālus tiesību normu piemērošanas jautājumus un nodrošināt vienveidīgu to iztulkošanu un piemērošanu visā valstī.

Skaidrojot kasācijas instances būtību, tiesību doktrīna norādīts, ka tiesvedība kasācijas instancē paredzēta ne tik daudz, lai aizsargātu prāvnieku intereses, cik ar mērķi nodrošināt likuma spēku, tā pareizu iztulkošanu un piemērošanu.¹ Tāpēc kasācijas instancē izšķirošā nozīme ir nevis pušu interesēm, kas pietiekoši aizsargātas, lietu pēc būtības izskatot pirmajās divās instancēs, bet gan publiski tiesiskām interesēm, proti, likumu pareizai iztulkošanai un stabilas Senāta judikatūras izveidošanai.²

Jāuzsver, ka stabila, saprotama un pieejama Senāta judikatūra rada tiesisko noteiktību un veicina tiesību attīstību, tāpēc tā ir milzīga vērtība, kuru nedrīkst novērtēt. Lai izveidotu judikatūru kādā tiesību problēmjautājumā, ir nepieciešams izanalizēt lielu informācijas apjomu un rūpīgi sastādīt spriedumu, precīzi formulējot atziņas, kas paskaidro likuma tekstu, kā arī atsevišķos gadījumos aizpilda likuma robus. Jāpiebilst, ka reizēm Senāta nolēmumos paustās atziņas ir pamats, lai kompetentās institūcijas precizētu likumu.

[2] Mūsdienās strīdu izšķiršana tiesā tiek uztverta kā pakalpojums, kuru valsts atbilstoši tās pamatlikumam un

citiem normatīvajiem aktiem nodrošina valsts iedzīvotājiem. Statistikas dati rāda, ka pieprasījums pēc minētā pakalpojuma saņemšanas kasācijas instances tiesā nemitīgi pieaug.

¹ Тютрюмов И.М. Устав гражданского судопроизводства. С законодательными мотивами, разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов, извлеченными из научных и практических трудов по гражданскому праву и судопроизводству (по 20 сентября 1922 года). Издание пятое, исправленное и значительно дополненное, со включением изменений закона и разъяснений Высших Кассационных Судов, относящихся до Латвии, Литвы, Польши и Эстонии. Том 2. – Рига: издание Давида Гликсмана, 1923, с.1438. Sk. arī: Думашевский А.О. О пределах власти кассационного суда при кассации решений по делам гражданским // Журнал Министерства юстиции. – С.-Пб.: Тип. Правит. Сената, 1867, Nr.8, с. 221.–225. (Turpmāk - Тютрюмов И.М. Устав гражданского судопроизводства. Рига, 1923.)

² Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. – Rīga: Autora izdevums, 1933, 461., 464-465.lpp.

Arī 2013. gadā turpinās tendence pieaugt saņemto lietu skaitam, proti, ja 2012. gada janvārī tika saņemtas 92 lietas, tad šā gada pirmajā mēnesī saņemtas jau 167 lietas. Skaitļi rāda, ka pieaug gan saņemto, gan izskatīto, gan arī neizskatīto lietu skaits. Tas liecina, ka Senāta resurss nespēj apmierināt sabiedrības pieprasījumu pēc minētā pakalpojuma. Jāsaka vēl vairāk – sabiedrība pat izsaka skarbu kritiku par pakalpojuma kvalitāti tādā nozīmē, ka neviens nav ieinteresēts to saņemt tikai pēc pusotra gada. Neapmierinātība un kritika ir saprotama, taču skaitļi ir nepielūdzami.

Ievērojot normatīvajos aktos ietvertos principus, ka lietas par bērnu tiesību aizsardzību, kā arī darba strīdi ir izskatāmi pēc iespējas īsākos termiņos, Senāts nodrošina minēto lietu izskatīšanu prioritārā kārtībā. Šādas lietas tiek izskatītas 3 līdz 6 mēnešu laikā. Turpretī pārējās lietas (piemēram, par parāda piedziņu, par lietu tiesībām u.c.) tiek izskatītas apmēram 18 mēnešu laikā (lieta, kas saņemta 2011. gada oktobrī, tiek nodota izskatīšanai 2013. gada martā).

Norādītie apstākļi liecina, ka sistēma funkcionē nepilnīgi un ir nepieciešams rast risinājumus. Šajā ziņā jāmin vairāki Civilprocesa likumā izdarītie grozījumi, kas ievērojami uzlabojuši Senāta darba efektivitāti.

[3] 2008. gada 22. maijā Civilprocesa likums tika papildināts ar 464.¹ pantu, paredzot tajā noteikumus, ka senatoru kolēģijai ir tiesības atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību ne vien gadījumos, kad kasācijas sūdzība neatbilst likumā paredzētajām formālajām prasībām, bet arī gadījumos: 1) kad kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis par tiesību normu piemērošanu un interpretāciju ir pretrunā ar Senāta judikatūru, kurai atbilst apstrīdētais spriedums; 2) kad nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.³

[3.1] Noskaidrojot normas mērķi, jāņem vērā, ka Senāts rīkojas publiski tiesisko interešu labā, tas ir, tiesību sistēmas attīstības nolūkā nodrošina likumu pareizu iztulkošanu un veido judikatūru, tāpēc kasācijas tiesvedības ierosināšana var tikt saistīta tikai ar tādām kasācijas sūdzībām, kuras vērstas uz minēto interešu apmierināšanu. Tam atbilst, pirmkārt, kasācijas sūdzības, kurās norādītie argumenti pārliecina, ka tiesa nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas vai pārkāpusi procesuālo tiesību normas, un tas ir novedis pie lietas nepareizas izspriešanas. Šādos gadījumos, atceļot vai grozot pārsūdzētos tiesas spriedumus, Senāta uzdevums ir labot tiesību normu piemērošanas kļūdas un vienlaikus paskaidrot, kā attiecīgās tiesību normas ir interpretējamas. Otrkārt, kasācijas sūdzības, kurās ir norādīti argumenti par nozīmīgiem tiesību piemērošanas jautājumiem. Šādas situācijās Senātam, neatkarīgi no attieksmes pret pārsūdzēto spriedumu, nolūkā panākt vienveidīgu attiecīgās tiesību normas piemērošanu visā valstī, ir lietderīgi paskaidrot tās saturu. Kā pirmajā, tā otrajā gadījumā kasācijas sūdzības izskatīšana apmierina publiski tiesisko interesi, jo caur Senāta spriedumā ietvertajām atziņām par tiesību normu interpretāciju tiek bagātināta un attīstīta tiesību sistēma. Tajos gadījumos, kuros šāds mērķis nevar tikt sasniegts, kasācijas tiesvedībai nevajadzētu tikt ierosinātai.

³ 22.05.2008. likums "Grozījumi Civilprocesa likumā" ("LV", 90 (3874), 11.06.2008.)

[3.2] Apsvērumi par kasācijas institūta būtību atklāj Civilprocesa likuma 464.¹ panta mērķi – atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu gadījumos, kad tā neatbilst kasācijas pamatprincipiem. Atbilstoši minētajam mērķim Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 1. punkts interpretējams šādā veidā – ja par kasācijas sūdzībā analizēto tiesību jautājumu pastāv Senāta judikatūra, senatoru kolēģija ir tiesīga atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību, jo, ievērojot tiesiskās noteiktības principu, sagaidāms, ka Senāts sekos savām iepriekš izteiktajām atziņām, un kasācijas sūdzības izskatīšana nekādu pienesumu tiesību sistēmai nesniegs. Tajā pat laikā judikatūra nav sastindzis organisms, tā var tikt mainīta, kas arī retos gadījumos notiek. Tāpēc minētais atteikuma pamats nav jāsaprot tā, ka visos gadījumos, kad par konkrēto tiesību jautājumu pastāv judikatūra, kasācijas tiesvedība ir jāatsaka. Kasācijas pamatprincipi atklāj, ka arī šādos gadījumos kasācijas tiesvedība var tikt ierosināta, taču tikai tad, ja kasācijas sūdzībā norādītie argumenti pārliecinoši paskaidro attiecīgā tiesību jautājuma izpratnes jaunus aspektus, kuri, iespējams, var būt par pamatu Senāta judikatūras maiņai.

Savukārt Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punktā paredzētais noteikums tulkojams šādi – ja reiz lieta ir izspriesta pareizi un pārsūdzētajā tiesas spriedumā ir norādīti pārliecinoši argumenti par strīda izšķiršanai piemēroto tiesību normu interpretāciju, tad Senāta atziņas, kuras atkārtoti tiesas argumentus un noraida kasācijas sūdzības kļūdainos apsvērumus, vērā ņemamu pienesumu tiesību izpratnei nesniedz, un tieši tāpēc kasācijas tiesvedības ierosināšanai nav pamata. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka normā ietvertās pazīmes: 1) „nerada šaubas par tiesiskumu”, 2) „izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā” saista saiklis „un”. Tas nozīmē, ka minētās pazīmes ir kumulatīvas, tāpēc, pat ja pārsūdzētais tiesas spriedums ir tiesisks un argumentos pārliecinošs, gadījumos, kad tiesību piemērošanas jautājums ir nozīmīgs un tajā nav izveidojusies judikatūra, kasācijas pamatprincipi pieprasa, lai kasācijas tiesvedība tomēr būtu ierosināta un Senāts ar savu spriedumu aizsāktu šajā jautājumā veidot judikatūru.

[3.3] Runājot par Civilprocesa likuma 464.¹ panta nepieciešamību, ir jāņem vērā, ka iepriekš Senāta rīcības sēdes kompetenci noteica 1998. gadā pieņemts noteikums (Civilprocesa likuma 464. pants), ka visas Senātam iesniegtās kasācijas sūdzības izskata rīcības sēdē, lai izlemtu, vai tās atbilst šā likuma 450. - 454. panta prasībām. Ja senatoru kolēģija vienbalsīgi atzina, ka sūdzība neatbilst likuma prasībām, tā pieņēma lēmumu par kasācijas tiesvedības izbeigšanu. Savukārt, ja sūdzība bija sastādīta atbilstoši likumā noteiktajām prasībām, tostarp tajā bija norādīts, kādas materiālo tiesību normas tiesa piemērojusi nepareizi vai kādas procesuālo tiesību normas tiesa pārkāpusi, un kā tas ir ietekmējis lietas pareizu izspriešanu, senatoru kolēģijai bija jāierosina kasācijas tiesvedība un lieta jāvirza izskatīšanai tiesas sēdē.

Manā skatījumā, Civilprocesa likuma 464. pants tā sākotnējā redakcijā bija atbilstošs tiesiskās un saimnieciskās dzīves apstākļiem Latvijā 1998. gadā. Pirmkārt, Civillikuma, kā arī daudzu citu normatīvo aktu piemērošanas pieredze bija tikai tās sākotnējā stadijā, tāpēc praksē pastāvēja daudzi neskaidri tiesību piemērošanas jautājumi. Tamdēļ ikvienas likuma formālajām prasībām atbilstošas kasācijas sūdzības izskatīšana Senātā deva zināmu pienesumu tiesi-

bu izpratnei un secīgi – Latvijas tiesību sistēmas attīstībai. Otrkārt, 90. gadu beigās kasācijas sūdzību sagatavošana nebūt visiem to iesniedzējiem bija pa spēkam, tāpēc ievērojamā skaitā gadījumu (vidēji 45%) kasācijas tiesvedība tika izbeigta. Līdz ar to noteikums, ka sūdzībai ir jāatbilst likumā noteiktajām formālajām prasībām, tajā laikā kalpoja kā efektīvs līdzeklis, lai nodrošinātu Senāta resursa efektīvu izmantošanu.

Laikam ejot, daudzos tiesību piemērošanas jautājumos Senāts iedibināja pietiekamu noturīgu judikatūru, paaugstinājās juristu izpratne par kasācijas sūdzību sastādīšanas niansēm, kā arī pakāpeniski palielinājās sabiedrības pieprasījums pēc strīdu izšķiršanas tiesā. Tā rezultātā pieauga saņemto lietu skaits, un pakāpeniski palielinājās neizskatīto lietu skaits. Taču būtiskākais bija tas, ka lēnām pazeminājās Senāta darbības efektivitāte. Tajās daudzajās pēc būtības pareizi izspriestajās lietās, kurās procesa dalībnieki tomēr saskatīja tiesas rīcībā procesuālo tiesību normu pārkāpumus vai materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un atbilstoši likuma prasībām to norādīja kasācijas sūdzībā, senatoru kolēģijai rīcības sēdē nekas cits neatlika, kā vien ierosināt kasācijas tiesvedību un lietu virzīt izskatīšanai Senāta sēdē. Rezultātā tika taisīts spriedums, kurā, apstiprinot apelācijas instances tiesas sprieduma argumentus par tiesību normu interpretāciju, tika norādīti apsvērumi, kāpēc sūdzības iesniedzēja viedoklis par tiesību normu piemērošanu tomēr nebija pareizs. Kā jau minēju iepriekš, šādu Senāta spriedumu vērtība ir visnotaļ maza.

Var, protams, argumentēt, ka likuma formālajām prasībām atbilstošu kasācijas sūdzību izskatīšana atbilst kasācijas instances funkcijām un Senāta apstiprinājums ir būtisks, taču vai visos gadījumos tas ir vajadzīgs un vai tam nav citas formas kā vien Senāta spriedums? Manā skatījumā, 1998. gadā noteiktā lietu izskatīšanas kārtība kasācijas instancē sevi bija izsmēlusi un nebija vairs atbilstoša sabiedrības aktuālajām vajadzībām, citiem vārdiem, tik smagnēju tiesvedības procesu pie apstākļiem, kad rindā uz lietas izskatīšanu vēl gaida vismaz tūkstošus kasācijas sūdzības iesniedzēju, sabiedrība vairs nevarēja atļauties.

[3.4] Statistikas dati apliecina, ka Civilprocesa likuma 464.¹ panta leģitīmais mērķis – atslogot kasācijas instances tiesu no nepamatotu sūdzību izskatīšanas – ir sasniegts.

2006. gadā Senāts kasācijas kārtībā izskatīja 780 lietas, 323 lietās spriedumu atstāja negrozītu (41,4%), 127 lietās spriedumu atcēla (16,3%), bet kasācijas tiesvedību izbeidza 322 lietās (41,3%). 2007. gadā izskatīja 725 lietas, no tām 232 lietās spriedumu atstāja negrozītu (32%), 135 lietās spriedumu atcēla (18,6%), bet kasācijas tiesvedību izbeidza 352 lietās (48,6%). 2008. gadā izskatīja 597 lietas, no tām 195 lietās spriedumu atstāja negrozītu (32,6%); 122 lietās spriedumu atcēla (20,5%), bet 267 lietās kasācijas tiesvedību izbeidza (44,7%).

Turpreti pēc minētās normas pieņemšanas, piemēram, 2012. gadā, kasācijas kārtībā tika izskatītas 1142 lietas, 151 lietā spriedums tika atstāts negrozīts (13%), 262 lietās spriedums tika atcelts pilnībā/daļā vai grozīts (23%), savukārt 724 lietās tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību (63%).

Tātad, pirmkārt, būtiski ir palielinājies to lietu īpatsvars, kurās atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Te runa pamatā ir par gadījumiem, kuros apelācijas instances tiesas spriedums ir pamatots, savukārt kasācijas sūdzībā no-

rādītie argumenti nepārliecina par tiesību normu kļūdainu piemērošanu un lietas nepareizu izspriešanu. Tāpat tas attiecas uz gadījumiem, kuros kasācijas sūdzība neatbilst likumā paredzētajām formālajām prasībām. Jau iepriekš norādīju, ka kopš 1998. gada ir ievērojami uzlabojusies iesniegto kasācijas sūdzību kvalitāte, tāpēc no visiem kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumiem šobrīd apmēram tikai 10 līdz 20% ir pamatoti ar kasācijas sūdzības neatbilstību formālajām prasībām, pārējie atteikuma gadījumi ir saistāmi ar Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā paredzētajiem pamatiem. Arī šis aspekts norāda, ka agrāk vai vēlāk jautājums par Senāta rīcības sēdes funkciju paplašināšanu tik un tā būtu jārisina.

Otrkārt, palielinoties kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu skaitam, ievērojami ir samazinājies to lietu īpatsvars, kurās Senāts ir ierosinājis kasācijas tiesvedību un rezultātā spriedumu atstājis negrozītu. Te runa ir par gadījumiem, kuros pastāv zināma neskaidrība par lietā piemērojamo tiesību normu interpretācijas aspektiem vai arī lietā piemērojamās tiesību normas interpretācijai ir būtiska nozīme tiesību normas vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanai visā valstī.

Treškārt, to Senāta spriedumu īpatsvars, kuros apelācijas instances tiesas spriedums atcelts vai grozīts, ir guvis pārsvaru pār spriedumiem, ar kuriem apelācijas instances nolēmums atstāts negrozīts. Tas nozīmē, ka Senāta darbs ir kļuvis efektīvāks, jo tā resurss ir izlietots lietās, kurās bija nepieciešams koriģēt apelācijas instances nolēmumu un paskaidrot, kā piemērojamas attiecīgās tiesību normas.

[4] Kasācijas instances tiesas darba efektivitāti ir uzlabojuši arī 2012. gada 15. marta grozījumi Civilprocesa likumā, ar kuriem ieviesti noteikumi par rakstveida procesu kasācijas instancē un lēmumu sastādīšanu rezolūcijas veidā.⁴

[4.1] Civilprocesa likumu 464.² pantā tika paredzēts noteikums, ka lietas izskatīšanu nosaka rakstveida procesā, ja iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem. Ja nepieciešami lietas dalībnieku papildu paskaidrojumi vai pēc Senāta ieskata attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā, nosaka lietas izskatīšanu tiesas sēdē.

Manā skatījumā, tas ir elastīgs noteikums, kas piešķir senatoriem rīcības brīvību izlemt, vai lieta izskatāma rakstveida procesā, vai arī tā virzāma izskatīšanai tiesas sēdē. Augstākās tiesas informācija liecina, ka lielākā daļa lietu tiek izskatīta rakstveida procesā.⁵ Tas ir izskaidrojams ar to, ka Senāts izskata tikai tiesību jautājumus, bet fakta jautājumus neskaidro, un lietas dalībniekiem ir visas iespējas savus argumentus par lietā piemēroto tiesību normu interpretāciju vai procesuāliem pārkāpumiem norādīt kasācijas sūdzībā. Turklāt jāņem vērā, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 473. pantu pārsūdzētā sprieduma tiesiskums kasācijas instancē pārbaudāms atbilstoši tiem argumentiem, kuri norādīti sūdzībā, likums neparedz tās iesniedzējam tiesības papildināt kasācijas sūdzību pēc tam, kad beidzies tās iesniegšanai noteiktais termiņš. Līdz ar to lietas dalībnieki nav tiesīgi ne rakstiski, ne arī mutiski,

⁴ 15.03.2012. likums "Grozījumi Civilprocesa likumā" ("LV", 50 (4653), 28.03.2012.)

⁵ http://at.gov.lv/files/statistics/2013/parsudzeto_nolemumu_izskatitanas_veids_2012.jpg

sniedzot paskaidrojumus Senāta sēdē, norādīt jaunus, kasācijas sūdzībā neminētus argumentus.

Tajās lietās, kurās joprojām ir domstarpības par fakta jautājumiem un kasācijas sūdzībā norādītie argumenti līdz galam neievieš skaidrību, vai konkrētajā gadījumā tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma normas, kuras regulē pierādījumu pārbaudīšanas un novērtēšanas kārtību, bieži vien lieta tiek virzīta izskatīšanai sēdē. Otrs iemesls lietas izskatīšanai sēdē saistāms ar to, ka senatori, izlemjot nozīmīgus tiesību piemērošanas jautājumus, atzīst par nepieciešamu uzklaut lietas dalībnieku pārstāvju advokātu detalizētāku redzējumu par attiecīgo problēmjautājumu.

Rakstveida process neliedz personām realizēt Civilprocesa likuma 74. pantā paredzētās tiesības. To īstenošana tiek nodrošināta, lietas dalībniekiem nosūtot paziņojumus, kuros paskaidrotas viņu tiesības, tostarp tiesības pieteikt noraidījumu, kā arī noteiktā datumā saņemt nolēmumu tiesas kancelejā. Izņēmums attiecas vien uz tādām procesuālajām tiesībām, kuru realizācija nav savietojama ar rakstveida procesu, piemēram, piedalīties tiesas sēdē, jo tāda netiek rīkota; dot tiesai mutvārdu paskaidrojumus, jo puses uz lietas izskatīšanu netiek aicinātas.

Tāpat lietas izskatīšana rakstveida procesā pilnvērtīgi nodrošina kontradiktorsku procesu un pušu sacīkstes principa ievērošanu. Ja ir iesniegta kasācijas sūdzība, pretējai pusei joprojām ir saglabātas tiesības iesniegt pretsūdzību vai arī paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību un norādīt tajās savus apsvērumus. Tādējādi rakstveida process maina tikai lietas dalībnieku un tiesas komunikācijas formu.

[4.2] Ar minētajiem 2012. gada 15. marta grozījumiem Civilprocesa likuma 464. pants tika papildināts ar ceturto prim daļu, paredzot, ka rīcības sēdes lēmumu, ar kuru kasācijas tiesvedība atteikta, var sastādīt rezolūcijas veidā. Norma nosaka senatoru kolēģijai pienākumu lēmumā lacioniski norādīt tiesisko pamatu atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību, tā neparedz pienākumu norādīt izvērstu motivāciju par katru kasācijas sūdzības argumentu.

Civilprocesu, kā arī kriminālprocesu un administratīvo procesu caurauž procesuāltiesisks princips, kas paredz, ka tiesa motivē nolēmumus. Tomēr tas nav absolūts princips un no tā var būt paredzēti attaisnojami izņēmumi kā, piemēram, tas ir paredzēts Kriminālprocesa likumā, kā arī Civilprocesa likumā attiecībā uz Senāta rīcības sēžu lēmumiem. Attaisnojums ir saistāms ar apsvērumiem, ka, pirmkārt, raugoties no personas tiesību nodrošināšanas viedokļa, lēmuma argumentācija ir nepieciešama, lai lietas dalībnieks zinātu lēmuma motīvus un varētu lietderīgi un efektīvi pārsūdzēt to. Kā zināms, senatoru kolēģijas lēmumi nav pārsūdzami. Līdz ar to noteikums par lēmuma sastādīšanu rezolūcijas veidā neaizskar personas tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā. Otrkārt, lēmums par atteikšanu ierosināt kasācijas tiesvedību pēc būtības nozīmē to, ka senatoru kolēģija apelācijas instances tiesas spriedumā norādītos argumentus par tiesību normu piemērošanu ir atzinusi par pietiekamiem un pareiziem. Senatoru kolēģijas argumenti, kāpēc kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis par attiecīgo tiesību normu piemērošanu nav bijis pareizs, vērā ņemamu piemesumu judikatūras izveidei un tiesību vienveidīgai piemērošanai nesniedz. Tie var būt noderīgi vienīgi pašam sūdzības iesniedzējam tādā nozīmē, ka paskaidro, kāpēc sūdzība nevar būt par pamatu

kasācijas tiesvedības ierosināšanai. Pie šādiem apstākļiem, izsverot, kādām interesēm dot priekšroku, proti, vai lietas dalībnieka interesei zināt izvērstus atteikuma motīvus, vai arī interesei nodrošināt citu personu tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, Senāta resursu novirzot citu kasācijas sūdzību izskatīšanai, likumdevējs ir izšķīries par labu otrai.

Papildus jānorāda, ka praksē ir sastopami gadījumi, kad apelācijas instances tiesa pareizi ir izspriedusi lietu, taču tās motivācija nav nevainojama, savukārt kasācijas sūdzības argumenti nepārliecina, ka lieta ir izspriesta nepareizi. Senātā dominē uzskats, ka šādās situācijās, ievērojot procesuālās ekonomijas principu, senatoru kolēģija, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punktu, var atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību, lēmumā norādot izvērstākus argumentus, kāpēc konkrētajā gadījumā kasācijas tiesvedība tomēr nav ierosināma.

[5] 2012. gada nogalē konferencē par civilprocesa efektivitāti 2008. gada 28. maija, kā arī 2012. gada 15. marta grozījumi Civilprocesa likumā izpelnījās nopietnu kritiku, tāpēc, nolūka papildus pārbaudīt veikto izmaiņu atbilstību kasācijas pamatprincipiem, ir lietderīgi veikt salīdzinājumu ar to valstu pieredzi, kurās civilajā tiesvedībā ieviests kasācijas princips.⁶

[5.1] Lietuvas Civilprocesa kodeksa 350. pantā ir noteikta kārtība, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas sūdzību pieņemšanu.⁷ Panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka Augstākas tiesas priekšsēdētājs vai Civillietu nodaļas vadītājs nozīmē kolēģiju triju tiesnešu sastāvā, kura izlemj jautājumu par kasācijas sūdzības pieņemšanu. Šā panta otrajā daļā ir paredzēti septiņi pamati, kad tiesnešu kolēģija var atteikties pieņemt izskatīšanā iesniegto kasācijas sūdzību. Vairāki no tiem ir gana formāli, proti, ja nokavēts likumā noteiktais termiņš sūdzības iesniegšanai; sūdzība neatbilst likumā noteiktajām formālajām prasībām; nav parakstīta; nav samaksāta likumā paredzētā maksa. Būtiski ir uzsvert šā panta otrās daļas 4. punktu, kurā paredzēts, ka sūdzību var atteikties pieņemt, ja tā neatbilst šā likuma 346. panta noteikumiem.

Lietuvas Civilprocesa kodeksa 346. panta otrajā daļā ir paredzēti tiesiskie pamati kasācijas sūdzības iesniegšanai. Tajā ir noteikts, ka kasācijas sūdzību var iesniegt, ja:

- 1) procesuālo tiesību normu pārkāpums vai materiālo tiesību normu nepareiza piemērošana ir novedusi pie lietas nepareizas izspriešanas un šai minēto tiesību normu piemērošanas kļūdai ir būtiska ietekme uz tiesību normu vienveidīgu interpretāciju un piemērošanu;
- 2) ja tiesa ir atkāpusies vai nav ievērojusi Augstākas tiesas judikatūru;
- 3) ja par kasācijas sūdzībā norādīto tiesību jautājumu nav izveidojusies Augstākas tiesas vienota tiesību piemērošanas prakse.

Attiecībā uz lēmuma formu šā panta ceturtais daļa paredz, ka tajā ir jānorāda ievaddaļa, rezolutīvā daļa, kā arī kodolīgi formulēta norāde par to, uz kāda likumā paredzētā pamata kasācijas sūdzība ir pieņemta vai atteikta (*the*

⁶ Latvijā, tāpat kā Igaunijā, Lietuvā un Polijā civilajā tiesvedībā ieviests kasācijas princips, kam pirmsākumi ir meklējami Francijas tiesību sistēmā (sk. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. – Rīga: Autora izdevums, 1933, 461., 462.lpp., kā arī Тютрюмов И.М. Устав гражданского судопроизводства. Рига, 1923, с.1457, 1521.).

⁷ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=162435

ruling shall consist of a caption and resolution as well as concisely stated reasons, on the basis of which the cassation appeal was accepted or its acceptance was refused).

Lietuvas Civilprocesa kodeksa 356. pantā noteikts, ka lietas izskatīšana kasācijas kārtībā notiek rakstveida procesā, taču, ja tas ir vajadzīgs, lieta izskatāma tiesas sēdē mutvārdu procesā. Zīmīgi, ka pantā paredzētas darbības, kuras jāveic tiesnešiem, izskatot lietu rakstveida procesā, proti, tiesnesim referentam ir jāziņo par lietas apstākļiem, kasācijas sūdzības argumentiem, paskaidrojumos sakarā ar kasācijas sūdzību norādītajiem iebildumiem, pieteiktajiem lūgumiem. Tāpat tajā paredzēts pienākumu izteikt savu viedokli par lietā izskatāmajiem tiesību piemērošanas jautājumiem un pieņemt nolēmumu.

Noslēdzot salīdzinošo pārskatu par Lietuvu, minēšu dažus statistikas datus. 2012. gadā Lietuvas Augstākā tiesa saņēma 2524 civillietas, atteica pieņemt 1750 lietas, pieņēma 731 lietu. Tātad kasācijas sūdzības pieņemšana tika atteikta 69,3% gadījumā, kas ir nedaudz vairāk kā Latvijā.

[5.2] Igaunijas Civilprocesa kodeksa 679. pantā ir paredzēta kārtība, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas sūdzību pieņemšanu.⁸ Panta pirmajā daļā noteikts, ka pēc tam, kad ir beidzies termiņš paskaidrojumu iesniegšanai sakarā ar kasācijas sūdzību, Augstākā tiesa saprātīgā laika posmā izlemj jautājumu par kasācijas sūdzības pieņemšanu vai tās atteikšanu. Panta trešajā daļā paredzēts, ka Augstākā tiesa pieņem kasācijas sūdzību, ja tā atbilst likumā noteiktajām prasībām, iesniegta termiņā un:

1) apgabaltiesa acīmredzami nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas un tas ir novedis pie lietas nepareizas izspriešanas;

2) apgabaltiesa būtiski ir pārkāpusi procesuālo tiesību normas un tas novedis pie lietas nepareizas izspriešanas;

3) neatkarīgi no 1. un 2. apakšpunkta noteikumiem lietas izskatīšanai kasācijas instances tiesā ir būtiska nozīme tiesiskās noteiktības nodrošināšanai, judikatūras izveidei un tiesību sistēmas tālākai attīstībai.

Šā panta ceturtajā daļā paredzēts, ka neatkarīgi no trešās daļas 1. un 2. apakšpunkta noteikumiem Augstākai tiesai nav nepieciešamas pieņemt izskatīšanai lietu, ja kasācijas sūdzības iesniedzējs apstrīd tiesas nolēmumu tādā apmērā, kas nepārsniedz desmit minimālo mēnešalgu kopsummu (šobrīd 3200 eiro).

Attiecībā uz lietas izskatīšanas procesu Igaunijas Civilprocesa kodeksa 681. panta pirmās daļas 4. punktā noteikts, - ja lietu nav iespējams izskatīt rakstveida procesā, Augstākā tiesa organizē lietas izskatīšanu tiesas sēdē.

Igaunijas Civilprocesa kodeksā *expressis verbis* nav paredzēti noteikumi par to, cik izvērsta ir jābūt motivācijai lēmumā, ar kuru atteikts pieņemt kasācijas sūdzību. Kā apstiprināja igauņu kolēģi, Augstākā tiesa, atsakot pieņemt kasācijas sūdzību, lēmumā izvērstu motivāciju nesniedz.

Noslēdzot salīdzinošo pārskatu par Igauniju, minēšu statistikas datus. 2012. gadā Igaunijas Augstākā tiesa saņēma 981 civillietu (tajā ir ietvertas gan saņemtās kasācijas sūdzības, gan blakus sūdzības, gan arī pieteikumi par lietu pārskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem u.c.).⁹ No šā kopējā skaita ir pieņemtas izskatīšanai 212 lietas, kas ir 24%. Kasācijas sūdzības saņemtas – 453, no tām 333 atteikts pieņemt (73%), kas ir ievērojami lielāks rādītājs nekā Latvijā.

⁸ <http://www.legaltext.ee/text/en/x90041.htm>

⁹ <http://www.riigikohus.ee/vfs/1438/TSIVIIILASJAD2012.pdf>

[5.3] Francijas tiesību sistēmā ir paredzēts, ka pēc tam, kad beidzies noteiktais termiņš paskaidrojumu sniegšanai sakarā ar kasācijas sūdzību, tiesnešu kolēģija triju tiesnešu sastāvā izlemj jautājumu par kasācijas sūdzības pieņemšanu. Minētā procedūra ieviesta ar mērķi, lai atslogotu kasācijas instances tiesu no tādu lietu izskatīšanas, kuras nepelna kasācijas instances ievēribu un sniegtu tai iespējas koncentrēties uz galvenā uzdevuma izpildi – izstrādāt judikatūru uz to kasācijas sūdzību pamata, kurās izvirzīti reāli tiesību piemērošanas problēmjautājumi. Turklāt lēmumā par atteikšanos pieņemt kasācijas sūdzību nav nepieciešams norādīt motīvus, kuru dēļ sūdzība ir atzīta par nepieņemamu.¹⁰

[6] Salīdzinošais pārskats ļauj izdarīt vairākus secinājumus.

Pirmkārt, visu minēto valstu civilprocesu regulējošie tiesību akti paredz īpašu kasācijas tiesvedības stadiju, kurā tiek izlemts jautājums par kasācijas sūdzības virzību.

Otrkārt, Lietuvā, Igaunijā, kā arī Latvijā procesuālie noteikumi, kas paredz kasācijas sūdzību pieņemšanas kritērijus, redakcionāli ir atšķirīgi, taču balstīti uz vienu un to pašu principu – kasācijas tiesvedība ierosināma, ja tiesību normu kļūdaina piemērošana novedusi pie lietas nepareizas izspriešanas vai arī lietas izskatīšanai ir nozīme judikatūras veidošanā.

Treškārt, no Lietuvas Civilprocesa kodeksa 350. panta, Igaunijas Civilprocesa kodeksa 679. panta, kā arī Latvijas Civilprocesa likuma 464.¹ panta noteikumiem izriet, ka Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijai kasācijas sūdzības pieņemšanas (kasācijas tiesvedības ierosināšanas) stadijā ir jāpārbauda, vai lietas izskatīšanā tiesa ir pārkāpusi procesuālo tiesību normas vai nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas un tas novedis pie lietas nepareizas izspriešanas, kā arī sprieduma atbilstība judikatūrai.

Ceturtkārt, gan Lietuvā, gan Latvijā, gan Igaunijā civilprocesu regulējošajos normatīvajos aktos ir ietverts elastīgs noteikums attiecībā uz lietas izskatīšanas procesu, proti, lieta ir izskatāma rakstveida procesā, taču tiesneši, ievērojot kasācijas sūdzības argumentus, lietas raksturu u.c. apstākļus, var nodot lietas izskatīšanu tiesas sēdē mutvārdu procesā.

Piektkārt, Lietuvas un Latvijas normatīvi *expressis verbis* paredz noteikumu, ka lēmumā par kasācijas sūdzības nepieņemšanu (atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību) ir jāietver kodolīgi formulēta norāde par to, uz kāda likumā paredzētā pamata kasācijas tiesvedība netiek turpināta. Kā liecina pieejamā informācija par Francijas tiesību sistēmu, arī kasācijas institūta dibinātājas valstī par piemērotu atzīts noteikums, ka, atsakot kasācijas tiesvedību, lēmumā izvērsta motivācija nav nepieciešama.

Salīdzinošais pārskats atklāj arī atšķirības, un vienu no tām vēlos akcentēt.

Latvijas Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punktā paredzēts, ka senatoru kolēģija atsakās ierosināt kasācijas tiesvedību, ja nerodas šaubas par tiesas sprieduma tiesiskumu (...). Tas nozīmē – ja kaut vienam no senatoriem nav pārliecības par spriedumā norādīto argumentu pareizību, lietā ir ierosināma kasācijas tiesvedība. Ir saprotams, ka likumdevējs, pieņemot šādu normu, ir vēlējis maksimāli nodrošināt lietas dalībniekiem pieeju kasācijas instances tiesai. Tomēr jāatzīmē, ka šādās situācijās ne

¹⁰ http://www.courdecassation.fr/documents_traduits_2850/1088_1091_3584/

vienmēr Senāta spriedums būs jaunu atziņu avots, jo argumenti, ar kuriem tika pamatotas šaubas, lietas izskatīšanas gaitā var arī negūt Senāta atbalstu.

Šajā ziņā pretējs akcents ir Igaunijas Civilprocesa likuma 679. panta trešajā daļā, kurā noteikts, ka sūdzība tiek pieņemta, ja apgabaltiesa acīmredzami nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas vai būtiski pārkāpusi procesuālo tiesību normas. Te runa ir nevis par tiesnešu šaubām, bet gan par kasācijas sūdzībā norādītām acīmredzamām tiesību piemērošanas kļūdām, kuras novedušas pie lietas nepareizas izspriešanas. Minētais likuma noteikums, salīdzinot to ar Latvijas Civilprocesa likuma 464.¹ pantu, izvirza ievērojami augstākas prasības kasācijas tiesvedības ierosināšanai, ko, iespējams, varētu ņemt vērā, turpinot darbu pie Latvijas Civilprocesa likuma pilnveidošanas.

Noslēdzot pārdomas par 2008. gada 28. maija, kā arī 2012. gada 15. marta grozījumiem Civilprocesa likumā, ir pamats atzīt, ka ar tiem ir izveidots efektīvs, mūsdienīgs un sabiedrības aktuālajām prasībām atbilstošs tiesvedības process kasācijas instancē.

[7] Tomēr ne visus Civilprocesa likumā veiktos grozījumus vērtēju kā tādus, kas uzlabo Senāta darba efektivitāti. 2011. gada 8. septembra likums „Grozījumi Civilprocesa likumā”, kurā paredzēta kārtība maza apmēra prasību izskatīšanai, kā arī 2013. gada 14. februāra likums „Grozījumi Civilprocesa likumā”, kurā paredzēts noteikums, ka rajona (pilsētas) tiesas spriedums lietā par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem ir pārsūdzams kasācijas kārtībā, kopumā to vājina.

[7.1] Latvijas tiesiskā tradīcija liecina, ka nav nepieciešams visu civillietu kategorijās lietas dalībniekiem paredzēt tiesības spriedumu pārsūdzēt kasācijas instancē. Starpkaru posmā Civilprocesa likuma 283. pantā bija paredzēts, ka lietās, kurās prasības summa nepārsniedz simts latus, kasācijas sūdzība nav pieļaujama.¹¹ Minētais noteikums acīmredzami tika ieviests ar mērķi atslogot Senātu no mazsvarīgu lietu izskatīšanas. Turklāt šāda noteikuma esamība negatīvas sekas Latvijas tiesību sistēmai 1920.-30. gados nav radījusi.

Mūsdienās attiecībā uz kasācijas instances tiesas funkciju nozīmīgumu Satversmes tiesa savos spriedumos ir uzsvērusi – lai kasācijas instances tiesa varētu pienācīgi veikt savu darbu (izlemt principiālus tiesību piemērošanas jautājumus), likumdevējam iespēju robežās tā ir jāatslogo no nepamatotu sūdzību izskatīšanas (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 2.1. punktu un Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 13.1. punktu*).

Pretēji Latvijas tiesiskajai tradīcijai Civilprocesa likumā ir ieviesta 30.³ nodaļa, kas regulē lietu par maza apmēra prasību izskatīšanas kārtību un kurā ir paredzēts noteikums, ka šo kategoriju lietās rajona (pilsētas) tiesas spriedums ir pārsūdzams kasācijas kārtībā. Civilprocesa likuma izpratnē maza apmēra prasība ir tāda, kurā prasījums par galvenā parāda piedziņu nepārsniedz 1500 latus. Šādas prasības, raugoties no aizsargājamo interešu nozīmīguma viedokļa, nav nepieciešams nodot izskatīšanai kasācijas

kārtībā, it īpaši apstākļos, kad Senāts jau tā ir pārslogots un parāda piedziņas lietas kasācijas instancē tiek izskatītas vidēji 18 mēnešu laikā. Taču būtiskākais ir tas, ka Senāta resurss tādā veidā tiek izlietots nenozīmīgu jautājumu risināšanai, kas nav lietderīgi, zinot, ka mūsdienās tieši uz Augstāko tiesu gulstas vislielākā atbildība gan par Eiropas Savienības normatīvu precīzu piemērošanu, gan par Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas noteikumu ievērošanu tiesvedības procesos Latvijā.

Turklāt Civilprocesa likuma 30.³ nodaļā paredzētā kārtība neatbilst Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.861/2007 par Eiropas procedūru maza apmēra prasībās 17. un 18. pantā ietvertajiem principiem, ka pārrobežu maza apmēra prasību lietās nolēmumus ieteicams pārskatīt apelācijas kārtībā.¹² Regulas 18. pantā paredzētie lietu pārskatīšanas obligātie standarti pieprasa pārskatīt spriedumu, ja: 1) atbildētājam nav pienācīgi izsniegta prasības veidlapa; 2) paveste nav piegādāta savlaicīgi; 3) atbildētājs nav varējis apstrīdēt prasību nepārvaramas varas vai no viņa neatkarīgu iemeslu dēļ. Domāju, ka šādu apstākļu noskaidrošanas dēļ ir lietderīgi lietu pārskatīt tieši apelācijas, nevis kasācijas kārtībā un, šķiet, taisni tāpēc regulas tekstā tiek lietots jēdziens „apelācija”, nevis „kasācija” (arī tekstā, kas ir tulkots angļu valodā, lietots jēdziens „appeal”, nevis „appeal in cassation”).

Nereti sabiedrībā dzirdam, ka daudzos jautājumos varam mācīties no mūsu ziemeļu kaimiņiem. Šķiet, ka arī attieksmē pret kasācijas instances tiesas veicamajiem uzdevumiem varam gūt vērtīgu pieredzi. Kopš 2009. gada 1. janvāra Igaunijas Civilprocesa kodeksa 679. panta ceturta daļa paredz noteikumu, kura ideja ir šāda – neatkarīgi no tā, vai ir norādīts uz procesuālo tiesību normu pārkāpumiem vai materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu, Augstākajai tiesai nav nepieciešams pieņemt lietu izskatīšanai kasācijas kārtībā, ja tās iesniedzējs apstrīd tiesas nolēmumu tādā apmērā, kas nepārsniedz desmit minimālo mēnešalgu kopsummu (šobrīd 3200 eiro). Tomēr Augstākā tiesa šādās lietās var ierosināt kasācijas tiesvedību, ja lietas izskatīšanai ir būtiska nozīme tiesiskās noteiktības nodrošināšanai, judikatūras izveidei un tiesību sistēmas tālākai attīstībai. Tas liecina, ka Igaunijā atbildīgās institūcijas visiem līdzekļiem cenšas atslogot Augstāko tiesu no maznozīmīgu lietu izskatīšanas un radīt apstākļus, lai tiesa koncentrētos uz tās galvenā uzdevuma izpildi.

[7.2] Arī 2013. gada 14. februāra likums „Grozījumi Civilprocesa likumā”, kurā paredzēts noteikums, ka rajona (pilsētas) tiesas spriedums lietā par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem ir pārsūdzams kasācijas kārtībā, neveicina Senātam noteikto funkciju izpildi.

[7.2.1] Raugoties no kasācijas instances kompetences viedokļa, Senāts nebūt nav vislabāk piemērots tam, lai panāktu likumprojekta mērķi – ātru risinājumu lietā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 474. panta noteikumiem gadījumā, ja kasācijas instances tiesa konstatē procesuālo tiesību normu pārkāpumu (piemēram, par pierādījumu novērtēšanu) vai materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu, tā atceļ pārsūdzēto nolēmumu un lietu nodod jaunai izskatīšanai. Praksē ir gadījumi, kas gan nav bieži, ka lieta vairākkārt tiek nosūtīta atkārtotai izskatīšanai.

¹¹ sk. Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem – izvilcumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši F.Konradi, T.Zvejnieks u.c. – Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939, 97.lpp.

¹² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0861:LV:NOT>

[7.2.2] Attiecībā uz ātru lietas izskatīšanu vēlreiz ir jāatkārto, ka steiga Senātā ir nevietā. To, ka šo kategoriju lietas kasācijas kārtībā tiks izskatītas divu mēnešu laikā, nevar uzskatīt par ieguvumu iepretim iespējamām svārstībām judikatūrā.

[7.2.3] Likumprojekta 2. priekšlikumā ir paredzēts, ka Senātam tiks nodotas izskatīšanai ne vien kasācijas sūdzības, bet arī blakus sūdzības, kuras varēs iesniegt par pirmās instances tiesas vai tiesneša lēmumiem, kas pieņemti tādos jautājumos kā prasības pieteikuma atdošana iesniedzējam, prasības atstāšana bez izskatīšanas, tiesvedības izbeigšana. Minētie procesuāltiesiskie jautājumi pamatā nav nozīmīgi tiesību sistēmas attīstībai, šāds risinājums turklāt nav vērsts uz Senāta resursa efektīvu izmantošanu.

[7.2.4] Atbalstot minēto likumprojektu, radies vēl citas negatīvas blakus sekas. Pašlaik Civilprocesa likumā nav paredzēti procesuāli termiņi, kādā Senātam ir jāizskata kasācijas sūdzības. Ievērojot normatīvajos aktos ietvertos principus, ka lietas par bērnu tiesību aizsardzību, kā arī darba strīdi ir izskatāmi pēc iespējas īsākos termiņos, Senāts minētās lietas uzskata par prioritārām un nodrošina to ātrāku izskatīšanu. Ja Civilprocesa likumā *expressis verbis* tiks paredzēts noteikums, ka lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem kasācijas instances tiesā ir izskatāmas un motivēts spriedums ir sastādāms divu mēnešu laikā, tad nepārprotami minētās lietas iegūs prioritāti pār visām citām lietām.

Tiek norādīts, ka gadā varētu būt apmēram 200 lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem. Ievērojot šo lietu īpatnības, teju vai katrā lietā ir sagaidāms, ka pirmās instances tiesas nolēmums tiks pārsūdzēts kasācijas kārtībā. Ja Senāta slodze, ievērojot apstākli, ka jau ir uzkrājušās 1455 neizskatītas lietas, gada ietvaros palielināsies vēl par 200 lietām, kuras turklāt būs jāizskata divu mēnešu laikā, tad pārējo lietu izskatīšanas termiņi vēl vairāk pagarināsies. Šajā ziņā ir nepieciešams izvērtēt, vai tik radikāli atšķirīga situācija, kurā lieta par kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces lēmuma atzīšanu par spēkā neesošu tiks nodota izskatīšanai kasācijas kārtībā divu mēnešu laikā, savukārt lieta, kurā ārvalstu kompānija vai Latvijas uzņēmums ir cēlis prasību par parāda piedziņu, tiks nodota izskatīšanai tikai pēc apmēram 20 mēnešiem, ir atbilstoša vienlīdzības principam.

[8] Iespējamie risinājumi.

[8.1] Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem ir gana komplicētas un tās būtiski atšķiras no lietām par maza apmēra prasībām, tāpēc tajās ir vēlams saglabāt lietas dalībniekiem tiesības iesniegt kasācijas sūdzību. Taču vienlaikus, nolūka nodrošināt Senāta funkciju sekmīgu izpildīšanu, ir nepieciešams grozīt vairākus noteikumus. Pirmkārt, jāmaina kārtība, kas paredz lietas dalībniekiem tiesības iesniegt Senātā blakus sūdzības par pirmās instances tiesas pieņemtajiem lēmumiem. Tās vietā nosakāms, ka blakus sūdzības ir iesniedzamas apgabaltiesai, kuras lēmums ir galīgs. Otrkārt, jāgroza noteikumi, kas paredz termiņus kasācijas sūdzību izskatīšanai rīcības sēdē, kā arī Senāta spriedumu sagatavošanai. Tā vietā ir jāparedz, ka Senāts kasācijas sūdzības izskata un spriedumus sastāda saprātīgā termiņā.

[8.2] Cits konceptuāls risinājums civilprocesa optimi-

zēšanai ir vērsts uz to, ka ne vien lietas par maza apmēra prasībām, bet arī lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem tiek pārskatītas apelācijas, nevis kasācijas kārtībā, un apelācijas instances tiesas spriedums ir galīgs. Nenoliedzami, ka arī šo kategoriju lietās ir nepieciešams nodrošināt tiesību normu vienveidīgu piemērošanu, tāpēc, lai to sekmētu, Senātam nosakāma kompetence izskatīt zemāku instanču tiesu uzdotus jautājumus par lietā piemērojamo tiesību normu iztulkošanu.

Šāds risinājums ir vērtējams kā atbilstošs Satversmes tiesas pastāvīgajā judikatūrā izteiktajam atziņam. 2010. gada 7. oktobra spriedumā lietā Nr.2010-01-01 Satversmes tiesa, izvērtējot Latvijas Administratīvo pārkāpuma kodeksa 286.¹⁴ panta, kas paredz, ka apelācijas instances nolēmums administratīvo pārkāpumu lietās nav pārsūdzams un stājas spēkā nekavējoties, atbilstību Satversmes 91. un 92. pantam, atzinusi, ka ne Satversme, ne Latvijai saistošie starptautiskie tiesību akti neparedz obligātu valsts pienākumu visās lietās nodrošināt kasācijas instances tiesas pieejamību.

Atzinumu, ka apstrīdētā norma ir atbilstoša valsts pamatlikumam, Satversmes tiesa ir saistījusi tostarp ar apsvērumiem, ka liela daļa administratīvo pārkāpumu lietu pēc satura esot pielīdzināmas vai nu ļoti vienkāršām un mazsvarīgām lietām, vai arī tādām lietām, kurās nepieciešams ātrs tiesisko attiecību galīgais noregulējums, un visās šajās lietās ir paredzēta apelācijas instance, kas varot labot pirmās instances kļūdas.

Ja attiecībā uz lietām par maza apmēra prasībām var attiecināt apsvērumus par vienkāršām un maznozīmīgām lietām, tad attiecībā uz lietām par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem atkāpe no pārsūdzības kasācijas instances tiesā ir pamatojama ar šo kategoriju lietā izvirzīto mērķi – panākt maksimāli ātru risinājumu.

[9] Daži apsvērumi, lai paskaidrotu otro risinājumu.

Gan Latvijā, gan Polijā, gan arī Francijā nav svešs institūts par vērsanos kasācijas instances tiesā nolūkā rast atbildi par tiesību interpretācijas jautājumiem.

Latvijā starpkaru posmā Tiesu iekārtas likuma 60. panta 4. punktā bija noteikts, ka Senāta apvienotā sapulce, bez Senāta iekārtā norādītiem gadījumiem, tiek sasaukta, lai apspriestu tieslietu ministra priekšā liktus jautājumus, kuras pārvaldības vai tiesu iestādes izšķir nevienādi, vai kuri, likumus piemērojot, rada šaubas.¹³ Kā redzams no Senāta apvienotās sapulces spriedumu krājuma,¹⁴ šādā kārtībā Senāts ir sastādījis ievērojamu skaitu spriedumu.

Francijas Civilprocesa likuma 1031.1 - 1031.7 pants, kā arī tiesu darbību reglamentējošā akta (*Code de l'organisation judiciaire*) 151.1 - 151.3 pants paredz noteikumus, ka zemākas instances tiesas var vērsties ar jautājumu kasācijas instances tiesā.¹⁵ Kā liecina pieejamā informācija, kasācijas instances tiesa gadā vidēji sniedz desmit atzinumus par tiesu uzdotajiem jautājumiem.¹⁶ Savukārt Polijas normatīvi nosaka, ka lietās, kurās nav paredzēta iespēja spriedumu

¹³ Sk.: Tiesu iekārta. – Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936.g.

¹⁴ Latvijas Senāta Apvienotās sapulces spriedumi Grām: Latvijas Senāta spriedumi (1918–1940). Faksimilizdevums. 1.sēj. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, senatora Augusta Lēbera fonds, 1997.

¹⁵ <http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>

¹⁶ http://www.courdecassation.fr/documents_traduits_2850/1088_1091_3584/1051_1068_16296.html

pārsūdzēt kasācijas kārtībā, apelācijas instances tiesa var vērsties ar jautājumu Augstākajā tiesā.¹⁷

Lietuvā un Igaunijā šāda procesuālā kārtība nav paredzēta. Tas izskaidrojams ar to, ka kaimiņvalstīs civilprocesu regulējošajos normatīvajos aktos nav paredzēts noteikums, ka atsevišķu kategoriju civillietās pirmās instances nolēmums ir pārsūdzams kasācijas kārtībā.

No minētā var secināt, ka citas valstis, kurās ir radnieciskas civilprocesuālās tiesības, vērsanos ar jautājumu kasācijas instances tiesā uzskata par vērā ņemamu līdzekli, kā optimizēt civilprocesu un vienlaikus efektīvi izmantot kasācijas instances resursu. Tāpēc, ievērojot Senāta pašreizējo noslodzi, manuprāt, arī Latvijā ir ieviešams regulējums, ka to kategoriju lietās, kurās nav paredzēts lietu pārskatīt kasācijas kārtībā, zemāku instanču tiesas var iesniegt Civillietu departamentam jautājumu par lietā piemērojamo tiesību normu interpretāciju.

[10] Ieviešot kādu no priekšlikumiem attiecībā uz maza apmēra prasībām, Senāta Civillietu departamentā samazinātos ienākušo lietu skaits gadā apmēram par 100-150 lietām. Ar pašreizējo senatoru skaitu kasācijas instances tiesa spētu izskatīt saņemtās lietas un, iespējams, lēnām varētu virzīties uz lietu izskatīšanas termiņu samazināšanu. Līdz ar to nebūtu arī jāpalielina senatoru skaits, kas salīdzinoši ar pārējām Baltijas valstīm jau tā ir lielākais (Latvijā ir 12 Civillietu departamenta senatori, savukārt iedzīvotāju skaits ir 2,070 milj., tātad 1 tiesnesis uz 172 500 iedzīvotājiem; Lietuvā 16 Augstākās tiesas Civillietu nodaļas tiesneši, iedzīvotāju skaits – 3,1 milj., tātad 1 tiesnesis uz 193 750 iedzīvotājiem; Igaunijā 7 Augstākās tiesas Civillietu nodaļas tiesneši, iedzīvotāju skaits 1,294 milj., tātad 1 tiesnesis uz 184 857 iedzīvotājiem).

Tomēr galvenais ieguvums būtu tas, ka pilnvērtīgāk Senāts spētu realizēt tam noteiktās funkcijas. Lietas par maza apmēra prasībām Senātā nonāktu vien tad, ja tajās pirmo divu instanču tiesām rastos nopietni sarežģījumi, iztulkojot tiesību normas un tās vienveidīgi piemērojot. Savukārt lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem būtu radīti nepieciešamie darba apstākļi judikatūras izveidei, vai arī, līdzīgi kā lietās par maza apmēra prasībām, šīs lietas nonāktu Senātā tikai sakarā ar tiesu uzdotiem jautājumiem.

[10.1] Tiktu paātrināta maza apmēra prasību izskatīšana. Izņemot Rīgas apgabaltiesu, pārējās apgabaltiesas minētās lietas varētu izskatīt 2 - 5 mēnešu laikā. Iepretim Senāta rādītājiem tas ir ievērojams ieguvums.

¹⁷ http://www.disputeresolutionpoland.com/files/2012/07/Court_system_Poland.pdf

Kā liecina Tiesu informācijas sistēmas statistikas dati par 2012. gadu, apgabaltiesu kapacitāte un to noslodze principā atļauj nodot to izskatīšanai lietas par maza apmēra prasībām:

Zemgales apgabaltiesa:

Kā pirmās instances tiesa saņēmusi 591 civillietu, neizskatītas 108 lietas, to izskatīšanai nepieciešami 2,10 mēneši

Apelācijas kārtībā saņemtas 250 civillietas, neizskatītas 125, to izskatīšanai nepieciešami 4,39 mēneši

Kurzemes apgabaltiesa:

Kā pirmās instances tiesa saņēmusi 514 civillietas, neizskatītas 116 lietas, to izskatīšanai nepieciešami 2,26 mēneši

Apelācijas kārtībā saņemtas 387 civillietas, neizskatītas 78, to izskatīšanai nepieciešami 2,64 mēneši

Vidzemes apgabaltiesa:

Kā pirmās instances tiesa saņēmusi 520 civillietas, neizskatītas 140 lietas, to izskatīšanai nepieciešami 3,08 mēneši

Apelācijas kārtībā saņemtas 202 civillietas, neizskatītas 44, to izskatīšanai nepieciešami 2,10 mēneši

Latgales apgabaltiesa:

Kā pirmās instances tiesa saņēmusi 355 civillietas, neizskatītas 98 lietas, to izskatīšanai nepieciešami 3,56 mēneši

Apelācijas kārtībā saņemtas 260 civillietas, neizskatītas 63, to izskatīšanai nepieciešami 2,47 mēneši

Rīgas apgabaltiesa:

Kā pirmās instances tiesa saņēmusi 3104 civillietas, neizskatītas 1315 lietas, to izskatīšanai nepieciešami 4,17 mēneši

Apelācijas kārtībā saņemtas 3383 civillietas, neizskatītas 1559, to izskatīšanai nepieciešami 5,59 mēneši

[10.2] Lai runātu par skaitļiem attiecībā uz noslodzi lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem, vispirms ir jāgūst pārlicība, ka piedāvātais risinājums, kurā kā vienīgā piekritīgā pirmās instances tiesa ir noteikta Jelgavas pilsētas tiesa, ir darboties spējīgs. Zinot vienas rajona (pilsētas) tiesas kapacitāti, ir vēlreiz jāpārbauda, vai ir pareizi tādu lietu kategoriju, kurā ir sagaidāmas 200 lietas gadā, nodot izskatīšanai vienai tiesai, kurai turklāt būs jāizskata arī visas pārējās lietu kategorijas.

[10.3] Piedāvātajiem risinājumiem ir arī zināmi riski. Samazinot iespējas iesniegt kasācijas sūdzības, var veidoties atšķirības tiesību normu piemērošanā, taču, katrā tiesā nodrošinot nolēmumu analīzi un uzturot komunikāciju apgabaltiesu līmenī, kā arī piedāvājot attiecīgi fokusētas tiesnešu apmācības, iespējamie riski, kas var radīt negatīvas sekas, veiksmīgi var tikt novērsti. Turklāt, kā jau minēju, nevienā no piedāvātajiem risinājumiem pieeja kasācijas instances tiesai nav izslēgta.

Fragmenti no akadēmiķa, senatora **KALVJA TORĢĀNA** runas Dītriha Andreja Lēbera 90 gadu jubilejai veltītajā pasākumā 2013. gada 4. janvārī Rīgā

IEDOT DARBA RĪKUS DAUDZIEM

Šodien jau plaši raksturots profesora Dītriha Andreja Lēbera daudzpusīgais devums dažādās tiesību nozarēs, publikācijas, kas veicināja Latvijas neatkarības atgūšanu, atgūtās neatkarības juridisko nostiprināšanu, Ministru kabineta darbības regulējumus un citas.¹ Vēlos izcelt dažus ar civiltiesībām saistītus darbus.

ATVED ČETRSIMT CIVILLIKUMA EKSEMPLĀRUS

Vērtīgs, neapšaubāmi, bija profesora Dītriha Andreja Lēbera referāts par pirmskara Latvijas tiesisko mantojumu, ko viņš nolasijs Pasaules latviešu juristu kongresā 1990. gadā. Izteikumi par 1937. gada Civillikuma atjaunošanu spēkā bija izskanējuši arī iepriekš, taču diskusija notika samērā abstrakti, dažkārt runātājam pat isti nezinot, kas tai Civillikumā rakstīts. Profesors šai situācijā bija izdomājis un īstenoja vienu ārkārtīgi efektīvu akciju – proti, bija sagatavojis 400 Civillikuma reprints eksemplārus, atvedis tos no Vācijas un izdalīja kongresa dalībniekiem. Tas bija ļoti noderīgs un praktiski nozīmīgs solis – iedot darba instrumentu vairāk kā 400 personām, kas vēlas zināt un līdzdarboties civiltiesību veidošanā neatkarību atgūstošā valstī. Okupācijas 50 gados Civillikuma grāmata bija reti kuram saglabājusies, līdz ar to spriest par Civillikuma atjaunošanu spēkā bija grūti. Mana gadugājuma juristi, tostarp tie, kas piedalījās Tautas frontes aktivitātēs, īpaši juridisko jautājumu apspriešanā, un vēlāk daži kļuva par deputātiem un ministriem, bija studējuši tikai padomju civilkodeksu, turklāt kopā ar priekšmetiem par to, cik kapitālisms ir kaitīgs. Man mājās bija saglabājies zaļos vākos iesiets Civillikuma izdevums, mantots no tēva, kas arī bija jurists. Zināju, ka padomju laikos tādas grāmatas atrašana mājās varēja izraisīt drošības jautājumus. Vai tik tās turētājs negatavojas pretvalstiskai, padomju varai bistamai darbībai: „Kā tad tā, mītiņos dziedat himnu „Padomju Latvija mūžos lai dzīvo”, bet domājat par buržuāziskās iekārtas atjaunošanu?” Par to, cik plaša un sīkumaina bija cilvēku izsekošana, liecina tagad zināmais fakts, ka par profesora D.A.Lēbera aktivitātēm VDK novērotāji bija savākuši dosje 800 lappušu apjomā. Tāpēc profesora akcija 1990. gadā, kad vēl nebija nojaukta PSRS robežkontrole, nebija īstenota 4. maija neatkarības deklarācija, bija gan sarežģīts, gan arī drosmīgs solis, kas veicināja to, ka jau 1992. gada 14. janvārī Augstākā Padome pieņēma likumu par 1937. gada Civillikuma atjaunošanu spēkā. Izdalītie eksemplāri, dabiski, noderēja arī pēc tam, jo sākās tā ieviešana praksē, satura apgūšana, kas turpinās līdz pat mūsu dienām.

LATVIJAS SENĀTA SPRIEDUMU IZDOŠANA

Nevar neatzīmēt vēl vienu it kā tehnisku veikumu, kas pavēra ceļu ilglaicīgiem zinātniskiem pētījumiem un tiesiskuma stiprināšanai. Piesaistot sev labus palīgus, profesors

¹ Sk. arī: Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis Dītrihs Andrejs Lēbers. Biobibliogrāfija. Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, Rīga, 2002; Birziņa Lina, Latvijas Universitātes tiesībzinātnieki. Tiesiskā doma Latvijā XX gadsimtā. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 1999, 312-318.lpp.; Neaizmirstamais Dītrihs Andrejs Lēbers. – Jurista Vārds, 2004.gada 6.jūlijs, Nr. 25 (330).

Professors Dītrihs Andrejs Lēbers ar mazdēlu parakstās Augstākās tiesas Viesu grāmatā 1998. gadā

D.A.Lēbers 20 gadu ilgā darbā veica Latvijas Senāta spriedumu krājuma sagatavošanu – atlasīti no vairāk nekā 65 000 lietām, sistematizāciju, rādītāju sastādīšanu, iespiešanu un nogādāšanu uz Latviju. Kopējā 6000 lappušu apjomā lielāko daļu veido spriedumi civillietās. No 20 Latvijā esošajiem šādiem sējuma komplektiem viens ir Augstākajā tiesā, vēl daži apgabaltiesās, kā arī LU Juridiskajā fakultātē.

Atzišos, ka sākotnēji diezgan rezervēti izturējos pret prognozi, ka šie spriedumi daudz var palīdzēt, risinot mūsu dienu civiltiesiskos strīdus. Kā Universitātes profesors es, protams, liku studentiem, kas manā vadībā rakstīja bakalaura un maģistra darbus, izpētīt, kādi par izvēlēto tematu taisīti spriedumi un kādi risinājumi atrodami šajos 1918.-1940. gada spriedumos. Taču, kopš es kļuva par senatoru, pārliecinājos, ka laiku pa laikam mums, senatoriem, rodas nepieciešamība izpētīt, kas rakstīts Senāta spriedumos 1936. vai 1938. gadā. Dažkārt uz to pamudina advokāti, kuri tāpat meklē un atsauca uz pirmsokupācijas laika spriedumiem. Tāpat kā „vecajos labajos laikos”, cilvēki arī mūsu dienās, šķirot laulību, strīdas par mantas sadali, irnieki nespēj sadzīvot ar izīrētajiem, parādnieki piesauc visdažādākos iemeslus aizdevuma neatdošanai, attāli mantinieki pretendē uz mantojuma daļu. Senāta prakse piesaista arī zinātnieku uzmanību. Pētot laulāto mantiskos strīdus, Erlens Kalniņš izmantojis 11 spriedumus, pārsvārā no krājuma 12. un 14. sējuma.²

TĒVA – SENATORA AUGUSTA LĒBERA – DEVUMS

Agrāko gadu senatoru spriedumi iezīmējas arī ar ļoti kodolīgu un mērķtiecīgu lietas būtības atreferējumu konkrētajā lietā, vadoties no Senāta uzdevuma risināt *questiones iuris*, tas ir, tiesību normu iztulkošanas un vienveidīgas piemērošanas jautājumus. Mūsdienā Senāta spriedumi nereti satur

² Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās, Rīga: TNA, 2010.

nevajadzīgus blakus apstākļu izklāstus. Tikai pakāpeniski pārņemam mākslu rakstīt isi un par strīda būtību.

Atgādināšu, ka daudzās spriedumu krājumā iekļautās lietās referents ir bijis Dītriha Andreja tēvs senators Augusts Lēbers. Viņš bija arī viens no Civillikuma sastādītājiem, kuram pasniegto sudraba vākos kalto Civillikuma izdevumu dēls ir no devis Augstākās tiesas muzejam, darot pieejamu apskatei plašai publikai. Tāpēc, atzīmējot Dītriha Andreja 90. dzimšanas dienu, vēlos atskatīties arī uz tēva devumu Latvijas tiesībās.

Viņš bija senators no Senāta pirmsākumiem 1918. gadā līdz 1938. gadam, un pēc tam turpinājis darboties kā Goda tiesnesis, ilgus gadus bijis arī docētājs Latvijas Universitātē. Miris 1948. gadā Vācijā.³

Iespējams, senatora Augusta Lēbera atstātais zinātniskais mantojums nav apgūts tik lielā mērā kā mūsu dienās biežāk citēto viņa laika biedru Vladimira Bukovska, Fridriha Konradi, Adolfa Valtera, Paula Minca darbi. Taču nekad nevar zināt, kad nodērs tas, kas ikdienā liekas jau tāla pagātne. Pastāstīšu par diviem piemēriem saistībā ar Augusta Lēbera 1926. gadā publicēto grāmatu „Tirdzniecības tiesību pārskats”.

Manā bibliotēkā ir šāda grāmata, vairāku agrāko lasītāju pasvitrojumiem un izcēlumiem saraibināta. Tā man ļoti noderēja, kad dažādās darba grupās darbojos pie likumprojektiem par uzņēmējdarbību, akciju sabiedrībām, sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, vēlāk Tirdzniecības kodeksa projekta, kas vēlāk pārtapa par Komerclikumu. Veidojot neatkarību atguvušās Latvijas privāttiesības, juristi raudzījās divos virzienos. Priekšplānā bija uzdevums izstrādāt mūsdienu Eiropas, kā arī ASV tiesību koncepcijas, modernā biznesa formas un konstrukcijas. Otrs virziens bija apgūt to, kas Latvijā jau bija iesakņojies starpkaru neatkarības laikā vai pat pastāvēja kopš cariskās Krievijas laikiem. Kopumā tika radīts mūsdienīgs un Latvijas apstākļiem piemērots privāttiesību tiesiskais pamats. Taču tikai pamats, un vēlāk atklājās, ka tas neaptver daudzus praksē nozīmīgus jautājumus. Nebija taču iespējams pamatos ielikt tādus blakus jautājumus kā, piemēram, prokūra, komanditsabiedrību darbība, kapitāla daļu apgrozība, apķīlāšana, vekseļu pielietošanas nišanses. Tāpēc vēl šodien turpinās tiesiskā regulējuma attīstīšana gan likumdošanā, gan praksē.

Viens no piemēriem varētu būt vekseļu pielietojuma negaidīta atgriešanās, kas lika pētīt, ko par tiem rakstījis senators Augusts Lēbers.

Pirmajos 10 gados pēc neatkarības atgūšanas mēs, tā teikt, vidējās paaudzes juristi lielos vilcienos zinājām, kas ir vekselis. Teorētiski! Zinājām, ka Augusts Lēbers piedalījās Baltijas valstu tiesību saskaņošanas konferencēs 1928. un 1931. gadā, bija to trīs Latvijas delegātu sastāvā, kas piedalījās konferencē Ženēvā konvencijas izstrādē un vēlāk Tieslietu ministrijas uzdevumā izstrādāja Uniformo (Vienoto) veksellikumu, kas ieguva spēku Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Šo 1938. gada Vekseļu likumu atjaunoja spēkā 1992. gadā. Es, izmantojot Dītriha Andreja laipni dāvāto materiālu kopu par vekseliem, elementāru informāciju par vekseliem iestrādāju divos mācību līdzekļos. Trīs mani bijušie studenti, izmēģinot roku rakstīšanā, sagatavoja grāmatu „Vekseļu tiesības”.⁴ Nevieni īsti neticēja, ka laikā, kad katram komersantam ir vismaz divas kredītkartes un attīstās elektroniskie norēķini, kāds vēl rakstīs vekseli, notiks indosamentu un avalu došana utt. Pēkšņi, tuvojoties ekonomiskajai krīzei, tiesu lietās parādījās vekseli. Taču ne tādi, kādiem būtu jābūt pēc Augusta Lēbera skaidrotā, bet ar ļoti savdabīgām iezīmēm – kā cita

parāda saistības pastiprinājums, kura pielietošana atkarīga no pārkāpuma nākotnē.

Bijis noslēgts iegādes līgums par Ls 20 000, blakus tam pircējs panācis, ka piegādātājas zemnieku saimniecības „B” īpašnieka sieva kā fiziska persona izdod divus vekselus, katru par Ls 150 000, kuros vēl ierakstīts arī līgumsods 5% dienā par nokavejumu. Izņemot pēdējo par 5% – viss kā vekseli. Avalu (galvojumu) devusi pati zemnieku saimniecība. Lai izprastu šādas lietas, senatoriem nācās sīki pētīt visu par vekseliem, arī Augusta Lēbera rakstīto.

Cits piemērs, kur negaidīti atgriezāties pie grāmatas „Tirdzniecības tiesību pārskats”. Eiropā ir izstrādāti vairāku tiesību unifikācijas projekti. Profesora Oles Lando (Dānija) vadībā ir radīts Eiropas līgumtiesību principu projekts. ES oficiālās institūcijas nesteidzas piešķirt tiem juridisku spēku. Profesors O.Lando ir izteicies, ka šie Principi ar laiku varētu kļūt par ieradumu tiesībām. Maģistrantūras studenti to uztvēra tā, ka jau pēc kādiem 5 gadiem vai pat ātrāk tā arī būs. Jutu, ka kādā tiesību teorijas kursā viņiem dotas paviršas zināšanas par, piemēram, Venēcijas vai Dženovas ostās pastāvējušām ieradumu tiesībām viduslaikos, kad svarīgākie tirdzniecības noteikumi vēl nebija noregulēti likumos. Lai lietu labotu, es topošajā mācību līdzeklī pārņēmu isus skaidrojumus no minētās grāmatas un liku maģistrantiem tajā vairāk palasīt pašiem.

SENĀTA TRADĪCIJAS AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Atmiņas uzjundīja nesena ekskursija pa Augstākās tiesas Ministru kabineta telpām, ko sakarā ar Senāta izveidošanas gadadienu 19. decembrī (dienā, kad 1918. gadā tika izveidots Latvijas Senāts) sarīkoja Augstākās tiesas vadība saviem jauniešiem darbiniekiem un arī tiesnešiem. Sākās šī ekskursija mūsu nelielajā muzejā, kura tapšanā savu ieguldījumu savā laikā deva arī Dītrihs Lēbers. Ekskursijas gaitā pabijām Ministru kabineta sežu zālē ar pazīstamo uzrakstu „Viens likums, viena taisnība visiem”, un jaunajiem tiesas darbiniekiem tika atgādināts, ka šajā zālē, kur parasti sež ministri, kādreiz sēdēja senatori, izskatot sarežģītas tiesu lietas. Pabijām arī Augstākās tiesas lasītavā, kur kādreiz bijis virsprokurora kabinets.

Augstākā tiesa ir ieviesusi labu tradīciju – domājot par nākotnes tiesnešiem, organizēt studentu un arī skolēnu grupu apmeklējumu Augstākajā tiesā. Tie ietver tikšanos ar pašreizējiem senatoriem un tiesu palātu tiesnešiem, vienmēr tiek ietverts arī muzeja apmeklējums. Un ekskursanti nevar nepamanīt vienā no plauktiem nelielu fotogrāfiju, kurā redzams Dītrihs Andrejs Lēbers kopā ar mazdēliņu, kurš kaut ko citīgi raksta. Plauktā ir arī mapītes ar materiāliem par tēva un dēla Lēberu dzīvi un darbību. Un ļoti iespējams, ka šādu ekskursiju dalībnieki, vismaz daži, atcerēsies šo uzvaru un tā saistību ar tiesas darbību tad, kad nākotnē vāks materiālus maģistra vai doktora darbam.

NERIMTĪGĀ ENERĢIJA

Aprīnu izsauca atmodas gados jau cienijamu vecumu sasniegušā profesora Lēbera nerimtīgā aktivitāte, nesavtīgums, zinātniskā precizitāte (punktualitāte), vērīgā attieksme pret jaunāko kolēģu viedokļiem un vēl daudzas citas labas īpašības.

Atceros kādu konferenci Tartu, Igaunijā. Pēc diezgan nogurdinošas referātu klausīšanās bija pusdienu pārtraukums. Kā nu kurš pastaigājāties pa Tartu universitātes apkārtni. Pēkšņi redzu – Lēbera kungs ar sainiti padusē un puķi rokā mērķtiecīgā soli kaut kur steidzas. Prasu, kurp dodas. Viņš atbild: „Jāizmanto iespēja apmeklēt savus draugus! Uz konferences turpinājumu atgriezīšos”. Padomāju, kaut man viņa gados būtu tāda enerģija.

³ Sk. Latvijas Senāta senators Augusts Lēbers. Biobibliogrāfija. Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, Rīga, 1997.

⁴ Bičevskis M., Kvēps M., Repšs A. Vekseltiesības. Zvaigzne ABC, 1996.

Mag. iur. Līva SKUJIŅA

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora palīdzē

AUGSTĀKĀS TIESAS SENĀTA ATZIŅAS PUBLISKO IEPIRKUMU LIETĀS

Tiesas kontrolei pār iepirkuma procedūru ir nozīme ne tikai konkrētu lietu ietvaros, bet arī plašākā mērogā – nosakot virzienu, kādā attīstās izpratne par tiesisku iepirkuma procedūru. Kā redzams no tabulā apkopotajiem datiem, pēdējos gados strauji audzis Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā (turpmāk – Senāts) izskatīto iepirkumu lietu skaits.

Gads	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Izskatīto lietu* skaits (ieskaitot procesuālos jautājumus)	3	2	3	3	2	3	9	16	16
Ar spriedumu izskatītās lietas	1	2	1	3	1	0	3	2	4

*Apkopoti Tiesu informācijas sistēmā pieejamie dati par lietām, kurās pieteikums iesniegts pret Iepirkumu uzraudzības biroju, līdz ar to informācija aptver tikai lietas, kurās pārsūdzēts IUB lēmums.

Autore pauž cerību, ka šāds kāpums vairāk saistīts ar uzņēmēju plašāku informētību par to tiesību un tiesisko interešu aizsardzības iespējām, nevis ar iepirkumu veicēju negodprātīgas vai kļūdainas rīcības biežumu. Tālāk sniegts apkopojošs ieskaits Senāta aktuālajā praksē, kurā paustās atziņas var kalpot kā ieteikumi procedūras dalībniekiem savu tiesību un tiesisko interešu aizsardzībā un visām procedūrā iesaistītajām personām un institūcijām „godīgas spēles” veicināšanā.

Personu loks, kurām pieejamas pārskatīšanas procedūras, noteikts Publisko iepirkumu likuma 83. panta pirmajā daļā un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 77. panta pirmajā daļā, proti, tās ir personas, kuras ir ieinteresētas konkrētā iepirkuma līguma noslēgšanā. Personas interesei jābūt vai nu faktiskai, vai iespējama, taču tā nevar būt pārāk attālināta.¹ Par faktiski ieinteresētu var tikt atzīta persona, kura ir piedalījusies konkrētajā iepirkumā. Te gan jāņem vērā, vai persona iesniegusi piedāvājumu tajā iepirkuma daļā, kuras rezultātu tā vēlas pārsūdzēt, lai izslēgtu tikai tās šķietamu interesi.² Tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt iepirkuma veicēja (turpmāk – pasūtītāja) lēmumus ir arī personai, kura procedūrā nav piedalījusies tādēļ, ka procedūras dokumentācija viņai to liedz. Tādā gadījumā personas ieinteresētības konstatēšanai var būt pietiekami ar to, ka persona jau iepriekš sniegusi tāda paša veida pakalpojumus.³

Publisko iepirkumu likuma 83. panta pirmajā daļā lietotais jēdziens „persona” iekļauj gan atsevišķas privātpersonas, gan personu apvienības ar vai bez juridiskas personas tiesībām. Pēdējo rīcība nosakāma pēc Civillikuma noteikumiem

¹ Sk. Senāta 2010.gada 24.marta lēmuma lietā Nr.SKA-293/2010 10.punktu, Senāta 2009.gada 12.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-472/2009 13.punktu.

² Sk. Senāta 2010.gada 24.marta lēmuma lietā Nr.SKA-293/2010 12.punktu.

³ Senāta 2009.gada 12.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-472/2009 13.punkts, Senāta 2012.gada 6.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-903/2012 11.punkts.

par sabiedrības līgumu. Tādējādi atsevišķs personu apvienības biedrs apvienības vārdā var rīkoties tikai tad, ja ir attiecīga vienošanās par sabiedrības lietu vešanu vai pārstāvību.⁴

Iepirkumu uzraudzības biroja (turpmāk – Birojs) lēmumus tiesā var pārsūdzēt ne tikai persona, kura vērsusies Birojā, bet arī citas procedūrā ieinteresētās personas.⁵ Starp tām nav pasūtītājs.⁶ Pasūtītāju maldīgais uzskats par to tiesībām vērsties tiesā parasti balstīts gan uz šķietami nodalītām pasūtītāja un Biroja interesēm, gan uz Publisko iepirkumu likuma 85. panta pirmajā daļā⁷ un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 80. panta pirmajā daļā ietverto norādi uz *dalībnieku* tiesībām vērsties tiesā. Autores ieskatā šobrīd pasūtītāju izpratni par to statusu vajadzētu veicināt Publisko iepirkumu likumā veiktajiem grozījumiem, ar kuriem precizēts, ka Birojs attiecībā pret pasūtītāju ir funkcionāli augstāka iestāde⁸, tādējādi skaidri norādot uz abu iestāžu vienotu mērķi un interesēm, kā arī grozījumiem, ar kuriem Publisko iepirkumu likuma 85. panta pirmajā daļā izslēgta norāde uz *dalībniekiem*, par ko sevi nereti uzskata pasūtītāji.

Nosakot, vai pieteikums par procedūrā pieļautiem pārkāpumiem izskatāms administratīvā procesa kārtībā, uzmanība pievēršama paredzamajai līgumcena – ja tā nesasniedz tiesību normās noteikto līgumcenu robežu⁹, iepirkuma procedūras tiesiskums nav pārbaudāms administratīvajā tiesā.¹⁰ Pastāv arī iespēja, ka paredzamās līgumcenas robeža netiek sasniegta iepirkuma priekšmeta sadalīšanas rezultātā. Iepriekš jautājums par to, vai ir pārkāpts iepirkumu likumos¹¹ noteiktais aizliegums sadalīt iepirkuma priekšmetu daļās, lai izvairītos no procedūras piemērošanas, nebija administratīvās tiesas kompetencē.¹² Taču autores ieskatā šobrīd tiesa principā šādu kontroli varētu veikt, jo iepirkumu likumu normas ļauj personām vērsties tiesā, prasot atzīt par

⁴ Senāta 2009.gada 23.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-834/2009 10.punkts.

⁵ Senāta 2010.gada 26.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-663/2010 10.punkts.

⁶ Sk., piem.: Senāta 2006.gada 23.maija lēmumu lietā Nr.SKA-306/2006, 2008.gada 13.jūnija lēmumu lietā Nr.SKA-446/2008, 2011.gada 9.marta lēmumu lietā Nr.SKA-377/2011, 2012.gada 19.aprīļa lēmumu lietā Nr.SKA-407/2012, 2012.gada 26.jūnija lēmumu lietā Nr.SKA-633/2012.

⁷ Norma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2012.gada 31.jūlijam.

⁸ Publisko iepirkumu likuma 80.panta trešā daļa redakcijā, kas ir spēkā no 2010.gada 15.jūnija.

⁹ Sk. Publisko iepirkumu likuma 8.panta otro daļu un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 11.panta pirmo daļu kopā ar Ministru kabineta 2010.gada 7.septembra noteikumiem Nr.840 „Noteikumi par sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu līgumcenu robežām”.

¹⁰ Sk., piem.: Senāta 2011.gada 10.maija lēmumu lietā Nr.SKA-544/2011, 2011.gada 28.jūnija lēmumu lietā Nr.SKA-667/2011.

¹¹ Šeit un turpmāk – kopā Publisko iepirkumu likums un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums.

¹² Sk. Senāta 2011.gada 10.maija lēmuma lietā Nr.SKA-544/2011 10.punktu; spriedumā piemērots normatīvais regulējums, kurš tobrīd vēl neparedzēja iespēju atzīt iepirkuma līgumu par spēkā neesošu.

spēkā neesošu iepirkuma līgumu, ja tas noslēgts, nepamatoti nepiemērojot iepirkuma procedūru.¹³

Šo normu gaismā var tikt pārbaudīta arī pasūtītāja rīcība, noslēdzot iepirkuma līgumu bez iepirkuma procedūras ar paša dibinātu kapitālsabiedrību, un tādā gadījumā tiesai jāvērtē, vai tiešām ir iestājušies visi tiesību normās paredzētie priekšnoteikumi, kas konkrētajā gadījumā ļauj procedūru nepiemērot.¹⁴ Tāpat, kā atzinis Senāts, šīs normas ļauj vērsties tiesā arī tad, ja iepirkuma veicēja noslēgtais līgums pats par sevi nav iepirkuma līgums, taču no līgumslēdzēju mērķa un līguma rakstura izriet, ka tas mākslīgi nodalīts no kopējās iepirkuma procedūras.¹⁵

Iepirkuma procedūras ietvaros var tikt pārsūdzēta virkne lēmumu, tostarp arī lēmums par procedūras pārtraukšanu vai izbeigšanu; ja procedūra pārtraukta prettiesiski, tiesa pasūtītājam var uzdot procedūru turpināt.¹⁶ Negaidot, kad tiks pieņemts lēmums par konkursa uzvarētāju, var pārsūdzēt lēmumu, ar kuru pieteikums atzīts par neatbilstošu pasūtītāja prasībām. Savukārt lēmums, ar kuru cits piedāvājums atzīts par atbilstošu, kā arī Biroja lēmums, ar kuru pasūtītājam atkārtoti uzdots izvērtēt piedāvājumus, ja tas pats par sevi būtiski neskar personas tiesības vai tiesiskās intereses, var tikt pārbaudīts tikai kopā ar galīgo lēmumu par uzvarētāja noteikšanu.¹⁷

Tiesiskuma kontroles efektivitāti veicina **pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana**. Vēršoties tiesā, jāņem vērā, ka prasītais pagaidu aizsardzības līdzeklis nedrīkst pārsniegt prasījuma robežas.¹⁸ Ja lietas izskatīšanas laikā pasūtītājs noslēdzis iepirkuma līgumu, tiesa var izskatīt vairst tikai prasījumu par lēmuma, ar kuru noteikts uzvarētājs, atzīšanu par prettiesisku, nevis lemt par tā atcelšanu. Šāda prasījuma kontekstā nav iespējams piemērot tādu pagaidu aizsardzības līdzekli, kurš vērst uz galīgā lēmuma darbības apturēšanu, ietverot aizliegumu noslēgt līgumu.

Gadījumos, kad persona iebildusi pret noslēgto iepirkuma līgumu, Senāts norādījis, ka pirmās instances tiesai jānoskaidro, vai persona nevēlas grozīt pieteikumā ietvertu prasījumu, prasot atzīt par spēkā neesošu iepirkuma līgumu. Tādā gadījumā pieteicējs varētu lūgt piemērot prasījumam atbilstošu pagaidu aizsardzības līdzekli (aizliegumu veikt ar iepirkuma līguma izpildi saistītas darbības).¹⁹ Taču šāda pieteikuma iesniegšana (pieteikuma grozīšana) ir lietderīga un minētā pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošana iespējama tikai tad, ja konstatējams kāds no iepirkumu likumos minētajiem pamatiem līguma atzīšanai par spēkā neesošu. Šāds pamats nevar būt ne pasūtītāja kļūdas vai pārkāpumi vērtēšanas procesā, ne dokumentācijā ietvertu prasību prettiesiskums, jo minētās normas par šādu pamatu atzīst tikai rupjus pārkāpumus, tādus kā tieša līguma noslēgšana vai nogaidīšanas termiņa neievērošana.²⁰

Ja tomēr iepirkuma līgums nav noslēgts un tiesa konstatē pirmskietam pārsūdzētā lēmuma prettiesiskumu, pa-

¹³ Publisko iepirkumu likuma 85.2.panta pirmās daļas 1.punkts un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 82.panta pirmās daļas 1.punkts.

¹⁴ Senāta 2012.gada 6.novembra lēmums lietā Nr.SKA-903/2012.

¹⁵ Sk. Senāta 2012.gada 8.oktobra lēmumu lietā Nr.SKA-678.

¹⁶ Sk., piem.: Senāta 2009.gada 30.oktobra lēmumu lietā Nr.SKA-735/2009, 2011.gada 2.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1006/2011 6.punktu.

¹⁷ Sk. Senāta 2012.gada 29.marta lēmuma lietā Nr.SKA-401/2012 15., 16. un 17.punktu, 2012.gada 17.augusta lēmumu lietā Nr.SKA-800/2012.

¹⁸ Senāta 2012.gada 10.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-204/2012, 2012.gada 17.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-476/2012 11.punkts.

¹⁹ Senāta 2011.gada 5.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-250/2011 7. un 8.punkts, 2011.gada 16.marta lēmuma lietā Nr.SKA-468/2011 8.punkts, 2012.gada 16.marta lēmuma lietā Nr.SKA-354/2012 5.punkts.

²⁰ Sk. arī Senāta 2012.gada 17.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-476/2012 17.punktu.

sūtītāju uzmanība vēršama uz to, ka tā saucamā subjektīvā kritērija²¹ izvērtējumā var netikt piešķirta būtiska nozīme mantiskajiem zaudējumiem, kas tiem rastos procedūras apturēšanas gadījumā. Kā norādījis Senāts, izšķirošas nozīmes piešķiršana ikvienā gadījumā tieši šim apstāklim novestu pie tā, ka iepirkuma procedūra vispār nebūtu apturama.²²

Senāta atziņas attiecībā uz pasūtītāja rīcību un lēmumiem pēc būtības ļauj secināt, ka pasūtītājiem piedāvājumu vērtēšanā jābūt elastīgākiem, neaprobežojoties tikai ar formālu piedāvājumā ietvertu ziņu pārbaudi, kas noved pie nesamērīgu lēmumu pieņemšanas. Senāts vairākkārt vērsis uzmanību uz pasūtītājiem Publisko iepirkumu likumā paredzētajām tiesībām prasīt pretendentiem precizēt piedāvājumā ietvertu informāciju, lai pārliecinātos par piedāvājuma atbilstību procedūras dokumentācijas prasībām. Senāta ieskatā prasība precizēt vai papildināt neviennozīmīgi pasniegtu informāciju nav uzskatāma par vienlīdzības principa pārkāpumu attiecībā uz pārējiem pretendentiem, kuru piedāvājumus nav kļūdu.²³ Informācijas precizēšana var izpausties, piemēram, kā lūgums pretendētājam norādīt uz to, kur viņa piedāvājumā atrodama informācija, kas apliecina atbilstību noteiktai konkursa nolikuma prasībai.²⁴ Turklāt ar pasūtītāja pieprasījumu precizēt informāciju saprotama ne tikai, piemēram, gramatikas vai acimredzamu kļūdu izlabošana, bet arī tādas informācijas pieprasīšana, kas no piedāvājuma nepārprotami neizriet. Šajā sakarā nozīme ir arī tam, kāda detalizācijas pakāpe piedāvājuma sagatavošanai paredzēta nolikumā, kā arī tam, cik skaidri no nolikuma izriet pretendentu pienākums piedāvājumā norādīt konkrētas ziņas.²⁵

Iepirkuma procedūras dokumentācijā ietvertajām prasībām, novērtēšanas kritērijiem un kārtībai ir jāatbilst no Publisko iepirkumu likuma 2. panta izrietošajiem principiem, proti, jānodrošina procedūras atklātums, brīva konkurence, vienlīdzīga un taisnīga attieksme un līdzekļu efektīvu izmantošana. Tas attiecas arī uz minētā likuma 2. pielikuma B daļā minēto pakalpojumu iepirkumu.²⁶

Iepirkuma nolikuma noteikumi ir pakļauti interpretācijai. Pastāvot riskam, ka tas, ko saprot gribas izteikuma adresāts, neatbilst tam, ko gribējis pateikt gribas izteicējs, var veidoties mērķu konflikts. Šo konfliktu risina, dodot priekšroku tiesību drošības un prognozējamības principam, kurš izteikuma adresāta interešu aizsardzības nolūkos liek uzskatīt, ka adresātam saistošs ir izteikums, kādu tas varēja saprast kā gribas izteicēja gribu.²⁷ Tātad nolikuma interpretācijā būtiska nozīme var būt tieši tam, kā konkrēto prasību varēja saprast piedāvājuma iesniedzējs.

Pirms pretendenta izslēgšanas no turpmākas dalības procedūrā ir jāizvērtē, vai izslēgšana nav pārlieku formāla un nesamērīga. Par tādu atzīta, piemēram, pretendenta izslēgšana, jo tā iesniegtā izziņa par maksātspēju neatbilda pasūtītāja noteiktajam izslēgšanas termiņam. Senāts uzskatīja, ka izziņas termiņš pats par sevi nav objektīvs kritērijs pretendentu atlasei, ņemot vērā, ka izziņas iesniegšanas mērķis ir

²¹ Tiesu praksē par subjektīvo kritēriju tiek dēvēts priekšnoteikums pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanai, kurš ietver vērtējumu par kaitējumu (zaudējumiem) iesaistītajām pusēm.

²² Senāta 2012.gada 17.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-850/2012 18.2.punkts.

²³ Senāta 2010.gada 16.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-296/2010 12.punkts.

²⁴ Senāta 2010.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-451/2010 11.punkts, 2012.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-156/2012 11.punkts.

²⁵ Senāta 2010.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-156/2012 11. un 12.punkts.

²⁶ Senāta 2012.gada 17.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-296/2012 14.punkts, 2012.gada 3.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-541/2012 6.punkts.

²⁷ Senāta 2008.gada 29.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-139/2008 15.1.apakšpunkts, 2012.gada 6.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-267/2012 8.punkts.

pārliecināties par pretendenta maksātspēju.²⁸ Līdzīga pieeja izmantota arī gadījumā, kad pretendents izslēgts, pamatojoties uz to, ka piedāvājumā sniegtas nepatiesas ziņas par tā kvalifikāciju. Šajā gadījumā bija noskaidrojams, vai nepatiesajai informācijai ir būtiska nozīme pretendenta kvalifikācijas izvērtēšanā.²⁹

Pirms noraidīt piedāvājumu nepamatoti zemas cenas dēļ, pasūtītājam jāpieprasa papildu ziņas no pretendenta, lai dotu iespēju pamatot, ka neraugoties uz cenu, piedāvājums ir īsts. Piedāvājumu var noraidīt tikai tad, ja pretendents nav varējis norādīt objektīvus pierādījumus, kas ļauj piedāvāt tik zemu cenu. Jāņem vērā, ka gan Publisko iepirkumu likuma normu mērķis, gan likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu” mērķis ir līdzekļu izšķērdēšanas novēršana. Līdz ar to nav pieļaujama piedāvājuma, kura cena ir zemāka, objektīvi nepamatota noraidīšana.³⁰

²⁸ Senāta 2012.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.SKA-366/2012.

²⁹ Senāta 2010.gada 16.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-296/2010.

³⁰ Senāta 2012.gada 18.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-182/2012.

Publiskā iepirkuma procedūras principi ievērojami ne tikai pasūtītāja darbībā līdz iepirkuma līguma noslēgšanai, bet arī pēc tam. Pasūtītājiem jābūt rūpīgiem un jāpārliecinās, vai tiem tiek piegādātas konkursa nolikuma prasībām atbilstošas preces. Nav pieļaujama neatbilstošu preču pieņemšana, jo tādā veidā tiek aizskartas citu piegādātāju tiesības uz brīvu konkurenci un vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi.³¹

Nobeigumā autore vērs uzmanību uz to, ka, neraugoties uz šobrīd spēkā esošo tiesisko regulējumu, kurš noteiktos gadījumos ļauj tiesai iepirkuma līgumu atzīt par spēkā neesošu, visu ar procedūru saistīto personu (tostarp sabiedrības kopumā) interesēs ir jebkuras iepirkuma procedūras tiesiskuma atjaunošana pēc iespējas agrākā procedūras posmā. Tādēļ personām, kuras nav apmierinātas ar pasūtītāju prasībām vai kuras uzskata, ka tās nepamatoti izslēgtas no turpmākas dalības procedūrā, būtu jāizmanto pārskatīšanas procedūras savlaicīgi, nevis tikai pēc galīgā lēmuma pieņemšanas.

Publicēts žurnālā „Iepirkumi” 2013. gada janvārī

³¹ Senāta 2010.gada 21.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-264/2010 15.punkts.

Dr. iur. Jautrite BRIEDE

LU Juridiskās fakultātes asociētā profesore,
Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore

VALSTS VALODAS AIZSARDZĪBAS ASPEKTI ADMINISTRATĪVO TIESU PRAKSĒ

Referāta mērķis ir veicināt (turpināt) diskusiju par atsevišķiem jautājumiem, kas sakarā ar valodas lietojumu radušies iestāžu un tiesu praksē, par izpēti objektu galvenokārt ņemot Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta pedējo gadu nolēmumus. Izpēti rezultātā identificētas šādas problēmjautājumu grupas: 1) jautājumi, kas saistīti ar vērtēšanu iestādē un tiesā, 2) jautājumi, kas saistīti ar valodas lietojumu tiesā, 3) jautājumi, kas saistīti ar latgaļu valodas lietojumu un 4) jautājumi, kas saistīti ar personvārdu atveidi.

VĒRŠANĀS IESTĀDĒ UN TIESĀ VALSTS VALODĀ

Kā secināms no administratīvo tiesu prakses, visvairāk uz valodas lietošanu un aizsardzību attiecināmie jautājumi saistīti ar ieslodzīto sūdzībām valsts iestādēm un pieteikumiem tiesā. Visbiežāk sūdzības saistītas ar Valsts valodas likuma¹ 10. panta otrās daļas piemērošanu, atbilstoši kurai iestādes un tiesas no personām pieņem un izskata dokumentus tikai valsts valodā. Šie noteikumi neattiecas uz personu iesniegumiem steidzamos medicīniskās palīdzības izsaukuma gadījumos, noziegumu izdarīšanas vai citu likumpārkāpumu gadījumos, kā arī tad, kad tiek izsaukta neatliekamā palīdzība ugunsgrēka, avārijas vai citos nelaimes gadījumos.

Kādā lietā ieslodzītais P.R. vērsās Ieslodzījuma vietu pārvaldē ar iesniegumu krievu valodā. Ieslodzījuma vietu

¹ Valsts valodas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1999. 21.decembris, nr.428.433.

pārvalde P.R. iesniegumu atstāja bez izskatīšanas, pamatojoties uz Valsts valodas likuma 10. panta otro daļu, norādot, ka iesniegumā minētie apstākļi nav ārkārtēji, kuru dēļ var būt aizskartas P.R. mantiskās intereses vai tiesības. P.R. minēto lēmumu apstrīdēja (vienlaikus lūdzot atlīdzināt morālo kaitējumu 5000 latu apmērā). Tieslietu ministrija, lemjot par apstrīdēto lēmumu, norādīja, ka, tā kā P.R. bija lūdzis pārvaldei skaidrot viņu interesējošus jautājumus, nevis apstrīdējis tās lēmumu vai rīcību, pārvaldei nebija pienākuma tulkot un izskatīt iesniegumu. Turklāt, saskaņā ar ministrijas rīcībā esošo informāciju iesniegumu sastādīšana valsts valodā P.R. nesagādā problēmas, par ko liecina citi P.R. iesniegumi.

P.R. vērsās administratīvajā tiesā, bet tiesa noraidīja pieteikumu, piekritot ministrijai, ka nav iestājušies likumā paredzētie priekšnoteikumi svešvalodā iesniegtā iesnieguma izskatīšanai. Tiesa norādīja, ka P.R. vairākkārt iestādēs un tiesā vērsies ar dokumentiem valsts valodā. Tas liek secināt, ka P.R. pārspilē grūtības, ar kurām viņš saskaras, vērstoties ar iesniegumiem iestādē.² Izskatot P.R. kasācijas sūdzību, Senāts spriedumā ir devis plašu skaidrojumu par latviešu valodas lomu un tās aizsardzības nozīmīgumu,³ atsaucoties

² Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 15.jūlija spriedumu lietā nr. Nr.A420652110. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2013.gada 12.februārī]

³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 6.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-126/2012. . Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2013.gada 12.februārī]

arī uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas apsvērumiem, ko tā izteikusi par valodas prasībām saziņā ar iestādēm. Proti, ka konvencija⁴ negarantē valodas lietošanas brīvību kā tādu un jo īpaši tiesības izteikties savā izvēlētajā valodā sarakstē ar valsts iestādēm.⁵

Vienlaikus Senāts saistībā ar valodu ir analizējis arī apsvērumus par tiesībām uz tiesu. Proti, ja personai likumā ir garantētas iespējas vērsties tiesā, bet faktiski nav iespējams izpildīt priekšnoteikumus pieteikuma iesniegšanai, nevar uzskatīt, ka valsts ir nodrošinājusi tiesību uz pieeju tiesai praktisku īstenošanu. Tiesības uz tiesu ierobežo arī tas, ka personai nav iespējams nosūtīt iesniegumu vai sūdzību. Ieslodzījumā esoša persona ir būtiski ierobežota rīcības brīvībā, ko neizbēgami nosaka ieslodzījuma fakts. Valsts valodas neprasmes gadījumā tas var novest pie nespējas īstenot cilvēktiesības, jo saziņā ar valsts iestādēm valsts valodā ir viens no priekšnoteikumiem. Tāpēc jāizvērtē, vai prasība rakstīt iesniegumu valsts valodā nenoved pie pilnīgas nespējas īstenot tiesības vērsties iestādēs ar iesniegumiem un attiecīgi arī Latvijas Republikas Satversmes⁶ 92. pantā paredzētās tiesības uz pieeju tiesai. Tomēr tas nenozīmē, ka saziņai ar ieslodzīto ir jāizmanto viņa izvēlēta valoda. Ar to ir jāsaprot tulkojuma nodrošināšana. Tāpēc vērtējams, vai personai ir iespējas nodrošināt iesnieguma iesniegšanu valsts valodā, piemēram, vai tā pati pietiekami pārvalda latviešu valodu.

Senāts norādīja, ka kaut arī P.R. varētu būt vieglāk sazināties ar iestādēm dzimtajā valodā un prasība sazināties valsts valodā ir apgrūtināta, tomēr ne jebkurš apgrūtinājums rada valsts pienākumu rīkoties. Valsts valoda ir konstitucionāli sargāta vērtība un atkāpes no prasībām valodas lietošanā piemērojamas šauri.⁷

Senāta praksē atrodami arī nolēmumi, ar kuriem tas ir atcēlis apgabaltiesas spriedumus (ar kuriem lieta izskatīta pēc būtības) un atstājis bez izskatīšanas pieteikumu sakarā ar to, ka nav ievērota lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība, jo pieteicēji nav vērsušies ar apstrīdēšanas iesniegumu latviešu valodā.

Tā piemēram, ieslodzītais B.K. bija apstrīdējis Ieslodzījumu vietu pārvaldē cietuma priekšnieka lēmumu, iesniedzot iesniegumu krievu valodā. Ieslodzījumu vietu pārvalde iesniegumu atdeva B.K., norādot, ka iesniegums iesniedzams valsts valodā. B.K. vērsās ar pieteikumu tiesā un gan administratīvā rajona tiesa, gan apgabaltiesa pieteikumu izskatīja pēc būtības (to noraidīja). Taču Senāts šajā lietā uzskatīja, ka pieteikums vispār nebija skatāms, jo Administratīvā procesa likuma⁸ (turpmāk – APL) 278. panta 1. punkts noteic, ka tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas, ja pieteicējs nav ievērojis lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Senāts gan norādīja, ka iestādes atteikšanās izskatīt apstrīdēšanas iesniegumu pati par sevi nenozīmē, ka šī kārtība nav ievērota – neatkarīgi no iestādes lēmuma, tā ir ievērota, ja persona likumā noteiktā kārtībā ir vērsusies iestādē ar apstrīdēšanas

iesniegumu. Taču, tā kā B.K. augstākā iestādē iesniedza svešvalodā sastādītu apstrīdēšanas iesniegumu, viņš nav rīkojies atbilstoši likuma prasībām un tādējādi nav ievērojis ārpustiesas izskatīšanas kārtību.⁹

Līdzīgi secinājumi izdarīti arī citā lietā, kur ieslodzītā I.D. bija vērsusies ar krievu valodā uzrakstītu iesniegumu par cietuma uzrauga rīcību, kas izpaudās viņas fiziskā ietekmēšanā. Ieslodzījuma vietu pārvalde iesniegumu atstāja bez izskatīšanas. Kaut arī iesniegumā un vēlāk pieteikumā tiesai bija runa par fizisko ietekmēšanu, tiesa secināja, ka faktiskā rīcība, par kuru I.D. sūdzējās, bija jau notikusi, tā nebija ilgstoša un neturpinājās iesnieguma iesniegšanas laikā. Līdz ar to šī situācija nav pielīdzināma ārkārtas situācijai, kuras novēršanai var vērsties ar iesniegumu svešvalodā.¹⁰

Vienlaikus Senāta praksē bijušas lietas, kad Senāts ir secinājis, ka, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesai ir jāpieņem pieteikums arī svešvalodā. Tā kādā lietā I.B., kas atradās ieslodzījumā Krievijā, iesniedza sūdzību krievu valodā. Tiesnese to atstāja bez virzības, norādot, ka jāiesniedz sūdzība latviešu valodā. I.B. iesniedza paskaidrojumu krievu valodā, no kuriem izrietēja, ka pieteicējs nespēj iesniegt sūdzību valsts valodā. Tiesnese atkārtoti atstāja bez virzības sūdzību un vēlāk uzskatīja to par neiesniegtu.

Senāts šajā lietā norādīja, ka tiesneses rīcība, situācijā, kad I.B. atrodas ieslodzījumā Krievijā un ir informējis tiesu par to, ka nespēj lasīt un rakstīt valsts valodā, nav pamatota. Tā kā ieslodzījumā esoša persona ir būtiski ierobežota rīcības brīvībā, valsts valodas neprasmes gadījumā tas var novest pie nespējas īstenot cilvēktiesības. Tāpēc tiesai jāapsver jautājums, vai prasība iesniegt dokumentus tiesā valsts valodā nenoved pie pilnīgas nespējas īstenot tiesības uz pieeju tiesai. I.B. atrodas īpašos apstākļos, kuros viņam tiek liegta pieeja tiesai tikai tā iemesla dēļ, ka viņš nepārzina valsts valodu. Turklāt, atrodoties ieslodzījumā ārpus Latvijas, I.B. nav iespējams saņemt citas personas palīdzību dokumentu noformēšanā valsts valodā.¹¹

Personas nespēja uzrakstīt sūdzību latviešu valodā ir ņemta vērā arī, lemjot par sūdzības iesniegšanas termiņa atjaunošanu. Taču nokavējums par attaisnotu tika atzīts tikai tāpēc, ka persona viena pati bija atradusies soda izolatorā un pēc tam karantinā. Tāpēc Senāts uzskatīja par ticamu paskaidrojumu, ka cilvēku, kurš varētu pārtulkot lēmumu un uzrakstīt sūdzību, pieteicējs varēja sākt meklēt tikai pēc ievietošanas kopējā kamerā. Turklāt laiks, kurā viņš iesniedza blakus sūdzību, ņemot vērā norādītos apstākļus, nešķiet nesamērīgi ilgs. Savukārt šaubas, kuras nav iespējams novērst ar pierādījumu pārbaudi, tulkojamas par labu privātpersonai, lai izslēgtu iespēju, ka pieeja tiesai tiek liegta nepamatoti.¹²

Apkopojot iepriekš teikto, secināms, ka administratīvo tiesu praksē tikai izņēmuma gadījumos tiek atzītas tiesības vērsties iestādē vai tiesā ar iesniegumu (sūdzību, pieteikumu), kas nav noformēts latviešu valodā. Izņēmumi pieļaujami, lai nodrošinātu tiesības uz tiesu, ja valsts valodas nezināšanas dēļ šīs tiesības tiktu atņemtas vispār.

⁴ Likums "Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, nr.148/144.

⁵ Senāts norādīja uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 10.janvāra lēmumu lietā „Kozlovs pret Latviju” un 2006.gada 30.novembra spriedumu lietā „Dmitrijevs pret Latviju”.

⁶ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, nr.43.

⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 6.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-126/2012. . Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2013. gada 12.februārī]

⁸ Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr.164.

⁹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 10.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-152/2012 6.punkts. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2013.gada 12.februārī]

¹⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-318 9.punkts. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2013. gada 12.februārī]

¹¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 15.janvāra lēmums lietā Nr. SKA-193/2013. Npublicēts.

¹² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 23.aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-409/2010. Npublicēts

VALODAS LIETOJUMS TIESĀ

APL 110. panta pirmā daļa noteic, ka tiesvedība notiek valsts valodā. Atbilstoši minētā panta trešajai daļai tiesa var pieļaut atsevišķas procesuālās darbības arī citā valodā, ja to lūdz kāds no administratīvā procesa dalībniekiem un pārējie dalībnieki tam piekriņ.

Praksē nereti gadījumos, kad pieteicējs ir krievvalodīgs, tiesa, komunicējot ar viņu, pāriet uz krievu valodu, kā arī atļauj pieteicējam (dažkārt arī tā pārstāvim) izteikties krievu valodā, nepieaicinot tulku. Atbilstoši likumam pret to var iebilst citi procesa dalībnieki. Savukārt tiesas sekretāram vai tiesas sēdes apmeklētājiem piekrišana nav jāprasa.

Tiesvedības atklātums ir viens no mutvārdu tiesas procesa pamatprincipiem (kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa – viena no demokrātiskas sabiedrības garantijām¹³), kura mērķis ir ļaut sabiedrībai sekot tiesas spriešanai. Tādējādi, ja tiesas sēdes apmeklētājs nesaprot krievu valodu, viņam nav iespējas pilnībā sekot tiesas sēdē notiekošajam. Tāpat arī tiesas sēdes sekretāram nav izvirzāmas prasības pārzināt krievu valodu, līdz ar to viņam var rasties problēmas ar pienācīgu pienākuma izpildi.

Ņemot vērā iepriekš teikto, būtu vēlams, ja ne papildināt APL 110. pantu, tad vismaz praksē nodrošināt to, ka svešvaloda bez tulkojuma valsts valodā tiesas sēdē tiek lietota tikai tad, ja arī tiesas sēdes apmeklētāji un tiesas sekretārs apliecina tās saprašanu.

LATGAĻU VALODAS LIETOJUMS

Administratīvajā tiesā biedrība „Latgališu volūdys centris” iesniedza blakus sūdzību latgališu valodā un tiesa to atteicās pieņemt. To par pareizu uzskatīja arī Augstākās tiesas Senāts, atsaucoties uz Satversmes 4. pantu, Satversmes normu tapšanas vēsturi un APL 110. pantu.¹⁴ Senāts secināja, ka no tiesību normu vēsturiskās un sistēmiskās analīzes izriet, ka ar jēdzienu „latviešu valoda” Satversmes 4. pantā ir aptverta latviešu literārā valoda. Tādējādi latviešu literārā valoda ir valsts valoda APL 110. panta izpratnē. Latviešu literārās valodas kā valsts valodas atziņas mērķis ir nostiprināt valsts administratīvo vienotību. Atsevišķas latviešu valodas izloksnes izdalīšana un valsts valodas statusa piešķiršana būtu pretrēja likumdevēja noteiktajam mērķim. Citas izloksnes APL 110. panta izpratnē ir svešvalodas. Latgališu rakstu valodā sastādīts dokuments atzīstams par dokumentu, kas sastādīts svešvalodā.

Referāta autore nepievienojas Senāta viedoklim. Autorei bija iespēja iepazīties ar tiesā iesniegtajiem dokumentiem. Kaut arī atsevišķi vārdi kā latgaļu valodas nepratējam tajā bija nesaprotami, kopumā teksts bija uztverams un pieteicējas griba no sūdzības bija izsecināma. Autore piekriņ dr.iur. Jāņa Plepa norādītajam, ka personas komunikācija ar valsti latgališu valodā būtu apspriežama atbilstoši labas pārvaldības principam un privātpersonas tiesību ievērošanas principam.¹⁵

Senāts minētajā lēmumā ir atsaucies arī uz Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumu¹⁶ 8. punktu, kas noteic, ka dokuments jāraksta skaidri salasāmā rakstā literār-

rā valodā, ievērojot valsts valodas pareizrakstības normas un terminoloģiju. Sekojot Senāta lēmumā izteiktajai loģikai, tiesai būtu jāatsaka pieņemt arī tādas sūdzības un pieteikumus, kuros nav ievēroti gramatikas noteikumi vai lietoti nepareizi termini. Tomēr praksē administratīvās tiesas nebūt neatsaka pieņemt dokumentus arī ar daudzām gramatikas kļūdām, ja vien teksts principā ir uztverams.

Dr.iur.h.c. Egils Levits ir norādījis, ka valstij ir konstitucionāls pienākums pienācīgi gādāt arī par latgališu valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību, kā to arī nosaka Valsts valodas likuma 3. panta ceturrtā daļa. Vienlaikus viņš norāda, ka valstij nav konstitucionāls pienākums blakus latviešu valodas literārā formai latgališu valodu lietot arī oficiālajā saziņā. Oficiālā saziņa ir īpaša (un visai šaura) valsts valodas lietošanas joma, kurai raksturīgs īpašs (juridiski birokrātisks) valodas stils, kas nepieciešams juridiskās precizitātes dēļ. Tādēļ unitārā valstī ar vienotu valsts pārvaldi šim stilam principā jābūt vienotam. Valoda, ko valsts lieto un pieprasa lietot oficiālajā saziņā, no vienas puses, ir valsts nacionāli kulturālās identitātes izpausme, bet, no otras puses, tas vienlaikus ir arī juridisks pārvaldības instruments. Tomēr, kā norāda E.Levits, starp abām valsts valodas funkcijām oficiālajā saziņā tādēļ ir jāpanāk saprātīgs izlīdzinājums. Tur, kur valsts pārvaldības intereses – lietot latviešu valodas tieši literāro formu un nevis tās latgalisko paveidu – nav tik būtiskas, būtu pieļaujama latgališu valodas lietošana arī oficiālajā saziņā.¹⁷

Ja no latgaļu valodā iesniegtā iesnieguma iestādei vai pieteikuma (sūdzības) tiesā teksts ir saprotams, pieteikums būtu pieņemams, nepieciešamības gadījumā precizējot neskaidro. Lidzīgi to var darīt arī ar literārā latviešu valodā iesniegtu tekstu, ja iesniedzēja vēlme ir izteikta pārāk neskaidri.

AR PERSONVĀRDU ATVEIDI SAISTĪTIE JAUTĀJUMI

Tiesu praksē ik pa laikam aktualizējas jautājums, kas saistīts ar citu valodu personvārdu atveidi Latvijas dokumentos. Šis jautājums tiek saistīts ar tiesībām uz privāto dzīvi. Šajā sakarā jāatgādina Satversmes tiesas spriedums *Mencenas* lietā, no kura izriet, ka personvārdu atveide latviešu valodā nav uzskatāma par vārda maiņu.¹⁸ Satversmes tiesa minētajā lietā norādīja, ka oriģināla saglabāšana, pārejot no vienas rakstības sistēmas uz otru, nav iespējama. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atteica pēc būtības izskatīt *Mencenas* pieteikumu, atsaucoties plašo dalībvalsts rīcības brīvību šajā jomā.¹⁹

Pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem, administratīvās tiesas noraidīja vairāku personu, arī Leonīda Raihmana pieteikumu, kurš vēlējās, lai viņa vārdu un uzvārdu atveidotu kā *Leonid Raihman*.²⁰ L.Raihman vērsās ANO Cilvēktiesību komitejā, kas izveidota un izskata personu iesniegumus, pamatojoties uz Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām fakultatīvo protokolu. Cilvēktiesību komiteja atzina, ka personvārda atveidošana dokumentos latviešu valodā bez personas piekrišanas ir tiesību uz privāto dzīvi neaizskaramību pārkāpums.²¹ Pēc šā lēmuma Raihman vērsās Senātā ar pieteikumu par jaunatklātiem

¹⁷ Egils Levits. Latgališu valoda (latgaļu volūda) kā valsts valodas paveids. Jurista Vārds, 2011. 2.novembris, Nr.43.

¹⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.2001-04-0103.

¹⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 7.decembra lēmums 71074/01 lietā „Mencena pret Latviju”. Pieejams: www.echr.coe.int. [aplūkots 2013.gada 12.februārī]

²⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 16.marta spriedums lietā SKA-150. Npublicēts.

²¹ Cilvēktiesību komitejas 2010.gada 30.novembra lēmums lietā „Raihman pret Latviju” Nr.1621/2010.

apstākļiem, tomēr Senāts šo pieteikumu noraidīja, pamatojoties uz to, ka komitejas apsvērumi nav uzskatāmi par jaunatklātu apstākli.²²

Tomēr Senātam nācās skatīt citu lietu, kurā pieteicēja pārstāvji atsauca uz minēto Cilvēktiesību komitejas lēmumu. Proti, Latvijā dzimušajam bērnam Portugāles vēstniecība bija izdevusi dzimšanas apliecību, reģistrējot viņu kā *Ricardo Daniel Baranov Cardoso*. Pamatojoties uz bērna vecāku iesniegumu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde nolēma atzīt bērnu par Latvijas pilsoni un noteikt, ka bērna vārds un uzvārds atveidojams kā *Rikardu Daniels Baranovs-Kardozu*. Bērna vecāki apstrīdēja bērna personvārda rakstību un vērsās tiesā. Kasācijas sūdzībā viņi atsauca arī uz minēto Cilvēktiesību komitejas lēmumu lietā „*Raihman* pret Latviju”.

Senāts vērsās Satversmes tiesā, lai pārliecinātos, ka Satversmes 96. pants (noteic tiesības uz privāto dzīvi) joprojām ir interpretējams tādā veidā, kā tas tika darīts 2001. gadā (*Mencenas* lietā). Senāts norādīja, ka Latvijai saistošā starptautisko tiesību līgumā ietverts personai labvēlīgāks cilvēktiesību standarts nekā nacionālajās normās. Šis ir būtisks apstāklis, kas liedz administratīvajai tiesai konkrētās lietas izskatīšanā automātiski atsaukties uz Satversmes tiesas sniegto interpretāciju *Mencenas* lietā.²³

Satversmes tiesas kolēģija ar 2012. gada 30. maija lēmumu atteicās ierosināt lietu, norādot, ka ANO Cilvēktiesību komitejas apsvērumi nav juridiski saistoši un attiecināmi tikai uz konkrēto gadījumu, ka pēc sprieduma *Mencenas* lietā nav notikusi būtiska tiesisko apstākļu maiņa. Papildus norādīts, ka Senāts, konstatējot, ka situācijas izskatāmajā lietā un Cilvēktiesību komitejas izskatītajā lietā ir identiskas, var interpretēt un piemērot tiesību normas, ievērojot samērīguuma principu.

Senāts, izskatot lietu pēc būtības, noraidīja pieteikumu, tomēr uzmanīgi izvērtējot, vai personvārdu atveide pārmērīgi neierobežos privāto dzīvi. Senāts konstatēja, ka bērns ir atzīts par Latvijas pilsoni, tātad visos dokumentos, kas viņam tiks izsniegti, tiks lietota tāda vārda un uzvārda rakstība, kāda viņam kā pilsonim ir reģistrēta, neatkarīgi no tā, vai viņš izglītību izvēlēsies iegūt vai viņa darba vieta būs Latvijā

²² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 15.jūnija lēmums lietā SJA-8. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 2013.gada 12.februārī].

²³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 27.aprīļa lēmums lietā Nr.184/2012 10. un 17.punkts. Npublicēts.

vai citur. Tāpēc nav būtiski, ka dzimšanas apliecībā rakstītais vārds atšķirsies no Latvijas iestāžu izsniegtajos dokumentos rakstītā. Arī ceļošanas dokumentā (personas apliecībā vai pasē) vārds un uzvārds būs ierakstīts tā, kā tas ir reģistrēts Iedzīvotāju reģistrā.²⁴

Vienlaikus Senāts norādīja, ka nevar pilnībā izslēgt neērtības saistībā ar piederības noteikšanu tēva ģimenei vai pieteicēja vārda un uzvārda citādo rakstību dzimšanas apliecībā. Tomēr nav konstatējamas potenciālas nopietnas grūtības. Pieteicēja pārstāvju argumentus Senāts novērtēja kā izteiktus emocionāli. No tiesību viedokļa nav secināms, ka situācija konkrētajā lietā būtiski atšķirtos no tipveida gadījumiem, uz kādiem ir attiecināmas piemērojamās tiesību normas.²⁵

Secināms, ka administratīvā tiesa attiecībā uz personvārdu atveidošanu katrā konkrētā gadījumā pārbauda, vai privātās dzīves ierobežojums nav nesamērīgs.

SECINĀJUMI

1. Administratīvo tiesu praksē tikai izņēmuma gadījumos tiek atzītas personas tiesības vērsties iestādē vai tiesā ar iesniegumu (sūdzību, pieteikumu), kas nav noformēts latviešu valodā. Izņēmumi pieļaujami, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, ja valsts valodas nezināšanas dēļ šīs tiesības tiktu atņemtas vispār. Atkāpes no prasībām valodas lietošanā piemērojamas šauri.

2. Būtu vēlams papildināt APL 110. pantu vai nodrošināt praksi, ka svešvaloda bez tulkojuma valsts valodā tiesas sēdē tiek lietota tikai tad, ja arī tiesas sēdes apmeklētāji un tiesas sekretārs apliecina tās pārzināšanu.

3. Ja no latgaļu valodā iesniegtā iesnieguma iestādei vai pieteikuma (sūdzības) tiesā teksts visumā ir saprotams, tas būtu pieņemams, nepieciešamības gadījumā precizējot neskaidro.

4. Administratīvā tiesa attiecībā uz personvārdu atveidošanu katrā konkrētā gadījumā pārbauda, vai privātās dzīves ierobežojums nav nesamērīgs.

*Referāts nolasīts LU 71. zinātniskajā konferencē
2013. gada 14. februārī*

²⁴ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 9.jūlija spriedums lietā Nr.184/2012. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2013.gada 12.februārī].

²⁵ Turpat – 17.punkts.

V LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE

Latvijas Tiesnešu konferencē 2012. gada 2. novembrī piedalījās 404 no 561 rajona (pilsētas) un to zemesgrāmatu nodaļu, apgabaltiesu un Augstākās tiesas tiesnešiem.

Konferencē pārskatu sniedza Tieslietu padomes priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un tiesnešu pašpārvaldes institūciju vadītāji.

Konferences otrajā daļā tika analizēts Latvijas tiesu darbs atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai. Noslēguma daļā bija organizēts darbs sekcijās pa tiesību nozarēm, un saturs šai konferencē tika veidots, atbilstoši tiesnešu iepriekš paustajām vēlmēm.

Konferences otro un trešo daļu organizēja Augstākā tiesa sadarbībā ar Latvijas Universitātes Juridisko fakultāti. Tiesību nozaru sekciju darbā piedalījās arī prokuratūras, advokatūras, notariāta un valsts pārvaldes pārstāvji, kā arī Universitātes mācībspēki.

Šajā Augstākās tiesas Biļetenā publicējam daļu no amatpersonu uzrunām Tiesnešu konferencē, kā arī nolasītos referātus vai rakstus, kas sagatavoti speciāli Biļetenam par tēmām, par ko tika referēts Tiesnešu konferencē.

1. UZRUNAS, ZIŅOJUMI

Augstākās tiesas priekšsēdētājs
Ivars Bičkovičs

Tieslietu ministrs Jānis Bordāns

LU Juridiskās fakultātes dekāne
Kristīne Strada-Rozenberga

Tiesnešu disciplinārkolēģijas
priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe

Tiesnešu ētikas komisijas
priekšsēdētājs Visvaldis Sprudzāns

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas
priekšsēdētājs Gunārs Aigars

POZITĪVI MAINĪJUSIES IZPRATNE PAR TIESLIETU PADOMES VIETU UN LOMU

Ivars BIČKOVIČS, Tieslietu padomes priekšsēdētājs,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Jau otro gadu Tiesnešu konferenci uzrunāju gan kā Augstākās tiesas priekšsēdētājs, gan kā Tieslietu padomes priekšsēdētājs, kā to nosaka likums. Atgādināšu, ka Tieslietu padome tika veidota kā institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Dīvos gados padome nav sasniegusi savas darba intensitātes un kvalitātes pilnību, taču ir notikusi virkne poziti-

vu lietu. Pozitīvā virzienā ir mainījies attieksme un izpratne par to, kas ir Tieslietu padome, kāda ir tās vieta un loma. Protams, ne vienmēr Tieslietu padomes viedoklis tiek respektēts un ņemts vērā, tomēr tas nav mazinājis padomes centienus aktīvi iesaistīties tiesu sistēmas darbības pilnveidošanā un attīstībā.

Pārskatā par Tieslietu padomes darbu neuzskaitīšu datumus, skaitļus un konkrētas lietas, bet izmantošu tos, ilustrējot problēmas, kuras ir bijušas un kuras vēl jārisina padomei. Mazāk darbietilpīgi jautājumi, kas padomei jārisina faktiski

nepārtraukti, ir tiesnešu karjeras jautājumi. Viena no likumā paredzētajām Tieslietu padomes funkcijām ir noteikt jaunajiem tiesnešiem konkrētas tiesas, kurās viņi strādās. Saistībā ar to pieminēšu situāciju, kas, iespējams, vienai tiesnešu daļai, t.i., zemesgrāmatu tiesnešiem, radīja zināmu neizpratni un neviennozīmīgu attieksmi. Proti, jautājums par to, vai zemesgrāmatu tiesnesim, kas kandidē uz vispārējās tiesas tiesneša amatu, nepieciešams Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas pozitīvs atzinums. Tieslietu padomes pozīcija bija un ir – zemesgrāmatu tiesnesim, pirms sākt skatīt lietas kā vispārējās tiesas tiesnesim, ir jāsaņem Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas pozitīvs vērtējums.

Vairākkārt skatīts jautājums par tiesnešu skaitu tiesās. Tieslietu ministrija ierobežoto finanšu resursu dēļ rosināja Rīgas tiesu tiesnešu slodzi mazināt, citās rajona tiesās radušās tiesnešu amatu vakances nodot Rīgas tiesu apgabala tiesām. Tieslietu padome šādu risinājumu neatbalstīja, vērsot ministrijas uzmanību uz uzsāktu tiesu sistēmas reformu, kas paredz „tiro tiesas instanču” ieviešanu, kas nozīmē, ka visas lietas pirmajā instancē būs jāskata rajona (pilsētu) tiesām, kā rezultātā pieaugs to slodze, un varam prognozēt, ka aktualizēsies jautājums par tiesnešu skaita palielināšanu visās rajona tiesās. Tieslietu padome uzskatīja, ka problēma nav atrisināma ar vienas atsevišķas tiesneša amata vietas pārdali, bet ir nepieciešama rajona tiesu tiesnešu skaita palielināšana Rīgas pilsētas tiesās, nesamazinot citu rajonu tiesu tiesnešu skaitu. Padome rosināja Saeimu piešķirt finansējumu piecu papildu tiesnešu amatu vietu izveidošanai Rīgas apgabaltiesas pirmās instances tiesās, kā arī attiecīgām darbinieku skaitam. Pagaidām tas ir tikai Tieslietu padomes ierosinājums, nākotnē redzēsim, vai tas tiks izpildīts.

Tieslietu padome apstiprinājusi virkni iekšējo normatīvo dokumentu, tai skaitā Rajona (pilsētas) tiesas un apgabala tiesnešu atlases konkursa nolikumu un Tiesnešu konferences jauno nolikumu. Pozitīvi jāvērtē Tieslietu padomes iniciētās Tiesnešu ētikas komisijas un Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas vēlēšanas e-konferencē, tādējādi atslodot tiesnešu klātienē konferences darba kārtību. Turpmāk centisimies plašāk izmantot saziņu e-formā, kas, spriežot no atsauksmēm un aktivitātes, ir guvusi tiesnešu atbalstu.

Īpaši jāatzīmē apstiprināto Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas jauno reglamentu, kas nosaka kārtību, kādā no 2013. gada 1. janvāra notiks tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana.

Tieslietu padome sniegusi vairākus atzinumus un paudusi savu pozīciju par virkni likumdošanas iniciatīvu, tai skaitā vairākkārt skatot jautājumus saistībā ar tiesu sistēmas reorganizāciju, pārejot uz „tiro” trīs instanču tiesu sistēmu. Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas pastāvēšanas pēdējā diena – 2014. gada 31. decembris. Attiecībā par Civillietu tiesu palātas darbības izbeigšanu ir noteikts datums – 2019. gada 1. janvāris.

Tieslietu padome aicināja šo reformu virzīt secīgi, savlaicīgi izdarot nepieciešamos grozījumus civilprocesa un kriminālprocesa likumos, pakāpeniski samazinot lietu pieplūdumu palātās. Jācer, ka Tieslietu padomes ieteikumi un viedoklis tiks ņemts vērā un šī būtiskā reforma tiks realizēta pietiekami pārdomāti un ņemot vērā visus tās pozitīvos un negatīvos aspektus.

Tieslietu padome puda viedokli arī tiesnešu maksimālā vecuma jautājumā. Turpmāk netiek paredzēta tiesneša amata pilnvaru termiņa pagarināšana pēc maksimālā amata pildīšanas vecuma sasniegšanas. Tieslietu padome vērsa uzmanību, ka būtu jāparedz iespēja tiesnesim turpināt pildīt amata pienākumus, līdz pabeigtas lietas, kuru izskatīšana uzsākta ar viņa piedalīšanos. Var prognozēt, ka šis priekšlikums netiks ņemts vērā, un tas nozīmē, ka atsevišķos gadījumos pietiekami ilgi skatītu lietu, tiesnesim aizejot pensijā, nāksies sākt skatīt no jauna. Ieguvuma no tā nebūs, pamatoti palielināsies neapmierinātība ar garajiem lietu izskatīšanas termiņiem. Kā kuriozu varētu minēt situāciju ar grozījumiem likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. Kādam bija ienākusi prātā ideja, ka tiesnesim, lai iestātos un darbotos tiesnešu biedrībā, jāprasa atļauja institūcijai, kas viņu iecēlusi amatā. Iespējams, tā bija tehniska kļūda, kas tika izlabota. Taču palika spēkā norma, ka tiesnesim, ja viņš vēlas ieņemt amatu citā biedrībā, sabiedriskā organizācijā, piemēram, maksšķerņieku, mednieku vai golfa klubā, jāprasa atļauju tiesas priekšsēdētājam.

Īpašs jautājums ir par tiesnešu atalgojumu. Vairs nebūs tiesnešu kvalifikācijas klases, par kurām piešķirtas piemaksas bija zināma daļa no tiesneša ikmēneša ienākumiem. Tieslietu padome, protams, domāja un strādāja pie tā, lai tiesnešu ikmēneša ienākumi nesamazinātos un atbilstoši Tieslietu padomes ierosinājumam tika veidots likumprojekts, kas nošķir naudu un tiesnešu atalgojumu no tiesnešu profesionālās novērtēšanas. Tiesnešu profesionālā novērtēšana notiks ik pēc pieciem gadiem, īpašos gadījumos paredzot arī ārpuskārtas novērtēšanu. Tieslietu padome atbalstīja Tieslietu ministrijas sagatavoto koncepciju par piemaksu par tiesnešu kvalifikācijas klasēm aizstāšanu ar piemaksu par tiesneša amatā nostrādāto laiku. Protams, tas nebūtu tikai formāls algas pielikums ik pēc dažiem gadiem. Tieslietu padome rosināja, lai tiesnesis uz kārtējo „stāža piemaksu” varētu pretendēt tikai tad, ja viņam uz to brīdi spēkā ir pozitīvs profesionālās darbības novērtējums. Šis vērtējums netiktu veikts stāža piemaksas dēļ, bet būtu spēkā piecus gadus pēc kārtējās profesionālās novērtēšanas.

Diemžēl noprotams, ka projekts Saeimā netiek vērtēts viennozīmīgi un ir ideja tiesnešu algas piemaksas tomēr sasaistīt ar profesionālās darbības novērtēšanu. Sākotnēji šis likumprojekts tika virzīts vienā paketē ar budžeta likumu, izvērtēt, cik tas ir pamatoti, nav Tieslietu padomes kompetence.

TIESLIETU MINISTRS: IZPILDVARAI JĀPASARGĀ TIESU VARA NO NEBEIDZAMĀM PĀRMAIŅĀM

Tieslietu ministrs **Jānis BORDĀNS** savu uzrunu sauca par sava veida izpildvaras atskaiti tiesu varai. Ministrs informēja par to, kas gada laikā mainījies.

Videokonferences – Administratīvā rajona tiesa tās jau veiksmīgi izmanto, un ministrs par to sacīja paldies. Audioieraksti – tas disciplinēs lietas dalībniekus, varēs precīzi fiksēt, kas lietā un tiesas izskatīšanas gaitā ir noticis, un nebūs jāraksta protokols. Algas un veselības apdrošināšana personālam – tas bijis iespējams tikai palielinot valsts nodevas civillietās, un šī „aka” nav neizsmelama. Palielinā-

ti dažādi nodevu maksājumi cerībā, ka tas samazinās nepamatotu tiesvedību skaitu. Turpmāk piemaksas tiesnešu amatalgai būs par stāžu. Beidzot varēs izmantot vienoto tiesu kalendāru, nozīmējot tiesas sēdes – ministrs aicināja to aktīvi izmantot praksē ne tikai tiesas, bet arī advokatūru un prokuratūru. Ir iezīmēti datumi tiesu līmeņu un instanču vienveidošanai.

Ministrs norādīja, ka valsts pārvaldē reformas ir mūžīgas kā pati valsts, kopš tās atjaunošanas brīža, bet tiesu iekārtu vajadzētu vienreiz beigt reformēt. Pagaidām tā vēl ir pārejas posmā.

Latvijā nav rajonu, bet ir rajonu tiesas. Latvijā ir novadi, bet vairs nav pat pagasta tiesu. Tiesu iekārtas reforma pašlaik notiek atbilstoši valdības apstiprinātajai 2009. gada koncepcijai. Ministrs uzskata, ka pienācis laiks izvērtēt tās īstenošanu un ņerties pie nākamā tiesu reformas posma no 2016. līdz 2022. gadam. „Ceru, ka tā būs pēdējā reformu koncepcija. Valsts izpildvarai ir jāpasargā tiesu vara no nebeidzamām pārmaiņām,” sacīja

Jānis Bordāns. Uzskaitot tuvākajā nākotnē darāmo, ministrs norādīja: jāsamazina laiks tiesnešu amata vakances aizpildīšanai, jāpalielina tiesneša palīga loma, jāturpina meklēt iespējas procesa efektivizācijai. Ministrs pieņem, ka bieži varētu iztikt bez reģistrētas pavēstes nosūtīšanas, kura bieži vien nesasniedz adresātu, vai arī izvērstas motīva daļas spriedumā gadījumā, ja neviens to tāpat nepārsūdz.

DEKĀNE: ZINĀŠANAS IR TIESNEŠU BURVJU NŪJIŅA

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dekāne **Kristīne STRADA-ROZENBERGA** tiesnešus aicināja ar pašcieņu un godprātīgu darbu mazināt tiesisko nihilismu, kas valda Latvijā.

Lai arī runā, ka krīze sāk tuvoties beigām, vismaz tiesību sistēma to nejut. Jo ne jau tikai finanšu jautājumi iezīmē krīzi – tas ir arī tiesiskais nihilisms, kas joprojām pastāv gan cilvēku, gan politiķu un citu augstu amatpersonu vidū. Tā ir neticība tiesību sistēmai kā tādai un neticība tās piemērotājiem.

Dekāne aicināja ikvienu, arī tiesnešus, novērtēt sevi un būt spējīgiem kādā brīdī pateikt – nē, mēs neesam sliktāki kā citi. „Katrs no mums pazīst kādu ārvalstu tiesnesi. Vai viņš ir labāks kā jūs? Nē, nav. Šeit ir labākie tiesneši, kādi var būt šajā valstī. Mums nav jābūt tiesnešiem, kādi ir Anglijā, jo šeit nav Anglijas sabiedrība un šeit nav Anglijas prokurori un politiķi. Mums nav jābūt tādiem kā Zviedrijā, jo šeit nav Skandināvija. Mēs esam šeit – Latvijā ar Latvijas sabiedrību. Tikai varbūt dažbrīd pietrūkst pašpārliecinātības, lai to paustu.”

Sabiedrības aptaujās visaugstāk novērtētā tiesībsardzības iestāde ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, un tas ir tāpēc, ka viņi nekaunas skaļi pateikt, ka ir labākie, kaut arī dažbrīd viņu pašpārliecinātībai varbūt pat vajadzētu

būt ierobežotai. Jo tas, ko viņi saka, ir – neviens cits nezina, tikai viņi zina. Jautājums, kāpēc neviens pretī nepasaka – mēs arī zinām. Pašpārliecinātības moments ir tas, ko dekāne novēlēja tiesas turpmākajai attīstībai, un varbūt arī juridiskās izglītības turpmākajai attīstībai.

Otrs dekānes vēlējums tiesu sistēmai – būt saprotamāki sabiedrībai. Redzot tik daudz cilvēkus mantijās, kāda universitātes darbiniece atcerējusies, ka pagājušajā tiesnešu konferencē kāda mamma ar mazuli gājusi cauri garderobei, kas bijusi pilna ar tiesnešiem mantijās. Un mazulis vaicājis: vai mēs esam pie Harija Potera? „Principā ar bērnu muti runā taisnība,” sacīja K.Strada-Rozenberga, „jo gan jūs kā tiesnešus, gan vispār juristus sabiedrība uztver kā kaut ko nesaprotamu. Tas, ko juristi dara, vidējam cilvēkam ir nepieņemams un nesaprotams, bet ja tas iznāk labi – tad tā ir kā zināma burvestība.”

Juridiskā fakultāte gribētu tiesnešiem dāvināt burvju nūjiņas, ar kurām darīt visus apmierinātus, taču tas nav iespējams. Bet tiesnešu burvju nūjiņa ir viņu zināšanas, un tajā Universitāte var palīdzēt. Tāpēc kā simbolisku dāvanu Juridiskā fakultāte visām tiesām dāvināja Universitātes pēdējo trīs konferenču rakstu krājumus, lai tiesneši varētu ar tiem iepazīties un izmantot savā profesionālajā darbā.

NO TIESNEŠU PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJU ZIŅOJUMIEM

TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒGIJA: PRIEKŠSĒDĒTĀJS PĒTERIS DŽALBE

Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likumam Tiesnešu disciplinārkolēģijas locekļus uz četriem gadiem ievēl tiesnešu konference, aizklāti balsojot. Tiesnešu disciplinārkolēģijas sastāvā ir Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks, četri Augstākās tiesas tiesneši, divi apgabaltiesu priekšsēdētāji, divi rajonu (pilsētu) tiesu priekšsēdētāji un divi zemesgrāmatu nodaļu priekšnieki.

2011. gadā Tiesnešu disciplinārkolēģija izskatīja 12 disciplinārlietas. 8 no tām bija ierosinājās tieslietu ministrs, 3 – rajona tiesas priekšsēdētāji un 1 – apgabaltiesas priekšsēdētāja. 8 lietas bija ierosinātas par darba pienākumu nepildīšanu vai lietas izskatīšanā pieļautu rupju nolaidību, 2 – par administratīvo pārkāpumu, 1 – par necienīgu rīcību un tiesnešu ētikas normu rupju pārkāpumu, 1 – par tišu likuma pārkāpumu tiesas lietas izskatīšanā.

Diviem tiesnešiem bija piemērota amatalgas samazināšana, attiecīgi uz 6 mēnešiem un 1 gadu, ieturot 5% un 20% no amatalgas. Diviem tiesnešiem tika uzlikts disciplinārsods – piezīme. Pret diviem tiesnešiem tiesnešu disciplinārkolēģija aprobežojās ar disciplinārlietas izskatīšanu sēdē, neuzliekot disciplinārsodu, 6 disciplinārlietas izbeidza.

2012. gadā izskatītas 5 disciplinārlietas, no kurām 2 ierosinājās tieslietu ministrs, 2 – apgabaltiesas priekšsēdētāja un 1 – Augstākās tiesas priekšsēdētājs. 3 lietas bija ierosinātas par

tišu likuma pārkāpumu tiesas lietas izskatīšanā, 1 – par pieļautu rupju nolaidību lietas izskatīšanā un 1 – par darba pienākumu nepildīšanu. 2 lietas tiesnešu disciplinārkolēģija izbeidza, turklāt vienu lietu – sakarā ar noilguma termiņa iestāšanos. Vienam tiesnesim tika uzlikts disciplinārsods – piezīme, bet divus tiesnešus ierosināts atcelt no amata.

Vienā lietā Tiesnešu disciplinārkolēģija lēmuma norakstu nosūtīja tieslietu ministram ar mērķi rosināt Civilprocesa likuma pilnveidošanas darba grupai apspriest jautājumu par nepieciešamību izdarīt grozījumus Civilprocesa likumā.

Informācija par izskatītajām lietām ir pieejama Augstākās tiesas mājaslapā. (*Red.piezīme – kops 2013. gada – tiesu portālā www.tiesas.lv*)

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 3. panta otrā un trešā daļa noteic, ka persona, kas tiesīga ierosināt disciplinārlietu, ja ir pamats ierosināt šādu lietu, organizē saņemto materiālu vispusīgu iepriekšējo pārbaudi, lēmumu vai rīkojumu kopā ar iepriekšējās pārbaudes materiāliem nosūta izskatīšanai tiesnešu disciplinārkolēģijā. Savukārt Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 5. panta pirmā daļa noteic, ka līdz disciplinārlietas izskatīšanas sākumam Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs var uzdot vienam no kolēģijas locekļiem papildus pārbaudīt, vai ir pamats saukt tiesnesi pie disciplinārās atbildības. Ja nepieciešams, pieprasāmi papildu dokumenti un materiāli, tāpat arī tiesu lietas, kuru izskatīšanā tiesnesis pieļāvis likuma pārkāpumu. Jānorāda, ka tiesnešu disciplinārkolēģija saskārās ar gadījumu,

kad tika atsūtīts praktiski tikai rīkojums par disciplinārlietas ierosināšanu bez jebkādiem iepriekšējās pārbaudes materiāliem.

Vienā gadījumā disciplinārlieta tika atsūtīta, kad jau bija iestājies noilguma termiņš tiesneša saukšanai pie disciplinārās atbildības. Likums noteic, ka disciplinārsodu tiesnesim var uzlikt ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc disciplinārā vai administratīvā pārkāpuma atklāšanas dienas, bet ne vēlāk kā divus gadus pēc disciplinārā vai administratīvā pārkāpuma izdarīšanas dienas. Tiesneša atvaļinājums vai pārejoša darbnespēja pagarina par attiecīgo laikposmu disciplinārlietas izskatīšanas termiņu, nevis noilguma termiņu.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs sniedz atbildes arī uz personu iesniegumiem, sūdzībām, kurām ir periods raksturs, un personu loks, kas raksta iesniegumus un sūdzības, ir neliels. Tiek izteikts lūgums saukt kādu tiesnesi vai tiesnešus pie disciplināratbildības. Ja iesniegums vienlaicīgi tiek adresēts vairākām amatpersonām, tostarp tām, kurām ir tiesības ierosināt disciplinārlietu, tad iesniedzējam tiek sniegta atbilde, ka Tiesnešu disciplinārkolēģijas kompetencē neietilpst disciplinārlietas ierosināšana. Ja iesniegums

adresēts tikai disciplinārkolēģijai – to pārsūta attiecīgajai kompetentajai amatpersonai jautājuma izlemšanai par disciplinārlietas ierosināšanu.

Saeimas Juridiskās komisijas Tiesu politikas apakškomisija ir nolēmusi sākt darbu pie iespējamiem likumu grozījumiem, lai pilnveidotu tiesu varas amatpersonu disciplināratbildības regulējumu. Izveidota darba grupa tieslietu ministra vadībā. Attiecībā uz tiesnešiem darba grupā tiek diskutēti šādi jautājumi:

1) par sabiedrības pārstāvju piedalīšanos disciplinārlietu izskatīšanā; vairums no tiesu sistēmai piederīgajām amatpersonām neatbalsta šādu priekšlikumu;

2) par to, vai pirmajā instancē saglabājama pašreizējā disciplinārlietu izskatīšanas kārtība, savukārt otrā instance varētu būt Disciplinārtiesas vai Disciplinārlietu departaments Augstākās tiesas sastāvā;

3) par tiesneša attaisnotas prombūtnes laika izskatīšanu no speciālā, tas ir, 3 mēnešu noilguma termiņa.

Tāpat darba grupā ir aktualizēts jautājums par disciplinārlietu izskatīšanas procesa publiskumu un disciplinārlietu materiālu pieejamību.

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒĢIJA: PRIEKŠSĒDĒTĀJS GUNĀRS AIGARS

Šī Kvalifikācijas kolēģija un tās priekšsēdētājs ievēlēti Tiesnešu konferencē 2010. gada 3. septembrī un strādā līdz

2012. gada beigām. Ar 2013. gada janvāri darbu sāks jaunā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, kas ievēlēja e-konferencē 2012. gada septembrī. Atskaites periodā bijušas 13 sēdes, kurās izskatītas 164 lietas.

	Rajonu (pilsētu) tiesas	Apgabaltiesas	Augstākā tiesa	Zemesgrāmatas	Kopā
Kvalifikācijas klases					
1.		15			15
2.	7	5			12
3.	1				1
4.	26	1		11	38
5.	27			3	30
Atteikts					
Kopā	61	21		14	96
Atzinumi par iecelšanu amatā					
Tiesnešu atvītotāji	5				5
Jaunie tiesneši ar eksāmenu	17				17
Pārceļšana/bez eksāmena	8	6		4	18
Eksāmenu neizturēja	1				1
Atteikts dot atzinumu	7				7
Apstiprināšana amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma:					
Dots pozitīvs atzinums	13			3	16
Atkārtota iecelšana uz 2 gadiem	3				3
Atteikts					
Termiņa pagarinājums					
Dots pozitīvs atzinums	1				1
Atteikts					
Kopā	55	6		7	68
Kopā	116	27		21	164

Kolēģijas sastāvu likumdevējs paredzējis tādu, lai tajā būtu zināši, pieredzes bagāti tiesneši ar autoritāti, kas spētu pieņemt tiesnešu amata kandidāta eksāmenu un vērtēt tiesnešu darbu.

Likuma „Par tiesu varu” 93. panta otrajā daļā noteikts, ka kvalifikācijas kolēģijas sastāvā līdz šim bija pa vienam tiesnesim no katra Senāta departamenta un no katras Augstākās tiesas Tiesu palātas, kā arī viens apgabaltiesas civillietu tiesas kolēģijas tiesnesis, viens apgabaltiesas kriminālietu

tiesas kolēģijas tiesnesis, viens administratīvās apgabaltiesas tiesnesis, divi rajonu (pilsētas) tiesu tiesneši un divi zemesgrāmatu nodaļu tiesneši.

Atbilstoši 2011. gada 9. jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sastāvā no 2013. gada 1. janvāra būs 9 tiesneši: 3 no Augstākās tiesas, 3 no apgabaltiesām, 2 no rajona (pilsētas) tiesām un 1 no rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas.

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJA: PRIEKŠSĒDĒTĀJS VISVALDIS SPRUDZĀNS

Pārskata periodā kopš 2011. gada 25. novembra Tiesnešu konferences Tiesnešu ētikas komisijas sastāvā ir notikušas izmaiņas. Sakarā ar 2008. gadā ievēlēto komisijas dalībnieku 4 gadu pilnvaru termiņa izbeigšanos pavasarī tika ievēlēts jauns komisijas sastāvs. Pārstāvot gan rajonu tiesas un apgabaltiesas, gan Augstāko tiesu un zemesgrāmatu nodaļas, komisijā turpina darbu septiņi locekļi, no jauna ievēlēti trīs locekļi, kuri jau aktīvi iesaistījušies komisijas darbā.

Lielu paldies par darbu ētikas komisijā jāzsaka arī tās iepriekšējām dalībniecēm Ilzei Skultānei, Ingūnai Amoliņai un Mārai Balodei, kuras līdz vēlēšanām ražīgi darbojās komisijas sastāvā un deva paliekošu ieguldījumu komisijas kopīgā darbā.

Ziņas par Tiesnešu ētikas komisiju, tās sastāvu, kā arī anonimizēti komisijas skaidrojumi, atzinumi un lēmumi atrodami interneta vietnē www.tiesas.lv. Turklāt tie tiek nosūtīti visiem tiesnešiem elektroniski.

Saskaņā ar Tiesnešu ētikas komisijas reglamenta 26. punktu komisijas sēdes tiek sasauktas pēc nepieciešamības, bet ne retāk kā reizi 3 mēnešos. Laika posmā kopš iepriekšējās klātienes Tiesnešu konferences ir sasauktas 9 komisijas sēdes (iepriekšējā pārskata periodā 12).

Šajā laika posmā Tiesnešu ētikas komisija ir sniegusi 4 atzinumus par tiesneša rīcības atbilstību ētikas kodeksa normām un 2 skaidrojumus.

Divi atzinumi sniegti, pamatojoties uz tiesas priekšsēdētāju iesniegumiem. Abos iesniegumos bija norādīts uz iespējami neētisku tiesneša rīcību tiesas sēdē. Vienā gadījumā komisija secināja, ka tiesnesis ir pārkāpis tiesnešu ētikas kodeksa normu, bet, ņemot vērā konkrētos apstākļus, nevērtēja to kā rupju ētikas normu pārkāpumu. Otrā gadījumā tiesneša rīcībā komisija nekonstatēja tiesnešu ētikas normu pārkāpumu, taču vērsa tiesneša uzmanību uz to, ka tiesas sēdē jāvairās uzdot retoriskus jautājumus, kas nav vērsti uz lietas būtības noskaidrošanu.

Vēl viens atzinums tika sniegts, izvērtējot privātpersonas iesniegumu, kuru Ētikas komisijai pārsūtīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Šajā gadījumā ētikas normu pārkāpums tiesneša rīcībā netika konstatēts.

Ceturtais atzinums tika sniegts, izvērtējot pēc Tiesnešu ētikas komisijas pieprasījuma Latvijas tiesnešu mācību centra sniegto informāciju par tiesneša rīcību saistībā ar centra rīkoto semināru. Komisija secināja, ka tiesnesis ir pārkāpis tiesnešu ētikas kodeksa normu, bet nevērtēja to kā rupju pārkāpumu.

Ņemot vērā, ka Tiesnešu ētikas komisija nevienā no gadījumiem nav konstatējusi rupju tiesnešu ētikas normu pārkāpumu, komisijai nav bijis pamata lemt jautājumu par disciplinārlietas ierosināšanu pret tiesnesi.

Kopš 2010. gada 1. augusta, kad Tiesnešu ētikas komisijai tika dota tiesība ierosināt disciplinārlietu par rupju tiesnešu ētikas kodeksa normas pārkāpumu, komisija vēl nevienu disciplinārlietu nav ierosinājusi. Tas varētu liecināt par tiesnešu pietiekamu izpratni par jautājumiem, kas saistīti ar tiesnešu ētiku, vienlaikus tas var būt indikators arī zināmā mērā sekmīgam Tiesnešu ētikas komisijas darbam, sniedzot un publiskojot komisijas atzinumus un skaidrojumus. Nav pamata apgalvot, ka tiesnešiem kopumā trūktu izpratnes par tiesnešu ētiku.

Ētikas komisijā tika saņemts tiesneša lūgums sniegt skaidrojumu par likuma „Par interešu konflikta novēršanu

valsts amatpersonu darbībā” atsevišķu normu interpretāciju un atstatišanos no lietu izskatīšanas. Ņemot vērā, ka minētā likuma ievērošanu kontrolē Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, komisija lūdza KNAB viedokli minētajā jautājumā. Iepazīstoties ar KNAB sniegto skaidrojumu, komisija tam pilnībā pievienojās, līdz ar to atsevišķu skaidrojumu nesniedza. Vienlaikus komisija domā turpināt darbu pie šī jautājuma risināšanas un, iespējams, nākotnē sagatavot atsevišķu skaidrojumu par to, ievērojot šo KNAB viedokli.

Janvārī tika saskaņots un parakstīts Tiesnešu ētikas komisijas, Prokuroru atestācijas komisijas un Zvērinātu advokātu padomes ētikas komisijas kopīgais skaidrojums par *ex parte* sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi.

Ņemot vērā pastiprinātu sabiedrības un arī masu mediju interesi, Tiesnešu ētikas komisija ir sniegusi teorētisku skaidrojumu par to, vai tiesnesis, pret kuru ir uzsākts kriminālprocess, var turpināt pildīt tiesneša pienākumus un izskatīt lietas. Komisijas ieskatā kriminālprocesa uzsākšana pret tiesnesi parasti rada nopietnas šaubas par viņa godīgumu un viņa uzvedības atbilstību augstajām prasībām, kādas tiek izvirzītas tiesnešiem. Līdz ar to, lai nemazinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, šādos gadījumos tiesnesim parasti vajadzētu atturēties no tiesneša amata pienākumu pildīšanas un lietu izskatīšanas. Tas attiecināms arī uz administratīvo pienākumu pildīšanu un darbību tiesnešu pašpārvaldes institūcijās. Komisija skaidrojumu ir nosūtījusi informācijai arī Saeimas Juridiskajai komisijai un Tieslietu padomei.

Komisijā saņemti arī divu tiesnešu iesniegumi, vienu no tiem daļā par iespējamu ētikas normu pārkāpumu komisijai pārsūtīja Tieslietu ministrija. Abos lūgts izvērtēt citu tiesnešu – kolēģu iespējami neētisku rīcību. Komisija tos izvērtēja un sniedza rakstveida atbildes, taču nesaskatīja pamatu ētikas normu pārkāpumu apspriešanai tiesnešu rīcībā pēc komisijas iniciatīvas.

Ētikas komisija ir apspriedusi un sniegusi rakstveida atbildes uz 35 (iepriekšējā pārskata periodā 21) privātpersonu iesniegumiem, kuros iesniedzēji galvenokārt ir sūdzējušies par procesuāla rakstura jautājumiem. Komisijas sēdēs izskatīta visus šos gadījumus, bet pārsvarā atbildēs iesniedzējiem norāda, ka komisijas kompetencē nav izskatīt privātpersonu iesniegumus, savukārt procesuāla rakstura jautājumi, ja netiek saskatīts ētikas normu pārkāpums, kuru Tiesnešu ētikas komisija varētu izskatīt pēc savas iniciatīvas, ir risināmi atbilstošajos procesuālajos likumos paredzētajā kārtībā.

Cik noprotams, joprojām aktuāls jautājums tiesnešiem ir saistīts ar atstatišanos no lietas izskatīšanas. Tiesnešu ētikas komisija ir vairākkārt skaidrojusi šāda rakstura situācijas. Komisijas 2011. gada 1. jūlija lēmumā norādīts, ka tiesneša atstatišana no lietas izskatīšanas vienmēr ir ārkārtas, nevis ikdienišķa situācija. Un galvenais kritērijs jautājumā par sevis atstatišanu no lietas izskatīšanas ir tiesneša kā nobriedušas un no nepamatotiem aizspriedumiem brīvas personības subjektīvais uzskats par spēju konkrēto lietu spriest objektīvi, kas, nepastāvot pamatotiem pretargumentiem, sabiedrībai ir jāciens un jārespektē.

2. TIESU DARBS ATBILSTOŠI EIROPAS CILVĒKTIESĪBU UN PAMATBRĪVĪBU AIZSADZĪBAS KONVENCIJAI

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS UN LATVIJAS TIESU MIJIEDARBĪBA

Kristine LICE

Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās

Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra ir kļuvusi par neatņemamu Latvijas tiesu darba instrumentu, un ir gan tiesību

avots, gan ietvars nacionālo tiesību normu interpretācijai. ECT nolēmumi par sūdzībām no Latvijas ir arī Latvijas tiesu darba vērtējums konkrētās sūdzības kontekstā. Taču būtu nepareizi uzskatīt, ka Latvija un Latvijas tiesas ir pasīvi ECT norādījumu saņēmēji. Tādēļ šis uzrunas mērķis ir iezīmēt ECT un Latvijas tiesu mijiedarbības formas, īpašu uzmanību veltot tam, kā Latvijas tiesas ietekmē ECT nolēmumus.

ECT vairākkārt ir uzsvērusi, ka tā nevar uzņemt nacionālo tiesu lomu un vērtēt faktus un piemērot nacionālos likumus. Tā vietā ECT lemj, vai faktu vērtēšanas process, nacionālo likumu piemērošanas process un šī procesa iznākums atbilst Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) prasībām. Turklāt bieži vien ECT savos nolēmumos atgādina, ka valstīm var nebūt pienākums sasniegt noteiktu rezultātu (piemēram, panākt, ka par katru iesniegumu tiek ierosināta krimināllietā), taču valstīm noteikti ir pienākums nodrošināt Konvencijai atbilstošu procesu (piemēram, katra iesnieguma pienācīgu izskatīšanu).

Mitkus pret Latviju, ECT 2012. gada 2. oktobra spriedums

78. Tiesa daudzkārt ir atzinusi, ka no Konvencijas 1. panta un 3. panta izrietošais pienākums ir izmeklēt „nav pienākums attiecībā uz rezultātu, bet pienākums attiecībā uz izmantotajiem līdzekļiem” /.../ Tas nozīmē, ka nacionālajām institūcijām nav pienākuma nonākt pie tieši tāda secinājuma, kas sakrīt ar sūdzētāja notikumu izklāstu. Tajā pašā laikā ikvienai izmeklēšanai, kuru šādas institūcijas veic, principā ir jāvar novest pie lietas faktu nodibināšanas un iespējamo vainīgo identificēšanas un sodīšanas. /.../

Tas nozīmē, ka nacionālo tiesu darbā ECT interesē ne tikai tas, KO nolēmusi nacionālā tiesa, bet arī – KĀDĒĻ, ir pieņemts tieši tāds nolēmums, un KĀ tiesa ir nonākusi pie tā. Proti, ir svarīga nacionālo tiesu sniegtā savu nolēmumu argumentācija, kā arī spēkā esošo procesuālo normu ievērošana.

ECT nolēmumi ir saistoši, un valstīm ir pienākums nodrošināt, ka ECT identificētās problēmas tiek novērstas un identiski Konvencijas pārkāpumi nākotnē nenotiek. Tajā pašā laikā ir svarīgi atcerēties, ka ECT judikatūru veido ne tikai spriedumi,

kuros konstatēts Konvencijas pārkāpums, bet arī spriedumi, kuros šāds pārkāpums nav konstatēts, kā arī lēmumi par sūdzības noraidīšanu, īpaši tie lēmumi, kuri pieņemti lietās, par kurām valdība sniegusi savus komentārus. Diemžēl jāatzīst, ka publikajā telpā netiek pievērsta pietiekama uzmanība lēmumiem, kā arī spriedumiem, kuros pārkāpums nav konstatēts. Taču šie nolēmumi ļoti bieži satur ECT vērtējumu un secinājumus, kas var būt izšķiroši, lai kādā citā lietā konstatētu pārkāpumu. Spilgts piemērs ir lieta *Līģeres pret Latviju*, kurā ECT izdarītie secinājumi ietekmēs vadības izredzes panākt, ka gadījumā, ja tiesa, kura skata krimināllietu, nelemj par šīs lietas ietvaros iesniegto civilprasību, tad šis civilprasības izskatīšanas ilguma izvērtēšanā kriminālprocess netiek ņemts vērā. Proti, ECT secinājumu gaismā krimināllietu izskatošās tiesas atteikums izlemt iesniegto civilprasību var veidot Konvencijas pārkāpumu.

Līģeres pret Latviju, ECT 2011. gada 28. jūnija spriedums

58. Pievēršoties šīs lietas apstākļiem, Tiesa iesākumā atzīmē, ka iesniedzēja savu civilprasību pret sabiedrību iesniedza pret šoferi uzsāktā kriminālprocesa ietvaros, nolūkā saņemt kaitējuma kompensāciju par otrajai iesniedzējai nodarītajiem miesas bojājumiem, kas bija kriminālās tiesvedības pamatā. Kad kriminālās tiesvedības ietvaros tiesa atstāja viņu civilprasību bez izskatīšanas, (...), iesniedzējām tika ieteikts vērsties ar savu civilprasību civilprocesa kārtībā. Tādējādi Tiesa atzīst, ka kriminālprocesa iznākumam bija izšķiroša nozīme attiecībā uz iesniedzēju civilprasību par zaudējumu kompensāciju un uz tām ir attiecināms Konvencijas 6. panta civilais aspekts. Abi augšminētie procesi bija cieši saistīti un tāpēc Tiesa uzskata, ka nebūtu pamatoti tos atdalīt un izvērtēt to ilgumu izolēti.

ECT secinājums par krimināllietas uzskatīšanas un civilprasības izskatīšanas nesaraujamo saistību būs nozīmīgs, izlemjot citu sūdzību, kurā iesniedzējs, atsaucoties uz Konvencijas 6. panta 1. punktu, sūdzas par pārāk ilgo kriminālprocesa un tam sekojošu civilprocesa par atlīdzības piedziņu par policijas darbinieka noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīto miesas bojājumu 1995. gadā. Kriminālprocess tika ierosināts 1995. gada janvārī. Ar pirmās instances spriedumu 2003. gada februārī tika atzīta policijas darbinieka vaina, kā arī iesniedzēja tiesība uz atlīdzību par materiālo, fizisko un morālo kaitējumu, jautājumu nododot izskatīšanai civilprocesa kārtībā. Šāds civilprocess uzsākts 2004. gada aprīlī, pabeigts ar 2007. gada 22. februāra Augstākās tiesas Senāta nolēmumu. Tādā kopējais procesa ilgums (ņemot vērā ECT secinājumus *Līģeres* spriedumā) ir aptuveni 12 gadi, tajā skaitā vairāk nekā 9 gadi pēc Konvencijas spēkā stāšanās attiecībā uz Latviju 1997. gadā.

Apskatot ECT un Latvijas tiesu mijiedarbības formas, var identificēt vismaz trīs veidus, kā Latvijas tiesu nolēmumi ietekmē ECT nolēmumus.

Pirmais un visvieglāk atpazīstamais veids ir situācijas, kad ECT izskata sūdzību, kuras pamatā ir Latvijas tiesas nolēmums vai Latvijas tiesas rīcība.

Šajā sakarā ir izskanējušas šaubas, vai ir vērts runāt par lietām, kuras skar desmit un vairāk gadus senus notikumus. Ministru kabineta pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs (Birojs) neizbēgami strādā ar „laika nobīdi”, un šobrīd no ECT saņemam norādījumus sniegt komentārus par sūdzībām, kurās notikumi risinājušies 2008. gadā vai 2009. gadā. Taču ECT secinājumi arī šādās lietās ir rūpīgi jāizvērtē, kaut vai tikai ar mērķi pārliecināties, ka ECT identificētā problēma, kas pastāvēja pirms desmit gadiem, vairs nepastāv. Noderīgs piemērs šādi „situācijas pārbaudei” ir lieta *Mitkus pret Latviju*.

Mitkus pret Latviju, ECT 2012. gada 2. oktobra spriedums

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta saskaņā ar Civilprocesa likuma 54. pantu bija paziņojusi iesniedzējam par viņa civillietu izskatīšanas datumiem apelācijas instancē. Iesniedzējs tajā laikā atradās ieslodzījumā Jelgavas cietumā, tādēļ viņa tiesību uz piedalīšanos tiesas sēdē, ko paredzēja Civilprocesa likuma 74. pants, īstenošana bija atkarīga no tiesas lēmuma par iesniedzēja konvojēšanu uz tiesas sēdi. Šajā lietā šāds lēmums netika pieņemts, neskatoties uz to, ka tiesas bija informētas par faktu, ka iesniedzējs atradās ieslodzījumā un bija jāpārskatī izteicis nepārprotamu vēlmi piedalīties tiesas sēdē.

ECT ieskatā nacionālo tiesu rīcības rezultātā iesniedzējs tika nostādīts ievērojami sliktākā pozīcijā salīdzinājumā ar otru pusi, kas nonākt pretrunā Konvencijas 6. panta 1. punktā ietvertajam garantijām. Īpaši jāuzsver ECT norāde, ka tās secinājumi šajā lietā varētu būt citādi, ja tiesa laicīgi būtu paziņojusi iesniedzējam par neiespējamību viņu konvojēt uz tiesas sēdi, tādējādi dodot viņam laiku un iespēju nozīmēt sev pārstāvi dalībai tiesas sēdē.

Saskaņā ar Ministru kabineta pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja rīcībā esošo informāciju, joprojām ir gadījumi, kad tiesa nepieņem lēmumu par ieslodzījumā esošas personas konvojēšanu uz sēdi, kurā tiek izskatīta šīs personas civilprocesuālā kārtībā iesniegta prasība. Ievērojot ECT secinājumus *Mitkus* lietā, šāda tiesas rīcība veido Konvencijas pārkāpumu.

Vērtējot aktuālās problēmas, īpaša vērība ir jāpievērš pāviršības un neuzmanības kļūdām, kuru novēršanai nav nepieciešami grozījumi normatīvajos tiesību aktos.

ECT iesniegta sūdzība par 2006. gada notikumiem:

Apelācijas instance atceļ pirmās instances notiesājošo spriedumu, bet neņemj par apcietinājumu. Iesniedzējs uzskata, ka trīs nedēļas no apelācijas nolēmuma pasludināšanas līdz lēmumam par nodošanu tiesai pirmajā instancē viņš atradies cietumā bez tiesas lēmuma. Rezultātā neskaidra situācija – tiesas interpretē, ka joprojām ir spēkā pirmais pirmās instances lēmums par nodošanu tiesai, kurā norādīts uz drošības līdzekļa saglabāšanu, bet no ECT judikatūras viedokļa šis ir ārkārtīgi svarīgs moments apcietinājuma ilguma un pamatojuma kontekstā.

Šajā pašā lietā pēc apelācijas termiņa beigām lieta no pirmās instances uz apelācijas tiesu ceļo septiņas (!) dienas, pēc saņemšanas apelācijas instancē lēmums par nodošanu tiesai tiek pieņemts pēdējā likumā noteiktā termiņa dienā. Jāpiebilst, ka abas tiesas atrodas uz vienas ielas vienā un tajā pašā pilsētā. Iesniedzējs tikmēr ir apcietinājumā bez tiesas lēmuma un raksta sūdzības.

ECT iesniegta sūdzība par 2010. gada notikumiem:

Sūdzības iesniedzējam bija piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis. Ārstu konsilija lēmums par izrakstīšanu no slimnīcas pieņemts 25. martā, tiesā tiek saņemts 14. aprīlī (lai gan saskaņā ar iekšējo regulējumu jānosūta 14 dienu laikā), izskatīts 27. maijā, lai gan saskaņā ar likuma prasībām šādi konsilija lēmumi ir jāizskata 14 dienu laikā. Persona no slimnīcas izraksta tikai 7. jūnijā, kas nozīmē, ka persona ir pavadījusi nozīmīgu laiku posmā psihiatriskajā slimnīcā bez pienācīga pamatojuma, jo nav pietiekama pamatojuma tam, kādēļ tiesā nav savlaicīgi izskatīts ārstu konsilija iesniegtais lēmums.

Jāatceras, ka lietderīgi ir vērtēt ne tikai negatīvos, bet arī pozitīvos piemērus, kuri atklāj, kāda nacionālo tiesu rīcība iztur ECT pārbaudi. Turpmākie piemēri ir izvēlēti tādēļ, ka tie skar aktuālus jautājumus, piemēram, apcietinājuma ilgums, procesa ilgums.

Dergačovs pret Latviju, 2006. gada notikumi:

Sūdzība par apcietinājuma termiņa ilgumu noraidīta, jo lēmumi par apcietinājuma piemērošanu nav pārsūdzēti Latgales apgabaltiesā, kuru ECT atzina par efektīvu nacionālo mehānismu. 2011. gada 12. aprīlī ECT nolēma, ka iesniedzējs nav izmantojis visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, un tādēļ sūdzība nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības.

Stroganovs pret Latviju, 2007. - 2009. gada notikumi:

Sūdzība par pārmērīgo procesa ilgumu noraidīta, jo Latgales apgabaltiesa savā spriedumā izvērtējusi procesa ieilguma iemeslus Kriminālprocesa likuma 14. panta kontekstā un atzinusi, ka tiesas sēdes atliktas iesniedzēja un līdzapsūdzēto uzvedības dēļ. 2012. gada 24. janvārī ECT nolēma svītrot sūdzību no izskatāmo lietu saraksta.

Dementjeva pret Latviju, 2001. – 2009. gada notikumi:

Sūdzība par pārmērīgo procesa ilgumu atzīta par acīmredzami nepamatotu. Augstākā tiesa noraidīja iesniedzēja apelācijas sūdzību, secinot, ka tā kā iesniedzēja atkārtoti neierodas uz tiesa sēdēm, ir uzskatāms, ka viņa ir zaudējusi interesi uzturēt savu apelācijas sūdzību.

25. Tiesa atzīmē, ka pirmās instances un apelācijas instances tiesās tika nozīmētas piecpadsmit tiesas sēdes ar vidēji trīs mēnešu intervālu (...). Tiesa atzīmē, ka procesa laikā iesniedzēja un viņas aizstāve vairākas reizes lūdza atlikt tiesas sēdes sliktā veselības stāvokļa dēļ. Pat pieņemot, ka, neskatoties uz tiesas nozīmēto medicīnisko ekspertīžu rezultātiem (...), atsevišķos periodos iesniedzēja nevarēja piedalīties tiesas sēdēs, nav pierādījumu tam, ka vairāk kā trīs gadu periodā viņa ir mēģinājusi sekot tiesvedības procesam kaut vai ar aizstāvja palīdzību (...). Ir jāatzīmē, ka visa procesa laikā tikai viens tiesas sēdes atlikšanas lūgums skāra procesuālu pieprasījumu, par kuru iesniedzēja nevar tikt vainota (...).

26. Tiesa tālāk norāda, ka nacionālās tiesas nevar tikt vainotas par nespēju disciplinēt puses ierasties uz tiesas sēdēm (...). Papildus iepriekš minētajam pirmās un apelācijas instances tiesas nozīmēja medicīniskās ekspertīzes, un apelācijas instance arī pieņēma lēmumu par iesniedzēja atvešanu piespiedu kārtā (...), un izmantoja līdzekļus, lai nodrošinātu aizstāves ierašanos uz tiesas sēdi (...).

Otrs veids, kā Latvijas tiesu nolēmumi ietekmē ECT, ir situācijas, kad Latvijas tiesu prakse tiek izmantota, lai pierādītu kāda nacionālā tiesību aizsardzības mehānisma efektivitāti vai lai atklātu kādas nacionālās tiesību normas saturu.

Proti, Latvijas tiesu prakse ietekmē ECT nolēmumus līdzīgās lietās. Ierobežotā laika dēļ tiks apskatīts tikai jautājums par nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu efektivitāti.

Saskaņā ar Konvenciju ECT ir tiesīga izskatīt tikai tās sūdzības, kuru iesniedzēji ir izmantojuši visus viņiem pieejamos un efektīvos nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus. Taču kāda konkrēta nacionālā mehānisma efektivitātes pierādīšanai nepietiek tikai ar likuma pantu pārstāstu, jo šo mehānismu efektivitāte praksē jāatklāj ar statistiku un tiesu prakses piemēriem. Neveiksmīgs piemērs nacionālā mehānisma efektivitātes pierādīšanā ir lieta *Melnītis pret Latviju*, kur ECT nepieņēma valdības argumentu, ka administratīvās tiesas jau 2005. gadā un 2006. gadā bija efektīvs mehānisms sūdzību izskatīšanā par apstākļiem ieslodzījuma vietās.

Patlaban Latvijas tiesu prakses attīstība būs nozīmīga divos jautājumos.

Pirmkārt, Satversmes 92. panta piemērošana.

Jau 2001.gadā Satversmes tiesa lietā 2001-07-0103 atzina, ka „ja iesniedzējs uzskata, ka viņa tiesības ir nepamatoti aizskartas, viņš, atsaucoties uz Satversmes 92. panta trešo teikumu, ir tiesīgs griezties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību par atbilstīga atlīdzinājuma piedziņu”. Taču līdz šim ECT nav pieņēmusi valdības argumentu par to, ka sūdzības iesniedzējs nav izmantojis visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, jo nav iesniedzis prasību, pamatojoties uz Satversmes 92. pantu (lietas *Moisejevs pret Latviju*, *Kornakovs pret Latviju*, *Jurjevs pret Latviju*, *Estrih pret Latviju*). ECT uzskatīja, ka valdība nav pierādījusi, ka nacionālo tiesu prakse ļauj cerēt, ka šādai prasībai ir izredzes būt apmierinātai.

Taču ECT praksei gan vajadzētu mainīties, ievērojot Augstākās tiesas Senāta 2009. gada 29. aprīļa spriedumu, kurā Senāts secināja, ka „speciālās normas neesamība laikā, kad morālais kaitējums radies, nav šķērslis atlīdzības par morālo kaitējumu piedziņai. Proti, ja tiesa, konstatējama prasītāja (personas) tiesību aizskārums, uzskata, ka nav piemērojams *Civillikuma* 1635. pants (panta redakcija, kas bija spēkā līdz 2006. gada 1. martam), tai ir pienākums piemērot *Satversmes* 92. panta trešajā teikumā ietvertu tiesību normu tieši un nepastarpināti. No pretējā uzskata izrietētu, ka jebkuru citu *Satversmē* garantēto tiesību nepamatota aizskārums gadījumā juridiskajai personai nav tiesību vērsties tiesā ar prasību par nemantiska rakstura kaitējuma atlīdzinājumu, kas būtu pretrunā gan *Satversmes* 92. panta trešajam teikumam, gan *Konvencijai*”.

Šis Senāta secinājums ir ļoti nozīmīgs, jo atklāj *Satversmes* tiesas spriedumā ietvertās atziņas praktisko īstenošanu, un ļaus valdībai pārliecināt pamatot tās pozīciju par to, ka prasības, kura pamatota ar *Satversmes* 92. pantu, iesniegšana ir uzskatāma par obligāti izmantojamu nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu pirms sūdzības iesniegšanas ECT.

Otrkārt, kompensācijas apmēra noteikšana.

Iespēja saņemt atbilstošu kompensāciju ir viens no nepieciešamajiem elementiem, lai pierādītu, ka nacionālais tiesību aizsardzības mehānisms ir efektīvs, turklāt kompensācijas apmērs nedrīkst būt daudz zemāks par ECT piespriestajām kompensācijām līdzīgās lietās. Proti, ECT nebūs gatava noraidīt sūdzību tādēļ, ka nav izmantoti visi nacionāli tiesību aizsardzības mehānismi, ja šo mehānismu izmantošana nedod personai iespēju saņemt arī kompensāciju.

Bazjaks pret Latviju, ECT 2010. gada 19. oktobra spriedums

Sūdzība par apstākļiem brīvības atņemšanas vietā un par to, vai sūdzība prokuroram būtu uzskatāma par efektīvu nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu.

ECT atzina, ka morālā kaitējuma atlīdzināšanai principā ir jābūt pieejamai kā daļai no iespējamiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Vērtējot konkrētās lietas apstākļus, ECT secināja, ka, pat pieņemot, ka sūdzības prokuratūrai rezultātā prokurors varētu nodrošināt iesniedzēja pārvešanu uz citu brīvības atņemšanas iestādi vai kā citādi panākt, ka iesniedzēja uzturēšanās apstākļi nepārkāpj Konvencijas 3. panta prasības, iesniedzējam nebija iespēja saņemt kompensāciju par to laiku, ko viņš jau ir pavadījis brīvības atņemšanas vietā, kurā uzturēšanās apstākļi neatbilda Konvencijas 3. panta prasībām.

Šajā aspektā ļoti nozīmīgi ir Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi, ar kuriem tiek atcelti apelācijas instances spriedumi tādēļ, ka noteiktais atlīdzinājums nav uzskatāms par pietiekamu, īpaši lietās par ieslodzīto personu sūdzībām par apstākļiem brīvības atņemšanas iestādēs.

Treškārt, Latvijas tiesu prakse tiek izmantota, lai parādītu, ka ECT spriedums ir pienācīgi izpildīts.

Kā jau iepriekš minēts, valstij ir pienākums pilnībā izpildīt ECT spriedumu, proti, ir jāveic gan individuālie pasākumi (kompensācijas izmaksa, statusa atjaunošana), gan vispārējie pasākumi, lai nepieļautu līdzīgus pārkāpumus nākotnē. Vispārējie pasākumi var būt gan grozījumi likumā, gan arī izmaiņas tiesu praksē, kuras savukārt var būt ne tikai jau-

nu tiesību normu iedzīvināšana (piemēram, Kriminālprocesa kodeksa normas par pirmstiesas apcietinājumu aizstājušās Kriminālprocesa likuma normas), bet arī esošo normu interpretācijas vai piemērošanas korekcijas (piemēram, kā ECT atzina lietā *Mitkus pret Latviju*, ieslodzītā nekonvojšana uz tiesas sēdi veido Konvencijas pārkāpumu). Kopš 2011. gada ECT spriedumu pienācīgai izpildei tiek pievērsta īpaša uzmanība, un valstīm jāiesniedz formālas atskaites par paveikto, kuras tiek vērtētas Eiropas Padomes Ministru Komitejā. Tādēļ nacionālo tiesu prakses nozīme šajā jomā tikai pieaugs.

Nobeigumā jāuzsver, ka Latvijas tiesām ir liela ietekme uz ECT nolēmumu saturu, turklāt ne tikai gadījumos, kad ECT izskata sūdzību, kuras pamatā ir Latvijas tiesas nolēmums vai rīcība. Tāpat jāuzsver, ka ECT savā judikatūrā ir definējusi vispārīgos principus, taču katra lieta tiek skatīta atsevišķi un tiek vērtēti konkrētās lietas fakti. Tādēļ bieži vien kopumā līdzīgās lietās ECT nonāk pie pretejiem secinājumiem, kuri atspoguļo atšķirīgās niansas. Arī no nacionālajām tiesām ECT sagaida labi argumentētus nolēmumus, kas pienācīgi ņem vērā katras lietas īpašos apstākļus.

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU KONVENCIJAS IEVĒROŠANA TIESU DARBĪBĀ

Juris JANSONS

Latvijas Republikas Tiesībsargs

Atskatoties vēsturē, atcerēsimies, ka Latvijas Republika ratificēja Eiropas Cilvēktiesību konvenciju (ECK vai Konvencija) 1997. gada 27. jūnijā. Turklāt, ratificējot Konvenciju,

Latvijas valsts par saistošu atzina arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) praksi. Piecpadsmit gadi ir pietiekami ilgs laiks, lai nacionālās tiesas piemērotu Konvenciju savā praksē un atsauktos uz to atbilstoši ECT praksē ietvertajai interpretācijai.

Tiesnešu zināšanas par ECT praksi un starptautisko cilvēktiesību līgumu piemērošanu kopumā nenoliedzami šo gadu laikā ir augušas, ko apliecina virkne uz starptautisko cilvēktiesību normām balstītu tiesu spriedumu. Taču atsevišķās jomās joprojām redzamas sistēmiska rakstura problēmas, uz kurām vēlos vērst uzmanību.

KONVENCIJAS 6. PANTĀ GARANTĒTĀS TIESĪBAS UZ LIETAS TAISNĪGU IZSKATĪŠANU SAPRĀTĪGĀ TERMIŅĀ

Visbiežāk sūdzības par tiesu darbību, ar kurām saskaros tiesībsarga darbā, ir saistītas ar ECK 6. panta un Satversmes 92. panta – tiesību uz taisnīgu tiesu – nodrošināšanu.

Ilgstoša problēma ir lietu izskatīšanas termiņi. Lai gan kritika šajā gadījumā attiecināma arī uz izpildvaru, kura nenodrošina tiesas ar pietiekamu tiesnešu un palīgu skaitu, lai nodrošinātu lietu savlaicīgu izskatīšanu, nepilnības saskatāmas arī tiesu darbā.

Viens no problēmjaudājumiem ir tiesas sēžu pārcelšanas termiņi. Konkrēts piemērs, par kuru ierosināju pārbaudes lietu birojā.

2009. gada 19. maijā rajona tiesa atliek lietas izskatīšanu sakarā ar citas lietas izskatīšanu un nozīmē lietas izskatīšanu uz 2010. gada 18. maiju. Šajā datumā puses uz tiesas sēdi neierodas, jo tiesa nav nosūtījusi lietas dalībniekiem pavēsti par tiesas sēdes vietu un laiku. Neskatoties uz to, ka lieta nav izskatīta tiesas vainas dēļ, nākamā tiesas sēde tiek nozīmēta pēc gada – uz 2011. gada 25. maiju.

Taču vērojami arī pozitīvi piemēri, kuros tiesa atrod risinājumus, lai labotu pieļautās kļūdas. Tiesībsarga birojā tika saņemts notiesātas personas iesniegums par to, ka tika atcelta tiesas sēde, kurā bija jālemj par šīs personas pirmstermiņa atbrīvošanu. Tiesas sēde nenotika, jo notiesātais ne-

varēja uz to ierasties tādēļ, ka tiesa nebija nozīmējusi konvoju. Taču nesaskatīju pārkāpumu tiesas darbā, jo pati tiesa nekavējoties reaģēja un nedēļas laikā lietu skatīja atkārtoti, nodrošinot personas tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.

TIESAS SPRIEDUMA PILNA TEKSTA SASTĀDĪŠANAS ATLIKŠANA

Tiesībsarga birojā tika ierosināta pārbaudes lieta par gadījumu, kad rajona tiesa 2011. gada 10. novembrī, izskatot krimināllietu, pieņēma notiesājošu spriedumu. Tiesnesis informēja, ka pilns sprieduma teksts būs pieejams 2011. gada 25. novembrī, taču pilns tiesas nolēmums personai bija pieejams tikai 2012. gada 18. jūlijā. Tiesnesis neinformēja procesa dalībniekus par iemesliem, kādēļ pilns sprieduma teksts nav sastādīts noteiktajā termiņā, un nepaziņoja par pilna sprieduma pieejamību citā datumā.

Apsūdzētais visu šo laika periodu atradās apcietinājumā, kas saskaņā ar ECT praksi¹ vairākkārt secināto ir papildus apstākļi, lai tiesa izrādītu pienācīgu rūpību un veiktu lietā visas nepieciešamās darbības, nepieļaujot nepamatotu kavēšanos. Pilna sprieduma teksta nepieejamība ilgāk par pusgadu liedza apsūdzētajam iespēju iesniegt apelācijas sūdzību par notiesājošo spriedumu, tādējādi radot būtisku tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārumu.

Jāpiebilst, ka konkrētā tiesneša praksē šis nebija pirmais gadījums. Taču atzinīgi vērtēju to, ka uz šo gadījumu pienācīgi reaģēja Tiesnešu disciplinārkolēģija, jo šādi gadījumi gan rada pamatu personas prasībai par kaitējuma atlīdzību pret valsti, gan grauj tiesu varas autoritāti kopumā.

TIESU NOLĒMUMI, KAS SKAR BĒRNU TIESĪBAS

Vēl viena lietu kategorija, uz kuru vēlos vērst uzmanību, ir nolēmumi, kas skar bērna tiesības, piemēram, bērna paternitātes noteikšanu un vecāku un bērnu saskarsmes nodrošināšanu. Šajās lietās parasti ir iesaistītas gan katra vecāka, gan bērna intereses. Nereti bērns tiek izmantots kā līdzeklis vecāku nesaskaņu risināšanā. Tādēļ detalizēts visu lietas apstākļu izvērtējums un tiesas nekavējoša rīcība ir būtiska, lai nodrošinātu bērna un citu procesa dalībnieku interešu aizsardzību.

Kā pozitīvu piemēru vēlētos uzsvērt šī gada maija kasācijas instances tiesas spriedumu par bioloģiskā tēva tiesībām prasīt noteikt bērnam paternitāti un apstrīdēt citas personas brīvprātīgi atzītu paternitāti. Civillikuma 156. panta normas tieši neparedz bērna bioloģiskā tēva tiesības apstrīdēt citas

¹ Skatīt ECT 2002. gada 28. novembra spriedumu lietā Lavents pret Latviju.

personas brīvprātīgi atzitu paternitāti. Taču, neskatoties uz to, kasācijas instances tiesa, lai novērstu cilvēktiesību aizskārums, šādas tiesības atvasina, tieši piemērojot Latvijas Republikai saistošās starptautisko līgumu normas un ņemot vērā ECT spriedumos ietvertās atziņas.

Kasācijas instances tiesa pamatoti secina, ka „[...]Veicot tiesību normu interpretāciju, tiesām ir jāievēro valsts pamatlikumā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (turpmāk arī - Cilvēktiesību konvencija) ietvertās vērtības.”²

Turklāt, tiesa neapstājas pie konstatējuma, ka Konvencijas (Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā) 4. pants ir interpretējams veidā, kas paredz tiesības apstrīdēt paternitāti. Kasācijas instances tiesa, lemjot par prasības apmierināšanu, veic arī nākamo izvērtējuma elementu, norādot uz nepieciešamību līdzsvarot bioloģiskā tēva un bērna intereses. Kā pamatoti secina tiesa, atsaucoties uz Latvijas Republikai saistošo Bērnu tiesību konvenciju un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, „[...]katrā atsevišķā gadījumā primāri ir jāvērtē bērna intereses, kas var prevalēt pār bioloģiskā tēva tiesībām.”³

Jāmin arī cits, kritiskāk vērtējams, piemērs no tiesu prakses, par kuru ierosinājām pārbaudes lietu Tiesībsarga birojā.

Lietas fabula: strīdā par paternitātes noteikšanu un saskarsmes tiesību nodrošināšanu viena no pusēm, pie kuras atrodas bērns, gadiem novilcina tiesas procesu, vairākkārt neierodoties uz tiesas sēdi. Tā rezultātā prasītājam ir radīts būtisks pamattiesību aizskārums, jo, liedzot iespēju noteikt bērnam paternitāti, tiek liegtas arī tiesības prasīt saskarsmes tiesības ar bērnu.

Pirmās instances tiesa ilgstoši atteicās lietu skatīt bez otras puses klātbūtnes, kā arī nepiemēroja piespiedu līdzekļus,

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments, 2012.gada 13.maija spriedums. Lieta skatīta slēgtā tiesas sēdē, taču publikojamā sprieduma daļa pieejama AT mājaslapā: <http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/department1/2012/>

³ Turpat.

tādejādi radot prasītājam būtisku pamattiesību aizskārums. Faktiski izveidojas situācija, ka puse, kura vilcina tiesas procesu, var panākt rezultātu, ka ir pagājis jau tik ilgs laika posms, ka saskarsmes tiesību noteikšana jaunajā situācijā var būt neatbilstoša bērna interesēm.

Atbildība par šo situāciju būtu jāuzņemas gan atbildētājam, gan tiesai, kura efektīvi nepiemēro piespiedu līdzekļus šāda veida lietās. Taču cietējs ir tas vecāks, kura tiesības uz saskarsmi ar bērnu jau iepriekš ilgstoši ir tikušas apgrūtinātas.

NOBEIGUMA PIEZĪMES

Nobeigumā vēlētos uzsvērt joprojām tiesu spriedumos sastopamo problēmu par tiesas spriedumu argumentācijas trūkumu un nepieciešamību izvērtēt visus lietā būtiskos apstākļus, tai skaitā iespējamo personas pamattiesību aizskārums.

Daži piemēri, ar kuriem saskaros tiesībsarga darbā attiecināmi uz gadījumiem, kad tiesnesis ir pieņēmis lēmumu par kratišanu, neizvērtējot, ka tā tiek veikta advokāta birojā, kad tiek pieņemts lēmums par pienākuma uzlikšanu žurnālistam atklāt informācijas avotu, neizvērtējot konkrēto pierādījumu svarīgumu lietā iepretim žurnālista avota aizsardzības nepieciešamībai, vai kad, neizvērtējot lietā nozīmīgus apstākļus un pēc būtības nemotivējot, tiek noraidīts apsūdzētās personas lūgums par drošības līdzekļa maiņu.

Kā ir uzsvērusi ECT tiesnese Ineta Ziemele, nacionālo tiesu efektīva darbība ir galvenais priekšnoteikums, lai samazinātu arvien pieaugošo lietu skaitu par cilvēktiesību pārkāpumiem Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Vēlos uzsvērt, ka tieši efektīva tiesu sistēma ir pamats, lai personas pamattiesības valstī tiktu pienācīgi aizsargātas.

Tādēļ vēlētos novēlēt Latvijas tiesnešiem visai sarežģītajā tiesneša darbā spēt saskatīt dažādās lietās iesaistītās intereses, veidot argumentētus un uz personas pamattiesību ievērošanu balstītus tiesas nolēmumus, kas stiprinātu tiesu varas autoritāti un sabiedrības uzticību tiesu varai kopumā.

VĀRDA BRĪVĪBAS UN CITU PAMATTIESĪBU LĪDZSVAROŠANA EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS UN LATVIJAS TIESU PRAKSĒ

Dr. iur. Artūrs KUČS
LU Juridiskās fakultātes
asociētais profesors

Tiesības uz vārda brīvību, kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT), ir ikvienas demokrātiskas sabiedrības stūrakmens un priekšnoteikums katra indivīda izaugsmei. Taču „vārdam” mūsdienu informācijas sabiedrībā var būt ļoti tālejoša ietekme. Tādēļ vārda brīvība ir viena no tām cilvēktiesībām, kura var tikt samērīgi ierobežota, ja tās īstenošana aizskar citas Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (Konvencija) garantētās personas tiesības. Visbiežāk ECT un Latvijas tiesu praksē ir nepieciešams rast līdzsvaru starp vārda brīvību un personas privātās dzīves, goda un cieņas aizsardzību vai naida kurināšanas aizliegumu.

Līdz šim lietas pret Latviju Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kurā izvērtēts iespējamais Konvencijas 10. panta pārkāpums, attiecināmas uz vārda brīvības līdzsvarošanu ar personas tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību. Tādēļ detalizētāk analizēšu šo divu cilvēktiesību līdzsvarošanas metodoloģiju un kritērijus Latvijas tiesu un ECT praksē.

TIESĪBU UZ GODA UN CIENAS AIZSARDZĪBU UN TIESĪBU UZ VĀRDA BRĪVĪBU LĪDZSVAROŠANA

Lietās, kur ir jāizšķiras par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. pantā ietverto tiesību uz vārda brīvību līdzsvarošanu ar tiesību uz goda un cieņas aizsardzību, ECT vēsturiski ir piešķīrusi lielāku nozīmi tiesību uz vārda brīvību īstenošanai. Skaidrojums tam rodams apstākli, ka Konvencijas teksts, atšķirībā no citiem starptautiskajiem cilvēktiesību līgumiem,¹ neietver tiešu norā-

¹ Piemēram, tiesības uz personas goda un reputācijas aizsardzību ir uzskaitītas ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17.pantā.

di par tiesību uz goda un cieņas aizsardzību. Kā norādījusi ECT 1979. gada 26. aprīļa spriedumā lietā *Sunday Times v. United Kingdom*: „Kad tiesai jāizvērtē, vai vārda brīvības ierobežojumi pārkāpj Konvencijas 10. pantu, tiesai nav jāizvēlas starp divām savstarpēji konfliktējošām konvencijas tiesībām, bet drīzāk starp vārda brīvības principu, kurš ir pakļauts virknei ierobežojumu, kuri ir interpretējami šauri.”² Taču plašsaziņas līdzekļu lomas pieaugums sabiedrībā un īpaši tā saucamās „dzeltenās preses” industrijas veidošanās radīja visai plašu indivīda privātās dzīves, goda un cieņas aizsardzības apdraudējumu. Visai kritiski „dzeltenās preses” iekļaušanos indivīda tiesībās raksturojis bijušais ECT tiesnesis Loucis Louicades, uzsverot, ka „ir jāņem vērā, ka plašsaziņas līdzekļi mūsdienās ir komerciāli uzņēmumi ar gandrīz nekontrolētu un neierobežotu ietekmi, kuri ir vairāk ieinteresēti peļņu nesošās un sensāciju radošās ziņās, nekā objektīvas informācijas sniegšanā sabiedrībai, valsts varas ļaunprātīgas izmantošanas kontrolē vai citu ideālistisku mērķu īstenošanā.”³ Preses darbības komercializēšanās un arvien plašākie indivīda privātuma aizskārumi bija pamatā arī ECT prakses maiņai. 2004. gada 29. jūnija spriedumā *Radio France v. France* ECT mainīja savu praksi un ielasīja tiesības uz goda un cieņas aizsardzību Konvencijas 8. panta tvērumā, atzīstot, ka „[...] gods un cieņa ir patstāvīga tiesība un daļa no personas privātās dzīves, kura ir aizsargāta ECK 8. panta ietvaros.”⁴

Tiesas prakses maiņa pastiprina Latvijas tiesu pienākumu, izskatot šāda veida lietas, detalizēti motivēt savu nostāju, kādēļ nacionālā tiesa konkrētajā strīdā ir piešķirusi lielāku nozīmi tiesībām uz vārda brīvību vai tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību. Ja iepriekš indivīdi vērsās ECT pamatā tajos gadījumos, kad nesamērīgi tika ierobežotas viņu Konvencijas 10. pantā garantētās tiesības uz vārda brīvību, tad pašreiz arī otra puse var vērsties ECT, ja viņasprāt Latvijas tiesas nav nodrošinājušas personai pienācīgu ECK 8. pantā aizsargāto tiesību uz goda un cieņas aizsardzību.

Nacionālajām tiesām aktuāls var būt jautājums, vai ECT nostājas maiņa ir ietekmējusi arī Tiesas praksi izveidojušos kritērijus, saskaņā ar kuriem līdzsvarot iespējamus konfliktus starp tiesību uz vārda brīvību un tiesību uz goda un cieņas aizsardzību. Savu nostāju šajā jautājumā ECT formulēja 2009. gada 28. aprīļa spriedumā lietā *Karako v. Hungary*, norādot, ka iepriekš tiesas praksē formulētie principi par abu tiesību aizsardzību ir jāpiemēro ne tikai līdzsvarojot abas cilvēktiesības lietās par Konvencijas 10. panta piemērošanu, bet arī tajās lietās, kur sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka ir pārkāptas Konvencijas 8. pantā ietvertās tiesības uz goda un cieņas aizsardzību. Kā uzsver Tiesa: „Konvencijas 10. pants ir īpaši izstrādāts, lai sniegtu vadlīnijas vārda brīvības jautājumos.”⁵

Pamatā Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas tiesu izvērtējums fokusējas uz samērīguma analīzi, kura izvērtēšanai ECT ir formulējusi vairākus principus.

1) Tiesības uz vārda brīvība aizsargā arī aizskarošus izteikumus

Vienā no pirmajām lietām par Konvencijas 10. panta piemērošanu – 1976. gada 7. decembra spriedumā lietā *Handyside v. United Kingdom* – ECT nodibināja vēlākajā tiesas praksē daudz citēto principu, ka vārda brīvība aizsargā arī aizskarošus izteikumus, tādēļ tie *per se* vēl nenozīmē personas tiesību uz goda un cieņas aizsardzību pārkāpumu.

² ECT 1979. gada 26. aprīļa spriedums lietā *Sunday Times v. United Kingdom*.

³ Tiesneša Loucis Louicades atsevišķās domas ECT 2007. gada 22. oktobra spriedumā lietā *Lindon, Otchakovsky-Lauvens and July v. France*.

⁴ ECT 2004. gada 30. marta spriedums lietā *Radio France v. France*.

⁵ ECT 2009. gada 28. aprīļa spriedums lietā *Karako v. Hungary*, 20. punkts.

2) Preses „sabiedrības sargsuņa” loma

2004. gada 27. maija spriedumā lietā *VAK v. Latvia*, kurā ECT pirmo reizi izvērtēja Latvijas tiesu pamatojumu nepieciešamībai ierobežot iesniedzēju tiesības uz vārda brīvību, lai aizsargātu pašvaldības amatpersonas godu un cieņu, ECT konstatēja pārkāpumu, atsaucoties uz tiesas formulēto principu, saskaņā ar kuru preseī, it īpaši kad tā informē par sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem, ir pieļaujama plašāka izteiksmes brīvība, jo tā veic sabiedrības sargsuņa lomu. Tiesa šajā lietā principu par plašākām kritikas robežām attiecināja arī uz nevalstisko organizāciju darbību, ja tās pārstāv sabiedrības intereses noteiktā jomā.

Būtiska nozīme, noskaidrojot, cik pamatotas ir preses plašākās izteiksmes robežas konkrētajā lietā, būs jautājumam, vai apstrīdētā informācija attiecas uz sabiedrībai nozīmīgu jautājumu atspoguļošanu. ECT ir uzsvērusi atšķirību starp sabiedrības ziņkārī apmierinošu informāciju un tādu, kura sniedz ieguldījumu sabiedrībai būtisku jautājumu apspriešanā.

Šo faktoru, vērtējot to, cik pamatoti pieteicējam ir atteikta informācijas pieejamība par Latvijas Bankas amatpersonu atalgojumu, ir uzsvēris arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2011. gada 26. maija spriedumā: „Lai gan Latvijas Banka norāda, ka pieteicējam ir personiska rakstura interese par bankas amatpersonu algām, Senāts to vērtē kā profesionālu interesi. Ir labi zināms, ka pieteicējs ir preses pārstāvis, kurš raksta par politiski un sabiedriski aktuāliem jautājumiem, tostarp valsts (plašā nozīmē) finanšu līdzekļu izlietojumu. Līdz ar to šajā gadījumā runa ir par preses tiesībām iegūt informāciju. Preses brīvība vārda brīvības kontekstā ir īpaši tā iemesla dēļ, ka preseī demokrātiskā sabiedrībā ir svarīga loma.”⁶

3) Plašākas kritikas robežas attiecībā uz politiķiem un valsts amatpersonām

2007. gada 12. jūlija spriedumā *A/s Diena and Ozoliņš v. Latvia* ECT uzsvēra arī vienu no Konvencijas 10. panta pamatprincipiem, atbilstoši kuram politiķiem un valsts amatpersonām un publiskām personām jāpieņem plašākas kritikas robežas. Taču šis princips, kā norādījis Augstākās tiesas Senāts, pamatā attiecināms uz tiem gadījumiem, kad kritika ir attiecināma uz politiķa sabiedriskajām aktivitātēm, nevis personiskajām darbībām, kas skar tikai viņu vai viņa ģimeni.⁷

ECT prakse apliecina, ka publiskas personas statuss neaprobežojas tikai ar politiķiem un citām valsts amatpersonām. Tiesa ir atzinusi: „ja indivīds publiski iesaistās sabiedrībai būtisku jautājumu apspriešanā, tiesas vārdiem runājot, „uzkāpj uz sabiedrisko diskusiju skatuves”, viņam jābūt gatavam plašākai sabiedrības pārbaudei, kas ietver arī lielāku iecietību pret kritiku.”⁸ Sekojot šādai doktrīnai, ECT ir atzinusi, ka noteiktās situācijās publiskas personas statusu var iegūt arī, piemēram, juristi, vēsturnieki vai akadēmiķi. Piemēram, lietā *Bodrozic and Vujin v. Serbia*⁹ tiesa atzina, ka jurists, kurš kļuva plaši pazīstams pilsētā, uzņemoties tiesā pārstāvēt liela uzņēmuma vadību maksātnespējas lietā, var tikt atzīts par publisku personu attiecībā uz vietējā laikraksta publikāciju, kas apšaubīja šī jurista kvalifikāciju. Šajā pašā lietā ECT secināja, ka ar plašākas kritikas robežām bija jāreķinās arī plaši pazīstamam vēsturniekam, kurš televīzijas intervijā puda provokatīvus un

⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 26. maija spriedums lietā Nr. A42924309, SKA – 421/2011.

⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 1. februāra spriedums lietā Nr. SKC-8/2012.

⁸ ECT 2009. gada 23. jūnija spriedums lietā *Bodrozic and Vujin v. Serbia*, 34. punkts.

⁹ Turpat.

aizskarošus uzskatus par nacionālo minoritāšu vēsturi vienā no valsts reģioniem. Būtiski, ka abos minētajos gadījumos kritiskie izteikumi tika pausti saistībā ar šo personu darbībām vai izteikumiem sabiedrībai būtiskos jautājumos.

4) Jānodala fakti un viedokļi

Viedokļa un faktu nošķiršana ir būtiska tādēļ, ka atšķiras pamatojuma apjoms, kāds ir jāsniedz godu un cieņu aizskarošu izteikumu autoram. Tiesa ir atkārtoti secinājusi, ka viedoklis ir subjektīvs kādas personas vērtējums, tādēļ prasība pierādīt tā atbilstību patiesībai jau pati par sevi pārkāpj personas tiesības uz vārda brīvību.¹⁰ Citādāk ir ar fakta veida apgalvojumiem, kuru patiesums personai ir jāpierāda.¹¹ Izņēmumi ir situācijas, kad žurnālists darbojies labā ticībā un publikācijas brīdī viņam bija pamats ticēt, ka apstrīdētā, sabiedrības intereses skarošā informācija ir patiesa.¹²

Lai gan viedokļa atbilstība patiesībai, atšķirībā no fakta veida apgalvojumiem, nav jāpierāda, Tiesa visai bieži ir atzinusi vārda brīvības ierobežojumu pamatotību lietās, kur personas godu un cieņu aizskarošajam viedoklim trūkst jebkāda faktiskā pamatojuma.¹³ Tas, cik plaša faktiskā bāze nepieciešama viedokļa pamatošanai, atkarīgs no katras lietas apstākļiem. Tiesas prakse apliecina, ka plašākas kritikas robežas un šaurāks izteikumu pamatojums var tikt atzīts par samērīgu lietās, kuru fakti sabiedrībai jau ir zināmi¹⁴ vai kuras ietver diskusijas par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem, piemēram, ļaunprātīgu valsts varas izmantošanu.¹⁵ Taču, jo nopietnāki vai aizvainojošāki ir kritiskie izteikumi, jo plašāka faktiskā bāze nepieciešama to pamatošanai.¹⁶

ECT prakse apliecina, ka nošķirt viedokli un faktus nereti var būt visai sarežģīti. Lietās *VAK v. Latvia* un *A/s Diena and Ozoliņš v. Latvia* Latvijas tiesas vērtēja apstrīdētos izteikumus kā faktus, savukārt ECT ierindoja tos viedokļu kategorijā, līdz ar to prasot autoriem pierādīt savu izteikumu pamatotības pakāpi nevis atbilstību patiesībai. Tomēr nevienprātība par šo divu kategoriju nošķiršanu ir sastopama arī ECT nolēmumos. Piemēram, lietā *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* tiesnešu domas par to, kā vērtēt apstrīdētos izteikumus, sadalījās gandrīz uz pusēm.¹⁷ Tiesnešu vairākums pievienojās Dānijas tiesu secinājumam, kuras visās trīs tiesu instancēs bija atzinušas apstrīdētos izteikumus par fakta veida apgalvojumiem.¹⁸ Tādēļ nacionālām tiesām ir svarīgi norādīt argumentus, pamatojoties uz kuriem izteikumi ietverti vienā vai otrā kategorijā.¹⁹

Jaunākā ECT prakse arī iezīmē tendenci, ka lietās, kur tiesnešu vidū nav vienprātības, vai izteikumus ierindot faktu

vai viedokļu kategorijā, Tiesa primāro nozīmi pievērš izteikto apvainojumu smagumam un pamatojuma pakāpei.²⁰

5) Piemērojamās sankcijas nedrīkst būt nesamērīgas

Piemērojamo sankciju veids un apmērs ir vēl viens būtisks kritērijs, kuru ECT analizē, lemjot par vārda brīvības ierobežojumu samērīgumu.²¹ Tiesas prakšē ir vairākas lietas, kad tieši izvēlēto sankciju veids vai bardzība ir bijusi par pamatu pārkāpuma konstatācijai.²² Tādēļ, neskatoties uz faktu, ka jaunākajā prakšē ECT atzīst ne tikai valsts tiesības, bet arī pienākumu ierobežot vārda brīvības īstenošanu, lai aizsargātu personas godu un cieņu, valsts piemērotās sankcijas nedrīkst būt nesamērīgas un aturēt žurnālistus no to pienākuma vērst sabiedrības uzmanību uz acīmredzamiem vai apšaubāmiem valsts varas ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem.²³

Pirmais faktors, ko vērtē ECT, ir sankciju veids – vai tās ir civiltiesiska vai krimināltiesiska rakstura. Tiesa ir secinājusi, ka tas, kāda veida sankcijas valsts paredz par goda un cieņas aizskārumpu, ir katras valsts ziņā, tādēļ tas, ka nacionālie tiesību akti paredz kriminālatbildības piemērošanas iespēju šāda veida lietās, automātiski nenozīmē Konvencijas 10. panta pārkāpumu.²⁴ Taču ECT ir ļoti stingri vērtējusi krimināltiesiska rakstura sankciju piemērošanas nepieciešamību katras konkrētas lietas apstākļos un tiesas prakse apliecina, ka ir jāpastāv būtiskam personas tiesību aizskārumpam, lai personas saukšana pie kriminālatbildības par goda un cieņas aizskārumpu vai neslavas celšanu tiktu atzīta par samērīgu.²⁵

Piemēram, bieži citētajā lietā *Lexideu and Isorni v. France*, kur abiem žurnālistiem piespriests kriminālsods varētu tikt vērtēts kā simbolisks, uzliekot par pienākumu izmaksāt visām lietā iesaistītajām personām vienu franku un apmaksāt tiesas sprieduma publikāciju laikrakstā *Le Monde*, ECT norādīja uz kriminālsankciju piemērošanas nopietnību konkrētās lietas apstākļos un civiltiesisku aizsardzības līdzekļu pieejamību aizskarto personas goda un cieņas aizsardzībai. Arī lietās *Raichinov v. Bulgaria*²⁶ un *Dlugolecki v. Poland*²⁷ tiesa, konstatējot pārkāpumu, norādīja, ka, lai gan personām piemērotais sods ir neliels, nacionālās tiesas tomēr bija atzinušas viņus par vainīgiem kriminālnoziedzumā.²⁸ Savukārt lietā *Rumyana and Ivanova v. Bulgaria* tiesa, noraidot sūdzību par ECK 10. panta pārkāpumu, ņēma vērā faktu, ka varas iestādes, kuras sākotnēji bija uzsākušas kriminālprocesu par goda un cieņas aizskārumpu, galarezultātā Rumjanas kundzes nodarījumu bija pārkvalificējušas un piemērojušas viņai administratīvo sodu.²⁹

Otrais faktors, ko ECT analizē, ja tā ir atzinusi kriminālatbildības piemērošanu par pamatotu, ir sankciju bardzība. Tām valstīm, kuras joprojām tiesību aktos ir saglabājušas iespēju piemērot brīvības atņemšanas sodu par goda un cieņas aizskārumpiem, ECT ir norādījusi³⁰ uz Eiropas Padomes Par-

¹⁰ ECT 1986. gada 8. jūlija spriedums lietā *Lingens v. Austria*, 45. punkts.

¹¹ Skat. Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 5. oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-209/2011.

¹² ECT 2007. gada 1. marta spriedums lietā *Tønsbergs Blad AS and Haukom v. Norway*, 89. punkts.

¹³ ECT 2001. gada 27. februāra spriedums lietā *Jerusalem v. Austria*, 43. punkts.

¹⁴ ECT 2005. gada 27. oktobra spriedums lietā *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlags GmbH v. Austria*, 35. punkts.

¹⁵ ECT 2007. gada 24. aprīļa spriedums lietā *Lombardo and others v. Malta*, 50. punkts.

¹⁶ ECT 2008. gada 14. februāra spriedums lietā *Rumyana Ivanova v. Bulgaria*.

¹⁷ Lietas pamatā bija divu Dānijas radio žurnālistu raidījums par policijas pielautajām nepilnībām, izmeklējot lietu par slepkavību, kurā kāda persona tika kļūdaini notiesāta ar divpadsmit gadiem brīvības atņemšanas. Devīni no astoņiem tiesniešiem uzskatīja, ka žurnālistu uzdotie jautājumi raidījuma laikā ir atzistami par fakta veida apgalvojumiem, kuri apsūdzēja par šīs lietas izmeklēšanu atbildīgo policijas amatpersonu tišā pierādījumu, konkrēti vienas liecinieces liecības, slēpšanā. Savukārt tiesnešu mazākums uzskatīja, ka žurnālistu aktualizētie jautājumi bija hipotētiski un varēja novest pie dažādām atbildēm, tādēļ žurnālistu uzdotos jautājumus klasificēja kā viedokli, kas balstīts uz raidījuma laikā izteiktajiem vienas liecinieces faktiem.

¹⁸ ECT 2003. gada 19. jūnija spriedums lietā *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*.

¹⁹ Skat. Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 7. decembra spriedumu lietā Nr. SKC-504/2011.

²⁰ ECT 2009. gada 9. jūnija spriedums lietā *Cihan Özturk v. Turkey*, 30. un 31. punkti.

²¹ ECT 2004. gada 16. novembra spriedums lietā *Karhuvaara and Iltalehti v. Finland*.

²² ECT 2008. gada 18. decembra spriedums lietā *Mahmudov and Agazade v. Azerbaijan*, 53. punkts.

²³ ECT 2004. gada 17. decembra spriedums lietā *Cumpana and Mazare v. Romania*, 113. punkts.

²⁴ ECT 2008. gada 18. decembra spriedums lietā *Mahmudov and Agazade v. Azerbaijan*, 48.-50. punkti.

²⁵ ECT 2004. gada 17. decembra spriedums lietā *Cumpana and Mazare v. Romania*, 116. punkts.

²⁶ ECT 2006. gada 20. aprīļa spriedums lietā *Raichinov v. Bulgaria*, 57. punkts.

²⁷ ECT 2009. gada 24. februāra spriedums lietā *Dlugolecki v. Poland*.

²⁸ Turpat, 78. punkts. Žurnālistam bija jāsamaksā 50 zloti labdarības fondam un jāsedz tiesāšanās izdevumi, kuri sastādīja 518 zlotus vai 120 eiro.

²⁹ ECT 2008. gada 14. februāra spriedums lietā *Rumyana Ivanova v. Bulgaria*, 69. punkts.

³⁰ ECT 2009. gada 24. februāra spriedums lietā *Dlugolecki v. Poland*, 47. punkts.

lamentārās Asamblejas rezolūciju Nr.1577 (2007) „Par goda un cieņas aizskāruma dekriminalizāciju,” kura aicina šādu iespēju izslēgt.

Taču visbiežāk sankcijas par goda un cieņas aizskārumu izpaužas kā naudas sods vai civiltiesiskā kārtībā piešķirtā atlīdzība par morālo kaitējumu. Šajā gadījumā sankciju samērīguma galvenais kritērijs būs personai radītā kaitējuma smagums un sankciju ietekme uz abu skarto cilvēktiesību īstenošanu nākotnē.³¹ Tā lietā *Karhuvaara and Iltalehti v. Finland* Tiesa konstatēja, ka žurnālistiem piespriests lielais naudas soda un kaitējuma atlīdzības apmērs,³² ņemot vērā ierobežoto kaitējumu, ko radīja publikācija A kundzes privātajai dzīvei, norāda uz acimredzamu nesamērību starp konkurējošām interesēm.

Lietas, kad sūdzības iesniedzēji ir apstrīdējuši civiltiesiskā kārtībā piešķirtās kompensācijas lielumu, tiesā ir retums, jo principā tas ir nacionālo tiesu kompetences jautājums. Taču ECT ir skatījusi šāda veida lietas tajos gadījumos, kad piešķirtais kompensācijas apmērs ir tik simbolisks, ka tas nenodrošina efektīvu personas goda un cieņas vai privātuma³³ aizsardzību, vai gluži pretēji – ir nesamērīgi augsts un iznīcina tiesības uz vārda brīvību kodolu,³⁴ piemēram, izraisot preses izdevuma maksātspēju.

Secinājumi

ECT prakse pašreiz skaidri apliecina, ka tiesības uz goda un cieņas aizsardzību ir kļuvušas par daļu no 8. pantā ietvertām tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību. Tas uzliek

³¹ Skat. arī Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 5.oktobra spriedumu lietā Nr.SK-209/2011.

³² Somijas tiesa piesprieda žurnālistiem samaksāt aptuveni 7 965 eiro lielu naudas sodu un papildus tam kopā ar izdevniecību samaksāt aptuveni 29 400 eiro lielu kaitējuma atlīdzību.

³³ Skatīt ECT 2008.gada 25.novembra spriedumu lietā *Armonas v. Lithuania*.

³⁴ Skatīt ECT 1995. gada 13. jūlija spriedumu lietā *Tolstoy Miloslavsky v. The United Kingdom* un 2005.gada 15.februāra spriedumu lietā *Steel and Morris v. the United Kingdom*.

valstij pozitīvu pienākumu nodrošināt personai Konvencijā garantēto tiesību aizsardzību. Šis nosacījums attiecas arī uz aizskārumiem, kas pausti interneta vidē.

Goda un cieņas atzišana par patstāvīgu Konvencijā aizsargājamu tiesību ir ietekmējusi to, ka ECT pašreiz sastopas ne tikai ar personu iesniegumiem par vārda brīvības īstenošanas nesamērīgu ierobežošanu, bet arī individu sūdzībām par Konvencijas 8. panta pārkāpumu tajos gadījumos, kad, pēc viņu domām, nacionālās tiesas nav nodrošinājušas aizsardzību pret godu un cieņu aizskarošām publikācijām vai citiem izteiksmes veidiem.

Tomēr, līdzsvarojot abas cilvēktiesības lietās, kur iesniedzējs sūdzas par goda un cieņas aizskārumu, ECT vērtējums pamatojas uz iepriekš tiesas praksē izstrādātajiem kritērijiem tiesību uz vārda brīvību ierobežošanas nepieciešamības izvērtēšanai. Jāņem vērā, ka valstij, nodrošinot personas goda un cieņas aizsardzību, ir jāievēro arī vārda brīvības garantijas.³⁵

ECT prakse maiņa un fakts, ka tiesas prakse jautājumā par goda un cieņas kā patstāvīgas tiesības aizsardzību un līdzsvarošanu ar tiesībām uz vārda brīvību nereti ir visai pretrunīga, uzliek visai tālejošu pienākumu valstu tiesnešiem šādu lietu izskatīšanā. Latvijas tiesnešiem ir jāidentificē gadījumi, kad pastāv konflikts starp abām tiesībām un, līdzsvarojot personas goda un cieņas aizsardzību ar vārda brīvības īstenošanu, jāpiešķir vienādi svarīga nozīme abām tiesībām. Abas puses vēlāk var vērsties ar sūdzību ECT, un apstākļi, kā Latvijas tiesas būs pamatojušas savus secinājumus, lielā mērā noteiks lietas iznākumu Eiropas Cilvēktiesību tiesā. ECT nav ceturta instance un nevar pārvērtēt nacionālās tiesas spriedumu, ja nacionālā tiesa ir pienācīgi izvērtējusi lietas apstākļus un pamatojusi savus apsvērumus spriedumā.

³⁵ ECT 2009.gada 28.aprīļa spriedums lietā *Karako v. Hungary*, 20.punkts.

TIESU PRAKSES VIENVEIDĪBA TIESĪBU UZ TAISNĪGU TIESU KONTEKSTĀ

Mg.iur. Anita KOVAĻEVA

LU Juridiskās fakultātes lektore, Administratīvās apgabaltiesas tiesnese

Pienākums nodrošināt vienveidīgu tiesu praksi ir cieši saistīts ar tiesiskās valsts principu. Šāds pienākums izriet gan no

tāda tiesiskās valsts principa elementa kā tiesiskās vienlīdzības princips, gan arī no tiesiskās drošības principa. Taču pēdējo gadu Eiropas Cilvēktiesību prakse liecina, ka prasība nodrošināt vienveidīgu praksi izriet arī no tiesībām uz taisnīgu tiesu.

1. TIESISKĀS VIENLĪDZĪBAS PRINCIPS

Tiesiskās vienlīdzības princips ir ietverts Latvijas Republikas Satversmes 91. pantā, kurš noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Kā ir skaidrojusi Satversmes tiesa, vienlīdzības princips garantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšanu. Tā uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskās valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģi-

jām. Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama.¹ Tiesiskās vienlīdzības princips ir saistošs arī tiesai, gan piemērojot normatīvos aktus, gan radot tiesnešu tiesības.² Tas nozīmē, ka tiesām ir pienākums līdzīgas lietas izlemt līdzīgi, bet atšķirīgas lietas – atšķirīgi.³ Turklāt no tiesiskās vienlīdzības principa izriet arī tas, ka tiesām ir jāievēro sava judikatūra. Tiesai, lemjot par lietu, ir jāorientējas uz līdzīgām lietām, kas jau reiz ir izspriestas. Sameklēt šādas lietas ir tiesas uzdevums, tas nav jādara procesa dalībniekiem.⁴

Ja tiesnesis uzskata, ka konkrētā gadījumā lieta izspriežama citādi, ir jāpamato vai nu tas, ka lietas apstākļi ir atšķirīgi, vai arī tas, kāpēc viņš nepiekrīt judikatūrā paustajam viedoklim. Tiesiskās vienlīdzības princips neliedz tiesām mainīt savu judikatūru, jo tas kavētu judikatūras attīstību un pielāgošanu mai-

¹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 17.punktā.

² Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu. Latvijas Vēstnesis 08.05.2003., Nr.68., Sodan H., Ziekow J. Grundkurs Öffentliches Recht. München, Verlag C.H. Beck, 2007, S.217.

³ Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 15.3.punkts.

⁴ Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu. Latvijas Vēstnesis 08.05.2003., Nr.68.

nīgo apstākļu vajadzībām.⁵ Taču „lai atbrīvotos” no iepriekšējo nolēmumu prejudiciālā efekta, tiesai savā nolēmumā ir jāuzrāda saprātīgi iemesli šai maiņai un jāpamato, ka nepieciešamība pēc prakses maiņas ir lielāka nekā sabiedrības intereses saglabāt tiesisko drošību un paredzamību – tāpat jaunajai praksei labāk jāatspoguļo *ratio legis* vai arī tai ir jābūt labāk piemērotai jauniem ārējiem apstākļiem, tiesiskajiem priekšstatiem vai tiesību atziņām.⁶ Parasti judikatūras maiņu ievada zemāko instanču tiesu tiesneši, taču judikatūras maiņa notiks, ja tam pievienosies arī Augstākā tiesa.⁷

2. TIESISKĀS DROŠĪBAS PRINCIPS

Prasība nodrošināt vienveidīgu tiesu praksi ir saistīta arī ar tiesiskās drošības principu (tiesisko noteiktību un tiesisko pašāpziņu), kas savu izpausmi ir radis arī Latvijas Republikas Satversmes 90. pantā⁸ par tiesībām zināt savas tiesības.⁹ Tiesa judikatūras ceļā precizē tiesību normu saturu un tvērumu. Taču, lai tiktu nodrošināta tiesiskā noteiktība jeb tiesību normu paredzamības prasība, šādai judikatūrai ir jābūt gan publiski pieejamai, gan arī iekšēji savstarpēji saskanīgai.¹⁰ Kā savulaik norādījis Satversmes tiesas tiesnesis A.Lepse, no Latvijas Republikas Satversmes 90. panta izriet arī prasība tiesām pamatot jaunās prakses pamatprincipus, ja tiesa maina savu praksi. Tas ir nepieciešams, lai personas varētu saprast, kā tiesa interpretē tiesību normas, un tām būtu arī pamats pašauties, ka jaunā prakse būs noturīga.¹¹

Eiropas Cilvēktiesību tiesa arī ir norādījusi, ka pienākums nodrošināt vienveidīgu tiesu praksi ir saistīts ar tiesiskās drošības principu, kurš garantē zināmu tiesiskās situācijas stabilitāti. Tiesu prakses vienveidība veicina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, un uzticēšanās tiesu varai ir būtisks tiesiskas valsts elements.¹² Taču vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīst, ka arī tiesiskās drošības princips nerada personai subjektīvas tiesības uz tiesu prakses vienveidību. Ir pieļaujama tiesu prakses attīstība, jo nespēja nodrošināt dinamisku un evolucionējošu tiesu praksi kavētu arī reformas un uzlabojumus tiesību sistēmā. Tomēr, ja notiek atkāpšanās no skaidras un stabilas judikatūras, tad tiesai ir pietiekami jāpamato šāda rīcība. Nepietiekama pamatojuma gadījumā tiek pārkāpta no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošā tiesība uz pamatotiem tiesu nolēmumiem.¹³

3. TIESĪBAS UZ TAISNĪGU TIESU

Eiropas Cilvēktiesību tiesas pēdējo gadu spriedumi liecina par to, ka nevienveidīga tiesu prakse var radīt ne tikai tiesiskās vienlīdzības principa un tiesiskās drošības principa pārkā-

pumu, bet arī tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.¹⁴ Turklāt tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt pārkāptas ne tikai tāpēc, ka tiesa nav pamatojusi atkāpšanos no stabilas judikatūras, bet arī tad, ja tiesu prakse vienkārši ir nevienveidīga. To ir atzinusi arī Satversmes tiesa.¹⁵ Tomēr ne jebkuras pretrunas tiesu praksē uzreiz rada tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka pretrunīgi tiesu nolēmumi ir tiesu sistēmai dabiski piemēroša pazīme. Nevienveidīga tiesu prakse ir atzīstama par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu tad, ja konstatējami šādi apstākļi:

- 1) pretrunas tiesu praksē ir dziļas un ilgstošas;
- 2) valsti neapstāv mehānismi šādu pretrunu novēršanai;
- 3) ja tomēr šādi mehānismi pastāv, tad tie netiek izmantoti vispār vai to izmantošana nav devusi rezultātu.¹⁶

Tāpat pirmais priekšnoteikums ir tas, ka pretrunas tiesu praksē ir dziļas un ilgstošas. Tas nozīmē, ka pretrunas nebūtu sīkas, sīkos jautājumos šādu pārkāpumu neradīs. Tāpat arī pārkāpums netiks konstatēts, ja šādas pretrunas pastāvēs attiecīgās tiesību normas piemērošanas sākuma posmā, bet drīz vien tiesu prakse nostabilizēsies. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir konstatējusi pārkāpumu, piemēram, situācijā, kad vēl septiņus gadus pēc likuma pieņemšanas tiesu praksē tika atšķirīgi interpretētas normas būtiskos ipašuma restitūciju jautājumos.¹⁷

Būtisks ir arī jautājums par to, vai valsti pastāv mehānismi pretrunīgas tiesu prakses novēršanai. Parasti tas ir augstākās tiesas uzdevums novērst pretrunas zemāku instanču tiesu nolēmumos. Līdz ar to pretrunas zemāku instanču tiesu nolēmumos parasti netiks atzīstas par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. Savukārt augstākās tiesas nolēmumi tiks vērtēti daudz stingrāk. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir konstatējusi tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu lietā, kur pretrunīgi bija tieši pašas augstākās tiesas nolēmumi. Konkrētajā lietā Bulgārijas Augstākajā administratīvajā tiesā pastāvēja divas atšķirīgas vienas tiesību normas interpretācijas. Turklāt šī tiesa dažu mēnešu laikā pat gandrīz identisko sastāvos bija pieņēmusi pretējus nolēmumus.¹⁸

Eiropas Cilvēktiesību tiesa kādā lietā neatzina tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, jo pretrunīga tiesu prakse vienas tiesību normas piemērošanā veidojās divās hierarhiski nesaistītās augstākajās tiesās.¹⁹ Tomēr citā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka izņēmuma gadījumos tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu var radīt arī zemāku tiesu instanču pretrunīga prakse, ja attiecīgās tiesas konkrētā lietu kategorijā ir pēdējās instances tiesas (tāpat hierarhiski nesaistītās) noteiktā valsts teritorijā un atšķirīgi ir piemērota tiesību norma attiecībā uz personām, kas atrodas faktiski identiskos apstākļos.²⁰

⁵ Rudevskis J. Satversmes 90.pants. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011., 70.lpp.

⁶ Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu. Latvijas Vēstnesis 08.05.2003., Nr.68.

⁷ Turpat.

⁸ Par Latvijas Republikas Satversmes 90.pantu sīkāk sk.: Pleps J. Satversmes 90.pants. Jurista Vārds, 22.01.2008., Nr.3 (507).

⁹ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Report on the Rule of Law. Study No.512/2009, Strasbourg, 4 April 2011, p.11, [http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e).

¹⁰ Rudevskis J. Satversmes 90.pants. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011., 70.lpp.

¹¹ Satversmes tiesas tiesneša Andreja Lepses atsevišķās domas Satversmes tiesas lietā Nr. 2003-05-01, 04.11.2003, <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=1&mid=19>

¹² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 20.oktobra spriedums lietā Nejdēt Sahin and Perihan Sahin v. Turkey, Nr.13279/05, para 57, 2012.gada 10.maija spriedums lietā Albu and Others v. Romania, Nr.34796/09, para 34. u.c.

¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 14.janvāra spriedums lietā Atanasovski v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Nr.36815/03, para 38, 2011. gada 20.oktobra spriedums lietā Nejdēt Sahin and Perihan Sahin v. Turkey, Nr.13279/05, para 578.

¹⁴ Sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 24.marta spriedumu lietā Tudor Tudor v Romania, Nr.21911/03, 2009.gada 2.jūlija spriedumu lietā Iordan Iordanov et autres c. Bulgarie, Nr.23530/02, 2010.gada 2.novembra spriedumu lietā Stefanica and Others v Romania, Nr.38155/02, 2011.gada 20.oktobra spriedumu lietā Nejdēt Sahin and Perihan Sahin v. Turkey, Nr.13279/0, 2012.gada 10.maija spriedumu lietā Albu and Others v. Romania, Nr.34796/09.

¹⁵ Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 15.3.punkts.

¹⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 20.oktobra spriedums lietā Nejdēt Sahin and Perihan Sahin v. Turkey, Nr.13279/05, para 53, 2012.gada 10.maija spriedums lietā Albu and Others v. Romania, Nr.34796/09, para 34.

¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 24.marta spriedums lietā Tudor Tudor v Romania, Nr.21911/03.

¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 2.jūlija spriedums lietā Iordan Iordanov et autres c. Bulgarie, Nr.23530/02.

¹⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 20.oktobra spriedums lietā Nejdēt Sahin and Perihan Sahin v. Turkey, Nr.13279/05. Šajā lietā septiņiem tiesnešiem bija kopīgas atsevišķās domas, kurās viņi norādīja, ka tomēr arī šajā gadījumā ir pārkāptas tiesības uz taisnīgu tiesu.

²⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 2.novembra spriedums lietā Stefanica and Others v Romania, Nr.38155/02.

Situācijas, kad pēdējās instances tiesa ir nevis viena augstākā tiesa, bet vairākas hierarhiski nesaistītas tiesas (kā tas Latvijā ir, piemēram, administratīvo pārkāpumu lietās, kur šobrīd pēdējās instances tiesas ir sešas apgabaltiesas), ir īpaši problemātiskas. Šādos gadījumos lietas nenonāk vienā augstākajā tiesā, kas varētu veidot vienotu tiesu praksi. Līdz ar to aktuāls kļūst jautājums par citu mehānismu pastāvēšanu. Taču Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir noraidoši izteikusies, piemēram, par tādu mehānismu, kad konkrētu lietu var pārskatīt pēc prokurora vērsšanās augstākajā tiesā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka šāds mehānisms nav domāts, lai novērstu pretrunas tiesību normu interpretācijā, bet gan lai pārbaudītu tiesību normas interpretāciju konkrētā lietā. Turklāt Eiropas Cilvēktiesību tiesas ieskatā šādas izņēmuma apelācijas procedūras, kad tiek prasīts pārskatīt lietu, kurā nolēmums ir stājies spēkā, pašas par sevi ir pretrunā ar tiesiskās drošības principu.²¹

Eiropas Cilvēktiesību tiesa nekonstatēja pārkāpumu lietu, kur 2008. gadā parādījās pretrunīga tiesu prakse, taču 2009. gada septembrī tas tika novērsti, jo Rumānijas ģenerālprokurors īpašā procesuālā kārtībā vērsās Augstākajā tiesā un prasīja, lai tā novērst pretrunas, sniedzot saistošu interpretāciju zemākas instances tiesām. Pēc Augstākās tiesas skaidrojošā nolēmuma pretrunas tiesu praksē vairs netika konstatētas.²² Savukārt citā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja, ka ģenerālprokuroram arī likums paredzēja tiesības vērsties augstākajā tiesā ar lūgumu sniegt tiesību normu interpretāciju, lai nodrošinātu vienveidīgu tiesu praksi, taču šis mehānisms netika izmantots. Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka tiesu prakses nevienveidība ir radījusi tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.²³ Šāds risinājums gan var tikt kritiski vērtēts no tiesnešu neatkarības viedokļa. Piemēram, Satversmes tiesa jau 2003. gadā par tiesnešu neatkarības principam neatbilstošu atzina likuma „Par tiesu varu” normu, kas Augstākās tiesas Plēnumam piešķīra tiesības pieņemt tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu.²⁴ Ari Venēcijas komisija ir norādījusi uz to, ka augstākās tiesas tiesības dot skaidrojumus par tiesību normu interpretāciju ārpus konkrētām lietām apdraud tiesnešu neatkarību.²⁵

Līdz ar to var secināt, ka visveiksmīgākais risinājums ir tāds, kad ir viena augstākā tiesa, kas var novērst pretrunas zemāku instanču tiesu nolēmos un kas spēj pati nodrošināt arī vienveidīgu tiesību normu piemērošanu savos nolēmos. Citi mehānismi, kas paredz iespēju izņēmuma kārtā pārskatīt spēkā stājušos tiesu nolēmos vai kas ļauj augstākajai tiesai sniegt zemākas instances tiesām saistošu vispārīgu tiesību normu interpretāciju nesaistīti ar konkrētu izskatāmo lietu, var palīdzēt nodrošināt vienveidīgu tiesu praksi, bet vienlaikus tie var radīt arī citu tiesību principu pārkāpumus.

4. VALSTS VARAS ATZARU ATBILDĪBA PAR TIESU PRAKSES VIENVEIDĪBU

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka valsts pienākums ir organizēt savu tiesību sistēmu tā, lai izvairītos no nepama-

toti atšķirīgu tiesas spriedumu pieņemšanas.²⁶ Tas nozīmē, ka visiem valsts varas atzariem ir jāuzņemas atbildība par šī pienākuma izpildi.

Nenoliedzami, primārā atbildība ir tiesu varai. Katram tiesnesim būtu jāseko līdzīgu tiesu praksei, it īpaši judikatūrai, lai izvairītos no tā, ka tiek pieņemti pretrunīgi nolēmumi vienādās lietās. Ja tiesnesis nevar piekrist judikatūrā paustajam viedoklim, viņam ir pienākums savā nolēmumā pamatot, kāpēc viņš lemj atšķirīgi. Kā jau tika norādīts, tad īpaša atbildība ir Augstākajai tiesai.

Taču tiesu prakses vienveidības nodrošināšana nevar būt tikai tiesu varas atbildība. Ari pārējiem varas atzariem par to ir jā rūpējas. Likumdevējam, piemēram, būtu jādomā par to, lai normatīvajos aktos būtu paredzēti mehānismi tiesu prakses nevienveidības novēršanai. Kā jau iepriekš tika norādīts, parasti to nodrošina tas, ka ir Augstākā tiesa, kas var novērst pretrunas zemāku instanču tiesu nolēmos. Vienveidību pašas augstākās tiesas praksē palīdz nodrošināt piemēram, tāds regulējums, kāds ir iekļauts Administratīvā procesa likumā, kas ļauj Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentam lietas skatīt kopsēdē. Likumdevējam būtu rūpīgi jāapsver, vai ir pieļaujams kādā lietu kategorijā noteikt, ka pēdējās instances tiesa ir apgabaltiesa vai rajona tiesa. Ja likumdevējs tādu regulējumu noteic, tad tam ir jādomā, kas būs tie mehānismi, kas ļaus novērst pretrunas tiesu praksē šādos gadījumos. Ari lemjot par valsts budžetu, likumdevēja atbildība ir rūpēties, lai būtu pietiekams finansējums pasākumiem, kas vērsti uz tiesu prakses vienveidības nodrošināšanu, piemēram, finansējums tiesu prakses apkopošanai un pētīšanai, it īpaši lietās, kur pēdējās instances tiesa ir rajona tiesa vai apgabaltiesa.

Ari izpildvarai, izstrādājot valsts budžeta projektu, ir pienākums rūpēties, lai būtu pietiekams finansējums pasākumiem, kas vērsti uz tiesu prakses vienveidības nodrošināšanu. Turklāt, tā kā Latvijā tiesu sistēmas darbu tehniski pamatā nodrošina izpildvara, tad izpildvarai ir pienākums gādāt arī par to, lai tiesneši varētu izpildīt savu pienākumu meklēt nolēmos li dzīgās lietās. To, piemēram, sekmē Tiesu informācijas sistēma, kurā ikvienam tiesnesim principā ir pieejami visi citu tiesnešu pieņemtie nolēmumi, kas ir noformēti kā atsevišķs procesuāls dokuments, ja vien lieta nav skatīta slēgtā tiesas sēdē. Taču būtu nepieciešams uzlabot meklēšanas iespējas Tiesu informācijas sistēmā, jo šobrīd nav problēmas atrast nolēmumu, ja tiesnesim ir zināms lietas numurs vai vismaz nolēmuma pieņemšanas datums, lietas dalībnieki. Savukārt, ja ir nepieciešams sameklēt nolēmumu pēc tajā esošajiem vārdiem vai frāzēm, iegūtie rezultāti ir neprecīzi un nereti pārāk plaši. Taču vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanai parasti ir nepieciešama tiesu nolēmumu meklēšana tieši pēc šādiem kritērijiem.

KOPSAVILKUMS

Nevienveidīga tiesu prakse var radīt ne tikai tiesiskās vienlīdzības un tiesiskās drošības principu pārkāpumu, bet arī tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.

Tiesības uz taisnīgu tiesu tiks pārkāptas tad, ja pretrunas tiesu praksē ir dziļas un ilgstošas, valsti neapstāv mehānismi šādu pretrunu novēršanai vai, ja tomēr šādi mehānismi pastāv, tad tie netiek izmantoti vispār vai to izmantošana nav devusi rezultātu.

Primārā atbildība par tiesu prakses vienveidību gulstas uz tiesu varu, taču arī likumdevējam un izpildvarai par to ir jāuzņemas atbildība.

²⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011. gada 20. oktobra spriedums lietā Nejdēt Sahin and Perihan Sahin v. Turkey, Nr.13279/05, para 55.

²¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 24. marta spriedums lietā Tudor Tudor v Romania, Nr.21911/03, para 29, 2010. gada 2. novembra spriedums lietā Stefanica and Others v Romania, Nr.38155/02, para 37.

²² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 10. maija spriedums lietā Albu and Others v. Romania, Nr.34796/09.

²³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 2. jūlija spriedums lietā Iordan Iordanov et autres c. Bulgarie, Nr.23530/02.

²⁴ Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr.2002-06-01.

²⁵ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges, CDL-AD(2010)004, 16 March 2010, p.13, [http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)004-e](http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)004-e)

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS JUDIKATŪRA AUGSTĀKĀS TIESAS NOLĒMUMOS

Dr. iur. Mārtiņš MITS
Rīgas Juridiskās augstskolas
prorektors

Pēc Augstākās tiesas lūguma ir veikts pētījums par Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk arī – Tiesa) un Augstākās tiesas mijiedarbību.¹ Pētījuma mērķis ir noskaidrot, kāda ietekme Augstākās tiesas Senāta darbā ir Eiropas Cilvēktiesību konvencijai (turpmāk arī – Konvencija vai ECK) – kā tā tiek piemērota Senāta praksē, kādi no tā izriet secinājumi un ieteikumi.

Pētījumā ir analizēti Senāta nolēmumi laika periodā no 2011. gada janvāra līdz 2012. gada 17. augustam. Šajā laikā ir taisīti 170 Senāta spriedumi un lēmumi, kuros ir minēta Eiropas Cilvēktiesību konvencija vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra. No tiem Senāta Kriminālietu departamentā ir taisīti 56 lēmumi, Senāta Civillietu departamentā 60 nolēmumi, bet Senāta Administratīvo lietu departamentā – 54 nolēmumi. Nolēmumu atlasī veica Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa.

Šis ir kvantitatīvs rādītājs, kas norāda uz nolēmumu kopējo skaitu, kuros ir atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību konvenciju un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumiem. Taču uz tā pamata nevar izdarīt secinājumus par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas ietekmi, jo, piemēram, Konvenciju var būt minējis tikai lietas dalībnieks, bet Senāts šo argumentu nemaz nav apsvēris. Tātad ir jāveic Eiropas Cilvēktiesību konvencijas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras piemērošanas kvalitatīvā analīze.

Tas tiks darīts, vispirms īsi apkopojot pētījumā iegūtos datus par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanas vispārīgiem jautājumiem attiecībā uz katru no trim Senāta departamentiem, aplūkojot šādus aspektus: nolēmumu skaits, piemērošanas iniciatīvas avots, vērtējuma sniegšana pēc būtības, biežāk piesauktās tiesības. Pēc tam tiks aplūkoti Konvencijas piemērošanas saturiskie aspekti: Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras piemērošanas biežums un iniciatīva, funkcija, kādu Eiropas Cilvēktiesību konvencija pilda nolēmumā, un tās ietekme uz lietas iznākumu. Ņemot vērā pētījuma rezultātu kodolīgo izklāstu, tiem sekojošie secinājumi tiks izklāstīti nedaudz izvērstā formā.

Pirmajā tabulā apkopota informācija par trīs jautājumiem. Pirmkārt, no kurienes nāk iniciatīva atsaukties uz Eiropas Cilvēktiesību konvenciju vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Senāta Kriminālietu departamentā lielākajā daļā nolēmumu šī iniciatīva nāk vai nu no apsūdzētā, no prokurora vai zemākas instances tiesas. Tas gan nenozīmē, ka Kriminālietu departaments pats pēc savas iniciatīvas arī nevarētu būt šajos nolēmumos piemērojis Eiropas Cilvēktiesību tiesas konvenciju. Šī statistika norāda uz to, ka atsauces uz Konvenciju un Tiesas judikatūru lielākoties parādās jau sprieduma aprakstošajā daļā. Tendences ir līdzīgas Kriminālietu departamentā (53 nolēmumi) un Civillietu departamentā (54 nolēmumi), kuru skatītajās lietās dalībnieki ir aktīvi un paši atsaucas uz Konvenciju vai uz Tiesas judikatūru. Atšķirīga situācija ir Administratīvo lietu departamentā, kur atsauču īpatsvars pēc lietas dalībnieku vai zemākas instances tiesas iniciatīvas ir zemāks (28 nolēmumi), bet pēc Administratīvo lietu departamenta paša iniciatīvas nolēmumu motīvu daļā ievērojami augstāks – 28 atsauces pēc paša iniciatīvas, salīdzinot ar 3 atsaucēm Kriminālietu departamentā un 6 atsaucēm Civillietu departamentā.

Otrkārt, ja atsauce uz Konvenciju vai Tiesas judikatūru ir izdarīta, absolūti lielākajā daļā nolēmumu visi trīs departamenti sniedz arī savu vērtējumu. Kriminālietu departamentā vērtējums sniegts 30 nolēmumos, Civillietu departamentā 40 un Administratīvo lietu departamentā – 49 nolēmumos. Apkopojot abus rādītājus salīdzinošā aspektā, var izdarīt provizorisku secinājumu, ka mazāk atvērts Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanai ir Kriminālietu departaments, nedaudz atvērtāks ir Civillietu departaments, bet visatvērtākais – Administratīvo lietu departaments.

Treškārt, vērtīgi ir palūkoties, kuras tiesības visvairāk tiek minētas un piemērotas Senāta praksē. Kriminālietu departamentam tas ir Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pants – tiesības uz taisnīgu tiesu. Nedaudz pārsteidzošs ir šo tiesību piesaukšanas biežums – 47 no 56 nolēmumiem ir saistīti ar tiesībām uz taisnīgu tiesu. Tas norāda arī uz to, ka kasatori ir ļoti aktīvi, apgalvojot, ka taisnīga tiesa viņiem ir bijusi liegta. Nākamie ir ECK 3. pants – spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizliegums un 7. pants – sodīšanas nepieļaujāmība bez likuma, kuri ir minēti daudz retāk.

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU KONVENCIJAS PIEMĒROŠANAS VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

Tabula Nr.1

ECK / ECT judikatūra	KLD 56 nolēmumi	CLD 60 nolēmumi	ALD 54 nolēmumi
Piemērošanas iniciatīva	Apsūdzētais/ prokurors/ zemāka instance – 53 KLD – 3	Puses/ zemāka instance – 54 CLD – 6	Dalībnieki/ zemāka instance – 28 ALD – 26
Savs vērtējums	30 lietās	40 lietās	49 lietās
Populārākās tiesības	6. pants – 47 lietās 3. pants – 5 lietās 7. pants – 4 lietās	6. pants – 17 lietās 10. pants – 12 lietās 13. pants – 10 lietās	3. pants – 14 lietās 6. pants – 10 lietās 13. un/vai 34. pants – 8 lietās

¹ Šeit izmantots pētījuma rezultātu apkopojums uz Latvijas Tiesnešu konferences brīdi 2012.gada 2.novembrī. Pētījuma gala rezultāti ir daudz izvērstāki un tie ir pieejami Augstākās tiesas mājaslapā www.at.gov.lv.

Interesanti, ka arī Civillietu departamentā tiesības uz taisnīgu tiesu ir Eiropas Cilvēktiesību konvencijas visbiežāk piemērotā norma. Tām seko ECK 10. pants – vārda brīvība, kas galvenokārt saistīts ar goda un cieņas aizskāruma lietām, un 13. pants – tiesības uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu, kas daļēji pārklājas arī ar ECK 6. pantu.

Savukārt Administratīvo lietu departamenta praksē vispopulārākais ir ECK 3. pants – galvenokārt saistībā ar apstākļiem ieslodzījuma vietās – tādi ir 14 nolēmumi. Jāpiezīmē, ka tas, kā valsts izturas pret personām, kurām ir liegta brīvība un kuras ir „valsts rokās”, lielā mērā atspoguļo sabiedrībā pastāvošās vērtības. Interesanti arī tas, ka ECK 6.pants ir otrs biežāk minētais pants Administratīvo lietu departamenta nolēmumos, kam tūlīt seko ECK 13. pants – tiesības uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu – kopā ar 34. pantu, kas garantē aizsardzības nodrošinājumu specifiski Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Kopumā jāsecina, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ir aktuālākās tiesības Senāta darbā. Divu departamentu praksē Konvencijas 6. pants ir visbiežāk minētais pants, turklāt Krimināllietu departamentā tiesības uz taisnīgu tiesu ir piesauktas 84% lēmumu, kuros minēta Konvencija vai Tiesas judikatūra. Pārējos divos departamentos šis ipatsvars nav tik augsts, bet ir vērtējams, turklāt Civillietu un Administratīvo lietu departamentā Konvencijas 6. panta tiesības papildina 13. un 34. panta saturs, aktualizējot efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa pieejamības jautājumu. Pieeja tiesai ir viens (bet visbiežāk efektīvākais) no tiesību aizsardzības līdzekļiem cilvēktiesību pārkāpuma gadījumā.

funkciju Eiropas Cilvēktiesību konvencija pilda Senāta praksē. Ja lūkojamies uz tiesisko regulējumu, tai skaitā arī procesuālajiem likumiem, tad faktiski Latvijas tiesību sistēma Eiropas Cilvēktiesību konvenciju uztver kā patstāvīgu tiesību avotu. Visos trijos procesuālajos likumos ir normas, kas pretrunu gadījumos starp saistošu starptautiska līguma un nacionālo tiesību normu ļauj piemērot starptautiskā līguma normu.

Tomēr tas nav vienīgais veids, kā Konvencija var tikt piemērota un arī tiek piemērota. Ļoti bieži tiek izdarītas atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi ar mērķi saprast, kā tiek tulkots Konvencijas standartu saturs un kāda ir to piemērošanas metodoloģija. Tad līdzīgi tiek tulkotas un piemērotas Latvijas Republikas Satversmes vai citas nacionālās tiesību normas. Šādos gadījumos Konvencija kalpo par nacionālo tiesību normu satura un to piemērošanas metodoloģijas interpretācijas līdzekli.

Ja Senāta nolēmumos aplūko no šī viedokļa, tad Krimināllietu departamentā skaidri iezīmējas tendence uztvert Eiropas Cilvēktiesību konvenciju kā patstāvīgu tiesību avotu. Piemēram, ja kasators apgalvo, ka viņa tiesības uz taisnīgu tiesu, kas nostiprinātas Konvencijas 6. pantā, ir pārkāptas, tad Krimināllietu departaments dod savu vērtējumu pēc būtības un izdara secinājumu par to, vai 6. pants ir pārkāpts vai nav pārkāpts.

Civillietu departamentā Konvencijas kā tiesību avota lomas ipatsvars ir nedaudz lielāks par tās interpretācijas līdzekļa funkciju. Piemēram, goda un cieņas aizskāruma lietas ir kategorija, kur principi, kādus ir attīstījuši Eiropas Cilvēktiesību tiesa, tiek plaši izmantoti (visbiežāk atsaucoties uz Tiesas judikatūru), lai sabalansētu vārda brīvības un privātās dzīves aizskāruma in-

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU KONVENCIJAS PIEMĒROŠANAS SATURISKIE JAUTĀJUMI

Tabula Nr.2

ECK / ECT judikatūra	KLD 56 nolēmumi	CLD 60 nolēmumi	ALD 54 nolēmumi
ECT judikatūra	Kopā – 6 KLD iniciatīva – 3	Kopā – 25 CLD iniciatīva – 14	Kopā – 40 ALD iniciatīva – 33
Tiesību avots/ Interpretācijas līdzeklis	Tiesību avots ~ 100% Interpretācijas līdzeklis ~ 0%	Tiesību avots ~ 60% Interpretācijas līdzeklis ~ 40%	Tiesību avots ~ 40% Interpretācijas līdzeklis ~ 60%
Ietekme uz iznākumu	~ 7 lietas	~ 11 lietas	~ 13 lietas

Otrajā tabulā sniegts pārskats par to, kā ir piemērota Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra. Pamatā tie ir Tiesas spriedumi, bet tie var būt arī citi Tiesas nolēmumi, piemēram, lēmumi par sūdzības pieņemšanu izskatīšanai. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra atklāj Konvencijas pantu saturu konkrētā situācijā un līdz ar to ļauj piemērot Eiropas Cilvēktiesību konvenciju daudz lielākā detalizācijas pakāpē.

Krimināllietu departamentā nolēmumu skaits, kuros ir atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, ir neliels – 6 nolēmumi. Tikai 3 nolēmumos iniciatīva nākusi no Krimināllietu departamenta. Civillietu departamentā kopumā 25 nolēmumos ir atsauces uz Tiesas judikatūru. 14 no šiem nolēmumiem atsauces var klasificēt kā Civillietu departamenta iniciatīvu. Savukārt Administratīvo lietu departamentā nolēmumu skaits ir augstāks – 40, un arī šī departamenta iniciatīva ir augstāka – 30 nolēmumos. Jāpiebilst, ka aplūkotā statistika uzskatāmi norāda uz tendencēm, bet nevar tikt uzskatīta par „akmeni cirstiem” datiem, jo ne visos gadījumos ir iespējams precīzi nošķirt, cik lielā mērā Tiesas judikatūras izmantošanu ir inspirējuši lietas dalībnieki vai zemākas instances tiesa, un cik lielā mērā tā ir bijusi Senāta attiecīgā departamenta praktiska vajadzība.

Tālāk mēģināts noskaidrot, kāda ir loma, vai precīzāk – kādu

tereses. Lieta tiek izspriesta, faktiski vadoties no šiem principiem, kaut gan secinājums par goda un cieņas aizskārumu tiek izdarīts attiecībā uz Civillikuma normu. Šādā veidā Konvencija darbojas kā interpretācijas līdzeklis, kaut gan skaidras robežas starp abām aplūkotajām funkcijām ir ļoti grūti novilkt. Tāpēc arī pētījumā norādītas tendences procentu izteiksmē, nevis precīzs nolēmumu skaits.

Mazliet citāda aina ir Administratīvo lietu departamentā, kur vēl vairāk tiek izmantota Konvencijas interpretācijas līdzekļa funkcija. Ja interpretācijas līdzekļa funkciju (1) sasaista kopā ar Konvencijas vai Tiesas judikatūras apsvēršanas biežumu (2) un iniciatīvas avotu Tiesas judikatūras piemērošanai (3), tad var iezīmēt vispārīgas tendences Konvencijas ietekmei uz Senāta praksi katrā departamentā. Proti, Administratīvo lietu departaments ((1) – 60%; (2) – 40; (3) – 33) ļoti atvērti un pēc savas iniciatīvas skatās uz to, kā attiecīgas normas ir interpretējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, iedziļinoties Konvencijas standartu piemērošanā attiecīgās lietas apstākļos, un tad visbiežāk līdzīgi iztulko un piemēro nacionālo tiesību normas. Līdz ar to Konvencijas ietekmi šajos nolēmumos var raksturot kā visaugstāko.

Civillietu departaments ((1) – 40%; (2) – 25; (3) – 14) samērā atvērti un pusē nolēmumu pēc savas iniciatīvas iedziļinās Kon-

vencijas standartu piemērošanā attiecīgās lietas apstākļos, bet drīzāk izdara secinājumu par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpuma esamību, nekā izmanto Konvenciju nacionālo normu interpretācijai. Līdz ar to Konvencijas ietekmi šajos nolēmumos var raksturot kā vidēji lielu.

Savukārt Kriminālietu departaments ((1) – 0%; (2) – 6; (3) – 3), lai arī kopumā samērā bieži piemēro Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, ļoti reti pēc savas iniciatīvas iedziļinās Konvencijas standartu izpaušmē attiecīgās lietas apstākļos un neizmanto Konvenciju nacionālo normu iztulkošanai. Līdz ar to ECK ietekmi šajos nolēmumos var raksturot kā viszemāko.

Tomēr, neatkarīgi no Konvencijas analīzes dziļuma vai funkcijas, kuru tā pilda nolēmumā, droši var apgalvot, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijai ir bijusi būtiska ietekme uz lietas iznākumu visos trīs departamentos, turklāt salīdzinoši līdzīgā skaitā nolēmumu (no 7 līdz 13). Piemēram, Kriminālietu departamenta skatītajā lietā Nr.95/2012 notiesātā persona sūdzējās par procesa ilgumu.² Kriminālietu departaments vispirms vērtēja Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, lai konstatētu, no kura brīža ir jāsāk skaitīt termiņš procesa ilgumam ECK 6. panta izpratnē. Tika noskaidrots, kuri laika periodi izskatāmajā lietā ir attiecināmi uz valsts rīcību, proti, kad pārmērīgs procesa ilgums bija saistīts ar apelācijas instances tiesas rīcību. Tad tika norādīts uz principiem, pēc kuriem Konvencijas 6. panta ietvaros tiek vērtēts, vai process ir pārmērīgi ilgs vai nav, un tika izdarīts secinājums, ka ir noticis tiesību uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā pārkāpums, acimredzot domājot arī Konvencijas pārkāpumu, taču to nemonkretizējot. Turklāt, ņemot vērā secinājumu par procesa pārmērīgo ilgumu, Senāts piemēroja nosacījumus par soda mīkstināšanu. Aplūkotajā gadījumā ir identificējama Konvencijas ietekme uz lietas iznākumu. Šis piemērs arī parāda, ka Konvencijas reālo ietekmi uz lietas iznākumu ir ļoti grūti noteikt. Līdzīgi ir iepriekš minētajās goda un cieņas aizskāruma lietās, kas pārsvarā tiek izlemtas, vadoties no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā attīstītiem principiem, bet secinājums visbiežāk tiek izdarīts nevis par ECK 10. panta (vārda brīvība) pārkāpuma esamību, bet gan par attiecīgās Civillikuma vai Satversmes normas piemērošanu vai pārkāpuma esamību.³ Šādos gadījumos Konvencija lielākoties izpaužas kā nacionālo tiesību normu interpretācijas līdzeklis un tās ietekmes pakāpe uz lietas iznākumu ir atkarīga no izmantoto principu apjoma un nozīmīguma.

SECINĀJUMI

Kopumā droši var apgalvot, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencija ir kļuvusi par ikdienišķu Augstākās tiesas Senāta darbarīku visos trīs departamentos. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra tiek izmantota neatkarīgi no tā, pret kādu valsti attiecīgais nolēmums ir taisīts. Daudzās Rietumeiropas valstīs vēl šobrīd aktuāla ir diskusija par to, ka tiesas nelabprāt akceptē principus, ja ECT tos ir attīstījusi lietās pret citām dalībvalstīm, nevis pret attiecīgo valsti. Latvijā šāda diskusija nepastāv. Ir vispārēja izpratne, ka līdzīgās situācijās Tiesa spriedis līdzīgi – tā kā Latvijas tiesām ir saistoša Eiropas Cilvēktiesību konvencija, tad nolēmumi lietās pret citām valstīm atklāj Konvencijas saturu attiecīgajos lietas apstākļos. Latvijas tiesnešiem atliek tikai pārliecināties, vai izskatāmās lietas apstākļi ir atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesā izskatītajai lietai tik lielā mērā, lai piemērojami principi vai to līdzsvars nemainītos.

Tālāk secinājumi, kas izriet no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanas analīzes Senāta nolēmumos.

² Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 13.marta spriedums lietā SKK-95/2012.

³ Kā uzskatāmus piemērus skatīt Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 1.februāra spriedumu lietā SKC-8/2012 un 2011.gada 20.apriļa spriedumu lietā SKC-148/2011.

Pirmkārt, Senātam ir jāsniedz savs vērtējums, ja kasators vai zemākas instances tiesa norāda uz Konvencijas pārkāpumu vai izmanto Tiesas judikatūru, kam ir nozīme lietā. Kā redzams no 1. tabulas, ne visās lietās, kurās Konvencija vai Tiesas judikatūra pārsvarā minēta aprakstošajā daļā, Senāts sniedzis savu vērtējumu motīvu daļā. Protams, vērtējuma dziļums ir atkarīgs no tā, cik tas konkrētajos apstākļos ir nepieciešams, taču, ja starptautiskas tiesību normas – arī no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izrietošas – lietā ir piesauktas, tām ir jāsniedz vērtējums.

Otrkārt, nav pieļaujams pieņēmums, ka nacionālās tiesību normas ir identiskas un atbilstīgas Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Senāta praksē iezīmējās tendence izdarīt šādus pieņēmumus, piemēram, analizējot attiecīgo jautājumu Latvijas tiesību normu ietvaros, bet izdarot secinājumu arī attiecībā uz Eiropas Cilvēktiesību konvencijas normām. Ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras daudzveidīgumu, var atklāties tādi Konvencijas aspekti, kas nav aptverti ne Latvijas materiālajos, ne procesuālajos likumos, nedz arī Senāta praksē. Nepārbaudot atbilstību, bet to prezumējot, var notikt Konvencijas pārkāpums, kas vēlāk var tikt vai netikt konstatēts, atkarībā no tā, vai prasītājs ir sekmīgi vērsies Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Treškārt, piemērojot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas normas, ir jāsniedz pietiekams pamatojums. Senāta praksē nav retums tādi gadījumi, kad nolēmumā tas aprobežojas ar konstatējumu, „ka” ir vai nav noticis Konvencijas pārkāpums. Nepieciešams spert nākamo soli, pasakot arī „kāpēc” šis pārkāpums ir vai nav noticis. Kādam ir jābūt pamatojuma dziļumam, ir atkarīgs no katra konkrētā gadījuma, bet palīgtekstam, kas sākas ar „jo” vai „tāpēc, ka”, nolēmumos ir jābūt.

Vēl viens pamatojuma dziļuma aspekts saistās ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izmantošanu. Tikai retos gadījumos pietiek aprobežoties ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas teksta gramatisku lasīšanu. Nepieciešams iet dziļāk un noskaidrot, kāds isti ir Konvencijas standarts attiecīgajā situācijā, un to palīdz izdarīt vai nu Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, vai tiesību zinātnieki, kas attiecīgo jautājumu jau ir izpētījuši un uzrakstījuši komentāru grāmatu. Interesanti, ka Senāta nolēmumos gandrīz nemaz nav atsauču uz tiesību zinātnieku darbiem Konvencijas kontekstā, kas varbūt kā „uz paplātes” jau ir pasnieguši atbildi uz interesējošo jautājumu.

Ceturtkārt, ir jāizmanto lielas potenciāls, ko piedāvā Eiropas Cilvēktiesību konvencija, kad tā tiek izmantota kā interpretācijas līdzeklis. Latvijas tiesību sistēmā Konvencija var izpausties gan kā tiesību avots, gan kā interpretācijas līdzeklis, un tās izpaušmē attiecīgajā lietā galvenokārt nosaka lietas dalībnieki. Tomēr, ņemot vērā to, ka judikatūra un tiesību doktrīna Latvijā cilvēktiesību jomā aizvien ir samērā agrīnā veidošanās stadijā, Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra var veiksmīgi palīdzēt noskaidrot nacionālo tiesību normu saturu un piemērošanas metodoloģiju attiecīgās situācijās. Kā redzams no 2. tabulas, Senāta departamentu pieredze Konvencijas kā „mācību grāmatas” (interpretācijas līdzekļa) izmantošanā ir visai atšķirīga.

Piektkārt, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanai ir savas robežas. No procesuālajiem likumiem un Latvijas tiesību sistēmas izriet, ka pretrunu gadījumā Konvencijai ir prioritāte pār nacionālā likuma normām, bet ne Satversmi. Senāta prakse parāda, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijai faktiski ir līdzvērtīga nozīme un tāda pati ietekme kā Latvijas Republikas Satversmei. Piemēram, Civillietu departaments nolēmumā SKC-578/2011 konstatēja, ka leģitīmie mērķi, uz kuru pamata ir pieļaujams ierobežot vārda brīvību, Eiropas Cilvēktiesību konvencijā un Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām, politiskajām

tiesībām ir noteikti konkrētāk nekā Satversmē, kur tie noteikti plašāk, tādēļ Satversme ir jāinterpretē saskaņā ar ierobežojumiem, kādi ir noteikti starptautiskajos līgumos.⁴

Konvencijas piemērošanas robežas nosaka tajā ietvertās tiesības, šo tiesību formulējums un pieņemšanas mērķis, Konvencijas hierarhiskā pakārtotība Satversmei un „minimālā standarta” doktrīna, proti, citi starptautiskie līgumi un nacionālie likumi, nerunājot nemaz par Satversmi, var saturēt tālejošākus cilvēktiesību standartus. Tātad Satversmē nostiprinātās normas ir jāinterpretē saskaņā ar Konvenciju „tik tālu, cik iespējams”, neaizmirstot, ka tā ir tikai viens no saistošajiem starptautiskajiem līgumiem.

Sestkārt, kā rāda Senāta nolēmumu analīze, Konvencija var būt gan bremsējošs faktors tiesību normu piemērošanā, gan veicinošs faktors. Iepriekš minētā Konvencijas robežu konstatēšana nedrīkst novest pie automātiska secinājuma, ka nacionālo tiesību normu saturs nevar sniegties tālāk. Arī Senāta judikatūrā ir secināts, pārņemot Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietoto jēdzienu, ka Satversme ir „dzīvs instruments”. Tas nozīmē Satversmes normu interpretāciju atbilstoši mūsdienu apstākļiem un demokrātiskā valsti akceptētām vērtībām.

Septītkārt, Eiropas Cilvēktiesību konvencijai ir jākalpo par atspēriena punktu nacionālo standartu attīstīšanai. Piemēram, Administratīvo lietu departaments lietā SKA-120/2012 konstatēja vispārējos principus un kompensācijas apmērus ECK 3. panta pārkāpumu gadījumā ieslodzījuma vietās, kas izriet no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras.⁵ Tomēr departaments uzskatīja, ka sistemātisku pārkāpumu rezultātā Latvijas situācijā pieaug preventīvās funkcijas nozīme atbildzinājuma noteikšanā, līdz ar to tika noteikta lielāka kompensācija. Kā rāda šis piemērs, kaut arī samērā nesenu, tomēr Latvijas tiesas ir uzkrājušas pietiekamu pieredzi un zināšanas, lai savā praksē radoši attīstītu nacionālos cilvēktiesību standartus. Turklāt šāda nacionālo standartu piemērošana, balstoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, ir tieši tas, kas nepieciešams, lai Eiropas Cilvēktiesību tiesa varētu tālāk attīstīt Konvencijas standartus un Konvencijas mehānisms efektīvi darbotos nākotnē.

Nobeigumā daži vispārīgi rakstura secinājumi, kas ir saistīti ar pētījumu. Tiesības uz taisnīgu tiesu un uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu ir jāuztver nopietni. Kopš 1959. gada tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumi veido 45,1%, bet uz efektīvu aizsar-

⁴ Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 23. marta spriedums lietā nr. SKC- 578/2011, 10.1. punkts.

⁵ Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 11. maija spriedums lietā nr. SKA-120/2012, 13. punkts.

dzības nodrošinājumu – 8,1% no visiem Eiropas Cilvēktiesību tiesā jebkad konstatētajiem Konvencijas pārkāpumiem.⁶ Tā ir vairāk nekā puse no visu pārējo Konvencijā nostiprināto tiesību pārkāpumiem kopā. Kā redzams no 1. tabulas, arī Senāta praksē tiesības uz taisnīgu tiesu (Konvencijas 6. pants) un efektīvu aizsardzības nodrošinājumu (Konvencijas 13. pants) pilnībā dominē pār citām piesauktajām tiesībām. Ja nacionālajā līmenī dažādie taisnīgas tiesas aspekti netiek pietiekami dziļi apsvērti no Konvencijas viedokļa, tad loģiskas sekas ir lielais konstatēto pārkāpumu skaits Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Šis pētījums apstiprina visas tās pašas tendences, kas Senāta praksē tika konstatētas 2010. gadā publicētā pētījumā.⁷ Pēc līdzīgas metodoloģijas tika analizēti pieejamie Senāta nolēmumi, kas taisīti laikā no 2000. līdz 2007. gadam. Konstatējamas divas būtiskas atšķirības: Civillietu departamentā ir pieaugusi Eiropas Cilvēktiesību konvencijas kā interpretācijas līdzekļa funkcija un visos trīs departamentos vairāk par pusi ir pieaugusi identificējama Konvencijas ietekme uz lietas iznākumu (Krimināllietu departamentā septiņas reizes). Šīs tendences liecina par pieaugošu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas ietekmi uz Senāta judikatūru.

Visbeidzot, saikne ar vēl vienu pētījumu. Nesen noslēdzies ir *Menu for Justice* projekts, kurā trīs gadu garumā vairāk nekā 40 Eiropas augstskolas, tai skaitā Rīgas Juridiskā augstskola, un atsevišķi tiesnešu mācību centri darbojas ar mērķi sniegt ieteikumus, kā virzīties uz vienotu tieslietu kultūru Eiropā, kādām prasmēm un zināšanām jābūt apveltītam nākotnes Eiropas tiesnesim.⁸ Trīs ieteikumi attiecībā uz strādājošo tiesnešu profesionālo apmācību loģiski sasaistās ar iepriekš izdarītajiem secinājumiem un tie ir vērsti uz nacionālo tiesu atvērtības veicināšanu Eiropas tiesībām: ir jābūt organizētām regulārām mācībām par Eiropas tiesu judikatūras attīstību, abpusējai pieredzes apmaiņai starp nacionālo tiesu un starptautisko tiesu tiesnešiem, kā arī angļu vai franču valodas apmācībām. Galu galā, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas plaša piemērošana nacionālajās tiesās ir vērtējama vienīgi pozitīvi: tā palīdz novērst iespējamus pārkāpumus valsts iekšienē un līdz ar to izpilda arī Konvencijas galveno mērķi, atņemot darbu Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnešiem.

⁶ „ECHR Overview – 1959-2011”, pieejams Eiropas Cilvēktiesību tiesas mājas lapā www.echr.coe.int sadaļā „Reports.”

⁷ Martins Mits „European Convention on Human Rights in Latvia: Impact on Legal Doctrine and Application of Legal Norms” Media Tryck, Lund, 2010, 189.-248.lpp., secinājumi 242.-248.lpp.

⁸ Draft Policy Guidelines on Legal Education in Europe, 2012, nav publicētas. Informācija par projektu: <https://www.academic-projects.eu/menuforjustice/default.aspx>

ATBILDES UZ TIESNEŠU JAUTĀJUMIEM

Konferences otrās daļas noslēgumā referenti atbildēja uz jautājumiem par Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi un atsevišķiem Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas piemērošanas aspektiem.

Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce, atbildot uz jautājumu par aktuālākajiem Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumiem, uzsvēra nepieciešamību iepazīties ar visiem tiesas nolēmumiem, kas pieņemti lietās pret Latviju, un atgādināja, ka vērtīgs informācijas avots ir arī tie tiesas nolēmumi, kuros Konvencijas pārkāpumi nav konstatēti.

Saistībā ar jautājumu par Latvijas sodu noteikšanas principu atbilstību konvencijai, valdības pārstāve skaidroja, ka vispārīgi no tiesas prakses neizriet konkrētas prasības, kuras būtu mehāniski piemērojamas jebkurā lietā. Tiesa izmanto elastīgu pieeju katras konkrētās lietas apstākļu vērtēšanā, dažkārt pat nonākot pie tāda risinājuma, kas ir pretrunā valsts nacionālajām tiesību

normām (kāda lietā tiesa atzina, ka nacionālajai tiesai jāatjauno nokavēts termiņš pēc savas iniciatīvas, lai lietu varētu izskatīt).

Savukārt tiesnese Anita Kovaļevska, apskatot jautājumu par „apnīcīgiem” nepamatotu pieteikumu iesniedzējiem, vērsa uzmanību uz to, ka tiesai nav absolūta pienākuma pieņemt un pilnā procesā izskatīt katru lietu. Valsts var izstrādāt mehānismu acimredzami nepamatotu sūdzību nepieņemšanai; tāds iestrādāts arī Administratīvā procesa likumā.

Jautājuma par apcietinājuma termiņa pārvērtēšanu kontekstā Anita Kovaļevska uzsvēra apcietinājuma izņēmuma raksturu un pamatotu iemeslu pastāvēšanu kā priekšnoteikumu apcietinājuma piemērošanai. Šiem iemesliem jāpastāv visa apcietinājuma laikā. Tas arī noteic nepieciešamību periodiski pārskatīt šo termiņu, lai izslēgtu situācijas, kad persona paturēta apcietinājumā, kaut apcietinājumu pamatojošie apstākļi beiguši pastāvēt.

Apkopoja Līva Skujiņa un Agris Dreimanis

3. AKTUĀLIE PROBLĒMJAUTĀJUMI TIESĪBU NOZARĒS

TIESNEŠU TIESĪBU ATTĪSTĪBA LATVIJĀ. POZITĪVĀS UN NEGATĪVĀS TENDENCES

Dr. iur. Ginta SNIEDŽĪTE
LU Juridiskās fakultātes
paspiedzēja, Biznesa
augstskolas „Turība” docente

Var piekrist, ka lielākajā daļā gadījumu likumdevēja radītie rakstītie likumi ir tikai mēģinājums radīt tiesības, ko vienmēr

nepieciešams īstenot un pabeigt tiesai. Tādējādi faktiski spēkā esošās tiesības rodas no likumdevēja un tiesas savstarpējās sadarbības.¹

Mīnēto apliecina arī nesenākie grozījumi Administratīvā procesa likumā (APL). 2012. gada 1. novembrī Saeima trešajā lasījumā pieņēma grozījumus APL, ar ko cita starpā no 2013. gada 1. janvāra tiek ieviests jauns regulējums, kas vērtējams kā likumdevēja solis judikatūras stabilizēšanas un vienveidības nodrošināšanas virzienā. Proti, APL, papildus iepriekš jau esošajam līdzīgajam regulējumam kasācijas sūdzības pieņemšanas izvērtēšanas stadijā², šobrīd paredzētas arī tiesas tiesības atteikties ierosināt apelācijas tiesvedību, ja jautājumā par apelācijas sūdzībā norādīto konkrēto materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem attiecībā uz šo tiesību normu piemērošanu un interpretāciju citās līdzīgās lietās ir izveidojusies judikatūra un pārsūdzētais spriedums atbilst tai.³

Lai gan pamatā šāda veida grozījumu galvenais iemesls un mērķis ir nepieciešamība uzlabot administratīvā procesa tiesā efektivitāti un veicināt lietu izskatīšanu saprātīgos termiņos, tomēr nenoliedzami konkrētajā gadījumā izvēlēta metode rada arī citu, ne mazāk pozitīvi vērtējamu efektu – tiek veicināta judikatūras stabilitāte un personas tiek aicinātas paļauties uz judikatūru. Līdzīgu regulējumu kasācijas sūdzības pieņemšanas stadijā ietver arī Civilprocesa likums^{4, 5}

¹ Bülow O. *Gesetz und Richteramt. Statutory Law and the Judicial Function. Translation by Herget J.E. and Wade I. The American Journal of Legal History*, 1995, No.1, vol. XXXIX, p.71-94. Turpinot mīnēto ideju, autors norāda arī, ka tiesnešu tiesības savā būtībā nerodas no likuma (resp., to avots nav normatīvie tiesību akti), bet gan no dzīves – tiesnešu tiesību patiesais avots ir daudzas un sarežģītas sociālās attiecības. Tiesas spriedumos ietvertās atziņas ir daudz ciešāk saistītas ar objektīvo tiesību noteikumiem, kā varētu domāt.

² Saskaņā ar APL 338.1 panta otro daļu Senatoru kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību šādos gadījumos: 1) jautājumā par kasācijas sūdzībā norādīto konkrēto materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem attiecībā uz šo tiesību normu piemērošanu un interpretāciju Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumos citās līdzīgās lietās ir izveidojusies judikatūra un pārsūdzētais spriedums atbilst tai; 2) nerodas šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

³ Administratīvā procesa likuma 301.1 panta pirmā daļa

⁴ Skat. Civilprocesa likuma 464.1 panta otro daļu

⁵ Cits mehānisms, bet ar līdzīgu efektu, ietverts vēl vienīgi Satversmes tiesas likuma 25.pantā ar 2011.gada 19.maijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem noteiktajā redakcijā, kas paredz jebkura normatīvā akta atbilstības Satversmei vērtēšanu pilnā tiesas sastāvā. Šo grozījumu mērķis bija pašvaldību saistošo noteikumu konstitucionalitāti turpmāk pārbaudīt pilnā sastāvā, tādējādi mazinot trīs tiesnešu sastāva mainīgo ietekmi uz tiesas spriešanas rezultātu un attiecīgi – Satversmes tiesas judikatūru.

Taču kopumā, vērtējot procesuālo tiesību normas un Latvijas normatīvo regulējumu, tomēr nav pamata atzīt, ka normatīvā līmenī būtu nostiprināta skaidra nepieciešamība pēc stabilas un nemainīgas judikatūras. Tomēr šāda nepieciešamība nenoliedzami pastāv. Turklāt – prasība pēc vienveidīgas un nemainīgas judikatūras izriet no tiesībteorētiskām atziņām un vispārējiem tiesību principiem, līdz ar to tās ietveršanai konkrētu likumu tekstos nav nozīmes vai nepieciešamības.

Tomēr vienu secinājumu iepriekš minētie nesenie APL grozījumi ļauj izdarīt skaidri un nepārprotami: judikatūras lomai Latvijas tiesas spriešanas darbā ir tendence pieaugt. Ņemot vērā šī institūta sarežģītību gan no metodoloģiskā, gan konstitucionāltiesiskā aspekta, likumsakarīgi pieaug arī izaicinājumi tiesai un katram tiesnesim individuāli korekti un pamatoti atrast un formulēt jaunas judikatūras atziņas, kā arī zināt un pareizi piemērot esošās judikatūras atziņas.

Pirms sīkāk analizēt judikatūras un ar to cieši saistīto tiesnešu tiesību izstrādes un piemērošanas tendences Latvijā, autores ieskatā nepieciešams ieskicēt šo terminu saturu un savstarpējās attiecības.

[1] Tiesnešu tiesības. Jēdzieni

Praksē joprojām ir vērojama piesardzība un pat zināma negatīva attieksme pret mēģinājumiem tiesību normu interpretācijas un it īpaši tiesību normu tālākveidošanas rezultātā gūtās atziņas juridiski kvalificēt kā jaunradītu tiesību materiālu, kam var būt ne tikai rakstītās tiesību normas interpretējošs, skaidrojošs un aprakstošs raksturs, bet arī esošo pozitīvistu tiesību materiālu līdzvērtīgi papildinošs un, iespējams, pat mainošs vai koriģējošs raksturs. Tomēr judikatūras praktiskā piemērošana nenoliedzami rada nepieciešamību pēc terminoloģiskas un saturiskas skaidrības šī institūta analizē no tiesību teorijas viedokļa.

Latviešu valodā termins „tiesnešu tiesības” ir ieviests kā tiešs tulkojums no vācu valodas atbilstošā termina „*Richterrecht*”, kas varētu būt pamatojams ar to, ka tieši ģermāņu tiesību grupā jautājums par tiesnešu tiesībām ir analizēts un attīstīts visplašāk.⁶ Termins „tiesnešu tiesības” Latvijā nav nedz normatīvi nostiprināts, nedz terminoloģiski neapstrīdami konsekvents vēl šobrīd, tomēr tiesību teorijas pētījumu un tiesību doktrīnā šis jēdziens tiek izmantots un tam atbilstošais termins arvien biežāk tiek minēts.

Tiesnešu tiesības ir iespējams analizēt kā tiesību normu kopumu, kas pastāv tiesību sistēmā un kuru avots ir judikatūra, atšķirībā no pārējām tiesību normām, kuru avots ir normatīvie tiesību akti, paražu tiesības vai vispārējie tiesību principi. Tiesnešu tiesības (angļu val. – *Judge-made Law*, vācu val. – *Richterrecht*, franču val. – *droit jurisprudentiel*) ir to noteikumu kopums, kas formulēti tiesu nolēmumos kā pretstats noteikumiem, kas radīti ar likumu plašākā izprat-

⁶ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 18.lpp.

nē.⁷ Ar „noteikumiem”, ko atrod tiesneši, šajā gadījumā jāsaprot abstraktās juridiskās tēzes, kas tiešā veidā ietvertas vai izsecināmas no nolēmumiem un radušās rakstītā tiesību materiāla papildinošas apstrādes rezultātā – tiesību normu interpretācijas vai tiesību tālākveidošanas procesa gaitā vai rezultātā un tml.

Termins „tiesnešu tiesības” nesakrīt arī ar terminu „judikatūra”, ar ko tiesību teorijā un praksē apzīmē atšķirīgus jēdzienus. Arī svešvalodās šiem abiem fenomeniem tiek lietoti atšķirīgi termini. Tā, piemēram, vācu valodā judikatūra – *Rechtsprechung*, tiesnešu tiesības – *Richterrecht*; angļu valodā judikatūra – *case-law*, tiesnešu tiesības – *judge-made law*; franču valodā judikatūra – *la jurisprudence*, tiesnešu tiesības – *droit jurisprudentiel*. Judikatūra un tiesnešu tiesības nav sinonīmi nedz terminoloģiski, nedz kā ar šiem terminiem apzīmētie jēdzieni.

Proti, ja ar judikatūru saprot visus tos tiesas nolēmumus, kas ir spēkā stājušies un atzīstami par tiesiskiem (proti, atbilstošiem pārejiem tiesību avotiem un tiesību sistēmai)⁸ un kas satur abstraktas juridiskas atziņas jeb tiesnešu tiesību normas, kļūst skaidra šo abu terminu atšķirība. Judikatūra ir tiesību avots, kas satur sevī tiesnešu tiesību noteikumus kā šīs judikatūras vērtīgo daļu. Šādā aspektā ir saskatāma analogija – normatīvie tiesību akti ir tiesību avots, kas satur sevī vispārīstātos tiesību normu formulējumus, tieši tāpat kā judikatūra ir tiesību avots, kas satur citu normu – tiesnešu tiesību – formulējumus. Judikatūra pati par sevi visā tās pilnībā nevar tikt piemērota citos vēlākos gadījumos, jo savā pamata būtībā ir un paliek tiesību normu piemērošanas aktu kopums. Taču judikatūrā ietvertās tiesas formulētās juridiskās atziņas, kas ir pietiekami abstraktas un attiecas uz tiesību jautājumiem, funkcionē kā patstāvīgi tiesību noteikumi arī vēlāk un ārpus konkrētajiem spriedumiem vai lēmumiem.

Respektīvi, tiesnešu tiesības ir tiesas formulēto tiesību noteikumu kopums, un kā tāds ir atrodams judikatūrā ietilpstajos nolēmumos. Tiesnešu tiesību noteikumu esamība tiesas nolēmumā ir galvenais faktors, kas nosaka attiecīgā nolēmuma piederību pie judikatūras.

Skaidrības labad jānorāda, ka tiesnešu tiesību institūts balstās uz kontinentālās Eiropas valstu tiesību sistēmā atzīto *jurisprudence constante* doktrīnu kā pretstatu *stare decisis* doktrīnai, kas izplatīta angloamerikāņu tiesību lokā.

Gan teorijas atziņas, gan tiesu darba praktiskā analīze liecina, ka pie judikatūras var tikt pieskaitīti tiesu nolēmumi, kas satur visu veidu juridisko metožu piemērošanas rezultātā formulētos abstraktos juridiskos noteikumus, kamēr vien šie noteikumi atbilst abstrakcijas prasībai. Proti, pašsaprotami pie tiesnešu tiesībām nepieder secinājumi un atziņas, ko tiesa izteikusi, piemēram, risinot kolīziju starp diviem vispārējiem tiesību principiem.

Tiesnešu tiesības reti kad atrod iepriekš pozitīvā formā neeksistējušas tiesību normas, biežāk tās attīsta esošās rakstītās tiesību normas, ko likumdevējs ietvēris normatīvajos tiesību aktos vai arī papildina tās, it īpaši – precizējot un uz-

labojot juridisko konceptu izpratni.⁹ Tātad tiesnešu tiesību koncepts ietver gan interpretācijas, gan tiesību tālākveidošanas, gan ģenerālklauzulu aizpildīšanas ceļā radītos formulējumus. Kā norādījis profesors Edgars Melķis, iztulkošanas ceļā iegūtās atziņas izvērtējamas un pielietojamas, vadoties no prasības, ka tām ir jāsekmē pretrunas nesaturoša un orientācijā droša tiesisko attiecību regulēšana, kas noved pie taisnīga un tiesiska rezultāta.¹⁰ Interpretācijas rezultātā tiesību piemērotājs iegūst atziņas, sarežģītās lietās šīm atziņām ir radošs raksturs, jo tās papildina pastāvošo rakstīto tiesību sistēmu. Lai gan interpretācijas robežas ir rakstītās tiesību normas teksts, interpretācijas ceļā neveidojas jauns vai papildu normas teksts, un tādēļ tiesību normu interpretācija tiešā veidā nepapildina rakstīto tiesību masu, tomēr zināmos gadījumos tā *de facto* rada papildu noteikumus vai atklāj apstākļus, kas būs jāņem vērā citām tiesām, vēlāk izskatot līdzīgas lietas (norādījumi, secinājumi par to, kā pareizi būtu interpretējama viena vai otra tiesību norma).

Tiesu darba praksē nepilnības vai neprecizitātes visbiežāk ir vērojamas tādu tiesnešu tiesību noteikumu izstrādes ietvaros, kad tiesa veic tiesību tālākveidošanu.¹¹ Tas varētu būt izskaidrojams ar tiesību tālākveidošanas metodes pietiekami augsto sarežģītību vai piemērošanas priekšnoteikumu nepietiekamu pārbaudi, kā rezultātā tiesa formulē abstraktu juridisku atziņu, kas pretendē uz tiesnešu tiesību statusu, tomēr savas iekšējās nepareizības dēļ nevar tikt atzīts par tiesnešu tiesībām.

Ievērojot minēto tendenci, turpmāk tiks analizētas divas stadijas darbā ar tiesnešu tiesībām, proti, būtiskākie aspekti, kas jāņem vērā, izstrādājot (jeb, citiem vārdiem, meklējot, atrodot un formulējot) jaunas judikatūras atziņas, t.i., tiesnešu tiesību normas, savukārt pēc tam – aspekti, ar ko saistīta vēlāka šo tiesnešu tiesību normu piemērošana citās līdzīgās lietās, t.i., judikatūras atziņu izmantošana tiesu spriešanā.

[2] Tiesnešu tiesību izstrādes aspekti

Tiesas uzdevums modernā demokrātijā ir spriest tiesu, ņemot vērā šādus trīs principus:

- izšķirt katru lietu, kas nonāk tās jurisdikcijā;
- izšķirt lietu, pamatojoties uz likumu un tiesībām;
- sasniegt taisnīgu lietas risinājumu.

Kamēr likuma jēdzienu interpretē sašaurināti, šo trīs principu vienlaicīga īstenošana tiesai ir praktiski neiespējama. Savukārt, izšķirot lietu, pamatojoties uz tiesībām, tiesai ir nepieciešams piemērot juridiskās metodes un jaunas tiesību normas identificēt tā, lai tās atbilstu esošajai tiesību sistēmai, tās pamatprincipiem un vērtībām.

Šādu atbilstību var panākt, tiesnešu tiesību normu veidojošo juridisko atziņu izstrādājot un formulējot saskaņā ar vienotiem juridiski metodoloģiskiem noteikumiem un *intra ius* kā saturisko vadlīniju. Tiesiskā noteiktība paredz, ka tiesai ir pienākums pamatot savu spriedumu ar tiesību normām un personai ir iespēja zināmā mērā paredzēt sagaidāmos tiesas apsvērumus. Sprieduma paredzamības apsvērumus ir balstīts vienlīdzības principā, kas noteic, ka līdzīgas lietas ir jāizspriež līdzīgi. Tajā pašā laikā vienlīdzības principa izpaušme ir arī noteikums, ka atšķirīgas lietas ir jāizspriež atšķirīgi, kritērijus un to apjomu „līdzības” noteikšanai atstājot tiesību piemērotāja ziņā.

Lai gan praksē biežāk sarežģītu lietu izšķiršana ir saistīta

⁹ Waline M. Le Pouvoir Normatif de la Jurisprudence. Dans: La Technique et les Principes du Droit Public. Etudes en l'Honneur de G. Scelle, Tome 2, Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1950, p. 613-632

¹⁰ Melķis E. Tiesību normu iztulkošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999., 47.lpp.

¹¹ Konkrētus piemērus skat. turpmākajās raksta nodaļās

⁷ Black's Law Dictionary. USA: West Publishing Co., 2004, p.858

⁸ Jēb, citiem vārdiem, “labiem un pareiziem”, skat., piemēram, Levits E. Atklājot rubriku Aktuālās judikatūras apskats. Likums un Tiesības, 2005, nr.1. „[...] Ar terminu „judikatūra” apzīmē spēkā stājušos (un par labiem un pareiziem atzītu) tiesu nolēmumu kopumu, kas ietver abstrakta rakstura juridiskas atziņas, ko tiesa konkrētā gadījumā var izmantot argumentācijā, lai pamatotu savu lēmumu.” Skat. arī Sniedzīte G. Tiesību palīgavoti, piemērojot tiesību normas. Jurista Vārds, 2005, nr.39.

ar agrāku tiesnešu tiesību noteikumu izpēti un piemērošanu, tomēr hronoloģiski vispirms būtu jāanalizē tiesnešu tiesību noteikumu atrašana un formulēšana tiesu nolēmumos kā izejas materiāls, ar ko vēlāk strādā citas tiesas citās lietās.

[2.1.] Satura robežas judikatūras atziņu izstrādē

Lai nodrošinātu tiesisku rezultātu, tiesnešu tiesību noteikumu izstrādē tiesai jāievēro saturiskās robežas jeb tiesas kompetences robežas tiesnešu tiesību normu formulēšanā. Kompetences robežas ir jāidentificē gan attiecībā uz situācijām (priekšnoteikumiem), kurās tiesa var realizēt rakstīto tiesību normu jaunradi (izvēlētās juridiskās metodes priekšnoteikumu pārbaude), gan attiecībā uz metodēm, kā tiesai šī sava vara ir jārealizē. Konstitucionalitātes kontekstā ir būtiski identificēt tiesas tiesību normu atrodošās rīcības „lauku”, kura ietvaros meklējami priekšnoteikumi un īstenojamās metodes tiesiskai tiesnešu tiesību jaunradei.

Tiesības uz jurisdikciju nelegitīmē tiesību normu izstrādi ārpus tiesas rīcībā esošās argumentācijas ietvariem, bet tikai leģitīmē tiesnešu tiesību normu attīstību, balstoties esošajā tiesību sistēmā.¹² Līdz ar to kā pirmie kritēriji, kas noteic tiesas kompetences ārējās robežas tiesnešu tiesību izstrādē, jāmin vispārējie tiesību principi un tiesību sistēma. No principa, ka tiesa ir pakļauta likumam un tiesībām, izriet secinājums, ka tiesas kompetence neiziet ārpus tiesību sistēmas. Darbība tiesību sistēmas ietvaros tāpat izmantojama kā kritērijs tiesnešu tiesību atrašanas kompetences robežu noteikšanai. Tiesai ir pienākums priest taisnīgu tiesu saskaņā ar likumu un tiesībām, nevis radīt tiesības atbilstoši tai šķietami ideālai taisnīgai sabiedriskai kārtībai.¹³ Darbība *intra ius* ir ne tikai tiesas rīcības konstitucionalitātes pamats, bet tā ietver sevī arī metodoloģisko aspektu par argumentu loku, kas izmantojams, tiesai pamatojot nolēmumu.

Otrs būtisks kritērijs, kas ierobežo tiesas kompetenci tiesnešu tiesību jomā, ir sasaiste ar juridiskiem argumentiem. Viens no kritērijiem, kas nosaka tiesas darbības robežas rakstīto tiesību jaunradē, ir nepieciešamība pamatot savus lēmumus ar juridiskiem un vienīgi juridiskiem argumentiem. Ja tiesas nolēmuma pamatā ir nejuridiski un politiski apsvērumi, tad ar šādu nolēmumu tiesa iejaucas jomā, kas nav tās kompetencē. Lai gan pamatojumā dažkārt var tikt vērtētas sabiedrības kopējās intereses un īpaši sociāli vai ekonomiski faktori, tomēr tiesa nedrīkst pārkāpt to robežu, aiz kuras sākas politiski apsvērumi un likumdevējam demokrātiski leģitīmi nodotā kompetence. Politisko interešu izsvēršana rezultējas politiskos lēmumos un ir to subjektu kompetencē, kam piemīt politiskā vara. Likumdevējs ir sīki uzskaitījis to subjektu loku, kas ir tiesīgi pieņemt politiskus lēmumus,¹⁴ un tiesa viennozīmīgi nav šo subjektu starpā. Politiski lēmumi arī nepakļaujas tiesas kontrolei¹⁵ – tā ir viena no varas dališanas principa izpausmēm, kas ierobežo tiesu varas kontroli pār izpildvaru un likumdevēju varu. „Ja [tiesa] ķeras pie tiesiskā politisku argumentu izmantošanas, tad uz šādu robu aizpildīšanu ar tiesnešu tiesību palīdzību nevar

raudzīties bez bažām, jo aktuāli kļūst valsts varas dališanas jautājumi.”¹⁶ Tātad tiesas piesaiste juridiskiem argumentiem ir viens no tiesnešu tiesību tiesiskuma kritērijiem.

Piesaisti juridiskiem argumentiem vienlīdz var saskatīt arī idejā¹⁷, ka visi valsts pilsoņu kopdzīvei svarīgi lēmumi ir jāpieņem likumdevējam. Saskaņā ar šo pašu principu nošķirama arī tiesas kompetence likumdošanas jomā,¹⁸ jeb, citiem vārdiem, likuma roba aizpildīšana nošķirama no tiesībpolitiska roba aizpildīšanas, kas ir tikai likumdevēja kompetencē. Tikai vislielākā pretruna starp normatīvo tiesību aktu (pozitivizēto regulējumu) un tiesneša ieskatu par nepieciešamo normatīvo regulējumu dod tiesības tiesnesim „riķoties”.¹⁹

Nereti minēto robu veidu nošķiršana rada sarežģījumus praksē, kas attiecīgi noved pie tāda nolēmuma taisīšanas, kas neatbilst tiesību sistēmai un likuma garam. Piemēram, Administratīvā apgabaltiesa ir veikusi likuma roba aizpildīšanu analogijas ceļā, savukārt Augstākās tiesas Senāts uzskatījis, ka konkrētajā gadījumā konstatējams tiesībpolitisks robs, ko tiesa nav kompetenta aizpildīt tiesību tālākveidošanas ceļā un kas piekrit likumdevējam. Administratīvā apgabaltiesa 2007. gada 8. novembrī, lietas nr.AA43-3007-07/11²⁰ ietvaros, izskatīja jautājumu par ieinteresētās personas blakus sūdzības iespējamību par Administratīvās rajona tiesas lēmumu²¹ par administratīvā akta izpildi. Tiesa secināja: *Administratīvā procesa likums tiesas kontroli administratīvā akta izpildes procesa stadijā [izdevējstādē] paredz tikai divos gadījumos. Pirmkārt, [...] apstrīdot vai pārsūdzot iestādes izdotu rakstveida brīdinājumu. Otrkārt, privātpersona, pret kuru vēsta sūdzību uz izpilde, var iesniegt sūdzību [...]. Secināms, ka APL [...] nav paredzētas personas tiesības vērsties tiesā ar sūdzību par administratīvā akta izpildi kopumā, proti, paredzēti ir tikai divi augstākminētie gadījumi [...]. Tomēr, ievērojot privātpersonu interešu aizsardzību gadījumos, kad privātpersona nevar panākt labvēlīga administratīvā akta izpildi, Administratīvā apgabaltiesa savā praksē ir atzinusi, ka privātpersona [...] var vērsties Administratīvajā rajona tiesā ar sūdzību. Šāda sūdzība nav uzskatāma par pieteikumu APL izpratnē, bet gan ir izskatāma saskaņā ar APL D sadaļas „Administratīvā akta un tiesas nolēmuma izpilde” noteikumiem. Tādējādi tiesa analogijas ceļā formulēja noteikumu, aizpildot konstatēto atklāto likuma robu – neregulētu jautājumu par personas iespējām panākt tai labvēlīga administratīvā akta izpildi. Skatot šo lietu Senātā²², savukārt tiesas secinājums bija atšķirīgs. Proti, Senāts konstatēja, ka *minētie [divi] ga-**

¹⁶ Škutāns D. Tiesības uz efektīvu tiesas aizsardzību. Jurista Vārds, 2005. 23. augusts, nr. 31

¹⁷ Šīs teorijas pirmsākumi meklējami Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas nolēmumos, risinot jautājumus par likumdevēja un izpildvaras savstarpējās kompetences nošķiršanu. Likumdošanas kompetenci konkrētās robežās iespējams deleģēt izpildvarai (ko tā īsteno, piemēram, valdības noteikumu formā), taču tikai tiktāl, ciktāl nav jāpieņem fundamentāli lēmumi, kas var ietekmēt pamattiesības, un tādēļ to izskatīšana ir piekritīga vienīgi velētām institūcijām. No varas dališanas principa izriet skaidrības un paredzamības prasība pret formālo likumu, jo likuma būtiskie nosacījumi jāformulē parlamentam, nevis pastarpināti valdībai, likumu piemērotājam – valsts pārvaldei, vai tiesai. Sīkāk skat. Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 46.lpp., Levits E. Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, nr.6

¹⁸ Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 46.lpp.

¹⁹ Kelsen H. Introduction to the Problems of Legal Theory. Oxford: Clarendon Press, 1999, p.88-89

²⁰ Administratīvās apgabaltiesas 2007.gada 8.novembra lēmums lietā nr.AA43-3007-07/11, nepublicēts.

²¹ Administratīvās rajona tiesas 2007.gada 13.septembra lēmums lietā nr.A2725-07/11, nepublicēts.

²² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 30.janvāra lēmums lietā nr.SKA-129, nepublicēts.

¹² Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 46.lpp.

¹³ MacCormick N. Legal Reasoning and Legal Theory. London: Clarendon Press, 1994, p. 105

¹⁴ Pleps J. Politiska lēmuma jēdziens. Jurista Vārds, 2004. 12. oktobris, nr. 39(344)

¹⁵ Levits E. Iestādes rīcības veidu klasifikācija (publisko tiesību jomā). Administratīvā procesa likuma projekta darba grupas materiāli, 1997. 25.maijs, nepublicēts. Citēts pēc: Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 151.lpp.; Skat.ari: Augstākās tiesas Senāta spriedums lietā nr.SK-303, 2003.gada 17.septembris, <http://www.at.gov.lv/files/archive/departament1/2003/cd170903.doc>.

dījumi [kas paredzēti tiesas kontrolei administratīvā akta izpildes stadijā] principiāli atšķiras no gadījuma, kad privātpersona nevar panākt, ka iestāde pilda pašas šīs iestādes vai augstākas iestādes izdotu administratīvo aktu. Tādējādi [...] konkrētajā gadījumā attiecībā uz privātpersonas tiesībām vērsties tiesā ar sūdzību par pret iestādi vērstu administratīvā akta izpildi likumdevējs nav pieļāvis likuma robu, bet, ievērojot iepriekš norādīto²³, tiesībspolitiski izlēmis šādu situāciju neregulēt. Līdz ar to konkrētajā gadījumā nav konstatējama likuma plānam pretrīta nepilnība un nav pamata piemērot analogiju.

Kā redzams, Senāts atzina par nepamatotu zemākas instances tiesas konstatēto likuma robu un attiecīgu tā aizpildījumu tiesību tālākveidošanas ceļā tā iemesla dēļ, ka identificētais robs faktiski bija tiesībspolitisks robs un zemākas instances tiesa to nepareizi kvalificējusi. Likuma roba pareizai kvalifikācijai (attiecīgi atzīstot to par likuma robu vai tiesībspolitisku robu) nepieciešams detalizēti izvērtēt attiecīgā normatīvā akta „plānu”. Par tiesībspolitiskiem uzskatāmi visi tie konstatētie trūkumi normatīvajā regulējumā, kas atbilst likuma plānam un ko likumdevējs apzināti atstājis neregulētu vai pagaidām neregulētu, saglabājot savu kompetenci par attiecīgo jautājumu izlemt vēlāk. Pozitīvi atbildēt uz jautājumu „Vai likumā trūkst tiesiskā neregulējuma?” nozīmē konstatēt tikai pirmo no diviem priekšnoteikumiem, kuriem iestājoties, tiesa ir aicināta ķerties pie tiesību tālākveidošanas. Lai konstatētu arī otro priekšnoteikumu, pozitīvi jāatbild arī uz jautājumu „Vai šo trūkumu nepieciešams novērst?”²⁴ Iepriekš aprakstītajā piemērā apgabaltiesa uz šo otro jautājumu bija atbildējusi pozitīvi, lai gan Senāta ieskatā atbildei bija jābūt noliedzīgai.

Attiecībā uz konkrēto aprakstīto gadījumu šobrīd likumdevējs savu tiesībspolitisko izvēli ir izdarījis, un ar 2012. gada 1. novembrī pieņemtajiem grozījumiem APL minēto jautājumu neregulējis.

Savukārt gadījumu, kad apelācijas instances tiesa nepieciešami izvērtējusi abus iepriekš minētos kritērijus tiesībspolitiska roba nošķiršanai, ilustrē Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 1. februāra spriedums lietā Nr.SKC-4/2012²⁵. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatot lietu apelācijas kārtībā, bija secinājusi, ka faktiskā kopdzīvē dzīvojošie var tikt atzīti par dzīvojamo telpu īrnieka ģimenes locekļiem arī tad, ja viņi savu kopdzī-

²³ Administratīvā procesa likuma D daļa regulē administratīvā akta un tiesas nolēmuma izpildi. APL 40.-42.nodaļa, kas regulē administratīvā akta izpildes noteikumus, vērsta galvenokārt uz to, lai nodrošinātu privātpersonas pienākumu izpildi administratīvo aktu. Norādītais pamatojams ar to, ka tiesiskā valstī nav iespējama un nav pieļaujama situācija, kurā publisko tiesību subjekts neizpilda tam ar pārvaldes lēmumu vai augstākas iestādes izdotu administratīvo aktu uzliktu pienākumu. Tā kā atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam visas valsts tiesās pārvaldes iestādes pārstāv vienu personu – Latvijas Republiku – un valsts pārvaldei, atsevišķai iestādei ir amatpersonai, istenojot valsts pārvaldes funkcijas, nav savu interešu, kā arī ņemot vērā valsts pārvaldes hierarhisko sistēmu un iestāžu savstarpējo padotību, zemākās iestādes pienākums ir izpildīt pašai savu vai augstākas iestādes lēmumu. Augstākas iestādes vai amatpersonas griba ir noteicoša, ja tā tiek prestatīta zemākās iestādes vai amatpersonas gribai. Ja kāda zemākās iestādes amatpersona nepilda šo pienākumu, iepriekš norādītā valsts pārvaldes hierarhiskā sistēma paredz augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības un pienākumu vērsties pret šādu hierarhiski zemāk atrodošos amatpersonu ar visiem tiesiskiem līdzekļiem, tajā skaitā ierosinot un izmeklējot disciplinārlietu. Šāds pārkāpums valsts pārvaldes ietvaros atzīstams par ļoti nopietnu, jo grauj valsts pārvaldes sistēmu un autoritāti, un valsts, kurā pastāv iekšējās pretrunas un kas nepilda pati savus lēmumus, nav tiesiska valsts.

²⁴ Trūkumu ir nepieciešams novērst, vai arī ja likumdevējs ir kļūdzies un neregulējis tādu jautājumu, ko nav vēlējis neregulēt, vai tieši pretēji – neregulējis kādu jautājumu.

²⁵ Pieejams: www.at.gov.lv/files/archive/department1/2012/4-skc-2012.doc

vi nav reģistrējuši Civillikuma 53. pantā noteiktajā kārtībā ne dzimtsarakstu nodaļā, ne pie garīdznieka. Apgabaltiesa savu secinājumu bija pamatojusi arī ar vairākiem Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, kuros analizēts ģimenes jēdziens. Augstākās tiesas Senāts, izskatot lietu kasācijas kārtībā, savukārt norādīja, ka, pirmkārt, apgabaltiesa piemērojusi judikatūru, kas attiecas uz citiem faktiskajiem apstākļiem, un otrkārt, izlēmusi jautājumu, kurš nav tiesas kompetencē, t.i., jautājumu, kas ir tiesībspolitiski izlemjams vienīgi likumdevējam. Senāts konstatēja, ka atbilstoši ECT norādei Konvencija neuzliek valstīm par pienākumu nodrošināt partnerattiecībās dzīvojošajām personām tādas pašas tiesības kā laulātajiem (sk. ECT spriedumu lietā *Johnston and others v. Ireland* (pieteikums nr.9697/82)). Arī Eiropas Savienības līmenī šis jautājums tikpat kā nav regulēts, jo vispārējo tiesību akti, kas juridiski atzīst ārpus laulības savienību, var tikt pieņemti tikai tad, ja lielākā daļa Eiropas Savienības valstu nostāja attiecīgajā jautājumā sakrīt. Šobrīd Eiropā nav vienotas pieejas ārpus laulības savienības juridiskai atzīšanai, jo trūkst vienotas izpratnes par nodrošināmo pamattiesību būtību (sk. pēc Tieslietu ministrijas pasūtījuma zvērinātu advokātu biroja „Eversheds Bitāns” izstrādāto juridisko pētījumu „Par vīrieša un sievietes neregistrētu partnerattiecību tiesisko regulējumu Eiropā un Latvijā”). Tāpat Senāts secināja, ka ir nepieciešama likumdevēja nepārprotama izšķiršanās par jautājumu, vai tiesiski ir atzīstamas partnerattiecības, citiem vārdiem, vai divu personu faktiskai kopdzīvei ir tādas pašas tiesiskās sekas, kādas ir, noslēdzot laulību. Ņemot vērā sabiedriskajā telpā un Saeimas komisijās periodiski aktualizētās diskusijas šajā jautājumā, kas nav novedušas pie vienota viedokļa, kā arī Tieslietu ministrijas nodrošināto pētījumu „Par vīrieša un sievietes neregistrētu partnerattiecību tiesisko regulējumu Eiropā un Latvijā”, Senāts secina, ka normatīvo aktu grozīšana vai atsevišķa akta izstrādāšana minētā jautājuma sakarā tiek apsvērta, taču vēl nav veikta. Tas savukārt nozīmē, ka ne Senātam, ne arī tiesu instancēm, kas izskata civillietas pēc būtības, nav kompetences tiesību tālākveidošanas ceļā divu personu faktisko kopdzīvi pielīdzināt laulībai un kopdzīves partnerim noteikt tādas pašas tiesības kā laulātajam. Tas izriet no varas dalīšanas principa, kas nošķir likumdevēju no tiesu varas un leģitīmē tiesu veikt tiesību jaunradi tikai gadījumos, kad tā nav saistāma ar iejaukšanos likumdevēja pilnvarās.²⁶ Tiesas kompetencē ietilpst tiesību, nevis politisku jautājumu izlemšana.²⁷

Atgriežoties pie otrā priekšnoteikuma un meklējot atbildi uz jautājumu „Vai šo trūkumu ir nepieciešams novērst?”, nepieciešams noskaidrot likuma teleoloģiju un to, vai konstatētais trūkums ir plānots un atbilst likuma teleoloģijai, vai – gluži pretēji – tas neatbilst likuma plānam un teleoloģijai. Likuma plāna noskaidrošanai analizē un izšķir tos jautājumus un situācijas, ko likumam būtu jāregulē; kādas situācijas tam būtu jārisina un kādas nebūtu jārisina; kādas intereses aizsargā attiecīgais normatīvais akts, kā arī kas ir un kas pilnīgi noteikti nav tā regulēšanas priekšmets.

Aprakstītā juridiskā analīze un tās sarežģītība atspoguļo tikai vienas juridiskās metodes piemērošanas problemātiku tiesas spriešanas praksē, taču ilustrē to, cik būtiski tiesiskam un taisnīgam rezultātam ir spēt korekti nošķirt tiesībspolitis-

²⁶ Skat. Sniedzīte G. Tiesnešu tiesību konstitucionālais pamats (I). Jurista Vārds, 15.09.2009., Nr.37(580)

²⁷ Skat. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 1.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-4/2012, 12.2.punkts

kus robus no parastiem likuma robiem un izvairīties no tiesas kļūdiņās pašai savas kompetences robežu noteikšanā.

[2.2] Judikatūras atziņu formas prasības

Izteiksmes skaidrība un formulējuma abstrakcijas pakāpe ir tie aspekti, kas būtiski ietekmē ne tikai judikatūras atziņas pārliecināšanas spēku, bet arī precīzu un korektu piemērošanu nākotnē. Kā zināms, demokrātiskas valsts tiesiskajā sistēmā pastāv un no personas tiesībām uz pieeju tiesai izriet juridiskās obstrukcijas aizliegums. Līdz ar to tiesnesim ir pienākums izskatīt katru lietu, ņemot vērā iespējamo interešu konfliktu un uzdot sev jautājumu, kā šo konfliktu vērtētu un risinātu likumdevējs. Lai atbildētu uz šo jautājumu, tiesnesis var izmantot gan rakstītos normatīvos tiesību aktus, gan pārējos patstāvīgos tiesību avotus, gan judikatūru, gan arī tiesību zinātni un citus palīgavotus.

Īpaši sarežģītās lietās un Augstākās tiesas praksē tiesa savu jaunradīto juridisko principu vai noteikumu formulē vispārīgi, proti, bez konteksta ar konkrētās izskatāmās lietas faktisko sastāvu, un skaidri norāda nolēmuma tekstā. Tas atvieglo sprieduma *ratio decidendi* noskaidrošanu tiesnešu tiesību interpretēšanas vajadzībām, tās vēlāk piemērojot. Ja tiesnešu tiesību noteikums tiek formulēts abstrakti un vispārīgi jau tā radīšanas brīdī, tas atvieglo vēlāku tā piemērošanu citās līdzīgās lietās. Visos gadījumos jaunradītais noteikums tiek izstrādāts kā autonoma vienība, bet nolēmumā tas var tik atspoguļots, tikai aprakstot subsumciju un veidojot siloģisma slēdzienu konkrētajā lietā vai arī – kā vispārīgs noteikums ar mērķi būt attiecināms arī uz nākotnē izskatāmajām lietām.

Maksimā (tiesnešu tiesību noteikumam, *ratio decidendi* normai), ko tiesnesis izveido un pēc kuras lemj vienā gadījumā, jābūt tādai, ko var attiecināt uz visiem šāda veida gadījumiem.²⁸ Tas nozīmē, ka tiesnešu tiesību kritērijs ir ne tikai normas satura atbilstība tiesību sistēmai, bet arī abstraktums, proti – zināma formas prasību ievērošana.

Formulējot tiesnešu tiesību normu, tiesa darbojas kā kvazi-likumdevējs, tādēļ šajā savas darbības posmā tai ir jāievēro visi tie noteikumi, ieteikumi, teorētiskie norādījumi, likumdošanas tehnika un iemaņas, kādas tā pārzina un ko tradicionāli izmanto likumdevējs normatīvo tiesību aktu izstrādē. Proti, jāņem vērā gan normatīvo tiesību aktu kā juridisko tekstu sastādīšanas īpatnības (valodas lietojums, lakonisms, skaidrība, vienkāršība, terminoloģiska precizitāte), gan tiesnešu tiesību normu izstrādei loģiski noteiktie izstrādes un formulēšanas noteikumi. Juridisko tekstu sastādīšanas noteikumu ievērošanai tiesnešu tiesību normu izstrādē ir jānodrošina šo normu vieglāku un skaidrāku gramatisko interpretāciju. Kā norādīts, nacionālo tiesu nolēmumu juridisko atziņu interpretēšanā tiesību piemērotājs nereti sastopas ar problēmām, pie tam līdzīgas problēmas var radīt arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūras atziņu interpretācija. Arī EST nolēmumu *ratio decidendi* identificēšana ir sarežģīts process, pusēm var būt dažādi viedokļi par to, jo dažos gadījumos tiesa mēdz dot neskaidras vai mulsinošas norādes.²⁹

Lai pozitīvi atbildētu uz jautājumu, vai tiesa kvalitatīvi izpildījusi tiesnešu tiesību normu izstrādes noteikumus, šīs darbības rezultātā atrastajai tiesību normai ir precīzi jāatbilst iecerētajam regulējuma priekšmetam un jābūt nesaistītai ar

konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem. Respektīvi, tiesai ir jāizvairās no riska jauno tiesnešu tiesību noteikumu formulēt pārāk plaši vai tieši otrādi – pārāk šauri. Pirmajā gadījumā tā aptvers un regulēs jautājumus, ko tiesa nav apzinājusies un vēlējusies noregulēt, savukārt vēlāk, citām tiesām piemērojot tās, var veidoties nepareiza prakse un pat pretrastiski nolēmumi. Otrajā gadījumā risks ir mazāks, jo pārāk šauri formulētas tēzes tiesa vēlākā lietā vienmēr var paplašināt vai arī attiecināt uz vēl kādu tiesisko attiecību grupu, uz kuru tā nav attiecināta sākotnējā nolēmumā, bet būtu tiesiski un saprātīgi attiecināma.

Papildus minētajam, formulējot tiesnešu tiesību noteikumus jau pašā nolēmuma tekstā, tiesai pastāv arī risks neadekvāti un neapzināti deformēt patieso tiesnešu tiesību normu, ietekmējoties no konkrētās lietas faktisko apstākļu apsvērumiem. Specifiskās un netipiskās lietās, kuras nevar kalpot kā paraugs vispārīgai situācijai, tiesnešu tiesību normu izstrāde ir saprātīgi jāierobežo, ja tiesa nav pārliecināta, ka tās piemērotā atziņa konkrētajai lietai un gadījumam var kalpot kā vispārīga norma un tikt piemērota arī citu, iespējams, vispārīgāku gadījumu atrisināšanai.

[3] Tiesnešu tiesību piemērošana

Kodificēto jeb rakstīto tiesību sistēmas būtība nozīmē rakstīto tiesību normu primāro dabu, tajā pašā laikā tā nenoliedz citu tiesību avotu līdzvērtīgu pastāvēšanu gadījumos, kas ar rakstītajām tiesību normām nav regulēti.³⁰ Likumi un kodifikācijas nav nekas cits, kā vienīgi likumdošanas procesā šiem avotiem piešķirta forma – tiesai ir tiesības šo sistēmu papildināt, ja likumdevējs nav formalizējis kādus tiesību noteikumus, kas pastāv tiesību sistēmā.³¹ Tādējādi, runājot par tiesnešu tiesību saistošo raksturu kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā, ar to vispirms būtu saprotams apstākļi, ka tiesai ir saistošas esošās tiesiskās kārtības vērtības, kuras ir ietvertas pamatlikumā un citos likumos un kuras ir radušas konkretizētu atspoguļojumu tiesnešu tiesību veidā.

Rietumeiropas valstu tiesību doktrīnu tiesnešu tiesību praktiskā nozīmē netiek noliegta, tomēr plašas ir diskusijas par vienā konkrētā nolēmumā ietvertas atziņas saistošo spēku, konstantas judikatūras atziņu saistošo spēku un tiesību avota statusu, kā arī tiesnešu tiesību konstitucionālo pieļaujamību un nozīmi. Tomēr ārpus diskusijām jau ir palikuši tādi viennozīmīgi skaidri jautājumi kā tas, ka tiesas spriedumā ietverta abstrakta juridiska atziņa rada argumentācijas pienākumu vēlākai tiesai, ja tā vēlas no šīs atziņas atkāpties,³² turklāt šādas atziņas ir saistošas netipiskās situācijās (netipiskās, sarežģītās lietās), kur saskaņā ar rakstīto tiesību normām būtu iespējami vairāki saturiski un metodoloģiski pieļaujami risinājumi, ja netiktu ņemtas vērā tiesnešu tiesību atziņas.³³ Stabils judikatūras atziņas ir obligāti izmantojams tiesību avots.

Vienā tiesas nolēmumā paustai tiesas juridiskai atziņai ir saistošs spēks tādēļ, ka tā ir „iekšēji pareiza”, proti, tā ir

²⁸ Zenati F. La Jurisprudence, Methodes du Droit. Paris: Dalloz, 1991, p. 239

²⁹ Ibid.

³⁰ Alexy R. A Theory of Legal Argumentation: the theory of rational discourse as theory of legal justification. Oxford: Clarendon Press, Oxford University Press, 1989, p. 276

³¹ Bydlinski F. Hauptpositionen zum Richterrecht. Juristenzeitung, 1985, no.40, p.149. Citēts pēc: Alexy R., Dreier R. Precedent in the Federal Republic of Germany. In: MacCormick N., Summers R.S. Interpreting precedents. A comparative study. Aldershot, Singapore, Sydney: Dartmouth Publishing Company Ltd, 1997, p.43

²⁸ Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Berlin Heidelberg: Dritte, Neu bearbeitete Auflage, Springer-Vetlag, 1995, p.52.

²⁹ Churchill R.R., Young J.R. Compliance with Judgements of the European Court of Human Rights and Decisions of the Committee of Ministers: The Experience of the United Kingdom 1975-1987. In: The British Year Book of International Law 1991. Oxford: Clarendon Press, 1992, pp.283-346.

rakstītā likuma korekts papildinājums.³⁴ Šādi papildinājumi praksē funkcionē kā rakstīto normatīvo aktu un konkrētu to priekšrakstu neatraujami papildinājumi, jo tikai kopā vērtējot likuma pantu un tā piemērošanas rezultātā formulētās tiesas atziņas, var nonākt pie patiesās tiesību normas jēgas un satura. Attiecīgi tikai tādā gadījumā ir nodrošināta pareiza tiesību normas piemērošana.

Praksē, analizējot judikatūras atziņu piemērošanu tiesās, var izšķirt vertikālo un horizontālo tiesnešu tiesību noteikumu piemērošanu. Vertikālās piemērošanas gadījumos tiesa izmanto EST, ECT un Satversmes tiesas formulētās atziņas, kā arī pirmās instances vai apelācijas instances tiesa – Augstākās tiesas Senāta formulētās abstraktās juridiskās atziņas. Vispārējās kompetences tiesu sistēmas ietvaros šāda piemērošana parasti problēmas nesagādā un, izņemot atsevišķus neviennozīmīgi vērtējamus gadījumus, zemāku instanču tiesas Latvijā ļoti respektē un naski piemēro Senāta atrastās tiesnešu tiesību normas. To gan ne vienmēr var novērot attiecībā, piemēram, uz ECT paustajām atziņām, ko zemāko instanču tiesas piemēro ļoti ierobežoti, bet, ja piemēro, ne vienmēr pilnībā izprotot šīs tiesas judikatūras specifiku un attiecīgo atziņu piemērošanas lauku.³⁵ Protams, tas izskaidrojams arī ar to, ka vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetencē esošajās lietās cilvēktiesību jautājumi risināmi salīdzinoši mazāk.

Horizontālā tiesnešu tiesību normu piemērošana turpreti izpaužas kā tās pašas tiesas agrāku nolēmumu atziņu izmantošana, tās citējot un lietojot kā atbalstošu papildu argumentu, lai demonstrētu vienveidību tiesas spriešanā vai atvieglotu savu argumentēšanas pienākumu attiecībā uz sarežģītiem tiesību jautājumiem, ja šī tiesa tos agrāk jau risinājusi. Tāpat nereti tiesas piesauc vai citē savus vai citas tā paša līmeņa tiesas agrākus nolēmumus, lai ilustrētu tiesas līdzšīņo nostāju kādos tiesību jautājumos, uz kuru bāzes tiesa tālāk risinās tiesību jautājumus izšķiramajā lietā.

Pieļaujama, bet reti sastopama parādība ir ārējo tiesnešu tiesību izmantošana Latvijas tiesu nolēmumos – ārvalstu tiesu atrastās atziņas analogiski Latvijas tiesu atziņām ir izmantojamas vēlākās lietās gadījumos, kad izpildās visi piemērošanas priekšnoteikumi, tajā skaitā arī sakrīt tiesību izpratne, aizsargājamās vērtības konkrētajā tiesību jomā un tiesību normu piemērošanas metodes.

Katra agrāka sprieduma izmantošana vēlāku spriedumu pamatošanā pēc būtības ir spriedumā esošās juridiskās atziņas vispārināšana līdz principam (tiesnešu tiesību princips) un šī principa piemērošana citiem līdzīgiem gadījumiem, pamatojoties uz to, ka visas lietas, kam ir vienāds *ratio*, ir jāizsprīez vienādi.³⁶ Tātad, veicot judikatūrā atrodamo atziņu izmantošanu un attiecīgo tiesnešu tiesību normu tālāku piemērošanu, tiesai jāvadās pēc vienotas metodes, kas atšķiras no tiesību normu piemērošanas metodēm. Tiesnešu tiesību piemērošana lielā mērā ir saistīta ar vispārināšanu un iztulkošanu. Vispārināšanai ir pakļauts noteikums, kas tiek izstrādāts tiesnešu tiesību normu attīstības procesā, turklāt tas ir iztulkošanas sasaistes punkts. Apstrādes rezultātā tiesnešu tiesību norma tiek atrasta vai formulēta tāda notei-

kuma formā, kas aptver visus atbilstošos precedentus³⁷ un tādējādi atspoguļo to *ratio decidendi*, kas kalpo kā vadlīnija tiesiskajās attiecībās un tiek iztulkošs un piemērots tiesu nolēmumos nākotnē.³⁸ Ideālā situācijā tiesa:

1. *posmā*: atrod visus atbilstošos precedentus (nolēmumus). Pamatotas un „pareizas” judikatūras atziņas iegūšanai nepieciešama visaptveroša precedentu atlase un izpēte par attiecīgo jautājumu, tajā skaitā ietverot, piemēram, Latvijas Senāta judikatūru un nepieciešamības gadījumā arī ārvalstu tiesu judikatūru;

2. *posmā*: noskaidro (rekonstruē) atrasto nolēmumu būtību jeb *ratio decidendi*, proti, to konkrēto juridisko atziņu jeb novatorisko tiesas izstrādāto tēzi, ko tiesa paudusi savā spriedumā un kas varētu kalpot kā vispārējo tiesību norma. Tiesas uzdevums ir rekonstruēt precedentu lietas autentisko nozīmi no faktiskajām un normatīvajām agrākā nolēmuma premisām.³⁹ Bieži vien vispirms nepieciešama do to tiesas pamatojumu izsmeljoša analīze vai salīdzinājums ar lielāku skaitu nolēmumu, lai varētu secināt, kādi apsvērumi patiesībā bijuši izšķiroši noteiktās tēzes veidošanā un kādā virzienā tā attīstījusies.⁴⁰ Tādējādi tiesnešu tiesību noteikuma identificēšana izvērsas par kompleksu faktu un tiesisko apstākļu analīzi un nemanāmi saplūst ar nākamo posmu – atziņas vispārināšanu un iztulkošanu.

Tiesību doktrīnā, it īpaši angloamerikāņu tiesību doktrīnā, ir izstrādātas vairākas metodes jeb testi, kā noteikt sprieduma galveno tēzi jeb *ratio decidendi*. Šim mērķim var izmantot Vambo (*Wambaugh*) testu, kura pamatā ir loģisks spriedums, izejot no pretējā, vai, piemēram, Gudhārta (*Goodhart*) testu.⁴¹

Šajā posmā jāņem vērā, ka vienā individuālā tiesas nolēmumā, vai tas būtu pirmās instances tiesneša, apelācijas instances tiesas, kasācijas instances vai, piemēram, Satversmes tiesas nolēmums, var būt vairākas jaunas juridiskas atziņas, proti, vairāk kā viena tiesnešu tiesību norma.⁴² Jebkurš tiesas spriedums var saturēt sevī tiesnešu tiesību normu par tiesas kompetenci skatīt lietu, par prasības pieļaujamību, par prasības pamatu vai šī pamata motivāciju, kā arī citiem aspektiem. Tādēļ, noskaidrojot atrasto spriedumu tiesnešu tiesību noteikumus, ir būtiski paturēt prātā arī kontekstu, kādam šis noteikums izteikts.

3. *posmā*: vispārīna un iztulko iegūto atziņu. Dažkārt tiesa jaunizveidoto abstrakto juridisko atziņu pietiekami skaidri un vispārināti sniedz nolēmumā. Visbiežāk tas raksturīgs augstākā līmeņa tiesām. Gadījumos, kad precedentu atziņas nav skaidri tiešā veidā un abstraktā formā izteiktas sprieduma tekstā vai atsevišķi sprieduma sākumā, kā tas ir daļā Augstākās tiesas Senāta spriedumu un elektroniski apstrādātajos spriedumos datu bāzēs, tēze izriet no sprieduma motīvu un rezolutīvās daļas. Šādos gadījumos tiesai jāveic vispārināšanu līdz noteiktai abstrakcijas pakāpei, izmantojot induktīvo metodi. Iztulkošana un vispārināšana noved pie istās ties-

³⁷ Šeit un turpmāk ar terminu “precedents” tiek apzīmēts viens (parasti pirmais) tiesas nolēmums kāda veida lietās, nevis precedents anglo-amerikāņu tiesību sistēmas izpratnē.

³⁸ Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 99.lpp.

³⁹ Siltala R. A Theory of Precedent. From Analytical Positivism to a Post-Analytical Philosophy of Law. Canada: Hart Publishing, 2000, p.90

⁴⁰ Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Berlin Heidelberg: Dritte, Neu bearbeitete Auflage, Springer-Vetlag, 1995, p.52.

⁴¹ Par *ratio decidendi* formālo noteikšanu plašāk skat.: Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 107.-117lpp.

⁴² Silance L. La règle de droit dans le temps. Dans: La règle du droit, Etudes publiées par Ch.Perelman. Bruxelles: Etablissements Emile Bruylant, 1971, p.50-67

³⁴ Alexy R., Dreier R. Precedent in the Federal Republic of Germany. In: MacCormick N., Summers R.S. Interpreting precedents. A comparative study. Aldershot, Singapore, Sydney: Dartmouth Publishing Company Ltd, 1997, p.17-64

³⁵ Skat., piemēram, jau minēto Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010.gada 13.aprīļa spriedumu, kas atcelts ar Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 1.februāra spriedumu lietā Nr.SK-4/2012

³⁶ Peczenik A. On Law and Reason. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989, p.334

nešu tiesību normas, kuras iegūšana ir obligāts un loģisks priekšnoteikums tiesnešu tiesību normas tālākai piemērošanai vai attīstīšanai.

Pēc tam atrastā un vispārinātā tēze ir jāinterpretē līdzīgi, kā tiek interpretētas rakstītās tiesību normas. Tiesu spriedumi satur tajos pausto tiesību ideju formulējumu vārdos. Tiesnešu tiesību noteikums tādejādi ir pozitīvizēts noteikums – teksts, kas tāpat prasa interpretāciju kā jebkurš cits normatīvā tiesību akta normas teksts. Un tieši tāpat kā normatīvo aktu noteikumu, arī tiesnešu tiesību normu interpretācijas rezultātā tiek noteikts tiesiskais sastāvs jeb to gadījumu loks, ko šī norma regulē, un tiesiskās sekas jeb konsekvences, kas iestājas normas piemērošanas rezultātā.

Šajā stadijā neizteikti eksistē pieņēmums, ka tiesa, arī tad, ja tās tēzē un it īpaši tēzes pamatojumā vēl atrodami zināmi trūkumi, tomēr ir gribējusi un domājusi kaut ko pareizu, un ka nolēmums rezultātā ir saprātīgs. Šī hipotēze apstiprinās pietiekami bieži, lai to izmantotu.⁴³ Tas nozīmē tiesnešu tiesību normas iztulkošanā izmantot sava veida tiesiskuma, saprātīguma un atbilstības tiesību sistēmai prezumpciju.

4. posmā: pieņem lēmumu piemērot iegūto atziņu vai arī noraidīt to un izstrādāt jaunu. Tiesu precedentu atziņa *per se* neveido nākošās konkrētās lietas izspriešanas priekšrakstu, tādēļ lielākajā daļā gadījumu tiesnesim ir jāpieņem lēmums⁴⁴ par iepriekšējās lietas un konkrētās lietas analogiju⁴⁵. Saskaņā ar analogijas pieeju agrākā spriedumā ietvertā atziņa tiek izmantota kā modelis, kam sekot vēlākās lietās.⁴⁶ Tomēr, atzīstot, ka tiesnešu tiesību noteikums atbilst visām vispārīstātošās tiesību normas pazīmēm, nav pamata tās tālākas piemērošanas būtiskai diferencēšanai no citu tiesību normu piemērošanas. No metodoloģiskā viedokļa tiesai nav atšķirības, vai tā lietas izšķiršanai piemēro iepriekš jau pozitīvizētu tiesību normu, vai tiesnešu tiesību normu, jo abos gadījumos subsumcijas ceļā būs jākonstatē normas tiesiskā sastāva īstenošanās faktiskajā sastāvā. Praksē tomēr tiesnešu tiesību norma tiek rekonstruēta no agrākā nolēmuma tiesiskajiem un arī faktiskajiem apstākļiem, tādēļ tradicionāli tiek atzīts, ka tiesnešu tiesību normas piemērošanas priekšnoteikums ir analogijas konstatēšana starp agrākās un izšķiramās lietas faktisko sastāvu noteiktām pazīmēm. Lai gan nav pamata šādu pieeju uzskatīt par nepareizu vai nepiemērotu, tomēr tā sapludina vairākas atsevišķas tiesnešu tiesību normas piemērošanas stadijas vienā un neveicina skaidru un viennozīmīgu tiesnešu tiesību noteikumu formulēšanu, atpazīšanu un piemērošanu. Analogijas pieejas gadījumā tiek nosacīti izlaists tiesnešu tiesību normas kā pilnvērtīgas tiesību normas (kas sastāv ne tikai no tiesiskajām sekām, bet arī tiesiskā sastāva) identificēšanas, formulēšanas posms, tā vietā strādājot ar abu faktisko gadījumu faktiskajiem sastāviem un agrākās lietas tiesiskajām sekām.

Iepriekš aprakstītie soļi vērtējami kā procesa vadlīnijas, taču no saturiskās analīzes aspekta tiesnešu tiesību piemērošanas process prasa izvērtēt ne tikai lietu faktisko apstākļu līdzību, bet arī to, vai nav mainījušies tiesiskie apstākļi kopš eventuāli piemērojamās tiesnešu tiesību normas izstrādes.

⁴³ Larenz K., Canaris C.W. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. Berlin Heidelberg: Dritte, Neu bearbeitete Auflage, Springer-Vetlag, 1995, p.52

⁴⁴ Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 111.-112.lpp.

⁴⁵ Tā jānošķir no analogijas kā tiesību tālākveidošanas paņēmiena, jo šeit noteikumu par nenoteikta juridiska jēdziena ietvaru ir formulējis pats tiesību piemērotājs un analogija ir jāsaprot kā būtiska līdzība.

⁴⁶ Siltala R. *A Theory of Precedent. From Analytical Positivism to a Post-Analytical Philosophy of Law*. Canada: Hart Publishing, 2000, p.91

[4.1.] Līdzīgi faktiskie apstākļi

Lai agrāku tiesnešu tiesību noteikumu piemērotu, jāpārlicinās, ka izskatāmajā gadījumā un agrākajā tiesas jau izšķirtajā gadījumā ir līdzīgi faktiskie apstākļi, kā arī nav mainījies tiesiskais regulējums. Minētie kritēriji tiešā veidā izriet no vienlīdzības principa prasības, ka līdzīgi gadījumi ir jārisina līdzīgi, bet atšķirīgi gadījumi – atšķirīgi, ko atzinusi arī Satversmes tiesa: tiesnesim ir tiesības citā lietā šaubu gadījumā izvēlēties citādu, konkrētās lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem atbilstošu tiesību normas interpretācijas rezultātu. Ja uzdevuma izpildes labad nepieciešams atkāpties no agrāk sniegtajām tiesas atziņām, tiesnesis to ir tiesīgs darīt, taču tikai pienācīgi argumentējot savu viedokli.⁴⁷

Lietu faktiskie apstākļi nekad nebūs absolūti identiski. Tieši tādēļ judikatūras atziņas analīzes posmā, kurā tā tiek vispārināta un iztulkota, precīzi jānosaka tās piemērošanas gadījumu loks, t.i., visi tie līdzīgie gadījumi, uz kuriem šī atziņa attiecas tāpat kā uz tiesas izšķirto gadījumu. Tam savukārt nepieciešams analizēt precedentu gadījuma faktisko sastāvu. Jo tikai precīzi nosakot svarīgos faktiskos apstākļus, tiesu precedentā var noskaidrot konstatēto noteikumu un tā nozīmīgumu.⁴⁸ Attiecībā uz agrākā nolēmuma faktiskā sastāva analīzi jāpieņem, ka būtiski ir visi tie fakti, ko tiesa nolēmumā tieši atzinusi par būtiskiem, kā arī – nebūtiski ir visi tie apstākļi, ko tiesa ir tieši atzinusi par tādiem.⁴⁹ Parasti nesvarīgas tiesnešu tiesību kontekstā ir precedentu nolēmuma faktiskā sastāva pazīmes, kas attiecas uz personībām, vietu, laiku, veidu un apmēru, ja vien tiesa nolēmumā nav tieši uzsverusi to nozīmību. Dažkārt nebūtisko faktisko apstākļu identificēšana ir pat nozīmīgāka par būtisko faktisko apstākļu atlasīšanu, jo norāda uz faktiem, kam noteikti nav nozīmes tiesnešu tiesību piemērošanā, tādejādi arī to esamībai vai neesamībai nav nozīmes arī vēlāku lietu izšķiršanā.

Kā piemērs nepieciešamībai tiesnešu tiesību normu skatīt kontekstā ar lietas faktisko sastāvu un tam, ka pretēja rīcība var novest pie nepamatotiem secinājumiem par šīs normas piemērošanas laiku, jāmin Augstākās tiesas Senāta lēmums lietā par personas blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas lēmumu, ar kuru noraidīts lūgums atjaunot nokavēto procesuālo termiņu blakus sūdzības iesniegšanai un ar kuru atteikts pieņemt blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas lēmumu.⁵⁰ Sūdzībā Augstākās tiesas Senātam blakus sūdzības iesniedzēja atsaucās uz paša Senāta tiesnešu tiesību noteikumu⁵¹. Taču tiesa norādīja, ka atsaukšanās uz šo tiesnešu tiesību normu nav pamatota. Tā atzina šādas tiesnešu tiesību normas eksistenci, taču norādīja tās piemērojamību šajā lietā. Proti, *minētajā lietā bija lemts par cita veida lēmuma pārsūdzības termiņu – par tāda lēmuma (par atteikšanos pieņemt blakus sūdzību), ko tiesnesis pieņem vien-*

⁴⁷ Par Administratīvā procesa likuma 124.pantā pirmās un otrās daļas par valsts nodevas samaksu administratīvo pārkāpumu lietās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedums lietā nr.2004-16-01. Latvijas Vēstnesis, 2005. 6.janvāris, nr.3 (15.punkts)

⁴⁸ Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 121.lpp.

⁴⁹ Siltala R. *A Theory of Precedent. From Analytical Positivism to a Post-Analytical Philosophy of Law*. Canada: Hart Publishing, 2000, p.88

⁵⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-434, 2008.gada 19.maijs, nepublicēts.

⁵¹ [...] uz lēmumu par atteikšanos pieņemt blakus sūdzību ir attiecināma tāda pati pārsūdzēšanas kārtība kā Administratīvā procesa likuma 297.pantā norādītā kārtība, kādā pārsūdzams lēmums par atteikšanos pieņemt apelācijas sūdzību, proti, termiņš skaitāms no dienas, kad persona saņēmusi lēmuma norakstu. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-91, 2008.gada 23.janvāris. Jurista Vārds, 2008. 27.maijs, nr.20 (254)

personiski ārpus tiesas sēdes, neesot klāt procesa dalībniekam, apstākļos, kad procesa dalībnieks negaida, ka konkrētā brīdī tiks pieņemts lēmums par atteikšanos pieņemt procesuālo dokumentu, turklāt procesa dalībnieks iepriekš netiek informēts par šāda lēmuma pieņemšanas laiku. Turpretim šajā lietā pieteicēja vēlējās pārsūdzēt tiesas lēmumu, kas pieņemts rakstveida procesā, iepriekš paziņojot, kad lēmums būs pieejams. Tādēļ principi par pārsūdzības termiņa skaitīšanu no lēmuma saņemšanas dienas nav attiecināmi uz [šīs lietas] apgabaltiesas lēmumu. Šā lēmuma pārsūdzēšanai bija piemērojams vispārējais blakus sūdzības iesniegšanas termiņš. Tādā veidā tiesa atkārtoti uzsvērusi savas agrāk atrastās tiesnešu tiesību normas piemērojamības sfēru, kas bija norādīta jau pirmreizējā tās tekstā, un izslēgusi gan konkrētajā lietā, gan vispārēji turpmākajās lietās nepareizu tiesnešu tiesību normas piemērošanu, kāda varētu rasties, nepietiekamu uzmanību pievēršot precedentā faktiskajam sastāvam.

Savukārt kā piemērs tam, cik liela nozīme ir pareizas tēzes abstrakcijas pakāpes noteikšanai, jāmin Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā⁵², kurā tā balstījies uz pieņēmumu, ka labticīgs ieguvējs un labticīgs valdītājs ir identiski jēdzieni. Kā norādījis profesors Jānis Rozenfelds,⁵³ pamatojoties uz šādu pieņēmumu, iespējams nonākt pie slēdziena, ka katrs, kas valda lietu, būdams pārliecināts, ka nevienam citam nav vairāk tiesību valdīt lietu kā viņam (proti – kā labticīgs valdītājs), ir atzīstams par šīs lietas īpašnieku. Respektīvi, tiesas atziņa, kas vienā atsevišķā gadījumā varēja šķīst noderīga konkrēta strīda taisnīgam atrisinājumam, ja to pārvērstu par vispārēju normu, būtu spējīga novest pie acimredzami absurda secinājuma. Tātad šai iespējamai normai abstrakcijas pakāpe nosakāma pietiekoši zema, lai tās vēlāka izmantošana nerādītu prettiesisku rezultātu, ja tiesību piemērotājs vispār nonāk pie secinājuma par to, ka šī norma pieder pie tiesnešu tiesību kopuma.

Vadoties no lēmuma par divu faktisko situāciju analogiju, iespējams izdarīt primāro secinājumu par agrākas tiesas formulētās abstraktās juridiskās atziņas piemērojamību. Taču pat analogijas atziņas gadījumā paliek vairāki citi argumenti, kuru rezultātā iespējama tiesnešu tiesību atziņas noraidīšana pilnībā vai modifikācija (skat. turpmāk nodaļu par tiesisko apstākļu izmaiņām).

Ja tiesa nonāk pie apstiprinošas atbildes, ka abi gadījumi (precedenta un konkrēti izskatāmais) ir tiesiski līdzīgi, tad tas ir pamats, lai tos arī tiesiski vienādi aplūkotu un risinātu. Šādā gadījumā tiesnešu tiesību norma tiek piemērota bez pārveidošanas. Tā var tikt piemērota tieši vai arī pēc analogijas: ja lietas faktisko apstākļu būtiskā daļa sakrīt ar precedentā būtiskajiem faktiskajiem apstākļiem, tas ir tiesas piemērošanas gadījums, un tiesnešu tiesību normu var piemērot. Savukārt gadījumos, kad izskatāmā gadījuma apstākļi daļēji nesakrīt ar precedentā tēzes pamatā esošajiem lietas būtiskajiem apstākļiem, tiesa nevar tiešā veidā pārņemt un piemērot tiesnešu tiesību normu. Taču varētu pieļaut analogiju.⁵⁴ Šie ir tie gadījumi, kad, apsverot un

pamatojot abu gadījumu tiesisko līdzību, tiesa var nonākt pie secinājuma, ka precedentā tēzes būtību var piemērot arī konkrēti izskatāmajā gadījumā, pamatojot to ar papildu vērtējuma argumentiem.

Ja tiesa atrod būtisku atšķirību starp precedentā lietas faktisko sastāvu un izskatāmās lietas faktisko sastāvu un to nav iespējams „nolidzināt” ar vērtējuma pamatojumu, tiesai ir pienākums atturēties no tiesnešu tiesību normas piemērošanas.

[4.2.] Nav mainījušies tiesiskie apstākļi

Otrs kritērijs tiesnešu tiesību piemērošanas iespējamībai, kas, kā jau minēts, izriet no vienlīdzības principa būtības, ir tiesisko apstākļu nemainība. Ja tiesa ir formulējusi atziņu, kas kā neatraujams pavadonis pavada normatīvā akta normu visā tās piemērošanā, likumsakarīgi šis „pavadonis” nevar tikt atrasts no normatīvā akta normas un piemērots arī pēc tam, kad attiecīgais normatīvais akts vai tā daļa vairs nav piemērojama (piemēram, zaudē spēku). Līdz ar to tiesnešu tiesību norma ir būtiska un ir jāpiemēro tiktāl, ciktāl tiesiskais regulējums un tiesiskie apstākļi tās izstrādes laikā un konkrētās vēlākās lietas izšķiršanas laikā ir identiski.

Mainījušies tiesiskie apstākļi ir tiesnešu tiesību grozīšanas pamats, līdz ar to agrākās tiesas formulētās atziņas vairs nav iespējams piemērot. Plašāk vērtējot, varētu teikt, ka tiesisko apstākļu izmaiņas nozīmē, ka tiesību sistēmā šāda norma vairs nepastāv.

Tas, ka tiesību sistēmā kāda tiesību norma vairs nepastāv, nozīmē ne tikai to, ka ir mainījies normatīvais regulējums (kāds likums zaudējis spēku vai stājies spēkā jauns tiesiskais regulējums, grozīts tiesiskais regulējums), bet varētu arī izrietēt no tā, ka ir mainījušies kādi citi apstākļi, kas formē tiesību sistēmu kā vienotu veselumu.

Proti, par mainītiem tiesiskajiem apstākļiem atzīstami arī gadījumi, kad ir mainījusies judikatūra vai tapusi kāda jauna judikatūras atziņa, kas nebija zināma un nebija ņemta vērā agrākās lietas iztiesāšanas laikā. Protams, jo īpaši tas attiecas uz jaunu judikatūru no EST, ECT un Satversmes tiesas puses, kas ir vispārēji zināma. Arī valdošā tiesību izpratne un vērtības, kādas aizsargā tiesību sistēma, laika gaitā var mainīties, un judikatūra, kas tapusi vienas tiesību izpratnes ietvaros, netiks atzīta par piemērojamu citas tiesību izpratnes situācijā, pat ja konkrētais normatīvais regulējums būtu saglabājies nemainīgs.

Bez konkrēto agrākās lietas faktisko apstākļu rekonstrukcijas un analīzes nozīme ir jāpiešķir arī jomai, kādā tiesa ir formulējusi tiesnešu tiesību normu, tiesību institūtam, tiesību nozarei un mērķim, kādu tiesa noteikusi judikatūras atziņas izstrādē. Ja vēlākā izšķiramā lietā ir skarts cits tiesību institūts vai nozare, vai tā ir citā jomā vai ar citu likumdevēja mērķi rakstītā normatīvajā regulējumā, nebūs pamata atzinumam par agrākās tiesas atziņas piemērojamību, jo pēc būtības tā ir izstrādāta citam tiesiskajam regulējumam.

Šādas analīzes nepieciešamību attiecībā uz tiesiskajiem apstākļiem pierāda, piemēram, Augstākās tiesas Senāta norāde, vērtējot apelācijas instances piemēroto judikatūras atziņu atbilstību konkrētās lietas tiesiskajiem apstākļiem jau pieminētajā 2012. gada 1. februāra spriedumā lietā Nr.SK-4/2012. Senāts secinājis, ka „[apelācijas instances] tiesa spriedumā nepamatoti atsaukusies uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā Keegan v. Ireland, kā arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 28. februāra spriedumu

⁵² Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2002, 425.lpp.

⁵³ Rozenfelds J. Romiešu civiltiesību pamatu kursa pasniegšanas metodika Latvijas Universitātē un tās ietekme uz Latvijas tiesībām. Referāts konferencē „Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesoram Voldemāram Kalniņam 100”, 2007.gada 22. un 23.novembrī. Publicēts: Likums un Tiesības, 2008.jūlijs, nr.7(107).

⁵⁴ Langenbuhere K. Tiesnešu tiesību attīstība un iztulkošana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 140-142.lpp.

lietā Nr.SKA-53. Senāta ieskatā abas minētās lietas skatītas kontekstā ar tiesību uz ģimenes dzīvi aizskārumu, proti, par atteikšanos nodibināt aizbildnību pār bērnu un par sociālās palīdzības atteikšanu ģimenei. [Apelācijas instances] tiesa ir nepareizi secinājusi, ka spriedumā Nr.SKA-53 konstatētie apstākļi pilnībā sakrīt ar izskatāmajā lietā esošajiem apstākļiem, jo abās lietās pastāv strīds par personas atbilstību ģimenes locekļa statusam likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 9. panta izpratnē. Senāts vērs uzmanību uz to, ka minētajā spriedumā jēdziens „ģimene” skatīts plašākā nozīmē un kontekstā ar kopīgas ģimenes pastāvēšanas konstatēšanu un tās tiesībām pretendēt uz pašvaldības palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā. Senāta ieskatā izskatāmajā lietā ir strīds par tiesībām uz dzīvojamo telpu īri, tamdēļ tiesai nebija

pamata atsaukties uz spriedumiem lietās, kurās konstatēti atšķirīgi faktiskie apstākļi un ir cits lietas izskatīšanas priekšmets.”

Bez minētajiem diviem kritērijiem – tiesisko vai faktisko apstākļu izmaiņas – tiesai tikai ļoti retos gadījumos būtu pieļaujams nepiemērot agrākas tiesas formulēto tiesnešu tiesību noteikumu – gadījumos, kad tiesa ir atradusi jaunu, labāku atziņu. Nemainīgos tiesiskajos un faktiskajos apstākļos tiesnešu tiesību grozīšana ietekmē tiesisko noteiktību, līdz ar to tiesai šādā gadījumā ir paaugstināts pamatošanas pienākums, detalizēti paskaidrojot ne tikai to, kāpēc jaunā atziņa labāk atbilst tiesību sistēmai, bet arī to, ka nepieciešamība pēc judikatūras maiņas ir lielāka nekā sabiedrības intereses saglabāt tiesisko drošību un paredzamību.

CIVILTIESĪBU SEKCIJA

Sekcijas vadītājs Zigmants Gencs un referenti Kalvis Torgāns, Gunārs Aigars un Valerijans Jonikāns

Ingmara Bergmane

Irēna Kucina

AIZGĀDĪBA – KOPĪGA, ATSEVIŠĶA UN IKDIENAS, SASKARSMES TIESĪBAS UN UZTURLĪDZEKĻI BĒRNAM

Dr.iur. Ingmara BERGMANE

Zvērināta advokāte, „Zvērinātas advokātes Ingmaras Bergmanes birojs”

Raksts tapis, pamatojoties uz 2012. gadā veikto pētījumu – tiesu prakses apkopojumu „Par tiesu praksi lietās, kas izriet no aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas), saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam”. Rakstā paustās atziņas un izdarītie secinājumi izriet no tiesu prakses analīzes laika periodā no 2007. gada līdz 2012. gada I pusgadam, pārsvērā analizējot Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas un Augstākās tiesas Senāta nolēmumus, grupējot jautājumus par attiecīgajām no bērna un vecāku tiesiskajām attiecībām izrietošām problēmām, noslēgumā izdarot atbilstošus secinājumus.

Augstākā tiesa jau 2007. gadā veica tiesu prakses apkopojumu, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, kurā tika sniegta atbilde uz tiesu uzdotajiem jautājumiem par uzturlīdzekļiem un no aizgādības un saskarsmes tiesībām izrietošajiem jautājumiem. Tādēļ attiecīgi šajā rakstā netiek analizēti jautājumi, uz kuriem atbildes līdzīgās lietās jau var atrast Civillietu tiesu palātas un Senāta nolēmumus par iepriekšējiem gadiem. Savukārt, no 2007. gada līdz 2012. gada I pusgadam ir papildinājies tiesu praksē pieņemto spriedumu skaits, ietverot jaunas atziņas un secinājumus, kas tiek analizēti šajā rakstā.

Civillikuma pirmās daļas „Ģimenes tiesības” otrā nodaļa „Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi” ietver to tiesisko attiecību regulējumu, kas izriet no vecāku un bēr-

nu savstarpējām attiecībām. Šis nodaļas trešā apakšnodaļa „Aizgādība” (Civillikuma 177.-189. pants) satur vecāku un bērna savstarpējo attiecību terminus, kur katrs no šiem terminiem satur to tiesību un pienākumu kopumu, ko katrā gadījumā īsteno vecāki un bērns.

Terminu skaidrojums tiek dots, atbilstoši Civillikuma normās ietvertajam jēgumam un tiesu prakses atziņām:

Aizgādība – vecāku tiesību un pienākumu kopums visplašākajā nozīmē, kas ietver sevī citus, šaurākas nozīmes jēdzienus – kopīga aizgādība, ikdienas aizgādība, atsevišķa aizgādība, aprūpe, uzraudzība, saskarsmes tiesība.

Kopīga aizgādība – bērna vecākiem dzīvojot kopā – pastāvot kopīgai saimniecībai un mājoklim, tiek realizēta bērna kopīga aizgādība.

Ja bērna vecāki dzīvo šķirti – vecāku kopīgā aizgādība neizbeidzas, bet tiek lietots termins „**ikdienas aizgādība**” attiecībā uz to vecāku, kurš ikdienā dzīvo kopā ar bērnu un nodrošina viņa ikdienas vajadzību apmierināšanu.

Uz vecāku savstarpējas vienošanās pamata vai uz tiesas sprieduma pamata var tikt nodibināta viena vecāka **atsevišķa aizgādība**. Tas nozīmē, ka attiecībā par bērna dzīvē būtiskiem jautājumiem ir tiesības lemt vienam vecākam, nejaudājot otra vecāka viedokli, piemēram, izglītība, veselības jautājumi, dzīvesvietas maiņa u.tml. Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšana nenozīmē, ka otra vecāka aizgādības tiesības izbeidzas.

Bērna aprūpe – nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu, viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšanu, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējumu novēršanu.

Saskarsmes tiesība – to tiesību kopums, kuras piemīt tam vecākam, kurš nerealizē bērna ikdienas aizgādību, un vecāku šķirtas dzīves gadījumā nedzīvo ikdienā kopā ar bērnu. Saskarsmes tiesību realizēšanas kārtību – laiku, vietu, ilgumu – nosaka vecāki, savstarpēji vienojoties, vai tiesa (izprasot bāriņtiesas atzinumu), ja vecāki nevar savstarpēji vienoties par viena vecāka saskarsmes tiesību īstenošanas kārtību.

Kā redzams no terminu skaidrojuma, katrs no tiem ir ar atšķirīgu saturu un ar atšķirīgām tā piemērošanas praksē īpatnībām. Šo terminu piemērošanu praksē un atsevišķām to īstenošanas niansēm iepazīstina šis raksts.

Pētījumā analizēta tiesu prakse lietās par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, par aizgādības tiesību atņemšanu, par saskarsmes tiesību noteikšanu vai atņemšanu, par bērna dzīvesvietas noteikšanu, par paternitātes noteikšanu un ar uzturīdzekļiem bērnam saistītiem jautājumiem.

Vecāku un bērna tiesības un pienākumu saturs Civillikumā ir noteikts aizgādības institūtā (Civillikuma 177.-205. pants), Civillikumā ir precīzi noteikts, kas un kā īsteno aizgādību. Saskaņā ar Civillikuma 177. pantu līdz pilngadības sasniegšanai (219. pants) bērns ir vecāku aizgādībā. Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle.

Pilns pētījums ir pieejams Augstākās tiesas mājaslapā. Tajā iespējams iegūt plašāku informāciju par šeit publicētajiem pētījuma secinājumiem un tiesu nolēmumiem, kuri pamato minētos secinājumus.

SECINĀJUMI, KAS IZDARĪTI NO PĒTĪJUMĀ ANALIZĒTAJĒM TIESU NOLĒMUMIEM UN TAJOS IZSKATĪTAJĒM PROBLĒMJAUTĀJUMIEM

ATSEVIŠKA AIZGĀDĪBA

1. Tiesību aktos noteiktais kritērijs, izšķirot strīdu par bērna ikdienas aizgādību, tajā skaitā tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu, ir bērna intereses, jo likumā nav noteiktas kaut kādas priekšrocības vienam vai otram vecākam. Līdz ar to tiesai ir jāpārbauda un jāizvērtē arī vecāku objektīvās iespējas nodrošināt nepieciešamos apstākļus bērna pilnvērtīgai attīstībai, vecāku subjektīvās iespējas (personiskās īpašības, viņu spēja audzināt bērnu, vecāku pienākuma izpratne, morālā stāja, veselības stāvoklis un citas iespējas) un bērna subjektīvā attieksme pret vecākiem (pieķeršanās tiem, vēlēšanās dzīvot kopā ar vienu vai otru vecāku un citi apstākļi).

2. Likums nenosaka prioritāti viena vai otra dzimuma vecākam attiecībā uz atsevišķas aizgādības noteikšanu pār bērnu, tikai izvērtējot bērna psiholoģisko un emocionālo saikni ar katru no vecākiem un katra vecāka spējas un vēlmi nodrošināt bērna interesēm atbilstošus apstākļus un audzināšanu, ir pieņemams spriedums par atsevišķas aizgādības tiesību piešķiršanu vienam no bērna vecākiem.

3. Nosakot viena vecāka atsevišķu aizgādību pār bērnu, ir jāvadās no bērna interešu viedokļa, nosakot, ar kuru no vecākiem bērnam ir ciešāka emocionālā saikne. Ja bērns pēc atsevišķas aizgādības noteikšanas tiek pārvietots uz pastāvīgu dzīvi citā valstī, ir jāizvērtē bērna spējas adaptēties dzīvei citā valstī, kā arī bērna un tā vecāka dzīves un darba apstākļi, kurš vēlas bērnu izvest no valsts uz pastāvīgu dzīvi kādā no ārvalstīm, izvērtējot visus apstākļus lietas izskatīšanas laikā, nevis pirms prasības celšanas, un to, kāda emocionālā un faktiskā saikne pastāv katram no vecākiem ar bērnu.

4. Ja viens no vecākiem pastāvīgi dzīvo ārvalstīs, tad tam vecākam, kurš nodrošina bērna ikdienas aizgādību, ir nosakāma atsevišķa aizgādība pār bērnu, otram no vecākiem saglabājot saskarsmes tiesības ar bērnu.

5. Fakts, ka bērns dzīvo pie viena no vecākiem, nerada pamatu atsevišķas aizgādības nodibināšanai. Izšķirot strīdu par atsevišķas aizgādības tiesību noteikšanu, tiesai ir jāizvērtē, vai apstākļi, uz kuriem pamatots šāds prasījums, atbilst bērna interesēm un tāpēc ir nepieciešama vecāku kopīgas aizgādības izbeigšana.

6. Saskaņā ar Civillikuma 178.¹ pantu jautājums par atsevišķas aizgādības noteikšanu jārisina civiltiesiskā kārtībā un minētais jautājums nav skatāms administratīvā procesa kārtībā. Ja šāds pieteikums ir iesniegts, tad tiesvedība lietā izbeidzama saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 282. panta 1.punktu.

IKDIENAS AIZGĀDĪBA

7. Ikdienas aizgādība un atsevišķa aizgādība ir dažādas nozīmes jēdzieni. Civillikuma 178.¹ panta pirmajā daļā ietvertās normas teksts, kas pietiekami skaidri atklāj tās saturu, dod pamatu atzinumam, ka ikdienas aizgādības īstenošanas gadījumā otra vecāka aizgādības tiesības neizbeidzas. Turpretī, ja bērns atrodas viena no vecākiem atsevišķā aizgādībā, viņam ir visas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi, bet otram vecākam ir saskarsmes tiesības (Civillikuma 178.¹ panta trešā daļa).

8. Tiesa ir tiesīga izlemt jautājumu par ikdienas aizgādības noteikšanu bērnam tikai tad, ja ir tikusi celta tāda prasība. Turpretim, ja lietā nav strīda par to, ka bērni dzīvo

kopā ar vienu no vecākiem un šis vecāks arī realizē bērnu ikdienas aizgādību, un neviena no pusēm lietas izskatīšanas pēc būtības laikā nav cēlusi par to iebildumus vai apstrīdējusi tā vecāka tiesības, kurš realizē ikdienas aizgādību, tad tiesai par šo jautājumu spriedumā nav tiesību lemt.

UZTURLĪDZEKĻU NOTEIKŠANAS PAMATPRINCIPI

9. Uzturlīdzekļu piedziņas prasībās, iekļaujot bērna vajadzībām nepieciešamo izdevumu aprēķinu, tas samērojams ar bērna reālām vajadzībām, iekļaujot tādus izdevumus, kas apstiprināmi ar pierādījumiem lietā un tieši un faktiski attiecināmi uz bērna uzturēšanu.

10. Vecākam ir pienākums maksāt uzturlīdzekļus, jo likumdevējs nav paredzējis vecāka atbrīvošanu no nepilngadīgā bērna uzturēšanas pienākuma gadījumā, ja viņš nav spējīgs to pildīt.

11. Civillikuma 179.panta pirmajā daļā noteiktais vecāku pienākums uzturēt bērnu ir absolūts, beznosacījuma vecāku pienākums, vienīgi uztura prasības un saņemšanas apmērs saistīts ar vecāku mantas stāvokli.

12. Galvenie principi, no kuriem jāvadās, nosakot uzturlīdzekļus ir: 1) vecāku mantiskais stāvoklis; 2) bērnam nepieciešamo izdevumu apmērs.

13. Izvērtējot vecāka mantisko stāvokli uzturlīdzekļu piedziņas lietās, ir būtiski konstatēt šīs personas mantisko stāvokli ne tikai uz lietas izskatīšanas brīdi, bet arī tā faktisko iespēju nopelnīt, jeb darbaspējas, kas ietver sevi konkrētās personas vecumu, izglītību, darba pieredzi, veselības stāvokli un citus personību raksturojošus faktus.

14. Kā pierādījums viena vecāka spējam maksāt uzturlīdzekļus bērnam pieprasītajā apjomā var būt ne tikai šī vecāka ikmēneša ienākumi, bet arī viņa bērna vajadzībām iztērētais finanšu līdzekļu apmērs, taču šādiem faktiem jābūt apstiprinātiem ar konkrētiem pierādījumiem lietā.

15. Nosakot piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru, ir ņemami vērā tās puses ienākumi, no kuras uzturlīdzekļi tiek prasīti, noskaidrojot, vai viņa gūtie ienākumi ir pietiekoši, lai nodrošinātu pieprasīto uzturlīdzekļu maksāšanu.

Kustamas vai nekustamas mantas piederība tai personai, no kuras uzturlīdzekļi tiek prasīti, raksturo konkrētās personas materiālās labklājības līmeni, taču šis apstāklis nevar tikt atzīts par vienīgu, uz kura pamata tiesa var lemt par uzturlīdzekļu piedziņu, papildus ņemot vērā tās ienākumus.

16. Jēdziens „bērna uzturēšana” saistīts ar Civillikuma 177.panta ceturtajā daļā paredzētajiem kritērijiem, kas ņemami vērā, nosakot uzturlīdzekļu apmēru.

17. Civilprocesa likuma 244.⁴ panta trešā daļa nosaka, ja viena no pusēm dzīvo tālu vai cita iemesla dēļ nevar ierasties pēc tiesas uzaicinājuma, tiesa var atzīt par pietiekamu lietas izskatīšanai šīs puses rakstveida paskaidrojumu vai tās pārstāvja piedalīšanos. Līdz ar to lietas izskatīšana, vienam no vecākiem nepiedaloties, iespējama tikai gadījumā, ja viņš kādu objektīvi pastāvošu iemeslu dēļ nevar ierasties uz tiesas sēdi. Par šādiem iemesliem bez likumā tieši norādītā (dzīvo tālu) atzīstami, piemēram, puses lietā ilgstoša prombūtne, slimība u.tml.. Savukārt, puses pārstāvja piedalīšanos tiesas sēdē var uzskatīt par pietiekamu lietas izskatīšanai tikai izņēmuma gadījumos.

18. Ja vienošanās par uzturlīdzekļu ikmēneša maksājumiem starp bērna vecākiem ir noslēgta notariāla akta formā un ja netiek celta atsevišķa prasība par šī notariālā akta spēkā esamību, vienošanās ir atzīstama par spēkā

esošu saistību, kura jāpilda, kas atbilst Civillikuma 1587.pantam. Šādam labprātīgi parakstītam vienošanās aktam kā civiltiesiskam darījumam ir tiesiska nozīme, jo tas rada noteiktas juridiskas sekas, proti, pienākumu abām pusēm respektēt un pildīt tiesiski noslēgta līguma noteikumus.

19. Civillikuma 179.pantā norādītais par vecāku mantas stāvokli nav uzskatāms par likumā dotu atļauju atkāpties no līguma Civillikuma 1587.panta izpratnē, jo Civillikuma 179.pants vispār nerunā par kādām līgumiskām attiecībām. Tā kā uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumu regulē likums, tad pušu vienošanās rada uz likuma pamatotu saistību (Civillikuma 177.un 179.pants.)

20. Pušu noslēgts izlīgums lietā, kas atbilst Civilprocesa likuma 226., 227.panta prasībām un bērna interesēm, ir apstiprināms, un saskaņā ar Civilprocesa likuma 223.panta 5.punktu attiecīgajā daļā, par kuru noslēgts izlīgums, tiesvedība ir izbeidzama.

21. Civilprocesa likuma 238.pants dod tiesības vienai no pusēm laulības šķiršanas lietā prasīt pagaidu noregulējumu atsevišķos gadījumos (piemēram, uzturlīdzekļu bērnam piedziņas jautājumā). Ar pagaidu lēmuma pieņemšanu strīds pēc būtības netiek izšķirts. Pagaidu lēmums ir spēkā, kamēr lietā netiek pieņemts galīgais nolēmums vai arī cits pagaidu noregulējuma lēmums. Jautājums par pārmaksātajiem uzturlīdzekļiem risināms sprieduma izpildes stadijā, veicot attiecīgu pārrēķinu par faktiski piedzītajiem un jau samaksātajiem uzturlīdzekļiem.

BĒRNA DZĪVESVIETAS NOTEIKŠANA UN SAKARSMES TIESĪBAS

22. ANO Ģenerālās asamblejas pasludinātās Bērnu tiesību deklarācijas 6.princips, kas nosaka, ka mazgadīgs bērns nav atšķirams no savas mātes, izņemot gadījumus, kad uz to spiež sevišķi apstākļi, nav imperatīvs un paredz izņēmumus, kā arī dod bērna mātei priekšrocības tiesības tikai tajā gadījumā, ja vecāku objektīvās iespējas nodrošināt nepieciešamos apstākļus bērna pilnvērtīgai attīstībai, vecāku subjektīvās iespējas un bērna subjektīvā attieksme pret vecākiem ir līdzīga vai pilnīgi vienāda.

23. Spriedumā, kas uzliek pienākumu izpildīt noteiktas darbības, tiesa nosaka, konkrēti kam, kādas darbības un kādā termiņā jāizpilda. Spriedums neatbilst iepriekšminētajiem kritērijiem, ja spriedumā ir noteikta saskarsmes tiesības realizācijas kārtība, bet tajā pat laikā sprieduma izpilde nebūtu iespējama, jo saskarsmes tiesības īstenošana ir atkarīga no vairākiem kritērijiem, turklāt nav zināms, kas varētu būt tā institūcija vai persona, kura noteiks, vai attiecīgie nosacījumi vai kritēriji ir iestājušies.

24. Civilprocesa likums nepieļauj apelācijas instances tiesas tiesības pievienoties pirmās instances tiesas argumentācijai konkrētajā civillietā. Apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļai jāatbilst Civilprocesa likuma normām.

APRŪPES TIESĪBAS

25. Saskaņā ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktu (kas ir identisks Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punktam) bērna aprūpes tiesības vecākam tiek atņemtas, ja bāriņtiesa atzīst, ka vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību. Ar savām tiesībām Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktā saprotamas jebkuras tiesības, kas pieder vecākam. Tās ir aizgādības tiesības, tostarp arī aprūpes tiesības, un saskarsmes tiesība.

26. No Civillikuma normām, kas regulē vecāku un bērnu personiskās attiecības, izriet, ka jēdziens *aizgādība* aptver visu vecāku un bērnu attiecību spektru un tajā ietilpst visplašākais vecāku tiesību un pienākumu apjoms. Aizgādība ietver:

1) tiesības un pienākumu rūpēties par bērnu un viņa mantu (citastarp rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu (Civillikuma 177.panta trešā daļa));

2) tiesības un pienākumu pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Aprūpes tiesības nozīmē vecāka tiesības un pienākumu bērnu uzturēt: t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam) (Civillikuma 177.panta ceturtnā daļa).

27. Aizgādības tiesības ir plašāks institūts un kā vienu no elementiem ietver sevī arī aprūpes tiesības. Vecāku tiesību un pienākumu kopumā ietilpst aizgādības tiesības, tostarp arī aprūpes tiesības kā aizgādības tiesību sastāvdaļa un saskarsmes tiesība.

28. Civillikuma 203.pants nosaka tiesiskos pamatus bāriņtiesai lemt par aprūpes tiesību atņemšanu, tomēr tas nav pamats, lai saistītu normā ietvertos vārdus *savas tiesības* tikai ar aprūpes tiesībām. Vārdi *savas tiesības* ir tulkojami plašāk, jo likumdevējs normas tekstā nav norādījis, ka aprūpes tiesības ir atņemamas, ja vecāks ļaunprātīgi izmanto tieši savas aprūpes tiesības. Ar *savām tiesībām* Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktā saprotamas jebkuras tiesības, kas pieder vecākam – aizgādības tiesības, tostarp arī aprūpes tiesības un saskarsmes tiesība.

29. Bērna uzraudzība arī ir viens no aizgādības tiesību elementiem, tomēr, pamatojoties uz minēto tiesību normu, bāriņtiesai nav šķēršļa vērtēt jautājumu par aprūpes tiesību atņemšanu gadījumā, ja konstatēts, ka vecāks nenodrošina bērna uzraudzību.

30. Aizgādības tiesību atņemšanas priekšnosacījumus nosaka Civillikuma 200.pants, un bāriņtiesai nav tiesību lemt par aizgādības tiesību atņemšanu, ko kā galējo līdzekli attiecībā uz vienu vai abiem vecākiem ir tiesīga piemērot tikai tiesa. Savukārt bāriņtiesas kompetencē ir saudzīgākā vecāku tiesību ierobežojošā mehānisma piemērošana gadījumā, kas ir aprūpes tiesību atņemšana, ja ir konstatēts ļaunprātīgums vecāka rīcībā.

31. Lemjot par aprūpes tiesību atjaunošanu, bāriņtiesai, vispusīgi noskaidrojot esošo situāciju, ir jākonstatē, vai tie apstākļi, kas bija par pamatu vecāku aprūpes tiesību atņemšanai, ir zuduši vai joprojām pastāv. Ja minētie apstākļi ir zuduši, tad aprūpes tiesības ir atjaunojamas, bet, ja nav zuduši,

lūgums par aprūpes tiesību atjaunošanu ir noraidāms. Lai to noskaidrotu, iestādei un tiesai, kas pārbauda iestādes lēmuma tiesiskumu, ir arī jākonstatē, tieši kuri apstākļi ir bijuši atzīti par faktisku šķērslī vecāku aprūpei. Turklāt, ja aprūpes tiesību atņemšana pamatota ar vairākiem faktiskiem šķēršļiem, tad, ja konstatē, ka saglabājies kaut viens no minētajiem šķēršļiem, aprūpes tiesības nav atjaunojamas.

32. Gadījumos, kad bērna aprūpes tiesības vecākiem ir bijušas atņemtas ilgāk par gadu, Civillikuma 203.panta trešā daļa piemērojama, izvērtējot ne tikai Civillikuma 203.panta pirmajā daļā uzskaitīto šķēršļu formālu atkrišanu, bet izvērtējot arī bērna un citu procesa dalībnieku savstarpējās piesaistes stiprumu, bērna vecumu, kurā viņš nodots citas personas aprūpē, aprūpes tiesību atņemšanas ilgumu, kā arī citus apstākļus, kas nodrošinātu bērna tiesību un interešu primāru ievērošanu.

33. Tiesas lietā konstatētie apstākļi par viena vecāka rīcību pēc būtības var atbilst pieteicēja norādītajiem apstākļiem, taču tajā pat laikā tiesas vērtējums var atšķirties no pieteicēja viedokļa, tas ir, tiesa var konkrētos apstākļus atzīt par nepietiekamiem, lai konkrētajam vecākam atņemtu aprūpes tiesības uz bērnu.

34. Aprūpes tiesību atņemšana uzskatāma par galējo līdzekli, jo bērnam ir svarīgi saņemt aprūpi no abiem vecākiem, tādēļ aprūpes tiesību atņemšana vecākam automātiski atņem arī bērnam tiesības saņemt aprūpi jebkādā formā un apjomā no attiecīgā vecāka.

BĒRNA TIESĪBAS UZ PRIVĀTO DZĪVI UN DATU AIZSARDZĪBU

35. Bērna privātā dzīve jārespektē ikvienam, pat ja tas ir bērna likumiskais pārstāvis. Kaut arī bērnam savu tiesību īstenošanai ir nepieciešams likumiskais pārstāvis, tas nenozīmē, ka bērna pārstāvim ir absolūtas tiesības, jo dažkārt datu aizsardzības tiesības var būt pārākas par vecāka vai cita likumiskā pārstāvja vēlmēm. Tiesības uz datu aizsardzību vispirms piemīt pašam bērnam, nevis likumiskajam pārstāvim, kas šīs tiesības īsteno.

36. Informācija, ko bērns ir uzticējis citām personām un kas attiecas uz viņa privāto dzīvi, var tikt nodota vienam vai abiem vecākiem, ja tas nepieciešams viņu kā likumisko pārstāvju pienākumu pildīšanai un bērna interešu aizstāvēšanai, taču, lemjot par šādas informācijas izpaušanu, ir jāizvērtē bērna viedoklis, ņemot vērā viņa brieduma pakāpi, kā arī viņa tiesības uz privāto dzīvi.

Apkopojuma mērķis bija atspoguļot, kā pastāvošajā tiesu praksē tiek risināta vecāku un bērnu personisko attiecību problemātika, izšķirot strīdus par bērna aizgādību (kopīga, atsevišķa vai ikdienas), saskarsmes tiesībām un ar uzturliedzkiem bērnam saistītiem jautājumiem.

PĀRROBEŽU ĢIMENES TIESĪBU AKTUALITĀTES

Dr.iur. Irēna KUCINA

Tieslietu ministrijas Eiropas Savienības tiesas departamenta direktore

Pārrobežu ģimenes tiesību aktualitātes ietekmē divi faktori: Eiropas Savienības ģimenes tiesību jautājumu attīstība un Latvijas likumdevēja aktivitātes Eiropas Savienības regulējuma ieviešanā nacionālajā regulējumā.

Attiecībā uz Eiropas Savienības ģimenes tiesību jautājumu attīstību jāatzīmē, ka ģimenes tiesību jautājumi Eiropas Savienībā attīstījās samērā lēni, jo Eiropas Savienības interešu loks pārsvarā centrējās uz ekonomisko jautājumu risināšanu, veicinot pakalpojumu un kapitāla brīvu kustību. Taču mūsdienās Eiropas Savienībā lielu lomu ieņem arī personu brīva kustība. Lai veicinātu personu brīvu pārvietošanos, Eiropas Savienības ietvaros notiek vairāku tiesību jautājumu harmonizācija. Eiropas Savienībā ģimenes tiesību jautājumu straujā attīstība patiesi ir iespaidīga, jo pēdējo 10 gadu laikā ir pieņemti vairāki būtiski instrumenti laulības lietās, vecāku atbildības lietās un uzturēšanas saistību lietās.¹

Regulas, kas regulē pārrobežu ģimenes tiesību jautājumus, proti, jurisdikciju, piemērojamo likumu, spriedumu atzišanu un izpildi, ir tieši piemērojams civilprocesuālo normu kopums. Tikai tieši regulās noteiktos gadījumos pastāv iespēja dalībvalstīm piemērot savas valsts nacionālās procesuālās normas kādā jautājumā² vai arī regulas atstāj kādu jautājumu neregulētu, attiecīgi pieļaujot dalībvalsts nacionālo procesuālo normu piemērošanu.³ Tas nozīmē, ka regulas vietām pilnībā var aizstāt Civilprocesa likuma noteikumus un arī vietām pieļauj Civilprocesa likuma noteikumu piemērošanu līdzās regulas noteikumu piemērošanai.

Līdz ar to piemērotajam jāspēj orientēties Eiropas Savienības regulējumā un jāizprot tā mijiedarbība ar nacionālo regulējumu. Turpmāk autore pievērsīsies tiem jautājumiem, kas būtiski ietekmējuši Latvijas nacionālā regulējuma pilnveidošanu Eiropas Savienības pārrobežu ģimenes tiesību attīstības rezultātā.

PĀRROBEŽU LAULĪBAS ŠĶIRŠANAS UN VECĀKU ATBILDĪBAS LIETAS

Kopš 2005. gada 1. marta Latvijā ir spēkā 2003. gada 27. novembra Padomes Regula Nr.2201/2003 (EK) par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi laulības lietās un lie-

¹ Tika pieņemta 1998.gada 28.maija Konvencija par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi laulības lietās, to ES dalībvalstu valodās, kas bija dalībvalstis līdz 2004.gada 1.maijam, publicēta ES OV 1998.gada 16.jūlijā C 221., 1-17.lpp.; Padomes 2000.gada 29.maija Regula Nr.1347/2000 (EK) par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi laulības lietās un lietās par abu laulāto vecāku atbildību par bērniem, publicēta ES OV 2004.gada 19.novembrī L 24., 1-79.lpp.; Briseles IIbis Regula; Padomes 2008.gada 18.decembra Regula Nr.4/2009 (EK) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzišanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās, publicēta ES OV 2009.gada 10.janvārī L 7, 1.-79.lpp.

² Piemēram, Briseles IIbis Regulas 47.panta 1.punkts paredz, ka ārvalsts nolēmuma izpildes regulējumā nosaka izpildes dalībvalsts tiesību akti

³ Piemēram, Briseles IIbis Regulas III nodaļa neparedz, cik ilgā laikā dalībvalsts tiesai ir jāpieņem lēmums par pieteikumu par ārvalsts nolēmuma atzišanu vai izpildāmības pasludināšanu. Briseles IIbis Regulas 31.pantā ir paredzēts, ka tiesa pieņem lēmumu nekavējoties, taču neparedzot tieši kādā termiņā. Līdz ar to termiņus, cik ilgā laikā dalībvalsts tiesai ir jāpieņem lēmums par pieteikumu par ārvalsts nolēmuma atzišanu vai izpildāmības pasludināšanu, noteic katras dalībvalsts nacionālais procesuālais regulējums

tās par vecāku atbildību un par Regulas Nr.1347/2000 (EK) atcelšanu⁴, kas pazīstama ar nosaukumu „Briseles IIbis Regula”. Briseles IIbis Regula ir viens no būtiskākajiem tiesiskās sadarbības instrumentiem pārrobežu ģimenes tiesību jomā. Briseles IIbis Regula attiecas uz trim būtiskiem pārrobežu ģimenes tiesību jautājumiem: laulības lietām – pārrobežu laulības šķiršanas, laulāto atšķiršanas vai laulības neesamības lietām; lietām par vecāku atbildību – pārrobežu aizgādības/aizbildnības un saskarsmes lietām; bērnu pārrobežu prettiesisku aizvešanu vai aizturēšanu.

Šķiet, ka 2013. gadā nevajadzētu rasties jautājumam par Briseles IIbis Regulas ieviešanu nacionālajā tiesību sistēmā, lai pilnveidotu tās piemērošanas izpratni Latvijā. Bet jāatzīmē, ka joprojām atsevišķi minētās regulas piemērošanas aspekti būtu uzsverami.

1) Pastāvīgās dzīvesvietas izpratne kā jurisdikcijas pamats pārrobežu laulības šķiršanas un vecāku atbildības lietās

1.1. Pastāvīgās dzīvesvietas izpratne pārrobežu laulības šķiršanas lietās

Briseles IIbis Regulas laulības šķiršanas jurisdikcijas normas lielākoties ir balstītas uz *personas pastāvīgās dzīvesvietas*⁵ kritēriju. Briseles IIbis Regula nedod nekādas norādes, kā dalībvalsts tiesām konstatēt personas pastāvīgo dzīvesvietu. Arī Latvijas nacionālajā regulējumā netiek definēts jēdziens *personas pastāvīgā dzīvesvieta*. Piemēram, Civillikuma Ievada 7. pants paredz personas dzīves vietas (domicila) noteikšanas kritērijus,⁶ kaut gan atsevišķi jēdziens *personas pastāvīgā dzīvesvieta* netiek definēts. Nevar ignorēt, ka atbilstoši Civillikuma Ievadam domicils ir vieta, kur persona pastāvīgi dzīvo. Tātad pastāvīgās dzīvesvietas kritērijs var būt viens no domicila konstatēšanas kritērijiem. Tāpēc Latvijas gadījumā Civillikuma Ievada 7. pants varētu būt viens no risinājumiem, kā noteikt personas pastāvīgo dzīvesvietu. Taču ne vienmēr domicils var būt vieta, kur persona pastāvīgi dzīvo. Piemēram, situācija, kad personai nav nodoms Latvijā pastāvīgi dzīvot vai darboties, kaut arī Latvijā tā jau būs pavadījusi ilgus gadus pēc atbraukšanas no citas valsts. Tāpēc šajā situācijā personai domicils saskaņā ar Civillikuma Ievadā paredzēto Latvijā neveidojas, bet ar to nav izslēgts, ka personai Latvijā ir izveidojusies pastāvīgā dzīvesvieta. Visticamāk būtu jāuzskata, ka jēdziens *personas pastāvīgā dzīvesvieta* ir nošķirts no Civillikuma Ievadā definētā personas domicila jēdziena. Šādā gadījumā personas pastāvīgā dzīvesvieta būtu jākonstatē atbilstoši lietas faktiskajiem apstākļiem katrā konkrētajā gadījumā. Iespējams, kādam šķiet, ka personas pastāvīgo dzīvesvietu var noteikt pēc Dzīvesvietas deklarēšanas likuma, jo šā likuma 3. pantā tiek dots jēdziena *dzīvesvieta* skaidrojums.⁷ Autoresprāt, Dzīvesvietas deklarēšanas likums nedod atbildi uz

⁴ Publicēta OV 2004.gada 19.novembrī L 24., 1.-79.lpp.

⁵ Briseles IIbis Regulas 3.pants

⁶ Civillikuma Ievada 7.pants noteic, ka dzīves vieta (domicils) ir tā vieta, kur persona ir labprātīgi apmetusies ar tiešu vai klusejot izteiktu nodomu tur pastāvīgi dzīvot vai darboties.

⁷ Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 1.pants noteic, ka likuma mērķis ir panākt, lai ikvienu persona būtu sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Dzīvesvietas deklarēšanas likums, pieņemts 2002.gada 20.jūnijā, ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 2009.gada 11.jūnijam, publicēts LV 2002.gada 10.jūlijā Nr.104(2679)

to, kurā valsti personai ir pastāvīgā dzīvesvieta, ja situācija ir ar pārrobežu raksturu. Piemēram, ja persona ir deklarējusi savu dzīvesvietu Latvijā, taču jau ilgus gadus dzīvo un strādā Īrijā. Tāpēc Dzīvesvietas deklarēšanas likums nebūtu piemērojams personas pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanā.

1.2. Pastāvīgās dzīvesvietas izpratne pārrobežu vecāku atbildības lietās

Jēdziens *bērna pastāvīgā dzīvesvieta* Briseles IIbis Regula arī netiek definēts un nav arī paredzēta neviena tiesa norāde uz dalībvalstu tiesībām šā jēdziena konstatēšanai. Gan Hāgas Starptautisko privāttiesību konference, kurā tiek izstrādātas starptautiskās konvencijas starptautisko privāttiesību jomā, gan arī Eiropas likumdevējs turpina atteikties no bērna pastāvīgās dzīvesvietas definīcijas iekļaušanas to izstrādātajos tiesību aktos. Piemēram, *Hāgas 1996.gada 19.oktobra konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzību* izstrādes procesā bērna pastāvīgās dzīvesvietas definīcija netika ieviesta, kaut gan vairākas līgumslēdzējas puses uzsvera definīcijas nepieciešamību šajā konvencijā.⁸

Arī Latvijas nacionālajā regulējumā nav doti bērna pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanas kritēriji. Atbilde uz to, kādi ir bērna pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanas kritēriji Briseles IIbis Regulas piemērošanas nolūkos, būtu meklējama Eiropas Savienības Tiesas atziņās. Ar Eiropas Savienības Tiesas 2009. gada 2. aprīļa spriedumu lietā C-523/07 A ir izvirzīti vairāki kritēriji bērna pastāvīgās dzīvesvietas konstatēšanā Briseles IIbis regulas piemērošanas nolūkos vecāku atbildības lietās⁹. Savukārt Eiropas Savienības Tiesa ar 2010. gada 8. oktobra spriedumu lietā C-497/10 PPU¹⁰ ir izvirzījusi kritērijus zīdaiņa pastāvīgās dzīvesvietas konstatēšanā. Jāatzīmē, ka Latvijas tiesu praksē tiesas šos Eiropas Savienības Tiesas izvirzītos kritērijus bērna pastāvīgās dzīvesvietas konstatēšanā izvērtē un analizē ļoti detalizēti.

2) Tiesas rīcība gadījumos, kad ir pieņemts lēmums par prasības pieteikuma pieņemšanu un lietas ierosināšanu, bet lietas iztiesāšanas gaitā tiesa konstatē, ka tai nav jurisdikcija skatīt šo lietu

Piemērotāju vidū nereti bija izskanējis jautājums par to, kā rīkoties gadījumos, kad jau ir pieņemts lēmums par prasības pieteikuma pieņemšanu un lietas ierosināšanu, bet, piemēram, atbildētājs rakstveida paskaidrojumos pamatoti norāda uz to, ka viņa pastāvīgā dzīvesvieta ir citā valstī, nevis Latvijā, kā to ir apgalvojis prasītājs, ceļot prasību par laulības šķiršanu pēc atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas. Briseles IIbis Regulas 17. pants noteic, ja kādas dalībvalsts tiesā ir iesniegta prasība, kura saskaņā ar šo regulu nav tai piekritīga, bet kura saskaņā ar šo regulu ir piekritīga citas dalībvalsts tiesai, tā pēc savas iniciatīvas paziņo, ka tai nav piekritības. Taču Latvijas tiesnesim Briseles IIbis Regulas 17. pants izrādījās nepilnīgs civilprocesuālais rīks, lai atrisinātu radušos situāciju, jo viens vienīgais tiesas paziņojums par piekritības neesamību pusēm nerada turpmākās sekas. Tāpēc pastāvēja neskaidrības, vai paralēli Briseles IIbis Regulas 17. pantam būtu piemērojamas Civilprocesa likuma normas par prasības atstāšanu bez izskatīšanas vai tiesvedības izbeigšanu,

⁸ Lagarde P., Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention, 40.punkts, pieejams Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences interneta mājaslapā: <http://hcch.e-vision.nl/upload/exp134.pdf>

⁹ Jēdziens "vecāku atbildība" ir definēts Briseles IIbis regulas 1.panta 7.punktā.

¹⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2010.gada 8.oktobra spriedums lietā C-497/10 PPU, ECR, p. I-14309.

jo no pieņemtā lēmuma veida rodas vai nerodas turpmākās sekas attiecībā uz pusēm. Pateicoties piemērotāju izvirzītajām neskaidrībām, ir pieņemti grozījumi Civilprocesa likuma 219. pantā, kas noteic tiesas pienākumu atstāt prasību bez izskatīšanas, ja saskaņā ar Latvijas Republikai saistošiem starptautiskiem līgumiem un Eiropas Savienības tiesību normām lieta nav piekritīga Latvijas tiesai. Tas nozīmē, ka līdz ar Briseles IIbis Regulas 17. pantu paralēli ir piemērojams Civilprocesa likuma 219. panta pirmās daļas 5. punksts.

3) Tiesas rīcība gadījumos, kad Latvijai kā valstij piekrit skatīt pārrobežu ģimenes lietu, bet nacionālajā Civilprocesa likumā nav paredzētas atbilstošas jurisdikcijas normas

Briseles IIbis Regulā ir paredzētas starptautiskās jeb pārrobežu jurisdikcijas normas laulības lietās, proti, atbilstoši šīm normām tiek noteikta dalībvalsts, kuras tiesa skata attiecīgo lietu, piemēram, vai tā būs Latvijas, Spānijas vai Francijas tiesa. Savukārt teritoriālās jurisdikcijas normas noteiks jau attiecīgās dalībvalsts nacionālais regulējums. Praksē tas izskatītos šādi: tajos gadījumos, kad persona ar pastāvīgu dzīvesvietu Latvijā vēlas šķirt laulību Latvijā ar personu, kas dzīvo citā dalībvalstī vai kurai ir citas dalībvalsts pilsonība, nav automātiski piemērojami Civilprocesa likuma 234. pantā paredzētie lietu piekritības noteikumi, kas ļauj personām ar dzīvesvietu Latvijā prasīt laulības šķiršanu Latvijā pret personu, kuras dzīvesvieta ir ārvalstī. *Pirmkārt*, šajos gadījumos ir piemērojama Briseles IIbis Regula, ja atbildētājs ir citas dalībvalsts pilsonis vai tā pastāvīgā dzīvesvieta ir kādā no dalībvalstīm. *Otrkārt*, tajos gadījumos, kad prasība tiek celta pēc prasītāja pastāvīgās dzīvesvietas, atbilstoši regulai ir nepieciešams konstatēt, ka prasītājs ir dzīvojis Latvijā vismaz gadu pirms pieteikuma iesniegšanas, vai gadījumos, kad prasītājs ir arī Latvijas pilsonis, ir nepieciešams konstatēt, ka prasītājs Latvijā ir dzīvojis vismaz sešus mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas.

Būtiski norādīt, ka Latvijā Civilprocesa likums neparedz iespēju šķirt laulību uz abu laulāto pilsonības pamata, ja šādām personām nav pastāvīgās dzīvesvietas Latvijā. Atbilstoši Briseles IIbis Regulas noteikumiem šādas tiesības pastāv. Līdz ar to piemērotājiem bija radies jautājums, kura no Latvijas tiesām ir kompetenta izskatīt prasību laulības šķiršanas lietās, kas atbilstoši pārrobežu jurisdikcijas normai tiek celta Latvijā, balstoties uz to, ka abiem laulātajiem ir Latvijas pilsonība. Atbildi uz šo jautājumu sniedz Civilprocesa likuma 31.¹ pants, kas noteic, ja saskaņā ar Latvijas Republikai saistošiem starptautiskiem līgumiem un Eiropas Savienības tiesību normām lieta ir piekritīga Latvijas tiesai, bet šā likuma piekritības noteikumi neparedz, kurā tiesā prasība ceļama, prasītājs var celt prasību jebkurā Latvijas tiesā pēc savas izvēles, ievērojot Civilprocesa likuma 23., 24. un 25. panta noteikumus.

4) Bērnu pārrobežu prettiesiskas aizvešanas vai aizturēšanas regulējuma pilnveidošana Civilprocesa likumā

Civilprocesa likums saistībā ar bērnu pārrobežu prettiesiskas aizvešanas vai aizturēšanas aspektiem jau ir ticis grozīts vairākkārt. Pēdējās būtiskākās izmaiņas Civilprocesa likumā ir saistītas ar Briseles IIbis Regulas 11. panta 3. punkta pielāgošanu un nolēmumu par bērna nogādāšanu atpakaļ uz viņa pastāvīgās dzīvesvietas valsti izpildes regulējuma izstrādi. Būtiskās izmaiņas ir saistītas ar lēmuma pieņemšanas termiņiem gan Civilprocesa likuma 77.¹ nodaļas, gan Civilprocesa likuma 77.¹ nodaļas piemērošanā. Kā rezultātā pirmajām instancēm

attiecīgo nodaļu piemērošanā lēmumi ir jāpieņem 15 dienu laikā pēc lietas ierosināšanas. Savukārt apgabaltiesām blakus sūdzības jāizskata 15 dienu laikā pēc apelācijas tiesvedības ierosināšanas. Nav arī jāaizmirst, ka tiesnesis izlemj jautājumu par pieteikuma, kas iesniegts Civilprocesa likuma 77.¹ nodaļas, gan Civilprocesa likuma 77.¹ nodaļas ietvaros, pieņemšanu un civillietas ierosināšanu ne vēlāk kā nākamajā dienā (CPL 131. pirmā daļa), kas ir izņēmums no vispārējās kārtības. Būtiska grozījumu īpatnība ir saistīta ar Civilprocesa likuma 77.² nodaļas 644.¹⁹ pantu. Lietas izskatīšanas gaitā tiesai jānoskaidro lietas dalībnieku viedokli par iespējamā lēmuma par bērna atgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, labprātīgas izpildes pasākumiem (CPL 644.¹⁹ astotā daļa). Lietas dalībnieku viedoklis palīdzēs tiesai lēmumā par bērna atgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, norādīt termiņu lēmuma labprātīgai izpildei un, ja iespējams, lēmuma labprātīgas izpildes kārtību (CPL 644.¹⁹ devītā daļa). Lēmumā termiņš labprātīgai izpildei tiesai ir jānosaka ne garāks par 30 dienām no lēmuma stāšanās spēkā dienas. Vienlaikus tiesai lēmumā atbildētājs ir jābrīdina, ja lēmums netiek izpildīts labprātīgi, tiks piemērots naudas sods un tiks veikta piespiedu izpilde saskaņā ar šajā likumā paredzēto regulējumu, kā arī var tikt izlemts jautājums par kriminālprocesa uzsākšanu.

PĀRROBEŽU UZTURLĪDZEKĻU LIETAS

No 2011. gada 18. jūnija pārrobežu jautājumus par uzturēšanas saistībām regulē Padomes 2008. gada 18. decembra Regula Nr.4/2009 (EK) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās¹¹ (turpmāk – Regula Nr.4/2009). Likumdevējs ir pieņēmis vairākus grozījumus Civilprocesa likumā, lai nodrošinātu efektīvāku Regulas Nr.4/2009 piemērošanu Latvijā, piemēram, par centrālās iestādes – Uzturlīdzekļu garantiju fonda – administrācijas lomu pārrobežu uzturlīdzekļu piedziņā¹², par Eiropas līmeņa izpildu dokumentiem¹³, par sprieduma pārskatīšanas iespējamām pārrobežu uzturlīdzekļu lietās¹⁴. Atsevišķos gadījumos Regulas Nr.4/2009 normu piemērošanas mijiedarbība ar citām regulām paliek neskaidra un grozījumi Civilprocesa likumā situāciju neatrisinās, jo Eiropas likumdevējs pats nav atrisinājis atsevišķus mijiedarbības aspektus starp regulām. Kā piemēru var minēt Regulas Nr.4/2009 mijiedarbību ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Regulu (EK) Nr.1393/2007 par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1348/2000,¹⁵ un Padomes 2001. gada 28. maija Regulu (EK) Nr.1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās¹⁶. Regula Nr.4/2009 neliedz abu minēto regulu piemērošanu. Tāpēc

¹¹ Publicēta ES OV 2009.gada 10.janvārī L 7, 1.-79.lpp. Šo regulu piemēro no 2011. gada 18.jūnija, ja vien Kopienā šajā laikā piemēros Hāgas 2007.gada Protokolu par uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem. Ja no 2011.gada 18.jūnija tas tā nav, regulu piemēro, sākot no dienas, kad Kopienā piemēro šo protokolu (Regulas 76.pants)

¹² 638.panta 2.1 daļa; 128.panta ceturtdaļa

¹³ 77.nodaļa

¹⁴ 60.1 nodaļa

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Regula (EK) Nr. 1393/2007 par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana), un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1348/2000. Publicēta 10/12/2007 Oficiālajā Vēstnesī L 324, 0079. – 0120. lpp.

¹⁶ Padomes 2001. gada 28. maija Regula (EK) Nr. 1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās. Publicēta 27/06/2001 Oficiālajā Vēstnesī L 174 , 0001. – 0024.lpp.

praktiķiem jau bijuši jautājumi par to, kuru no regulām piemērot dokumentu izsniegšanā un pierādījumu iegūšanā. Viennozīmīgi Regulas Nr.4/2009 sadarbības veids dokumentu pārsūtīšanā un pierādījumu iegūšanā caur centrālajām iestādēm var izrādīties lētāks, efektīvāks un ātrāks mehānisms. Taču katra situācija būtu izvērtējama individuāli, piemēram, vai pieteikums par pārrobežu uzturlīdzekļu piedziņu ir iesniegts, izmantojot vai neizmantojot centrālo iestādi.

Vairāk par Regulas Nr.4/2009 praktiskās piemērošanas jautājumiem var iepazīties Tieslietu ministrijas pētījumā – brošūrā „Jurisdikcija, piemērojamais likums, nolēmumu atzīšana un izpilde un sadarbība uzturēšanas saistību lietās”¹⁷.

PĀRROBEŽU LAULĪBAS ŠĶIRŠANAS LIETĀS PIEMĒROJAMĀS LIETĀS

Kopš 2012. gada 21. jūnija pārrobežu šķiršanas lietās ir piemērojama arī Padomes 2010. gada 20. decembra Regula Nr.1259/2010 (ES), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai¹⁸. Jāatzīmē, ka šobrīd likumdevējs nav paredzējis grozījumus Civilprocesa likumā saistībā ar minētās regulas adaptāciju Civilprocesa likumā. Tas ir izskaidrojams ar to, ka jau šobrīd Eiropas Savienībā ir spēkā vairākas regulas, kuras noteic piemērojamā likuma jautājumus līgumsaistībām un ārpuslīgumiskām saistībām (Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija Regula (EK) Nr.593/2008 par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I)¹⁹, un Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. jūlija Regulas (EK) Nr.864/2007 par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (Roma II)²⁰, taču arī šajos jautājumos nacionālajā regulējumā isti nav atrodamas atsaucis uz attiecīgajām regulām. Tas ir izskaidrojams ar to, ka koliziju normas, kas paredzētas šajās regulās, ir tieši piemērojamas un minētās regulas neparedz iespēju dalībvalstīm piemērot savas valsts koliziju normas, izņemot jautājumus, kas ir izslēgti no regulu darbības jomas. Iespējams, nacionālajā regulējumā būtu vērtīgi precizēt, kādos gadījumos kādas regulas ir piemērojamas Civillikuma Ievada normu vietā.

PĀRROBEŽU LAULĀTO MANTISKĀS ATTIECĪBAS

Ģimenes tiesību jautājumu joma Eiropas Savienībā vēl nav izsmelta, par ko liecina vairākas jaunas iniciatīvas.

Šobrīd Eiropas Savienības ietvaros noris aktīvs darbs pie priekšlikuma Padomes Regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi laulāto mantisko attiecību lietās²¹ un priekšlikuma Padomes Regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi lietās par reģistrētu partnerattiecību mantiskajām sekām²². Līdz ar to nākotnē arī laulāto mantisko attiecību jomā Latvijas piemērotājam būs nepieciešams vadīties pēc Eiropas Savienības regulējuma starptautisko privāttiesību jomā.

¹⁷ <http://www.tm.gov.lv/lv/projektudep/brosura.pdf>

¹⁸ Publicēta OV 2010.gada 29.decembrī L 343, 10. - 16.lpp.

¹⁹ Publicēta OV 2008.gada 4.jūlijā L 177, 6.-16.lpp.

²⁰ Publicēta OV 2007.gada 31.jūlijā L 199, 40.-49.lpp.

²¹ COM(2011) 126 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0126:LV:HTML>

²² COM(2011) 127 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0127:LV:HTML>

DARBA LIKUMĀ IETVERTO ĢENERĀLKLAUZULU AIZPILDĪŠANA

Valerijans JONIKĀNS

Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senators

Pieteiktais jautājums varētu tikt formulēts arī kā tiesību normās ietvertu nenoteikto tiesību jēdzienu/ ģenerālklausulu patiesā saturā atklāšana konkrētās tiesību normas kontekstā vai arī kā to konkretizēšana.

Senāta prakse neuzrāda īpašas problēmas Darba likumā lietoto ģenerālklausulu konkretizēšanā.

Katrā ziņā tiesnešu kā tiesību piemērotāju uzdevums ir atklāt ģenerālklausulas saturu un to konkretizēt, lai izlemtu, vai attiecīgā tiesā izšķīramā strīdus situācija ietveras konkrētās tiesību normas sastāvā un vai uz to ir attiecināma šajā tiesību normā iekļautā ģenerālklausula.

Tā, piemēram, Darba likuma 9. panta „Aizliegums radīt nelabvēlīgas sekas” pirmajā daļā, kurā noteikts, ka aizliegts sodīt darbinieku vai citādi tieši vai netieši radīt viņam nelabvēlīgas sekas tāpēc, ka darbinieks darba tiesisko attiecību ietvaros pieļaujama veidā izmanto savas tiesības, ir atklājamas divas ģenerālklausulas – „nelabvēlīgas sekas” un „pieļaujams veids”.

Darba likuma 37. panta „Nodarbināšanas aizliegumi, ierobežojumi un atbildība” ceturtajā daļā „Aizliegts nodarbināt pusaudžus darbos īpašos apstākļos, kas saistīti ar paaugstinātu risku viņu drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai” ir saskatāmas vairākas ģenerālklausulas – „īpaši apstākļi”, „paaugstināts risks”, „tikumība”.

Ģenerālklausulas/nenoteiktie tiesību jēdzieni ir arī citās Darba likuma normās.

DARBA LIKUMA 100. PANTS „DARBINIEKA UZTEIKUMS”

Tā piektajā daļā noteikts, ka darbiniekam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu, neievērojot šajā pantā noteikto uzteikuma termiņu, ja viņam ir svarīgs iemesls. Par šādu iemeslu atzīstams katrs tāds apstāklis, kas, pamatojoties uz tikumības un taisnprātības apsvērumiem, neļauj turpināt darba tiesiskās attiecības.

Citētās normas pirmajā teikumā ietverts formulējums „svarīgs iemesls” jau ir ģenerālklausula, kura tiek konkretizēta ar citu ģenerālklausulu, kura sašaurina pirmās saturu, svarīgu iemeslu saistot konkrēti ar tikumības un taisnprātības apsvērumiem.

Taču tikumības un taisnprātības jēdziena noskaidrošana minētās likuma normas kontekstā, kā izrādās, nav tik vienkārša.

Vispirms jāatgādina par izveidojušos judikatūru Darba likuma 100. panta piektās daļas piemērošanā.

Senāts ir atzinis, ka tiesības izvērtēt to, vai darba devējs nav rīkojies pretēji tikumības un taisnprātības apsvērumiem, ir darbiniekam, pirms viņš pieņem lēmumu par darba līguma uzteikumu. Nepamatota uzteikuma gadījumā var iestāties darbiniekam nelabvēlīgas sekas.

Izejot no prezumpcijas, ka ikviena persona izlieto savas tiesības labā ticībā, darbinieka izdarītais darba līguma uzteikums ir atzīstams par saistošu, t.i., tādu, kas izbeidz darba tiesiskās attiecības.

Tas atbilst arī tiesību doktrīnā izteiktajai atziņai: „Darba līguma uzteikums ir darbinieka vai darba devēja izdarīts gribas izteikums (vienpusējs tiesisks darījums), ar ko tiek izbeigtas darba tiesiskās attiecības, respektīvi, šim gribas izteikumam ir

tiesisko seku nodibinošs jeb konstitutīvs spēks (skat. E. Kalniņš. *Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Tiesu nama aģentūra, 2005. 288.lpp.*).

Nav šaubu par to, ka darba devēja uzteikums pēc Darba likuma 101. panta pirmās daļas 2. punkta stājas spēkā nekavējoties. Līdzīgi nekavējoties stājas spēkā arī darbinieka uzteikums pēc Darba likuma 100. panta piektās daļas.

Lai gan Darba likumā nav regulējuma, kā varētu vērsties pret darbinieka nepamatotu uzteikumu, tā apstrīdēšanai piemērojama tā pati procedūra, kādā darba devēja uzteikumu apstrīd darbinieks.

Diemžēl, kā rāda tiesu prakse, darba devēji, neizprotot Darba likuma 100. panta piekto daļu par darbinieka tiesībām uzteikt darba līgumu un darba tiesisko attiecību izbeigšanos ar uzteikuma brīdi, darbinieka neierašanos darbā uzskata par neattaisnotu darba kavējumu un uzskata darba līgumu pēc Darba likuma 100. panta pirmās daļas 1. punkta.

Tiesas, skatot jau darbinieka prasījumu par uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, pārkāpjot prasības un lietas izskatīšanas robežas, nereti pēc savas iniciatīvas sāk vērtēt to, vai darbinieks darba līgumu uzteicis pamatoti un vai viņa uzteikums ir balstīts uz tikumības un taisnprātības apsvērumiem.

Būtiski norādīt, ka darba līgums tika izbeigts ar darbinieka uzteikumu un nu jau bijušā darba devēja un darbinieka starpā darba tiesiskās attiecības vairs nepastāvēja.

Darba devējs nevarēja uzteikt darba līgumu, kura vairāk nebija.

Tādējādi šādā gadījumā, izskatot darbinieka prasījumu par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, tas nevar tikt novērtēts citādi kā prettiesisks. Tiesvedībā, kad darbinieks ir apstrīdējis darba devēja uzteikumu, tiesai, vadoties pēc Civiltiesprocesa likuma 192. panta, nav likumīga pamata izvērtēt darbinieka uzteikuma pamatotību ārpus celtās prasības priekšmeta un pamata (skat. Senāta 2011. gada 13. aprīļa spriedums, lieta SKC-300/2011; 2011. gada 8. jūnija spriedums, lieta SKC-853/2011).

Tādējādi jautājums par to, vai darbinieka uzteikums ir bijis pamatots, izvērtējams vienīgi darba devēja kā prasītāja celtajā prasībā par darbinieka uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu.

Runājot par Darba likuma 100. panta piektās daļas ģenerālklausulu „tikumība un taisnprātība”, ir izskanējis viedoklis, ka, piemēram, darba algas neizmaksāšana darbiniekam neietveras šīs ģenerālklausulas saturā, jo tā ir saistāma ar ētikas vai morāles normām (nemantiskām vērtībām).

Šādai pozīcijai negribētos piekrist.

Jēdziens „taisnprātība”, manuprāt, ir plašāks un ir tulkojams arī kā taisnīgs, godīgs (skat. *Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca. Rīga: Avots, 2002.gads, 421.lpp.*).

Vai tā ir darba devēja godīga rīcība, ja nolīgto Ls 250 vietā viņš darbiniekam izmaksā par Ls 100 mazāk, ja pie tam darba devējam nav finansiāla rakstura problēmu? Taču šādu praksi tas piekopj jau pusgada garumā. Ir pamats teikt, ka darba devējs nav godīgs vai, citiem vārdiem, nav taisnprātīgs.

Tas, ka darbinieks neapšaubāmi var pieprasīt neizmaksātās algas starpības piedziņu, neliedz viņam tiesības uzteikt darbu ar darba devējam neizdevīgām sekām (tūlītēja darba

tiesisko attiecību izbeigšana un atlaišanas pabalsta izmaksa) zināmā mērā darba devēju tādējādi sodot, līdzīgi kā tas ir gadījumā, kad darbu uzteic darba devējs sakarā ar darbinieka prettiesisku rīcību, saglabājot tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību, ja tādi prettiesiskās rīcības dēļ būs radušies.

Pie citāda slēdziena, iespējams, varētu nonākt, ja konstatētu, ka algas neizmaksāšana ir saistīta ar darba devēja maksātspējas problēmām un darba devējs meklē tam atbilstošu tiesisko risinājumu.

Tiesa likumu piemēro katram konkrētajam gadījumam, tāpēc ir svarīgi rūpīgi noskaidrot faktiskos apstākļus un tos pareizi subsumēt attiecīgajai materiālo tiesību normai.

CIVILPROCESA LIKUMA 432. PANTA PIKTĀS DAĻAS PIEMĒROŠANA APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

Civilprocesa likuma 432. panta piektā daļa ar Saeimas 2011. gada 8. septembra likumu ir izteikta jaunā redakcijā, cita starpā, paredzot: „Ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193. panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.”

Senāta prakse liecina, ka ne vienmēr apelācijas instances tiesa šo likuma normu izmanto godprātīgi.

Citētā likuma norma neatbrīvo tiesu no pienākuma izpildīt Civilprocesa likuma 426. panta pirmās daļas prasības par to, ka apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību un pretapelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajās sūdzībās.

Tas nozīmē, ka, izskatot lietu, tiesai ir jāvadās pēc apelācijas sūdzības argumentiem. Tikai tad, ja visas apelācijas sūdzībā izteiktās iebildes ir iespējams atspēkot ar pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, tiesa var piemērot likuma normu neatkārtot pirmās instances tiesas spriedumā motīveto.

Apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai var pievienoties arī daļā, izskatot lietu un sniedzot savu vērtējumu tiem apelācijas sūdzības argumen-

tiem, kuri savu atspoguļojumu un novērtējumu nav guvuši pārsūdzētajā spriedumā.

Pieminēšanas vērtā ir I.P. prasības lieta pret SIA „Rīgas namu pārvaldnieks” par nesamaksāto naudas summu piedziņu, kas pēc būtības ietver astoņus patstāvīgus prasījumus, tai skaitā arī prasījumu par atlaišanas pabalsta Ls 513,90 piedziņu pēc darba koplīguma 6.2. punkta.

Pirmā instance šo prasījumu bija atstājusi bez izskatīšanas ar pamatojumu, ka strīds atrodas citas tiesas izskatīšanā.

Apelācijas sūdzībā prasītājs bija akcentējis to, ka citas tiesas tiesvedībā esošajā lietā, kur ir risināts strīds par uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, Senāts ir norādījis uz naudas kompensācijas izmaksu uzteikuma termiņa neievērošanas dēļ (darba koplīguma 9.2. punkts).

Lai gan ir acīmredzami, ka pirmajā gadījumā ir runa par atlaišanas pabalstu, bet otrajā – par kompensāciju sakarā ar darba devēja pieļautu pārkāpumu uzteikuma termiņa neievērošanas dēļ, kas ir divas atšķirīgas juridiskās kategorijas, apelācijas instances tiesa, piekritot pirmās instances tiesas secinājumiem, prasību šajā daļā tāpat atstāja bez izskatīšanas.

Apelācijas tiesas spriedumā nav atbildes par apelācijas sūdzībā izvirzītajiem iebildumiem saistībā ar procesuālo tiesību normu pārkāpumu un materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu.

Lai gan apelācijas sūdzības atreferējums tiesas spriedumā aizņem vairāk kā četras lappuses, tiesas sprieduma motīvi ir uz nedaudz vairāk kā lappuses. Tiesas sēde ilgusi 10 minūtes.

Nereti ir grūti orientēties prasītāja prasības un tās pamatojuma formulējumos un izklāstā, taču tiesa nedrīkst atmet tam ar roku un „kaut ko” nospriest – tiesai jānoskaidro prasījuma saturs un būtība un, dodot šim prasījumam attiecīgu juridisko kvalifikāciju, lieta arī jāizspriež. Kas attiecas uz konkrēto lietu, tad pēc prasības pieteikuma atstāšanas bez virzības tiesnesis prasības pieteikumu pēc trūkumu novēršanas bija pieņēmis, tādējādi atzīstot to par likumam atbilstošu, un lietu ierosinājis.

Diemžēl šis nav vienīgais gadījums, kad ir saskatāma apelācijas instances tiesas nevēriba, tāpēc vēlētos aicināt likumā piešķirtās iespējas pievienoties pirmās instances tiesas sprieduma motīviem izmantot godprātīgi.

SŪDZĪBAS PAR ĪPAŠUMA IZSOLĒM

Gunārs AIGARS

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs

Jautājums par nekustamo īpašumu izsolēm konferences programmā tika iekļauts pēc tiesnešu intereses par šo lietu kategoriju. Sūdzības par nekustamo īpašumu izsolēm ir piekritīgas apgabaltiesām kā pirmās instances tiesām, tās skata rakstveida procesā, un Civillietu tiesu palātai otrajā instancē, kur arī tās tiek skatītas rakstveida procesā.

2012. gadā Civillietu tiesu palātā izskatītas 396 blakus sūdzības, 9 pieteikumi sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem un 1 apelācijas sūdzība (kopā 406 lietas) lietās par izsoles akta apstiprināšanu.

Izskatīšanas rezultāti blakus sūdzību lietās ir šādi.:

- lēmums atstāts negrozīts, sūdzība noraidīta – 325 lietas;
- lēmums atcelts pilnīgi un jautājums nodots jaunai izskatīšanai – 41 lieta;
- lēmums atcelts pilnīgi un jautājums izlemts pēc būtības – 6 lietas;

- lēmums atcelts daļā un jautājums nodots jaunai izskatīšanai – 1 lieta;
 - lēmums atcelts daļā un jautājums izlemts pēc būtības – 1 lieta;
 - tiesvedība blakus sūdzībā izbeigta – 5 lietas;
 - atteikts ierosināt tiesvedību blakus sūdzībā – 11 lietas;
 - lieta izbeigta – 1 lieta;
 - lieta nosūtīta pirmās instances tiesai likumā paredzēto darbību izpildei – 5 lietas.
- Mīnēšu problēmas, kas redzamas no lietām, kuras pārsūdzētas Civillietu tiesu palātā.

Ja ir piedzīts parāds, kas nodrošināts ar trešās personas nekustamo īpašumu, vai ir nepieciešams speciāls tiesas lēmums jeb tiesas nolēmumā iekļauts nosacījums, lai vērstu piedziņu uz šo trešajai personai piederošo nekustamo īpašumu?

Saskaņā ar Civillikuma 1278. pantu ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram

viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu. Savukārt Civillikuma 1319. pants paredz, ka ķīlas ņēmējs, kuru parādnieks nav noteiktā laikā apmierinājis, var meklēt sev apmierinājumu no iekšlātās lietas un šajā nolūkā spert visus vajadzīgos soļus tās pārdošanai.

Civillietu tiesu palāta uzskata, ka nav nepieciešams atsevišķs tiesas spriedums par piedziņas vēršanu uz trešajai personai piederošo iekšlāto nekustamo īpašumu. Tās ir liettiesiskas attiecības, un nav nepieciešams atsevišķi celt prasību pret personu, kas piekritusi hipotēkas uzlikšanai, un prasīt tiesas atļauju, lai vērstu piedziņu. Ir nepieciešams nolēmums par parāda piedziņu no parādnieka.

Civillietu tiesu palāta vairākos lēmumos norādījusi, ka šajos gadījumos piedziņa tiek vērsta nevis pret personu, bet gan uz lietu, kas nodrošinājusi parādnieka uzņemto saistību izpildi, un tiesības vērst piedziņu uz iekšlāto nekustamo īpašumu tiesas sprieduma izpildes procesā izriet no paša sprieduma par parāda piedziņu.

Vai vienas izpildu lietas ietvaros var vērst piedziņu atkārtoti uz to pašu nekustamo īpašumu?

Civilprocesa likuma 616. panta trešā daļa nosaka, ja otrā izsole nav notikusi un neviens nav vēlējies paturēt nekustamo īpašumu sev, nekustamais īpašums paliek iepriekšējā īpašnieka īpašumā un piedziņas atzīme zemesgrāmatā dzēšama. Izpildtiesvedība par piedziņas vēršanu pret šo īpašumu izbeidzama.

Ir bijušas lietas, kad pēc nenotikušas otrās izsoles, kad iestājas Civilprocesa likuma 616. pantā noteiktās nenotikušas izsoles sekas, zvērināti tiesu izpildītāji pieprasījuši atkārtotu vērtējumu un rikojuši atkārtotu izsoli, vēršot piedziņu uz to pašu nekustamo īpašumu. Tas atzīstams par būtisku procesuālā pārkāpumu Civilprocesa likuma 617. panta pirmās daļas 6. punkta izpratnē, kas padara izsoli par spēkā neesošu.

Kā izvietojami sludinājumi attiecībā uz zemes gabaliem vai mežu? Vai izsoles publicitāti nodrošina, ja zvērināts tiesu izpildītājs sludinājumu neizliek pie pārdodamā īpašuma, bet izliek, piemēram, pašvaldībā pie ziņojumu dēļa?

Civilprocesa likuma 606. panta otrā daļa paredz, ka sludinājumu par nekustamā īpašuma izsoli tiesu izpildītājs publicē oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis” un vismaz divas nedēļas pirms izsoles izliek pie pārdodamā nekustamā īpašuma un tiesu izpildītāja prakses vietā. Jautājums – kur lai izvietotu sludinājumu pie tādiem nekustamiem īpašumiem kā, piemēram, meža bielokņiem vai zemes gabaliem, kas pārvērtušies par krūmājiem.

Tiesai jautājums jāskata pēc būtības un jāpārlicinās, vai izsole notikusi un organizēta atbilstoši Civilprocesa likuma normām un vai nav konstatējami tādi pārkāpumi, kuri ir par pamatu izsoles atzīšanai par spēkā neesošu. Likums nosaka, ka ir jāizvieto sludinājums pie nekustamā īpašuma. Kā to izdarīt, tas būtībā ir fakta jautājums. Var novietot kaut vai delīti ar paziņojumu un telefona numuru, kur zvanīt.

Civillietu tiesu palātas tiesvedībā bijušas arī lietas, kas saistītas ar paziņojumu nosūtīšanu parādniekam. Tā kādā lietā apgabaltiesa, izvērtējot tiesu izpildītāja darbības, nepamatoti atsaukusies uz Civilprocesa likuma 56. panta piekto daļu. Minētā norma nosaka kārtību, kādā nosūtāmi tiesas dokumenti, bet tiesu izpildītājam ir jāvadās no Civilprocesa likuma 555. pantā noteiktā, kas ir speciālā norma un konkrēti norāda kārtību, kādā izsniedzams priekšlikums sprieduma izpildes procesā nolēmumu izpildīt labprātīgi. Civilprocesa likuma 600. panta pirmajā daļā noteikts, ja piedzinējs lūdz vērst piedziņu uz nekustamo īpašumu, tiesu izpildītājs nosūta ierakstītā pasta sūtījumā parādniekam paziņojumu un uzaicina viņu nokārtot parādu. Minētā likuma norma konkrēti nenorāda, uz kādu adresi parādniekam paziņojums jānosūta, līdz ar to tiesu izpildītājs pamatoti paziņojumu bija nosūtījis uz parādnieka adresi, kāda ir norādīta izpildu dokumentā.

Personām, kuras vēlas piedalīties nekustamā īpašuma izsolē, jāiemaksā zvērināta tiesu izpildītāja depozīta kontā nodrošinājumu. Vai pietiek, ka šī nauda iemaksāta un ir bankas izdruka par to, jeb zvērinātam tiesu izpildītājam pirms izsoles jāpārlicinās, vai nodrošinājuma summa ir ieskaitīta viņa depozīta kontā?

Civillietu tiesu palāta uzskata, ka jākonstatē, ka drošības nauda ir ienākusi tiesu izpildītāja depozīta kontā.

NOKAVĒJUMA PROCENTU UN LĪGUMSODU PIEDZIŅA PĒC AIZDEVUMA LĪGUMA IZBEIGŠANAS

Dr. habil. iur. Kalvis TORGĀNS

LU profesors, Augstākās tiesas

Senāta Civillietu departamenta senators

Ātro kredītu izsniedzēju un banku aizdevuma līgumos, kā arī citos līgumos puses visai bieži ietver noteikumu, ka kredītoram ir tiesības pārtraukt līgumu, ja parādnieks nepilda aizdevuma atmaksas saistības. Tādi līguma noteikumi ne reti ir ietverti iepriekš sagatavotos tipveida līgumos vai bankas noteikumos, kurus pievieno līgumam pielikuma veidā. Līguma pārtraukšanas pamati ir ar dažādu bardzības pakāpi, vienos gadījumos negatīvās sekas iestājas jau pie 14 dienu nokavējuma, citos – pie trīs mēnešu kavējuma. Atšķirīgi ir formulējumi, ar kuriem tiek raksturotas pārkāpuma sekas: vienos gadījumos noteiktas tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, citos – prasīt bez otras puses piekrišanas līguma izbeigšanu, vēl citos – paziņot par li-

guma izbeigšanu, vēl kādos norādīt, ka līgums var tikt izbeigts, nepaskaidrojot kā. Formulējumu dažādība atrodama arī Civillikuma (CL) normās. Prakse rāda, ka ne vienmēr strīdā nonākušie līdzēji un arī tiesas saskata, ka formulējumu atšķirības nozīmē arī atšķirības tiesisko attiecību izbeigšanā. Zināmas svārstības vērojamas arī Senāta Civillietu departamenta judikatūrā. Tas noveda pie vienas šāda tipa lietas¹ izskatīšanas paplašinātā vienpadsmit senatoru sastāvā, kura atziņu izklāsts, tostarp par atkāpšanos no judikatūras, ar papildinošiem komentāriem sniegts šajā rakstā.

Prasība pēc summas ir maza apmēra prasība un pēc izskatīšanas rajona tiesā nonāca Senāta izskatīšanai kasācijas kārtībā atbilstoši Civilprocesa likuma (CPL) 250²⁷. panta noteikumiem. Senāts rīcības sēdē atzina šo lietu par nozīmīgu no judikatūras

¹ Senāta 2013.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.SK-644/2013 (C11049312)

talākas veidošanas viedokļa un izskatāmu paplašinātā sastāvā. Strīda būtība ir šāda.

AS „PrivatBank” 2011. gada 30. decembrī cēlusi tiesā prasību pret Lindu L. par parāda Ls 642,49 piedziņu, ko veido neatmaksātā kredītlimita summa Ls 280,32, procenti par kredīta lietošanu Ls 95,97 un līgumsods par maksājumu kavējumu Ls 266,20.

Prasības pieteikumā norādīts, ka starp AS „PrivatBank” un Lindu L. 2007. gada 13. novembrī noslēgts līgums par kartes „EXPRESS” konta atvēršanu, apkalpošanu un kredītlimita piešķiršanu, ar kuru prasītāja piešķirusi atbildētājai kredītlimitu Ls 290 apmērā, bet atbildētāja apņēmusies pildīt tajā paredzētās saistības, ievērojot pieteikuma kartes „EXPRESS” konta atvēršanas un kartes kredītliguma saņemšanas noteikumus, Bankas vispārējos darījuma noteikumus un Bankas pakalpojuma tarifu, kā arī savlaicīgi veikt ikmēneša minimālās kartes kredīta iemaksas un maksāt procentus (20,4 % gadā) par izmantoto kredītlimitu. Tāpat saistību neizpildes gadījumā atbildētāja apņēmusies maksāt prasītājai līgumsodu saskaņā ar Bankas pakalpojumu tarifiem 0,274 % par katru maksājuma kavējuma dienu.

Atbildētāja nav veikusi kredīta summas un procentu atmaksu atbilstoši noligtajai kārtībai un termiņiem. Tādēļ prasītāja izmantojusi Bankas Vispārējo darījuma noteikumu 17.50. punktā un 17.50.2. apakšpunktā noteiktās tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, par ko 2009. gada 8. maijā paziņojusi atbildētājai, pieprasot līdz 2009. gada 18. maijam atmaksāt visu izmantotā kredītlimita summu, samaksāt procentus par izmantoto kredītlimitu un līgumsodu par saistību izpildes nokavējumu. Taču atbildētāja savas saistības nav izpildījusi, tādēļ izveidojies parāds Ls 642,49, ko veido pamatparāds Ls 280,43, līgumiskie procenti Ls 95,97 par laiku no 2007. gada 29. novembra līdz 2011. gada 17. novembrim, līgumsods Ls 266,20 par laiku no 2008. gada 30. marta līdz 2011. gada 17. novembrim, kā arī tiesas izdevumi Ls 99,67. Prasība celta, pamatojoties uz CL 1587., 1652., 1662., 1716., 1717., 1720., 1753., 1756., 1934., 1943. pantu un 1946. panta pirmo daļu. Cēsu rajona tiesa ar 2012. gada 3. aprīļa spriedumu prasību apmierinājusi daļēji – piedzinusi no Lindas L. par labu AS „PrivatBank” pamatparādu Ls 280,32, bet līgumiskos procentus un līgumsodu piedzinusi par īsāku laiku, proti, no 2007. gada 29. novembra līdz 2009. gada 28. maijam, kā arī noteikusi bankai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no atbildētājas likumiskos 6 % gadā no pamatparāda summas Ls 280,32.

Tiesa atzinusi, ka, līgumam izbeidzoties pirms termiņa, zūd arī līgumiskais pamats pielīgto procentu un līgumsoda aprēķināšanai un piedziņai atbilstoši līguma nosacījumiem, jo nav nekāda tiesiska pamata to piemērošanai pēc līguma izbeigšanās. Tāpat tiesa atzinusi, ka nav pamata piedzīt no atbildētājas likumiskos procentus 6% gadā par maksājumu kavējuma laiku, jo šāds prasījums nav pieteikts.

Par šo spriedumu prasības noraidītajā daļā AS „PrivatBank” iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā skaidri iezīmējas argumenti, kādi tiek izvirzīti arī citās lietās.

Konkrētajā lietā tie formulēti šādi:

1) Tiesa nav vērtējusi Civillikuma 1811. pantu, kas nosaka, ka katra saistība izbeidzas pati no sevis ar izpildījumu. Lai arī prasītāja izmantojusi savas pielīgtās tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, tas neatbrīvo atbildētāju no ar līgumu uzņemto saistību pildīšanas. Līdz ar to līgumsoda un procentu aprēķināšana un pieprasīšana no atbildētājas nav aprobežota ar prasītājas vienpusējas atkāpšanās no līguma brīdi;

2) Attiecībā uz līgumiskajiem procentiem tiesa nav ievērojusi Civillikuma 1763. panta 1. punktu, kas paredz, ka procentu pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedz kapitāla lielumu. Prasītāja lūdza piedzīt līgumiskos

procentus Ls 95,97, savukārt pamatparāda apmērs ir Ls 280,32, tādējādi procentu apmērs nav sasniedzis pamatparāda apmēru;

3) Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 8. pantu, 93. panta ceturto daļu un 97. panta trešo daļu, jo nav vērtējusi Bankas vispārējo darījumu noteikumu A daļas 12.2. un 12.6. punktu, kas reglamentē tiesiskās sekas bankas vienpusējas atkāpšanās gadījumā un ir neatņemama sastāvdaļa līgumam.

Šos kasācijas motīvus Senāts noraidīja. Argumenti ir izklāstīti spriedumā un, cerams, mazinās nepārliciešo motīvu atkārtotu izvirzīšanu, līdz ar to sekmējot vienveidību līdzīgu strīdu izskatīšanā. Taču dažus Senāta secinājumus ir lietderīgi apskatīt nedaudz plašāk, un tas mēģināts šajā rakstā.

PAR CIVILLIKUMA 1811. PANTA NOZĪMI

Komentējot kasācijas sūdzībā izteikto pārmetumu, ka tiesa nav vērtējusi šo pantu, vispirms būtu jāaižrāda, ka Senātam nav jāvērtē normas. Kasācijas sūdzības iesniedzējam jāpaskaidro, kāpēc nolēmums neatbilst kādai viņa norādītai normai. Taču nekavēsim laiku. CL 1811. pantā teiktais ir pareizs: saistība patiešām izbeidzas ar tās izpildījumu. Bet kasācijas sūdzības iesniedzēja kļūda ir tāda, ka viņa ieskatā tas ir vienīgais saistības izbeigšanās veids. Minētajam pantam sekojošajās apakšnodalās varam pārliecināties, ka saistība var izbeigties vēl septiņos veidos, tostarp ar pārjaunojumu (1867. p.), izlīgumu (1881. p.), tiesas spriedumu (1897. p.), noilgumu (1893. p.), kuru priekšnoteikums nekādā ziņā nav saistības izpildījums. Visredzamāk tas ir noilguma gadījumā, kad saistība beidz pastāvēt kreditora neizdarības dēļ.

Dažās citās lietās izskanējuši apgalvojumi, ka CL nodaļā par saistību tiesību izbeigšanos gan ir astoņi veidi, bet to vidū nav nosaukta līguma vienpusēja izbeigšana, atkāpšanās no līguma. Arī pareizs apgalvojums, tikai attiecināms uz kodifikācijas nepilnību. Taču tas neliedz lasīt visu CL Saistību tiesību daļu un saprast, ka 1811. pants neatceļ, piemēram, 2042. un 2170. pantu, kuros paredzētas tiesības prasīt līguma atcelšanu pārmērīga zaudējuma dēļ, vai CL 2171. pantu, kurā noteiktas iznomātāja tiesības prasīt līguma atcelšanu piecu iemeslu dēļ, tātad panākt līguma izbeigšanu pirms noligtā termiņa. Der ieskatīties 1589. pantā, kas dod pusei tiesības trīs gadījumos paziņot atkāpšanos no līguma.

LĪGUMA PĀRTRAUKŠANAS VARIANTI

Senāta spriedumā norādīts par dažādiem veidiem, kā var izbeigties līgums. Sakarā ar nokavējumu un citādiem apstākļiem Civillikums paredz līguma izbeigšanu divos veidos: pirmkārt, tādā, kurā kreditoram ir tiesības prasīt līguma atcelšanu, otrkārt, tādā, kurā kreditors tiesīgs vienpusēji paziņot par līguma izbeigšanu. Pirmajā gadījumā, ja parādnieks nepiekrīt, ceļama prasība tiesā, piemēram, Civillikuma 1663., 2043., 2171. pantā paredzētajos gadījumos līgums beidz pastāvēt uz tiesas sprieduma pamata, un tas ir svarīgi no līgumsoda un procentu aprēķināšanas viedokļa, līdz spriedumam līgums ir pastāvējis. Otrajā gadījumā pietiek ar vienas puses paziņojumu par atkāpšanos no līguma, un tāda saskaņā ar Civillikuma 1589. pantu pielaižama tad, kad pamatota ar paša līguma raksturu, vai to atļauj likums, vai arī tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta. Tad līgums ir izbeigts ar brīdi, kad tiesīgā puse paziņo par atkāpšanos.

Ar šo divu veidu pastāvēšanu arī izskaidrojamas atšķirības tiesu spriedumos. Tās nebūt nav tiesas kļūdas, kaut pilnībā izslēgt kļūdainus risinājumus arī nevar.

Ar apskatāmo spriedumu Senāts atkāpjas no judikatūras un izdara precizējumu, ka līgumiskie procenti un līgumsods gadījumos, kad līdzējs tiesīgi atkāpjas no līguma, ir atlidzinā-

mi līdz brīdim, kad līgums beidz pastāvēt. No tā izriet vēl viena judikatūrai svarīga atziņa: atkāpšanās no līguma neprasa tiesas spriedumu, kurā apstiprināts atkāpšanās fakts. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka arī izskatītajā strīdā tiesai nācās vērtēt, ar kādu datumu atkāpšanās sekas iestājas. Šajā lietā prasītājas dokuments ar nosaukumu „Paziņojums par atkāpšanos” taisīts 2009. gada 8. maijā, nodots pastā 2009. gada 11. maijā, tajā ir norādes par dažādu darbību veikšanu līdz tā paša gada 18. maijam, turklāt prasījumu apmērs uzrādīts pēc stāvokļa uz 28. maiju. Šāds paziņojums var tikt iztulkots atkarībā no apstākļu kopuma – vai nu kā paziņojums par līguma izbeigšanu tā saņemšanas dienā, vai arī kā atkāpšanās no līguma ar norādīto nākotnes datumu, tas ir, 18. maiju, vai kā atkāpšanās ar 28. maiju, pieņemot, ka kreditors devis otrai pusei termiņu prasījumu labprātīgai izpildei. Tiesa, izvērtējot apstākļus, atzinusi, ka par atkāpšanās datumu savstarpēju norēķinu kārtošanai uzskatāms 2009. gada 28. maijs, un puses to nav apstrīdējušas.

KĀ ATKĀPŠANĀS NO LĪGUMA IETEKMĒ SAISTĪBU

Senāts neatzina par pamatotu kasācijas sūdzībā ietvertu apgalvojumu, ka prasītāja vienpusēja atkāpšanās no līguma neatbrīvo atbildētāju no ar līgumu uzņemto saistību pildīšanas, arī no līgumsoda un procentu maksāšanas. Senāts apstiprināja kā pareizu rajona tiesneša konstatējumu, ka ar atkāpšanos no līguma tas beidz darboties, un tāpat vairs nepastāv līgumisks (juridisks) pamats piemērot bijušā līguma noteikumus par līgumiskajiem procentiem un līgumsodu.

Šādam konstatējumam pretējs apgalvojums liecina par līguma būtības neizpratni. Līgums kā līdzēju gribas kopsavilkums ir tiesiska attiecība, kurā pusēm ir savas tiesības un pienākumi. Nēsim pirkuma līgumu: tā saturu veido vienas puses pienākums dot preci un otras puses pienākums samaksāt cenu, ar visādiem blakus noteikumiem. Puses var vienoties par kāda blakus noteikuma, piemēram, termiņa grozīšanu, var vienoties pārtraukt visu līgumu. Taču ar vienpusēju atkāpšanos nevar izslēgt vienu noteikumu un saglabāt sev patīkamos. Līgums kā tiesiska attiecība ir līdzēju uzņemto saistību kopums.

Ja pircējs panāk līguma atcelšanu, piemēram, pārmērīga zaudējuma dēļ, tad neviens taču neapgalvos, ka, būdams atbrīvojies no pārmērīgās cenas maksāšanas, viņš joprojām saglabā tiesību prasīt preces nodošanu viņam. Ja kreditors ir atkāpies no aizdevuma līguma, tad viņš nevar saglabāt parādnieka pienākumu maksāt pieligtos lietojuma procentus līdz sākotnēji līgtajam 2022. gadam. Spēku zaudējušas visas saistības, kas ietilpa līgumā. Citādi būtu, ja viņš būtu prasījis ne līguma atcelšanu, bet cenas samazinājumu, tad jāiziet līguma grozīšanas procedūra.

Ja atkāpšanās no līguma notiek pēc tam, kad viena puse otrai jau kaut ko nodevusi, savu saistību izpildījusi, tad sekas ir citādas. Tiesiskā saite nepārtrūkst, līdzīgi kā tā nepārtrūkst, ja pārdotai precei ir garantijas termiņš. Pie otras puses ir nesamaksāta lieta, neatdots aizdevums un pat nesamaksāti procenti un līgumsods. Par to rakstīja šo rindu autors grāmatā „Saistību tiesības I daļa”, un viņa vārdi kasācijas sūdzībās un citos tiesvedības dokumentos tiek citēti gan vietā, gan, piedodiet, nevietā. Grāmatas 106. lapaspusē samērā skaidri ir pateikts, ka, atceļot līgumu, netiek par nebijušu pasludināts nokavējums un līdz ar to pienākums maksāt līgumsodu. Vienošanās par līgumsodu iegūst relatīvu patstāvību tajos gadījumos, kad tā piemērošanas pamats ir radies pirms galvenās saistības izpildīšanas². Tā tas tiešām ir, tikai nevajadzētu pārspīlēt. Runa ir par tiem procentiem un līgumsodu, kuru maksāšanas pienākums ir radies vēl tad, kad līgums nebija atcelts. Prasītājam bez šaubām ir tiesī-

² Torgāns K. Saistību tiesības I daļa. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 118. lpp.

bas saņemt kredīta nedzēsto pamatsummu, kā arī procentus un līgumsodu, kas uzkrājušies līdz līguma izbeigšanas brīdim. Aizdevuma, īres vai citas līgumiskas saistības vietā pēc līguma izbeigšanas nāk saistība norēķināties. Visupirms tas nozīmē pienākumu atdot to lietu vai naudu, kurai vairs nav tiesiska pamata pie otras puses atrasties. Ja izbeigts īres līgums, tad izīrētās telpas vai lietas neatdošana jau vestu pie nepamatotas iedziļošanās. Atdošanu varētu saukt arī par vienpusēju restitūciju. Tāpat jānokārto neatdotās naudas parāds, bet tam jāpieskaita arī līgumsods un procenti par laiku līdz līguma izbeigšanai. Bet uz līgumiska pamata, ne vairāk! Taču te neder arī pretējās puses citētais CL 1724. pants, kas vēsta: izbeidzoties galvenajai saistībai, izbeidzas arī pats no sevis tai norunātais līgumsods. Līgumsods pārstāj darboties nākotnē. Nepieciešama vēl viena atruna attiecībā uz ķilu un galvojumu. Šos pastiprinājumus, atšķirībā no līgumsoda, pielgst ar atsevišķiem aksesoriem līgumiem. Tāpēc, atkāpjoties no galvenā līguma, šie aksesorie līgumi saglabā savu spēku tiktāl, ciktāl nav pretrunā ar savu nodrošināšanas funkciju. Ja galvojuma atdošanai ir saņemts galvojums, tad tas darbojas attiecībā uz neatdoto parāda daļu. Atsauksšanās kasācijas sūdzībā uz to, ka puses pielīgušas vadīties no Bankas vispārējo darījumu noteikumu A daļas 12.2., 12.6. punkta un E daļas, kas ir neatņemama līguma sastāvdaļa, arī nav atzīstama par pamatotu, jo, atceļot līgumu, tiek atceltas arī tā neatņemamās sastāvdaļas, kas kopā ar pamattektu veidoja līgumu kopumā. Tāpēc Senāts secināja, ka Cēsu rajona tiesa pareizi ir atzinusi 2009. gada 28. maiju par datumu, līdz kuram aprēķināmi līgumiskie procenti un līgumsods. Izņēmums ir šķīrējtiesas klauzula, kas turpina būt spēkā arī pēc līguma izbeigšanās.

KAD SVARĪGA 100 % ROBEŽĀ

Senāts par nepamatotu atzina kasācijas sūdzībā esošo norādījumu uz it kā nepareizu Civillikuma 1763. panta 1. punkta piemērošanu: sūdzības iesniedzēja prasījusi līgumiskos procentus Ls 95,97 apmērā, bet tiesa piespriedusi tikai Ls 76,64, lai gan atbilstoši minētajam pantam procenti varot pieaugt līdz pamatparāda apmēram, tas ir, līdz Ls 280,32. Ja procentu likme būtu augstāka vai kapitāla lietojuma laiks garāks, tad tā varētu būt. Šajā gadījumā tā nav. Norāde Cēsu rajona tiesas spriedumā uz Civillikuma 1763. pantu taču ir pavisam citā sakarā – uz šā panta pamata tiesa ir atzinusi prasītājas tiesības nākotnē, līdz sprieduma izpildei saņemt sešus procentus gadā, bet nepārsniezot parāda pamatsummu.

VAI PRASĪTO LĪGUMISKO PROCENTU VIETĀ VAR PIESPRIEST LIKUMISKOS PROCENTUS?

Tiesa ir piedzinusi līgumiskos procentus Ls 76,64 par pagājušo laiku līdz līguma izbeigšanas dienai 2009. gada 28. maijam un norādījusi, ka prasītājai bija tiesības no 2009. gada 29. maija lūgt piedzīt likumiskos sešus procentus gadā. Taču, tā kā prasītāja nav izmantojusi savas procesuālās tiesības to darīt, nav tiesiska pamata likumisko procentu piedziņai par maksājumu kavējumu pēc līguma izbeigšanas.

Senāts šādam tiesas viedoklim nepiekrita, jo, prasot piedzīt līgumiskos procentus, tiek izvirzīts prasījums, kas apmēra ziņā ietver prasījumu par likumisko procentu piedziņu. Tiesai nevajadzētu pārāk formāli izturēties gadījumā, kad prasītājam pēc likuma pienākas likumiskie procenti, bet viņš cerējis uz līgumiskajiem procentiem. Tāpēc Senāts atzina, ka Cēsu rajona tiesas spriedums ir grozāms un nosakāms, ka AS „PrivatBank” par laika posmu no 2009. gada 29. maija līdz sprieduma izpildei ir tiesības saņemt likumiskos sešus procentus gadā no pamatsummas Ls 280,32.

NĀKOTNĒ BŪS JAUNAS PROBLĒMAS

Grūti prognozēt, cik ātri apskatītā Senāta sprieduma atziņas nonāks līdz līgumu slēdzējiem un ietekmēs aizdevumu izsniegšanas un piedziņu praksi. Pilnveidojas gan tiesneši, gan aizdevēji un citi darījumu dalībnieki. Reaģējot uz masu medijos pausto sašutumu par nenormāliem aizdevumu jomā, Ātro kredītu devēju asociācija ir pieņēmusi Labās prakses standartu. Tajā cita starpā ierakstīts: 3.4. Asociācijas biedri iespēju robežās veicina, ka aizdevuma atmaksas kavējumu gadījumos ar klientu tiek panākta vienošanās par parāda dzēšanu labprātīgā ceļā. Gadījumā, ja klients izrāda vēlmi sadarboties radušos sarežģījumu risināšanā, Asociācijas biedri apņemas nevērsties pie parādu piedziņas pakalpojumu sniedzējiem nekavējoties pēc pieļautā samaksas kavējuma, sniedzot klientam iespēju panākt abpusēji pieņemamu risinājumu. 3.7. Asociācijas biedri vienmēr izvēlas tikai licencētus parādu piedziņas pakalpojuma sniedzējus, kuru darbība atbilst augstiem profesionālās darbības standartiem.³ Tajā pašā laikā kredīta devēju Līgumu vispārīgajos noteikumos joprojām saglabājas noteikumi, ka par aizdevuma atdošanas kavējumu jāmaksā līgumsods 1,0% par dienu⁴, ka no saņemtajiem maksājumiem vispirms tiek dzēsts

³ http://www.kreditiem.lv/lv/privatpersonam/atrais_kredits/latvijas-atro-kreditu-deveju-asociacija/ (aplūkots 20.02.2013.)

⁴ <https://www.crediton.lv/lv/ligums/>; <https://www.sohocredit.lv/lv/conditions> (aplūkots 20.02.2013.). <https://www.greencredit.lv/files/aizdevuma-ligums-lv.htm> (aplūkots 20.02.2013.)

līgumsods⁵, līgumsoda skaitīšana beidzas dienā, kad Aizņēmējs ir atmaksājis Aizdevējam visu parāda summu pilnā apmērā.⁶ Tātad parādnieks var cerēt uz sevišķi laipnu un iekļūstošu izskaidrojumu, ka tādos noteikumos viņš bez spaidiem ir pieņēmis, ka bija brīdināts aizņemties atbildīgi utt. Saeimā pirmajā lasījumā šā gada februārī akceptēti grozījumi Civillikumā, kas, iespējams, liegs piemērot procentos uzkrājošos līgumsodu. Šai sakarā interesi piesaista internetā lasāmais kasācijas sūdzības iesniedzēja AS „PrivatBank” Vispārējos darījumu noteikumos ietvertais punkts 1.3.3., kurā teikts: „Gadījumā, ja Klienta pārkāpums bijis pamats prasības celšanai šķīrējtiesā (tiesā), Bankai ir tiesības pieprasīt līgumsoda samaksu 10% (desmit procentu) apmērā no prasības summas”. Savukārt punktā 1.3.4. teikts: „Līgumsoda samaksa neietver sevi zaudējumu atlīdzību Bankai”⁷. Kāds kredītu devējs savā līguma formā jau ietvēris noteikumu, ka par katru kavējuma dienu līgumsods maksājams Ls 7, nevis kādi tur procenti. Kā redzams, ik pa brīdim parādās jauni izgudrojumi, diemžēl, arī uz likuma apiešanu vai nepareizu iztulkošanu vērsti. Labas peļņas izredzes izraisa negaidītas idejas. Līdz ar to paredzamas jaunas problēmas tiesās un jaunumi judikatūrā.

⁵ <https://www.crediton.lv/lv/ligums/> 4.6.1. pkt. (aplūkots 20.02.2013.)

⁶ <https://www.sohocredit.lv/lv/conditions> (aplūkots 20.02.2013.)

⁷ <http://www.privatbank.lv/lv/visparejie-darijumu-noteikumi/> (aplūkots 21.02.2013.)

KRIMINĀLTIESĪBU SEKCIJA

Referenti Kristīne Strada-Rozenberga, Juris Stukāns, Indra Gratkovska un sekcijas vadītājs Pēteris Dzalbe

**TIESU DARBAM AKTUĀLĀKAIS
2012. GADA 24. MAIJA KRIMINĀLPROCESA
LIKUMA GROZĪJUMOS**

Dr.iur. Kristīne STRADA-ROZENBERGA
LU Juridiskās fakultātes dekāne, profesore

2012. gada 1. jūlijā stājās spēkā kārtējie apjomīgie grozījumi Kriminālprocesa likumā (turpmāk KPL). Pieņemot kārtējo

likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”¹ (turpmāk – *Likums par grozījumiem*), likumdevējs konsekventi ir turpinājis iesākto tradīciju veikt grozījumus KPL vidēji 2 reizes gadā.

¹ 24.05.2012 LR likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (LV, 92(4695), 13.06.2012.) [stājās spēkā 01.07.2012]

Ar šiem grozījumiem gan saturiski, gan formas ziņā (sadaļu, nodaļu, pantu numerācija u.tml.) būtiski grozīta KPL C daļa, kas būtībā ieguvusi pavisam jaunu veidolu. Savukārt uz KPL A un B daļu attiecināmi 47 *Likuma par grozījumiem* panti. Ievērojot šoreiz izvēlēto tematu, tuvāk pakavēšos tieši pie tiesnešu praktiskajā darbā nozīmīgākajām izmaiņām KPL A un B daļā.

Izvērtējot veiktos grozījumus kopumā, atzīstams, ka šajā gadījumā tie daļēji ir nesuši konceptuāli jaunas idejas, tomēr kārtējo reizi nozīmīgā to daļā ir epizodiski, vērsti nevis uz fundamentālu jautājumu pārskatīšanu vai jaunu ideju ieviešanu, bet gan uz atsevišķu praksē konstatētu vai prognozētu problēmu risinājumu. Izrietoši – arī pārskats par veiktajiem grozījumiem nevilus veidojas „saraustīts” un epizodisks. Lai to padarītu pārskatāmāku, veiktos grozījumus apskatīšu, sadalot tos grupās, dažus grozījumus tikai pieminot, bet tuvāk pievērsoties, manuprāt, tiesneša darbam svarīgākajiem un, iespējams, saturiski nozīmīgākajiem un/vai neskaidrākajiem.

[1] Uz KPL vispārīgo daļu attiecināmi *Likuma par grozījumiem* 19 panti. Veiktie grozījumi skar sekojošas jomas:

- procesa dalībnieku tiesības un pienākumi
- izmeklēšanas darbību nodrošināšanas pasākumi
- procesuālie piespiedu līdzekļi, t.sk. procesuālās sankcijas
- procesuālie dokumenti
- procesuālie izdevumi.

[2] Savukārt grozījumi KPL sevišķajā daļā galvenokārt skāruši tiesvedības vispārīgos noteikumus un vienu t.s. vienkāršotā procesa veidu – vienošanās procesu.

KRIMINĀLPROCESA LIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻĀ

[3] Grozījumi attiecībā uz procesa dalībnieku tiesībām un pienākumiem skar divus procesa dalībniekus – liecinieku un t.s. kriminālprocesā aizskartās mantas īpašnieku.

[4] Attiecībā uz **liecinieku** veiktas izmaiņas tā pienākumos. KPL 111. panta 2. daļa, kas līdz 01.07.2012. paredzēja, ka „*Lieciniekam ir pienākums ierasties kriminālprocesu veicošās amatpersonas norādītajā laikā un vietā un piedalīties izmeklēšanas darbībā, ja ir ievērota uzaicināšanas kārtība*”, šobrīd izteikta šādā redakcijā: „*Lieciniekam ir pienākums pēc procesa virzītāja pieprasījuma rakstveidā paziņot savu sūtījumu saņemšanas pasta vai elektronisko adresi, kā arī ierasties kriminālprocesu veicošās amatpersonas norādītajā laikā un noteiktajā vietā un piedalīties izmeklēšanas darbībā, ja ir ievērota uzaicināšanas kārtība*”. Var atzīt, ka tādā veidā liecinieka pienākumu loks ir paplašināts, papildinot to ar pienākumu pēc procesa virzītāja pieprasījuma paziņot savu sūtījumu saņemšanas pasta vai elektronisko adresi. Šī grozījuma redakcijas izstrādē ir bijusi visai interesanta. Priekšlikums grozījumiem ticis iesniegts no Tieslietu ministrijas un tajā bija iekļauta norāde uz liecinieka pienākumu paziņot gan par savu sūtījumu saņemšanas pasta vai elektronisko adresi, gan par tās maiņu. Gan Juridiskās komisijas sēdē, izskatot likumprojektu pirms 2. lasījuma, gan izskatot to Saeimā 2. lasījumā², izskanēja iebildumi no atsevišķu deputātu puses, norādot uz pienākuma paziņot arī attiecīgās adreses maiņu nesamērīgumu. Neskatoties uz to, tas 2. lasījumā tika pieņemts Tieslietu ministrijas piedāvātajā variantā. Taču pēc likumprojekta pieņemšanas 2. lasījumā sākotnējais priekšli-

² Informācija par likumprojektu anotācijām, priekšlikumu saturu un autoriem, Saeimā notikušajām debatēm un balsojumu u.tml. no titania.saeima.lv, aplūkots 26.10.2012. Informācija par notikušajām debatēm Juridiskajā komisijā no šīs komisijas sēžu 07.09.2011., 01.11.2011., 07.12.2011., 18.01.2012., 24.01.2012., 31.01.2012., 22.03.2012., 02.05.2012., 08.05.2012. protokoliem un audioierakstiem – nepublicēts materiāls

ma iesniedzējs Tieslietu ministrija iesniedza jaunu priekšlikumu, kas faktiski bija sākotnējā priekšlikuma labojums, lūdzot izslēgt liecinieka pienākumu paziņot arī sūtījumu saņemšanas adreses maiņu. Šis priekšlikums tika atbalstīts Juridiskajā komisijā, tāpat kā Saeimā, izskatot likumprojektu 3. lasījumā. Tādējādi liecinieka pienākumi tika papildināti ar pienākumu paziņot sūtījumu saņemšanas adresi, bet ne ar pienākumu paziņot par šīs adreses maiņu. Vērtējot attiecīgos grozījumus, atļaušos apšaubīt to lietderīgumu – katrā ziņā tie nekādā veidā neatrisina likumprojekta apspriešanas gaitā norādīto problēmu, kuras risināšanai tie bija iecerēti, proti, novērst liecinieku neierašanos uz tiesas sēdēm. Vienreizēja sūtījumu adreses paziņošana, bez nepieciešamības paziņot tās maiņu, situāciju vispār nemaina. Te gan vietā ir jautājums, vai problēmas par liecinieku nesasniedzamību ir iespējams un nepieciešams mainīt tieši ar papildus kriminālprocesuālu pienākumu lieciniekam palīdzību? Daudz iedarbīgāki varētu būt citi pasākumi, gan procesuāli, gan ārpus kriminālprocesa esoši. Taču diskusija par tiem neatbilst šī apskata mērķim.

[5] Ar *Likumu par grozījumiem* mainīts arī t.s. kriminālprocesā **aizskartās mantas īpašnieka tiesību un pienākumu loks**. Mainīts KPL 111-1. panta nosaukums atbilstoši jaunajam panta saturam.

[5.1.] Pantā ietvertais tiesību uzskaitījums tiek paplašināts, ietverot tiesības uz advokāta pieaicināšanu juridiskās palīdzības saņemšanai. Uz nepilnībām šī dalībnieka procesuālo garantiju sistēmā esmu jau norādījis iepriekš. Veiktie grozījumi uzskatāmi vien par nelielu soli situācijas uzlabošanā, kas ļauj visai droši prognozēt, ka agrāk vai vēlāk mūs sagaida nākamie KPL 111-1. panta grozījumi.

[5.2.] Attiecīgā dalībnieka tiesiskā statusa reglamentācija papildināta arī ar norādēm uz viņa pienākumiem, proti, „*Kriminālprocesā aizskartajam mantas īpašniekam ir pienākums pēc procesa virzītāja pieprasījuma rakstveidā paziņot savu sūtījumu saņemšanas pasta vai elektronisko adresi un par tās maiņu. Ar šo paziņojumu kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks apņemas 24 stundu laikā saņemt kriminālprocesu veicošās amatpersonas nosūtītos sūtījumus un bez kavēšanās ierasties pēc procesa virzītāja uzaicinājuma vai izpildīt citus minētos kriminālprocesuālos pienākumus*.” Veiktie grozījumi iekļaujas kopējā KPL sistēmā, kur šāda vai ļoti līdzīga veida pienākums jau iekļauts attiecībā uz citiem procesa dalībniekiem, piemēram, personām, kurām ir tiesības uz aizstāvību (KPL 60-1.p.), cietušo (KPL 103.p.). Šāda nostāja gan joprojām ļauj izvairīties jautājumus, cik adekvāts ir noteiktais 24 stundu termiņš, cik samērīgu risinājumu tas paredz, no kura brīža isti ir aprēķināms šis termiņš u.tml. Domājams, ka ar laiku šīs normas tiks precizētas. Atzīstams, ka jau šobrīd KPL satur arī veiksmīgāku reglamentāciju, piemēram, saprātīgāks regulējums ietverts KPL 321. panta 5. daļā, 333. panta 4. daļā.

[6] KPL 10. nodaļu „Izmeklēšanas darbības” skāruši tikai vieni grozījumi, kas attiecināmi uz t.s. **izmeklēšanas darbības nodrošinājumiem pasākumiem**, un tieši – paraugu izņemšanu salīdzināmai pētišanai. KPL 207. panta 1. daļa papildināta ar norādi, ka paraugus salīdzinošai izpētei var ņemt arī no personas, pret kuru uzsākts process. Faktiski tādā veidā notikusi KPL 207. panta 1. daļas saskaņošana ar KPL 209. pantu. Joprojām paliek spēkā likuma nostāja, ka paraugu ņemšana salīdzinošai izpētei no personas, pret kuru uzsākts process, iespējama tikai uz izmeklēšanas tiesneša lēmuma pamata (KPL 209.p.1.d.).

[7] Salīdzinoši būtiskas izmaiņas veiktas KPL 3. sadaļā un attiecināmas uz abām šajā sadaļā reglamentētajām piespiedu līdzekļu grupām – **procesuālajiem piespiedu līdzekļiem un procesuālajām sankcijām.**

[7.1.] Veikto grozījumu rezultātā drošības līdzekļu loks papildināts ar diviem jauniem drošības līdzekļu veidiem, tādējādi to kopējais skaits šobrīd sasniedz 14.

Jaunieviestie drošības līdzekļi reglamentēti šādi:

252.¹ pants. *Dzīvesvietas maiņas paziņošana. Dzīvesvietas maiņas paziņošana ir aizdomās turētā vai apsūdzētā rakstveida saistība nekavējoties, bet ne vēlāk kā vienas darba dienas laikā rakstveidā informēt procesa virzītāju par dzīvesvietas maiņu, norādot dzīvesvietas jauno adresi.*

252.² pants. *Pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē. Pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē ir ar procesa virzītāja lēmumu uzlikts pienākums aizdomās turētajam vai apsūdzētajam lēmumā noteiktajā laikā pieteikties policijas iestādē pēc savas dzīvesvietas.*

Abi šie drošības līdzekļi ir tādi, kurus var „kombinēt” ar citiem drošības līdzekļiem (KPL 243.p.4.d.).

Savukārt pārsūdzībai izmeklēšanas tiesnesim pieļaujama tikai pieteikšanās policijas iestādē (KPL 262.p.).

Lai arī kopumā pret jaunievestajiem drošības līdzekļiem konceptuāli nekas nebūtu iebilstams, nevar nepieminēt atsevišķus uzmanības vērtus aspektus.

Pirmkārt, bažas izraisa likumdevēja atšķirīgā pieeja terminu lietojumā attiecībā uz vietu, kuras paziņošana, nemainīšanas, neatstāšanas u.tml. pienākums tiek uzlikts attiecīgajām personām. Tā, piemēram, jau pieminētajā KPL 252-1. pantā tā ir „dzīvesvieta”, KPL 256. panta jaunajā redakcijā tā ir „dzīvesvieta vai pagaidu uzturēšanās vieta”, KPL 261. pantā – „pastāvīgā vai pagaidu dzīves vieta”. Atļaušos apšaubīt, vai tiešām likumdevējs apzināti pieļāvis šādu jēdzienu atšķirību un katrs no tiem ir ar savu pastāvīgu, nošķiramu saturu konkrētos apstākļos. Līdz ar to būtu izsakāms priekšlikums par to vienveidīga pielietojuma ieviešanu.

Savukārt attiecībā uz drošības līdzekli „dzīvesvietas maiņas paziņošana” tā praktiskajā izpildījumā īpaši būtu jāatceļas, ka šis drošības līdzeklis paredz pienākumu paziņot par dzīves vietas maiņu un 1) tas nav identisks ar attiecīgo personu pienākumu paziņot par sūtījumu saņemšanas adresi un tās maiņu (KPL 60-1.p.), kā arī 2) tas neparedz nepieciešamību dzīves vietas maiņu saskaņot ar procesa virzītāju vai saņemt tā atļauju.

[7.2.] Bez tā, ka drošības līdzekļu klāsts papildināts ar diviem jauniem drošības līdzekļiem, grozījumi veikti arī vairāku jau pazīstamu drošības līdzekļu tiesiskajā reglamentācijā.

Nozīmīgas izmaiņas veiktas attiecībā uz uzturēšanos noteiktā dzīves vietā.

KPL 256. pantā reglamentētā drošības līdzekļa nosaukums mainīts no „uzturēšanās noteiktā dzīves vietā” uz „**uzturēšanās noteiktā vietā**”.

Bez tam izmaiņas nav tikai viena vārdā, būtiski ir mainīts arī šī drošības līdzekļa saturs. Līdz grozījumiem bija paredzēts, ka „uzturēšanās noteiktā dzīvesvietā ir aizdomās turētā vai apsūdzētā rakstveida saistība neatstāt ilgāk par 24 stundām konkrēti norādītu dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietu bez procesa virzītāja atļaujas, kā arī bez kavēšanās ierasties pēc procesa virzītāja uzaicinājuma vai izpildīt citus kriminālprocesuālos pienākumus.” Savukārt šobrīd „uzturēšanās noteiktā vietā ir aizdomās turētā vai apsūdzētā rakstveida saistība uzturēties procesa virzītāja norādītajā laikā un noteiktajā vietā vai neatstāt ilgāk par 24 stundām konkrēti norādīto dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietu bez procesa virzi-

tāja atļaujas, kā arī bez kavēšanās ierasties pēc procesa virzītāja uzaicinājuma vai izpildīt citus kriminālprocesuālos pienākumus.”

Uzskatāmi redzams, ka papildus vārdiskai maiņai no „dzīvesvietas” uz „vietu” drošības līdzekļa saturs šobrīd paredz ne tikai pienākumu bez procesa virzītāja neatstāt ilgāk par 24 stundām dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietu, bet arī alternatīvu – pienākumu uzturēties procesa virzītāja norādītā laikā un vietā. Visnotaļ interesanti ir aplūkot diskusijas, kas attiecībā uz šo drošības līdzekli norisinājās Juridiskajā komisijā un Saeimā. Ilustratīvi spilgti ir citāti no deputātu A.Elksniņa un A.Judina debašu runām Saeimā, izskatot ierosinātos grozījumu trešajā lasījumā.

“Vārds deputātam Andrejam Elksniņam.

A.Elksniņš (SC). Nu, kaut kas līdzīgs mājas arestam, bet lēmumu pieņem procesa virzītājs, nevis tiesa. Es aicinu nepaplašināt izmeklēšanas pilnvaras, kuras lielā mērā ierobežos individuus un ļaus vienkāršam iecirkņa inspektoram noteikt, ka personai A 24 stundas būs, piemēram, jāsež mājās. Kamēr nav tiesas lēmuma par minēto procesuālo darbību, tas ir būtisks cilvēktiesību, pamattiesību ierobežojums, un satura ziņā tas principā ir identisks mājas arestam, attiecībā uz kuru likumdevējs pieļauj tādu procesuālo kārtību, ka lēmumu pieņem tiesa. Es uzskatu, ka šajā gadījumā tā ir patiesībā tendencioza darbība ar mērķi paplašināt izmeklēšanas pilnvaras un nav nekāda attaisnojuma cilvēktiesību ierobežošanai. Līdz ar to es lūdzu atbalstīt manu priekšlikumu un izslēgt minēto pantu.

A.Judins. Komisijas vārdā es mēģināšu tieši izskaidrot šo jautājumu. Lieta ir tāda, ka tikko Elksniņa kungs jums sniedza nepatiesu informāciju par Kriminālprocesa likuma normu, un ir ļoti svarīgi, koleģi, lai jūs saprastu būtību. .. Kur... kur ir problēma? Problēma ir saistīta ar faktu, ka drošības līdzeklis, par kuru mēs runājam, nav līdzīgs mājas arestam. Mājas aresta būtība ir šāda – cilvēks atrodas savā dzīvesvietā un to nedrīkst atstāt. Šajā gadījumā mēs runājam par drošības līdzekli, kura būtība ir cita. Proti, cilvēks nedrīkst atstāt savu dzīvesvietu uz laiku, kas ir ilgāks par 24 stundām. Tas ir pilnīgi cits drošības līdzeklis.”

Iesaistoties šajā diskusijā neklātienē tikai šobrīd, varētu norādīt, ja deputāta A.Judina teiktais attiecas tikai uz daļu no drošības līdzekļa vārdiskā satura, kas šobrīd ietverts KPL 256. pantā – to daļu, kas faktiski jau bija reglamentēta līdz šim, savukārt daļā par pienākumu uzturēties procesa virzītāja noteiktā vietā noteiktā laikā deputāta A.Elksniņa atklātais jautājums tā arī palicis neatbildēts. Tādā veidā, kā norma izteikta šobrīd, tā tiešām dod pamatu kaut daļēji pievienoties deputāta A.Elksniņa bažām. Savukārt, noticot deputāta A.Judina norādei, ka šī drošības līdzekļa mērķis nekādā veidā nav faktiska brīvības atņemšana, kura būtu pakļaujama tiesas kontrolei, var izteikt priekšlikumu attiecīgā panta saturu precizēt. Kamēr tas nav izdarīts, tiesībspērotājiem būtu jāvadās pēc tās precīzi vārdos neizteiktās jēgas, ko deputāti mēģinājuši normā ietvert un kas pausta, tai skaitā, debašu laikā.

Grozījumi skāruši arī tādu drošības līdzekli kā **nodošanu policijas uzraudzībā**. Šajā gadījumā gan nav grozīts šī drošības līdzekļa saturs, bet gan tā tiesiskā reglamentācija papildināta ar norādēm par policijas darbinieku tiesību apjomu, veicot kontroli par atsevišķu nodošanas policijas uzraudzībā ietvertu nosacījumu izpildi. Tādējādi KPL 261. pants papildināts ar divām jaunām daļām šādā redakcijā: „(4) *Lai pārbaudītu personas pārvietošanās un rīcības brīvības ierobežojumu ievērošanu, policijas darbiniekiem ir tiesības apmeklēt personu lēmumā norādītajā dzīvesvietā pie tās ārdurvīm. Personai ir pienākums pārbaudes laikā atvērt dzīvesvietas ārdurvis un atrasties pie tām policijas darbinieka redzeslokā līdz pārbaudes beigām.* (5) *Lai pārbaudītu*

personas rīcības brīvības ierobežojuma – aizliegums tikties ar lēmumā minētajām personām – ievērošanu, policijas darbiniekam ir tiesības ieiet un personai ir pienākums atļaut policijas darbiniekam ieiet tās pastāvīgajā vai pagaidu dzīvesvietā (dzīvoklī, mājā)”.

Vairāki grozījumi veikti attiecībā uz **apcietinājumu**, un tieši – tā termiņiem un to aprēķināšanu, kā arī kontroli pār apcietinājuma piemērošanu.

Tā, KPL 277. pants papildināts ar jaunu 5-1. daļu „Personai, kuru tur aizdomās vai apsūdz mazāk smaga nozieguma izdarīšanā pret dzimumneaizskaramību un tikumību, ja tas izdarīts pret nepilngadīgo, apcietinājuma termiņš nedrīkst pārsniegt 12 mēnešus, no kuriem pirmstiesas procesā personu atļauts turēt apcietinājumā ne ilgāk par sešiem mēnešiem. Izmeklēšanas tiesnesis pirmstiesas procesā un augstāka līmeņa tiesas tiesnesis iztiesāšanas laikā katrs var pagarināt termiņu vēl par vienu mēnesi, ja procesa virzītājs nav pieļāvis neattaisnotu vilcināšanos vai ja persona, kura īsteno aizstāvību, ir tiši vilcinājusi procesa norisi, vai ja procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašas sarežģītības dēļ.” Faktiski šo grozījumu rezultātā atsevišķu kategoriju mazāk smagu noziegumu gadījumā apcietinājuma termiņi ir pielīdzināti gadījumiem, kad izdarīti smagi noziegumi, ar vienu izņēmumu – proti, smagu noziegumu gadījumā termiņa pagarinājums iespējams uz trim mēnešiem, kamēr mazāk smagu – tikai uz mēnesi.”

It kā nelieli, taču būtiski precizējoši papildinājumi veikti attiecībā uz apcietinājuma termiņa aprēķināšanu. Pirmkārt, KPL 277. panta 3. daļā precizēts apcietinājuma termiņa beigu moments, tieši norādot, ka tas ir „pirmās instances tiesas pilna nolēmuma sastādīšana”. Otrkārt, šis pašas panta daļas papildināšanas rezultātā atrunāta apcietinājuma aprēķināšana gadījumā, ja apelācijas vai kasācijas instances tiesa ir atcēlusi nolēmumu un nodevusi lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Saskaņā ar likumdevēja lemto, šajā gadījumā „Ja apelācijas vai kasācijas instances tiesa atcēlusi notiesājošu spriedumu un nosūtījusi lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, apcietinājuma termiņā ieskaitāms arī laiks no apelācijas vai kasācijas instances tiesas nolēmuma pasludināšanas brīža līdz pirmās instances tiesas pilna nolēmuma sastādīšanai.” Tas faktiski nozīmē, ka apcietinājuma termiņa tecējums tiek apturēts līdz ar pirmās instances tiesas pilna nolēmuma sastādīšanu, taču tā tecējums tiek atjaunots gadījumā, ja kāda no nākamajām instanču tiesām pieņem nolēmumu par lietas atdošanu atpakaļ skatīšanai pirmajā instancē.

Tāpat it kā nelieli, taču nozīmīgi grozījumi skāruši arī apcietinājuma piemērošanas kontroli. Līdz ar grozījumu veikšanu izslēgta kategoriskā nostāja, ka „apcietinājuma nepieciešamības izvērtēšana tiek pārtraukta līdz ar notiesājoša sprieduma taisīšanu pirmās instances tiesā.” (līdz 01.07.2012. spēkā esošais KPL 281.p.4.daļas 3.teikums). Savukārt jaunā redakcijā izteikta panta 5. daļa, kā arī pants papildināts ar 5-1. un 5-2. daļu. Tādējādi kontrole pār apcietinājuma piemērošanu apelācijas instances tiesā šobrīd reglamentēta šādi: „(5)Pieteikumu par apcietinājuma atcelšanu vai grozīšanu, vai turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu pēc lietas nodošanas apelācijas instances tiesai līdz iztiesāšanas uzsākšanai var iesniegt tikai tad, ja: 1) ir radušies tādi veselības vai ģimenes apstākļi, kas var būt par pamatu apcietinājuma atcelšanai vai grozīšanai, un šos faktus apliecina dokumenti; 2) lietas iztiesāšanas uzsākšana tiek noteikta uz laiku, kas ir ilgāks par diviem mēnešiem pēc lietas saņemšanas tiesā. (5¹) Šā panta piektajā daļā minēto pieteikumu izskata apelācijas instances tiesas tiesnesis rakstveida procesā triju darba dienu laikā. Pieteikuma izskatīšana nav pamats noraidījuma pieteikšanai tiesnesim. (5²) Ja pēc lietas iztiesāšanas uzsākšanas apelācijas

instances tiesā lietas iztiesāšana tiek atlikta vai pasludināts pārtraukums uz laiku, ilgāku par diviem mēnešiem, apelācijas instances tiesa vienlaikus izvērtē apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamību.”

Tādējādi, salīdzinot situāciju, kāda bija līdz grozījumu spēkā stāšanās brīdim, ar šī brīža situāciju, izmaiņas ir šādas:

- agrāk pēc lietas nodošanas apelācijas instances tiesai, bet līdz tās izskatīšanas uzsākšanai pieteikumu varēja iesniegt tikai par „atcelšanu vai grozīšanu”, šobrīd arī par „turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu”;

- agrāk minēto pieteikumu varēja iesniegt tikai tad, ja bija radušies tādi veselības vai ģimenes apstākļi, kas var būt par pamatu apcietinājuma atcelšanai vai grozīšanai, šobrīd papildus tiem kā apcietinājuma turpmākas nepieciešamības izvērtēšanas pamats var būt arī tas, ka lietas iztiesāšana noteikta uz laiku, kas ilgāks par diviem mēnešiem pēc lietas saņemšanas tiesā;

- agrāk nebija, šobrīd ir paredzēta apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšana arī iztiesāšanas laikā apelācijas instancē.

Lai arī centieni sakārtot apcietinājuma kontroles tiesisko reglamentāciju iztiesāšanas laikā ir vērtējami visnotaļ pozitīvi, tomēr nevar nenorādīt, ka šī joma joprojām nav reglamentēta pietiekami pilnīgi, skaidri, sistēmiski vienoti un vienveidīgi. Piemēram, brīdī, kamēr lieta atrodas apelācijas instances tiesā, bet nav uzsākta tās izskatīšana, kontrole pār apcietinājuma piemērošanas turpināšanas nepieciešamību paredzēta tikai uz pieteikuma pamata. Domājams, ka, līdzīgi kā tas šobrīd ir attiecībā uz pirmstiesas procesus, lietas izskatīšanu tiesā pirmajā instancē, kā arī iztiesājot lietu apelācijas instancē, jāparedz nepieciešamība tiesai pārbaudīt apcietinājuma turpināšanas nepieciešamību arī pēc savas iniciatīvas. Savukārt attiecībā uz lietas iztiesāšanas laiku apelācijas instancē šobrīd paredzēts, ka apcietinājuma piemērošanas turpināšanas nepieciešamību vērtē tiesa tikai tad, ja pasludināts pārtraukums uz laiku, kas ilgāks par diviem mēnešiem. Būtu tikai loģiski, ja arī šajā brīdī būtu iespējams iesniegt pieteikumu par apcietinājuma atcelšanu vai grozīšanu sakarā ar kādiem jaunradušiem apstākļiem, kā tas šobrīd paredzēts gan pirmajā instancē, gan gaidot iztiesāšanas uzsākšanu apelācijas instancē.

[7.3.] Kā būtiskus var raksturot grozījumus procesuālās sankcijas – **piespiedu nauda** – tiesiskajā reglamentācijā.

Saskaņā ar veiktajām izmaiņām KPL 293. pantā likumdevējs ir skaidri paudis nostāju, ka piespiedu naudas piemērošana nav pārsūdzama. Personai, kurai ir piemērota piespiedu nauda, ir tiesības lūgt atbrīvot no tās samaksas vai arī samazināt tās apmēru. Ja sākotnēji var šķīst, ka šie grozījumi ir būtiska procesuālo garantiju līmeņa samazināšana personām, attiecībā pret kurām piespiedu nauda piemērota, tad faktiski tas tā ir tikai daļā gadījumu. Šāds secinājums saistāms ar iepriekšējo piespiedu naudas pārsūdzības procesuālo kārtību. Proti, līdz 01.07.2012. spēkā esošā KPL 294. panta redakcija paredzēja, ka izmeklēšanas tiesneša lēmumu par piespiedu naudas piemērošanu var pārsūdzēt tiesas priekšsēdētājam, savukārt tiesas pieņemto lēmumu – tai pašai tiesai. Ir visai apšaubāmi, vai persona, kura pati pieņēmusi lēmumu par piespiedu naudas piemērošanu, varētu pateikt, ka to izdarījusi nepamatoti vai nelikumīgi. Līdz ar to šī pārsūdzības iespēja vairumā gadījumu bija vērtējama kā personu tiesību aizsardzības „fikcija”. Lai situāciju risinātu, likumdevējam bija divas iespējas – godīgi atzīt un precīzi norādīt, ka attiecīgais lēmums ir pēc būtības nepārsūdzams, vai arī radīt tādu pārsūdzības mehānismu, kas nebūtu jau iepriekš paredzams

un novērtējams kā vismaz daļēji neefektīvs un neobjektīvs. Likumdevējs izvēlējās pirmo rīcības variantu.

Līdz ar piespiedu naudas pārsūdzības iespēju liegšanu jaunā redakcijā izteikts KPL 294. pants, paredzot, ka „(1) *Persona, kurai piemērota piespiedu nauda, 10 dienu laikā pēc lēmuma par piespiedu naudas piemērošanu kopijas saņemšanas var lūgt, lai to atbrīvo no piespiedu naudas samaksas vai samazina tās apmēru. Lūgumu par izmeklēšanas tiesneša lēmumu iesniedz rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājam, bet par tiesas lēmumu – tam pašam tiesas sastāvam, kas uzlika piespiedu naudu.* (2) *Lūgumu izskata rakstveida procesā 10 dienu laikā. Pieņemtais lēmums nav pārsūdzams.*”

Faktiski saglabāts normas iepriekšējais teksts, mehāniski aizstājot sūdzības iesniegšanu un izskatīšanu ar lūguma par atbrīvošanas no piespiedu naudas vai tās apmēra samazināšanu iesniegšanu un izskatīšanu. Domājams, ka šāda pieeja nav pamatota un attaisnojama. Tā, piemēram, nav saskatāms objektīvs pamats, kāpēc gan jautājums par piespiedu naudas apmēra samazināšanu vai atbrīvošanu no tās samaksas iztiesāšanas laikā atstāts pašas tiesas kompetencē, bet pirmstiesas procesa laikā izņemts no izmeklēšanas tiesneša kompetences, nododot to tiesas priekšsēdētāja lemšanai.

[8] Likums par grozījumiem skāris arī **procesuālo dokumentu tiesisko regulējumu**. Proti, veikti grozījumi attiecībā uz iepazīstināšanu ar nolēmumu, kā arī sūdzību iesniegšanas termiņiem un to izskatīšanu.

[8.1.] Attiecībā uz **nolēmumiem** norādāms, ka KPL 321. pants, kurā reglamentēta iepazīstināšana ar nolēmumu vai kopijas izsniegšana, papildināts ar jaunu 4. un 5. daļu: „(4) *Likumā noteiktajos gadījumos, paziņojot personai par pieņemto nolēmumu, tā kopiju vai paziņojumu par pieņemto nolēmumu var nosūtīt uz personas norādīto sūtījumu saņemšanas pasta vai elektronisko adresi.* (5) *Ja nolēmuma kopija vai paziņojums par pieņemto nolēmumu personai nogādāts pa pastu, uzskatāms, ka par nolēmumu personai ir paziņots septītajā dienā pēc tā kopijas vai paziņojuma nodošanas pastā. Ja nolēmuma kopija vai paziņojums par pieņemto nolēmumu personai nogādāts pa elektronisko pastu, uzskatāms, ka par nolēmumu personai ir paziņots otrajā darba dienā pēc tā kopijas vai paziņojuma nosūtīšanas.*”

[8.2.] Savukārt **sūdzību** iesniegšanas termiņu tiesiskā reglamentācija papildināta ar tiešu norādi par izmeklētāja un prokurora rīcības pārsūdzības termiņu. Tādējādi KPL 339. pants šobrīd izteikts šādā redakcijā:

„339.pants. Sūdzību iesniegšanas termiņi. (1) *Sūdzības par amatpersonu rīcību un lēmumiem pirmstiesas procesā var iesniegt visā pirmstiesas procesa laikā, ja šajā pantā nav paredzēts cits termiņš.* (2) *Izmeklētāja vai prokurora lēmumu var pārsūdzēt 10 dienu laikā no lēmuma kopijas vai paziņojuma par pieņemto lēmumu saņemšanas dienas. Sūdzību par izmeklētāja vai prokurora rīcību var iesniegt 10 dienu laikā no faktiskās rīcības konstatācijas dienas.* (3) *Sūdzības par tiesneša vai tiesas nolēmumiem var iesniegt 10 dienu laikā no nolēmuma pieejamības dienas, ja šajā likumā nav paredzēts cits termiņš.* (4) *Ja sūdzības iesniegšanas termiņš nokavēts attaisnojoša iemesla dēļ, to pēc iesniedzēja lūguma var atjaunot tā institūcija vai amatpersona, kurai ir tiesības izskatīt sūdzību.*”

Neskatoties uz grozījumiem, šis KPL pants joprojām saglabājas kā viens no tiem, kurā ietvertās nostājas nekādi nevar tikt vērtētas kā konceptuāli skaidras un piemērošanai saprotamas. Vēl vairāk – veiktie grozījumi situāciju ir tikai pasliktinājuši. Ilustrācijai piemērs un daži retoriski jautājumi – ja izmeklētāja un prokurora (šīs personas pirmstiesas procesā

var būt tādi procesa dalībnieki kā procesa virzītājs, procesuālo uzdevumu izpildītājs, izmeklēšanas grupas dalībnieks, uzraugošais prokurors, amatā augstāks prokurors) lēmumu un rīcības pārsūdzības termiņi ir noteikti panta otrajā daļā, rodas jautājums – uz kādu amatpersonu lēmumiem un rīcību attiecināma panta pirmā daļa? Skatot KPL 26. pantā norādītās amatpersonas, kuras tiesīgas veikt procesu, un „atņemot” no tām izmeklētāju un prokuroru visos iespējamajos procesuālos statusos, mums atliek, piemēram, eksperts, revidents, izmeklēšanas tiesnesis, izmeklētāja tiešais priekšnieks u.c. pirmstiesas procesā iespējamie dalībnieki. Vai tiešām likumdevējs apzināti atstājis tieši šo dalībnieku lēmumu un rīcības pārsūdzību laikā ziņā pirmstiesas procesa laikā neierobežotu? Ja jā, kāds ir šādas pieejas pamatojums? Vai apzināti attiecībā uz pirmstiesas procesu paredzēts, ka pirmstiesas procesā termiņu ilgumu izņēmumi var būt noteikti tikai „šajā pantā”, savukārt attiecībā uz tiesu „šajā likumā”? Vai likumdevējs apzināti izmeklēšanas tiesneša lēmumus (piemēram, lēmumu par aresta uzlikšanu mantai apstiprināšanu) paredzējis kā tādus, ko pirmstiesas procesa laikā var pārsūdzēt visā procesa laikā (KPL 339. panta 3. daļa uz izmeklēšanas tiesnesi šobrīd nav attiecināma, jo „tiesnesis”, „tiesa” un „izmeklēšanas tiesnesis” saskaņā ar KPL 3. nodaļu ir nošķirami procesuālie statusi? Šie un vēl citi iespējamie jautājumi ļauj atzīt, ka KPL 339. pants ir viens no tiem, kuru redakcija nākotnē būs jāpārskata.

Savukārt kā visai saprātīgs un visnotaļ atbalstāms vērtējams veiktais grozījums KPL 342.pantā, kurā reglamentēta sūdzību izskatīšana, papildinot to ar norādi „Ja sūdzības saturs attiecībā uz jau izskatītā sūdzībā norādītajiem tiesiskajiem vai faktiskajiem apstākļiem pēc būtības nav mainījies, sūdzība netiek izskatīta un par to paziņo iesniedzējam.”

[9] Kā pēdējie uz KPL vispārīgo daļu norādāmi **grozījumi procesuālo uzdevumu piedziņas tiesiskajā reglamentācijā** , kas iekļauti *Likuma par grozījumiem divos pantos.* Grozījumu rezultātā precizēta un papildināta ar izmeklēšanas darbību vai tiesas sēžu atlikšanu saistīto procesuālo uzdevumu piedziņa. Līdzšinējo norādi, ka attiecīgā piedziņa notiek civilprocesuālā kārtībā aizstājusi norāde, ka tas notiek saskaņā ar KPL normām. Tā nodrošināšanas nolūkā KPL papildināts ar diviem pantiem par attiecīgā veida procesuālo uzdevumu piedziņu un šīs piedziņas izpildi (KPL 368-1.p. un 368-2.p.).

KRIMINĀLPROCESA LIKUMA SEVIŠĶĀ DAĻĀ

[10] Attiecībā uz **krimināllietu piekritību tiesai** veikti konceptuāli nozīmīgi grozījumi – rajona (pilsētu) tiesu kā pirmās instances tiesu noteikšana visos kriminālprocesos (KPL 442.p.). Par šo jautājumu jau ticis daudz un plaši diskutēts, šoreiz pie tā nepakavēšos.

[11] Vairāki grozījumi attiecināmi uz **krimināllietu iztiesāšanas vispārīgiem noteikumiem.**

[11.1.] Visnotaļ interesanti grozījumi veikti KPL 449. pantā attiecībā uz **tiešumu un mutiskumu iztiesāšanā** , tā trešo daļu papildinot ar teikumu „*Lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai norādītos rakstveida pierādījumus un dokumentus pārbauda tiesas sēdē tikai tad, ja persona, kura īsteno aizstāvību, prokurors un cietušais vai viņa pārstāvis pieteicis šādu lūgumu.*” Izrietoši no šīs normas veikti grozījumi KPL 506. panta ceturtajā daļā, tās pirmo teikumu izsakot šādi: „*Tiesas debašu dalībnieki savus secinājumus var motivēt tikai ar tiesas izmeklēšanā pārbaudītiem pierādījumiem un rakstveida pierādījumiem un dokumentiem, kuri norādīti lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai un kuri saskaņā*

ar šā likuma 449. panta trešo daļu netika pārbaudīti tiesas sēdē”, kā arī KPL 512. panta otrajā daļā, to izsakot šādi: „Tiesa spriedumu pamato ar pierādījumiem, kuri pārbaudīti tiesas sēdē, un rakstveida pierādījumiem un dokumentiem, kuri norādīti lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, vai ar pierādījumiem, kurus saskaņā ar šā likuma 125. panta noteikumiem nav nepieciešams pārbaudīt.” Jau sākotnēji atzīstams, ka jaunievēstā KPL 449. panta trešās daļas teikuma izlasīšana nav viesusi skaidrību par to, kas isti šo normu ieviešot ir bijis domāts un kāds ir bijis šo grozījumu mērķis. Diemžēl par šo grozījumu būtību izpalikušas jebkāda veida diskusijas pēc būtības gan Juridiskajā komisijā, gan Saeimā. Tādējādi atļausos izteikt vien vairākus savus apsvērumus, nepretendējot uz precīzu un izsmeļošu šīs normas skaidrojumu, vien aicinot sākt plašāku diskusiju par to.

Izlasot KPL 449. panta trešajai daļai pievienoto teikumu, rodas jautājums, no kā ir notikusi atteikšanās? Teikumā rodama atbilde – no pierādījumu pārbaudes, ja to nevēlas t.s. aktīvie procesa dalībnieki.

Izrietošs ir nākamais jautājums – kas ir pierādījumu pārbaude? Uz šo jautājumu nedz konkrētā norma, nedz citas KPL normas atbildes nesniedz, jo pierādījumu pārbaude gan pieņemta vairākās KPL normās, tomēr tās jēdziens likumā nav iekļauts un diez vai arī būtu nepieciešams. Neizvēršot padziļinātu teorētisku šī jēdziena analīzi, norādišu tikai A.Liedes piedāvātās pierādījumu pārbaudes konspektīvu izpratni, kas šķiet visnotaļ precīzi un šim gadījumam arī pietiekami raksturo pierādījumu pārbaudi: „Pierādījumus pārbaudīt nozīmē praktiski pārliecināties par to pieļaujamību, attiecināmību un ticamību... Pierādījumu pārbaudē izpaužas pierādījumu novērtēšanas praktiskais aspekts. Pierādījumu pārbaude ir papildu garantija to pareizai novērtēšanai.”³

Respektējot šā veida pierādījumu pārbaudes izpratni, rodas pamatotas šaubas par to, vai tiešām ar apskatāmajiem grozījumiem likumdevējs ir vēlējis atteikties no iespējas tiesas sēdē pārliecināties par attiecīgo pierādījumu procesuālo kvalitāti un izmantošanas iespējamību. Bažas pastiprina attiecīgā teikuma izvietojums un visa apskatāmā KPL panta teksts. Tas šobrīd ir sekojošs: „449. pants. Krimināllietas iztiesāšanas tiesums un mutiskums. (1) Pirmās instances tiesa tieši pārbauda pierādījumus lietā. (2) Tiesas sēdē personas sniedz liecības mutvārdos. (3) Rakstveida pierādījumus un citus dokumentus tiesas sēdē nolasa vai atskaņo, izņemot gadījumus, kad persona, kura īsteno aizstāvību, prokurors un cietušais vai viņa pārstāvis piekrīt, ka šo pierādījumu nolasišana vai atskaņošana nav nepieciešama. Lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai norādīts rakstveida pierādījumus un dokumentus pārbauda tiesas sēdē tikai tad, ja persona, kura īsteno aizstāvību, prokurors un cietušais vai viņa pārstāvis pieteicis šādu lūgumu. (4) Ja lūgums ir pamatots, tiesa lemj par lietisko pierādījumu apskati. (5) Pierādījumu pārbaude lietas iztiesāšanas laikā var nenotikt tikai šajā likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā.”

Faktiski redzam, ka apskatāmā norma iekļauta iztiesāšanas norisi reglamentējošos vispārējos principos, kuri zināmā veidā raksturo pierādījumu pārbaudes veidu, formu. Te gan nevar nepieminēt, ka idejiski iztiesāšanas mutiskums kā vispārīgs noteikums (princips) var un daudzkārt tiek attiecināts ne tikai uz pierādījumu pārbaudi, bet uz iztiesāšanas norisi kā tādu, kur pierādījumu pārbaude, lai arī būtiska, ir tikai sastāvdaļa. Mutiskums iztiesāšanā nepieciešams ne tikai pierādījumu pilnvērtīgas pārbaudes nodrošināšanai (kas pamatā izpaužas tieši pie liecību sniegšanas), bet un, iespējams, pat vairāk, citu procesuālo ideju nodrošināšanai, kur kā spilgtu piemēru var minēt atklātuma principu.

³ Liede A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. R., Zvaigzne, 1970, 272.lpp.

Tādējādi būtu secināms, ka KPL 449. panta mērķis vispār nav vai tam nevajadzētu būt saistītam ar atteiksmes paušanu par to, vai iztiesāšanā tiek vai netiek pārbaudīti pierādījumi. Tas daļēji varētu būt saistīts tikai ar atsevišķiem pierādījumu pārbaudes aspektiem, piemēram, vai pierādījumi tiek vai netiek nolāsīti. Iespējams, tieši iespēja atteikties no attiecīgā veida pierādījumu nolasišanas vai nosaukšanas, kā tas nereti praksē notiek (un nevis pārbaudes, kas nozīmētu atteikšanos no to attiecināmības, pieļaujamības vai ticamības izvērtēšanas) tiesas sēdē, ir bijusi likumdevēja mērķis, pieņemot apskatāmos grozījumus. Tai pat laikā nevar izslēgt arī iespēju, kad dalībnieki atsakās no pierādījuma atbilstības izvērtēšanas nepieciešamības, atsakoties no savām tiesībām to veikt vai tajā piedalīties. Taču šajā gadījumā nebūtu pieļaujams, ka atteikšanās no pierādījumu pārbaudes veikšanas nav atkarīga no procesa virzītāja – tiesas – ieskata, bet ir saistīta tikai ar dalībnieku viedokli. Bez tam, kā jau minēju, šāda iespēja nebūtu paredzama normās, kas veltītas pierādījumu pārbaudes ārējai formai, tāpat tā nebūtu saistāma ar pierādījumu daļu, bet gan ar pierādāmo apstākļu kopumu vai patstāvīgi nodalāmu daļu. Faktiski šāda iespēja dalībniekiem jau ir paredzēta KPL 499. pantā, kurā paredzētais institūts, lai arī, iespējams, var tikt pilnveidots, taču jau šobrīd savu mērķi efektīvi pilda.

Domājot tālāk par jautājumiem, kas skar ar pierādīšanu saistītus jautājumus iztiesāšanā, likumdevējam būtu skaidri jāsaprot, kādu tas vēlas redzēt iztiesāšanu – mutisku vai rakstisku, ar vai bez tiešu un mutisku pierādījumu pārbaudes veikšanu iztiesāšanas laikā, ar precīzi apzinātu pārbaudāmo pierādījumu apjomu, kas var mainīties tikai sakarā ar jaunatklātiem faktiem vai tādiem, kas procesa virzītājam – tiesai – nav zināms, ar aktīvu vai pasīvu tiesas lomu pierādīšanā u.tml. Šo un citu idejiski svarīgu, konceptuālu jautājumu apzināšana un atteiksmes paušana pret tiem ir primārais, kas jāizdara, un tikai tad var veidot, grozīt un papildināt atsevišķas KPL normas. Pretējā gadījumā risinājumi būs „saraustīti” un sistēmiski neiederīgi.

[11.2.] Vairāki grozījumi veltīti to **tiesisko seku reglamentācijai, kuras rada dažādu procesa dalībnieku neierašanās uz tiesas sēdēm.**

Attiecībā uz prokurora dalību iztiesāšanā veikti papildinājumi KPL 457. pantā, norādot, „ja krimināllietas iztiesāšanā piedalās vairāki prokurori un nav ieradies kāds no viņiem, lietas iztiesāšanu var turpināt. Lietas iztiesāšanu var turpināt arī tad, ja kāds no prokuroriem ar amatā augstāka prokurora piekrišanu nav ieradies uz tiesas debatēm.” Būtiski norādīt, ka likumdevējs īpaši akcentējis, ka, ja viens no apsūdzību uzturošiem prokuroriem neierodas uz tiesas debatēm, lietu var turpināt izskatīt tikai tad, ja saņemta amatā augstāka prokurora piekrišana. Citos iztiesāšanas posmos prasība pēc amatā augstāka prokurora piekrišanas netiek prasīta.

Attiecībā uz apsūdzētā neierašanās tiesiskajām sekām veikti papildinājumi KPL 463. pantā, tā trešo daļu papildinot ar norādi, ka neierašanās uz tiesu neattaisnotu iemeslu dēļ var būt par pamatu arī piespiedu naudas piemērošanai apsūdzētajam. Arī pirms šiem grozījumiem piespiedu naudas piemērošana neattaisnotas neierašanās gadījumā bija iespējama saskaņā ar KPL 289. un 292. pantiem. Tai pat laikā nevar nepieminēt, ka KPL 289. pantā paredzēta iespēja piemērot procesuālās sankcijas, tai skaitā piespiedu naudu, tikai par atkārtotu neierašanos pēc uzaicinājuma bez attaisnojoša iemesla.

Tāpat precizētas normas par iespējamību skatīt krimināllietu bez apsūdzētā piedalīšanās (KPL 464.p.) un viņa prombūtnē (*in absentia*) (465.p.).

Kopš 01.07.2012. bez apsūdzētā piedalīšanās var skatīt lietas ne tikai par kriminālparkāpumu izdarīšanu, kā līdz tam, bet arī par mazāk smagu noziegumu izdarīšanu.

Savukārt attiecībā uz procesu, kurā tiesas nolēmums pieņemts apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*) precizēti pieņemto nolēmumu pārsūdzības termiņi, kā arī personas, attiecībā uz kuru nolēmums pieņemts, statuss. Tiek noteikts, ka „*Tiesas nolēmums, kas pieņemts, iztiesājot lietu apsūdzētā prombūtnē (in absentia), stājas spēkā vispārējā kārtībā. Tomēr notiesātais var pārsūdzēt nolēmumu augstākās instances tiesā apelācijas vai kasācijas kārtībā 30 dienu laikā no dienas, kad saņemta nolēmuma kopija. No brīža, kad tiesa saņēmusi sūdzību, notiesātais iegūst apsūdzētā statusu un visas apsūdzētā tiesības. Pirmās instances tiesas tiesnesis lemj jautājumu par nolēmuma izpildes apturēšanu un drošības līdzekļa piemērošanu.*”

Līdzīgi kā attiecībā uz prokuroru neierašanās sekām, arī attiecībā uz aizstāvju neierašanās sekām līdz ar grozījumu spēkā stāšanos noteikts, „*ja krimināllietas iztiesāšanā piedalās vairāki apsūdzētā aizstāvji un nav ieradies kāds no viņiem, lietas iztiesāšanu var turpināt. Lietas iztiesāšanu var turpināt arī tad, ja kāds no aizstāvjiem nav ieradies uz tiesas debatēm un apsūdzētais neieilst pret lietas turpināšanu.*” (KPL 467.p.)

Savukārt attiecībā uz liecinieka neierašanās tiesiskajām sekām veikti papildinājumi KPL 470. pantā, norādot, ka lieciniekam neattaisnotas neierašanās gadījumā var piemērot arī piespiedu atvešanu.

Veiktie grozījumi ļauj izvirzīt jautājumu – vai likumdevējs ir bijis pietiekami konsekvents, un ja jā – kā tulkojama viņa rīcība, nekādus grozījumus neveicot normās par cietušā neierašanās tiesiskajām sekām. KPL 469. pantā nav paredzēts nedz tas, ka cietušajam par neattaisnotu neierašanos varētu piemērot procesuālās sankcijas, nedz tas, ka viņu varētu atvest piespiedu kārtā. Līdz šim tas problēmas neradīja, jo šādu iespēju paredzēja attiecīgi normas par piespiedu atvešanu un procesuālo sankciju piemērošanu. Pēdējo grozījumu veikšana liecina, ka līdzšīņējo regulējumu likumdevējs bija atzinis par nepietiekamu, jo saskatīta nepieciešamība īpaši atrunāt šo procesuālo institūtu piemērošanas iespēju pie katra atsevišķa procesa dalībnieka. Attiecībā uz cietušo (kura dalību tiesa var atzīt par obligātu sakarā ar nepieciešamību uzklauties viņa liecību) šādas norādes netika ieviestas. Atliek jautāt – vai tā ir apzināta darbība un cietušajam attiecīgie piespiedu līdzekļi nav piemērojami, vai arī likumdevējs, saprotot savu paviršību, pavisam drīz veiks kārtējos grozījumus KPL?

[11.3.] *Likums par grozījumiem paredz divus papildinājumus kriminālprocesa sadalīšanas iztiesāšanas laikā* tiesiskajā reglamentācijā.

KPL 476. pantā kopš 01.07.2012. tieši paredzēts, ka 1) lēmuma par kriminālprocesa sadalīšanu pieņemšana nevar būt pamatu noraidījuma pieteikšanai tiesnesim izdalītajā kriminālprocesā un 2) tiesa, atsākot iztiesāšanu izdalītajā kriminālprocesā, ja tiesas sastāvs nav mainījies, neatkārtoti iepriekš tiesā veiktās procesuālās darbības, kurās piedalījās apsūdzētais.

Jauno normu vārdiskā izteiksme un izvietojums atsevišķos aspektos ir apstrīdams (piemēram, kāpēc otrā norāde iekļauta panta daļā par situāciju, kad process tiek sadalīts, jo viens vai vairāki apsūdzētie izvairās no ierašanās uz tiesu, ja ir pieļaujami arī citi kriminālprocesa sadalīšanas iemesli, kuru piemērošanas gadījumā šī norāde būtu tikpat lietderīga). Tāpat, kāpēc izšķiroša nozīme ir tieši apsūdzētā dalībai kādās darbībās (neviennozīmīgi saprotams ir arī pats jēdziens „piedalīties”), bet, piemēram, nav svarīgs cietušā iepriekšējās dalības fakts (kaut gan procesu var sadalīt arī cietušā/-šo interesēs) u.tml. Tomēr

kopumā šajos papildinājumos iekļautās idejas ir atbalstāmas. Tikai atklāts jautājums, cik liela bija nepieciešamība pēc šo grozījumu veikšanas un vai tajos ietvertās idejas nebija iespējams atklāt spēkā esošo normu tulkošanas u.tml. ceļā.

[11.4.] Ļoti interesanti ir veiktie grozījumi KPL 481. pantā, kas papildināts ar norādēm par **tiesas rīcību situācijā, kad apsūdzētais miris iztiesāšanas laikā**. Tā, kopš 01.07.2012. noteikts, „*ja apsūdzētais ir miris lietas izskatīšanas laikā pirmās instances tiesā, lietas izskatīšanu turpina tikai tad, ja viena mēneša laikā pēc apsūdzētā nāves ir saņemts mirušā tuvinieka pieteikums par kriminālprocesa turpināšanu mirušā rehabilitācijai. Lietas izskatīšana tiek turpināta vispārējā kārtībā. Personai, kura pieprasījusi procesa turpināšanu, ir tiesības pārsūdzēt pirmās instances un apelācijas instances tiesas lēmumu.*”

Lai arī šo grozījumu pieņemšana neizsauca būtiskas diskusijas nedz Juridiskajā komisijā, nedz Saeimā (Juridiskajā komisijā TM pārstāvei tika uzdoti vien atsevišķi precizējoši jautājumi), šī norma nebūt nav tik viennozīmīgi vērtējama un atbalstāma. Nevar neatzīt, ka situācija, kas izveidojās līdz ar apsūdzētā nāvi, nebija pietiekami skaidri atrisināta. Attiecībā uz pirmstiesas procesu risinājums bija paredzēts KPL 56. nodaļā, taču attiecībā uz iztiesāšanu nekādu speciālu atrunu nebija. Savu visai pamatotu viedokli šīs situācijas risinājumā bija paudis Augstākās tiesas Senāts 2011. gada 12. maija lēmumā lietā nr. SKK-160/2011.⁴ Neskatoties uz to, situācija saglabājās pietiekami neskaidra un kādas likuma izmaiņas bija ieteicamas.

Tomēr atļausos apšaubīt, vai esošais risinājums ir tas labākais. Pirmkārt, kritika kārtējo reizi var tikt veltīta nevienveidīgam pieejas piekopšanai, neuzmanībai normas vārdiskajā izteiksmē u.tml.

Tā, piemēram, vai kāds var atbildēt uz jautājumu, kāpēc tiesiski nostiprināta tiek rīcība tikai tajā situācijā, ja apsūdzētā nāve iestājas pirmās instances tiesā, un kā rīkoties, ja nāve iestājusies laikā, kamēr lieta atrodas apelācijas vai kasācijas instances tiesā? Domājams, būs grūti, jo nav nekāda pamata uzsākt problēmas risinājumu, jau sākotnēji aptverot tikai daļu no attiecīgās problēmas.

Tāpat nevar saskatīt objektīvu pamatojumu, kāpēc pirmstiesas procesā pieņemtu lēmumu par procesa izbeigšanu sakarā ar personas nāvi var pārsūdzēt, līdz ar to panākt tiesas pārbaudi par šī lēmuma pamatojumu mirušās personas „*likumiskie pārstāvji, tuvinieki vai citas personas, kuru rīcībā ir fakti, kas liecina par mirušā nevainīgumu*”, savukārt lūgt procesa turpināšanu tiesā var tikai mirušā tuvinieki.

Līdzīgi var tikt izvirzīts jautājums par to, kāpēc personām, kas lūdz procesu turpināšanu, ir piešķirti tik atšķirīgi procesuālie statusi atkarībā no tā, kurā procesa brīdī šāds lūgums tiek izteikts – salīdzināšanai KPL 77. pants un jaunā norma, kur attiecīgajām personām paredzētas tikai tiesības pārsūdzēt nolēmumu.

Jautājumus rada arī vispārīgā norāde par to, ka process tiek turpināts vispārīgā kārtībā. Vai tas vispār ir un ciktāl ir iespējams?

Otrkārt, kas pat daudzkārt būtiskāk, ir jāpievēršas jaunievestajam risinājumam pēc būtības.

Ko faktiski nozīmē šī imperatīvā rakstura norma – tā uzliek par pienākumu tiesai neturpināt iztiesāšanu apsūdzētā nāves gadījumā un pieņemt lēmumu par procesa izbeigšanu.

Jāatceras, ka kriminālprocesa izbeigšana sakarā ar to, ka apsūdzētā persona ir mirusi, saskaņā ar KPL 380. pantu uz-

⁴ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-160/2011 // <http://www.at.gov.lv/files/archive/departament2/2011/skk%20160v.pdf>, aplūkots 30.10.2012

skatāma par kriminālprocesa izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata, tātad saistāma ar personas vainīguma konstatāciju.

Pienākuma izbeigt procesu uz šāda pamata, nepārlicinoties par personas vainīgumu, uzlikšana procesa virzītājam un lēmuma pieņēmējam nav attaisnojama. Līdz ar to jāparedz tāds risinājums, kas būtu atbilstošs procesuālās ekonomijas interesēm un tai pat laikā derīgs kriminālprocesa mērķa sasniegšanai – taisnīgam krimināltiesisko attiecību risinājumam.

Konstruējot vispārīgu ieteikumu, varētu norādīt, ka tiesa izbeigt procesu uz personas nāves pamata varētu tikai tādā gadījumā, ja tai būtu izveidojusies pārliecība par personas vainīgumu (tā varētu tikt iegūta arī uz lietā esošo materiālu pārbaudes pamata, neveicot vai neturpinot tiesas izmeklēšanu) un ja procesa turpināšanu nelūgtu noteikts loks personu (par to, vai šis loks aprobežojams ar „tuviniekiem”, varētu diskutēt).

Tai pat laikā jāpiemin, ka konkrēta risinājuma izstrādei būtu jābūt daudz niansētākai, attiecināmai uz ļoti dažādām prakses situācijām un atkarīgai no ļoti daudzveidīgiem apstākļiem, piemēram, vai tas bijis vienīgais apsūdzētais vai viens no apsūdzētajiem lietā, kurā tiesvedības instancē nāves fakts iestājies, iemesliem, kāpēc lieta tiek skatīta pārsūdzības instancēs (ir būtiska atšķirība, vai jārisina situācija, kad miris apelācijas vai kasācijas sūdzību iesniegušais, kurš iepriekšējās tiesu instancēs atzīts par vainīgu, vai tāds, kurš attaisnots un kura nolēmumu pārsūdzējis tikai prokurors u.tml.) u.tml.

[11.5.] Papildinājumi un precizējumi veikti attiecībā uz **tiesas sēdes protokola saturu**.

Tā, KPL 484. panta trešā daļa papildināta ar norādi, ka tiesas sēdes protokolā jāiekļauj norāde par protokola pieejamības dienu.

Savukārt šī panta ceturrtā daļa papildināta ar norādi, „ja tiesas sēdes gaita netiek fiksēta, izmantojot skaņu un attēlu ierakstus vai citus tehniskos līdzekļus, tiesas sēdes protokolā ieraksta arī tiesas debašu runas, replikas, apsūdzētā pēdējo vārdu.”

Precizēta iepazīšanās kārtība ar protokolu un piezīmju izteikšana par to, nosakot, ka „Prokurors, personas, kas isteno aizstāvību, un cietušais var iepazīties ar protokolu, ja nepieciešams, saņemt protokola kopiju un triju darba dienu laikā no protokola pieejamības dienas iesniegt piezīmes par to.”

[12] Vairāki grozījumi veikti arī attiecībā uz **lietas izskatīšanu pirmās instances tiesas sēdē**.

[12.1.] Loģiski pamatojams papildinājums veikts attiecībā uz **tiesas sēdē pieteikto lūgumu izskatīšanu**, KPL 496. pantā iekļaujot norādi, ka noraidītos lūgumus persona tiesas sēdes gaitā var pieteikt atkārtoti tikai tad, ja ir norādīti jauni apstākļi, kas iepriekš nebija zināmi. Taču, domājams, pat bez šo grozījumu veikšanas šāds risinājums praksē varēja tikt pielietots, pamatojoties uz tā saprātīgumu.

[12.2.] Nelieli, bet būtiski grozījumi veikti attiecībā uz **pilna tiesas nolēmuma pieejamību**. Noteikts, ka pilna tiesas nolēmuma sastādīšanas 14 dienu termiņa atlikšana iespējama tikai lietas apjoma, juridiskās sarežģītības un citu objektīvu iemeslu dēļ un iespējama tikai vienu reizi (KPL 530.p.).

[13] Atsevišķi papildinājumi veikti **apelācijas un kasācijas tiesiskajā reglamentācijā**.

[13.1.] Attiecībā uz apelāciju paplašināts to gadījumu loks, kad apelācijas sūdzību vai protestu var atstāt bez virzības vai izskatīšanas, tajā iekļaujot arī KPL 551. panta ceturtajā un piektajā daļā noteiktos pārsūdzības ierobežojumus cietušajam un prokuroram. Tāpat iespēja izskatīt apelācijas pārsūdzību rakstveida procesā paplašināta ar gadījumu, kad „apelācijas sū-

dzībā vai protestā ir izteikts lūgums tikai par kaitējuma kompensāciju un ja prokurors vai persona, kuras intereses un tiesības sūdzība vai protests aizskar, pret to neiebilst”.

Bez tam norādīts, ja apelācijas instances tiesa pieņem lēmumu par lietas atdošanu atpakaļ skatīšanai pirmajai instancē, tad tai jāizlemj jautājums arī par drošības līdzekli (KPL 564.p.).

[13.2.] Līdzīgi papildināts arī kasācijas instancē izlemjamo jautājumu loks, KPL 588. paredzot, ja kasācijas instances tiesa lemj par lietas nodošanu skatīšanai pirmajai instancē, tad jāizlemj arī jautājums par drošības līdzekli.

[14] Noslēgumā norādāms, ka *Likums par grozījumiem būtiski mainījis vienas no vienkāršotajām kriminālprocesa formām – **vienošanās procesa – tiesisko reglamentāciju** tieši attiecībā uz šī procesa norisi tiesā.*

[14.1.] Saskaņā ar grozījumu izstrādātāju viedokli „samazināta” tiesas loma vienošanās satura izvērtēšanā.

Veikti grozījumi KPL 539. pantā, tā pirmo daļu, kurā līdz tam bija paredzēts, ka „pēc vienošanās procesa kārtībā iesniegtas krimināllietas saņemšanas tiesā tiesnesis papildus šā likuma KPL 486. pantā noteiktajam pārbauda, vai pirmstiesas procesā vienošanās ir noslēgta šajā likumā noteiktajā kārtībā un nav pieļauts Krimināllikuma normu pārkāpums”, papildinot ar norādi, ka „tiesnesis vērtē noslēgtajā vienošanās paredzēto soda veidu tikai gadījumā, ja konstatē, ka izraudzītais soda veids nav samērīgs ar izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu.”

Iedziļinoties jautājuma pašreizējā risinājumā, var redzēt, ka faktiski nekas nav mainījies, jo grūti iedomāties, ka līdz šo grozījumu veikšanai tiesa noteikto soda veidu būtu vērtējusi savādāk nekā pēc tā atbilstības KL noteiktajam, kā arī samērīgumam ar izdarītā nodarījuma raksturu un kaitējumu.

Interesanti pieminēt, ka sākotnējā grozījumu virzīšanas ideja ir bijusi pavisam cita. Uz 2. lasījumu TM izvirzīja priekšlikumu KPL 539. panta pirmo daļu papildināt ar teikumu „Tiesnesis nevērtē noslēgtajā vienošanās paredzēto soda veidu un mēru”, tāpat ar identisku norādi bija plānots papildināt KPL 546. panta trešo daļu. Taču šis priekšlikums neguva Juridiskās komisijas atbalstu. Dzīvas diskusijas ap to izraisījās Saeimas sēdē, kuras uzskatāmi ilustrē deputātu A.Elksniņa un A.Judina debašu runas.

„A.Elksniņš (SC). Tagad gan būšu oriģināls... Juridiskā komisija neatbalstīja šo priekšlikumu, savukārt es uzskatu, ka priekšlikums ir atbalstāms. Būtība, godājamie kolēģi, ir sekojoša: iet runa par vienošanos, ko noslēdz pirmstiesas procesā.

Un nu par Ģenerālprokuratūras iebildumiem. Komisijas sēdē bija arī Rīgas apgabaltiesas pārstāvis, kurš iebilda un piekrita Tieslietu ministrijas piedāvājumam. Diemžēl Juridiskajā komisijā minētais jautājums saklausīts netika. Bet būtība ir sekojoša: šajā brīdī process tiek kavēts un bremzēts, jo vienošanās, kuras cilvēki slēdz pirmstiesas procesa laikā ar prokuroru, tiesās apstiprinātas netiek. Un būtisks pamats tam ir tāds, ka, ja šajā gadījumā tiesa sāk pārvērtēt piemēroto sodamēru... Līdz ar to es domāju, ka ir atbalstāms tieslietu ministra... Nacionālās apvienības iesniegtais priekšlikums. Minēto priekšlikumu Juridiskās komisijas sēdes laikā ir atbalstījusi gan Ģenerālprokuratūra, gan arī Rīgas apgabaltiesa. Līdz ar to es vēlos, lai mēs nobalsotu „par”.

Sēdes vadītāja. Paldies. Debates slēdz. Vai komisijas vārdā...

A.Judīns. Komisijas vārdā es vēlos izskaidrot lietas būtību. Mūsu Kriminālprocesa likumā ir paredzēts tāds institūts kā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka prokurors ar apsūdzēto var vienoties. Apsūdzētais atzīst savu vainu, un prokurors piedāvā viņam sodu. Viņi vienojas, un pēc tam attiecīgais dokuments – vienošanās – ir nosūtāms uz tiesu. Pirms

dažiem gadiem mēs konstatējam... tiesneši konstatēja lielu problēmu – proti, ka ne vienmēr prokurori vienojas ar apsūdzētajiem par tādiem sodiem, kas ir taisnīgi. Mūsu tiesneši reaģēja uz to un nepastiprināja šādas vienošanās tāpēc, ka sodam ir jābūt taisnīgam. Spriedumam ir jābūt atbilstošam. Bet ne visiem tas patīk. Skaidrs, ka daži uzskata: ja prokurors ir vienojies, tad tiesnešiem būtu labāk pasēdēt klusējot. Neiejaukties! Un priekšlikums tiek vērsti tieši uz to, lai tiesas loma būtu mazāka. Mēs nevaram to atbalstīt. Ja tiesa redz, ka kaut kas nav kārtībā, tad tiesai ir tiesības iejaukties un teikt savu vārdu.”

Izskatot likumprojektu Juridiskajā komisijā jau pirms 3. lasījuma, tika saņemts jauns Tieslietu ministrijas priekšlikums, kuru varam redzēt šobrīd pieņemtajā normā un kurš, kā jau norādīts, nekādas būtiskas izmaiņas nav radījis.

[14.2.] Kā būtiskas savukārt vērtējamas citas izmaiņas vienošanās procesa tiesiskajā reglamentācijā, proti,

- paredzēts, ka lēmums, ko tiesnesis pieņem, sagatavojot lietu iztiesāšanai vienošanās procesa kārtībā, nav pārsūdzams (KPL 539.p.1.d.);

- paredzēts, ka lietu izskatīšana tiesā vienošanās procesa kārtībā var notikt rakstveida procesā (KPL 540-1.p.). Līdz ar

šīs normas ieviešanu rakstveida forma nostiprināta kā vienošanās procesa tiesā pamatforma, no kuras var atkāpties, pārejot pie mutvārdu formas tad, ja pret rakstveida procesu iebildis prokurors, apsūdzētais, aizstāvis vai cietušais, kā arī tiesa pēc savas iniciatīvas. Nozīmīgi pieminēt, ka gan apsūdzētajam, gan cietušajam ir tiesības iebilst pret rakstveida procesa piemērošanu (šīs tiesības viņiem tieši paredzētas līdz ar grozījumu veikšanu attiecīgi KPL 435. un 436. pantos);

- paredzēta procesa turpināšana vispārējā kārtībā, ja apsūdzētais atsakās no vienošanās (KPL 540-1.p.5.d.4.pkt., 542.p.1.d.4.pkt.).

Kopumā izvērtējot KPL grozījumus, secināms, ka tie ir praktiski nozīmīgi un prognozējami ietekmē un ietekmēs kriminālprocesa normu ikdienas piemērošanu. Secināms, ka grozījumu kvalitātes līmenis ir paaugstinājies, taču joprojām saglabājas nepietiekami atbildīga pieeja KPL grozījumiem, lietotai terminoloģijai un sistēmiskas vienotības nodrošināšanai. Būtu izsakāms aicinājums arī tiesnešiem aktīvāk iesaistīties izstrādāto likumprojektu apspriešanā un savu apsvērumu pamatošanā.

ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETU IZSKATĪŠANAS AKTUALITĀTES

Juris STUKĀNS

Rīgas apgabaltiesas tiesnesis

Atbildība ir ētikas un tiesību kategorija (jēdziens), kas atspoguļo personības īpašu sociālu un morāli tiesisku attieksmi pret sabiedrību (cilvēci kopumā), attieksmi, kuru raksturo cilvēka morālā pienākuma izpildīšana un tiesisko normu ievērošana.

(Rožentāls M. *Filozofijas vārdnīca*.
Rīga: Liesma, 1974., 36.lpp.)

TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA UN TIESU JUDIKATŪRAS IZMANTOŠANA

Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) lietās *Pfarrmeier v. Austria*, *Engel and others v. the Netherlands*, *Zolotuhins pret Krieviju*, administratīvo pārkāpumu lietās privātpersonai ir tiesības uz līdzvērtīgām procesuālajām garantijām lietas izskatīšanā kā kriminālprocesā.

ECT izvirzītie kritēriji par attiecīgu tiesībapārkāpumu klasifikāciju vai pielīdzināšanu krimināltiesību sfērai ir vērsti uz privātpersonas tiesisko garantiju nodrošināšanu lietas izskatīšanas procesā.

Arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka administratīvo pārkāpumu lietās izmantojama Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta judikatūra (tiesu prakse) (spriedums SKA-157/2007).

Analizējot tiesu nolēmumus, ir konstatēti gadījumi, kad, izskatot administratīvo pārkāpumu lietas, tiek piemērots Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma regulējums, kas būtu atzīstams par nekorektu praksi.

Tiesību normu piemērotājam, izskatot administratīvo pārkāpumu lietas, atbilstoši ECT atziņām jānodrošina lietas dalībniekiem līdzvērtīgās procesuālās garantijas lietas izskatīšanā kā kriminālprocesā, nevis ir pamats tieši piemērot krimināltiesisko vai kriminālprocesuālo regulējumu.

Tiesību normu piemērotājam, izskatot administratīvo pārkāpumu lietas, jāievēro tiesu judikatūra, tas ir, vispārīgās atziņas, ko nolēmumos formulēja Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, ņemot vērā arī apstākli, ka no 2012. gada 1. jūlija administratīvo pārkāpumu lietu piekritība mainīta no administratīvajām tiesām uz vispārējās jurisdikcijas tiesām, kas viennozīmīgi ietekmēs jau pastāvošo tiesu praksi.

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA PAZĪMES

Lai atzītu, ka ir noticis administratīvais pārkāpums, amatpersonai, kurai ir tiesības uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību, ir jākonstatē, ka nodarījums atbilst administratīvā pārkāpuma pazīmēm, tas ir, prettiesiskums, vainīgums, sabiedriskā bīstamība (kaitīgums) un konkrēts nodarījums (darbība vai bezdarbība).

Prettiesiskums – nodarījums paredzēts normatīvajā aktā, tas ir, aprakstīts normas dispozīcijā.

Vainīgums – persona, apzinoties nodarījuma prettiesisko raksturu, paredz un tieši vēlas vai apzināti pieļauj kaitējuma nodarīšanu ar likumu aizsargātām noteiktām interesēm (nodoms), vai arī pieļauj vieglprātību vai nevēribu pret iespēju iestāties šādam kaitējumam (neuzmanība).

Sabiedriskā bīstamība (kaitīgums) – apdraud valsts, sabiedrības vai atsevišķu personu intereses.

Konstatēts nodarījums – personas konkrētas uzvedības modelis, kas izpaužas personas prettiesiskā darbībā vai bezdarbībā.

Minētās pazīmes amatpersonai, kā arī rajona (pilsētas) tiesas tiesnesim, ja ir saņemta sūdzība sakarā ar lēmumu par atteikšanos uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību, ir jāvērtē, lemjot jautājumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanu vai atteikumu uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību. Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums nav pārsūdzams.

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA SASTĀVS

Jebkura administratīvā pārkāpuma lietā, lai personu sauktu pie administratīvās atbildības, jābūt pierādītiem viem administratīvā pārkāpuma sastāva elementiem.

Administratīvā pārkāpuma sastāvs ir likumā paredzēto visu objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums, kas ir nepieciešams un pietiekams, lai personas nodarījumu atzītu par administratīvo pārkāpumu.

Administratīvo pārkāpumu sastāvu veido četri elementi: 1) objekts; 2) objektīvā puse; 3) subjekts; 4) subjektīvā puse.

Administratīvā pārkāpuma **objekts** – valsts, sabiedrības, personu grupas vai atsevišķu personu likumīgās intereses.

Administratīvā pārkāpuma **objektīvā puse** – nodarījuma ārējās izpausmes pazīmju kopums, kas tiek realizēts kā prettiesiska uzvedība darbības vai bezdarbības veidā, un nodara kaitējumu ar likumu aizsargātām interesēm.

Administratīvā pārkāpuma **subjekts** – nodarījumu izdarījusī persona (fiziskā vai juridiskā persona), kura atbilst likumā noteiktiem kritērijiem.

Administratīvā pārkāpuma **subjektīvā puse** (fiziskā persona) – subjekta psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto, un apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālo un gribas procesus.

JURIDISKO PERSONU ATBILDĪBA

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk arī – Latvijas APK) 14.¹ pants paredz, ka šajā kodeksā un pašvaldību domju izdotajos saistošajos noteikumos īpaši paredzētajos gadījumos par administratīvajiem pārkāpumiem pie atbildības ir saucas juridiskās personas.

Tātad juridisko personu administratīvā atbildība paredzēta kā zināms izņēmums, par ko liecina likuma normas norāde uz īpaši paredzētiem gadījumiem.

Kā norādījis jurists Edvīns Danovskis, juridisko personu administratīvā atbildība tiek noteikta divos principiāli atšķirīgos gadījumos:

1) juridiskā persona kā atbildības subjekts ir noteikta tad, ja uz juridisko personu var attiecināt citā normatīvā aktā noteiktu pienākumu, par kura pārkāpšanu paredzēta administratīvā atbildība. Šajā gadījumā svarīgi konstatēt, ka no juridiskās personas kā tiesību subjekta (tiesībspējīgas un rīcībspējīgas personas) saskaņā ar normatīvajiem aktiem tiek prasīta noteikta rīcība (dokumentu iesniegšana, muitas operāciju ievērošana, īpašuma uzturēšana pienācīgā kārtībā u.tml.). Protams, šos pienākumus juridiskās personas vārdā faktiski veic (vai neveic) juridiskās personas pārstāvji;

2) juridiskā persona kā atbildības subjekts ir noteikta par tādu pārkāpumu, ko tā pēc savas būtības nevar paveikt, taču administratīvais pārkāpums izdarīts juridiskās personas interesēs.

Šādu administratīvos pārkāpumus izdara fiziskas personas, kurām būtu jāpiemēro administratīvais sods. Protams, nereti fiziskas personas izdara pārkāpumus juridisku personu interesēs, un tādēļ par šādiem administratīviem pārkāpumiem Latvijas APK administratīvā atbildība paredzēta arī juridiskām personām.

Tomēr šobrīd Latvijas APK regulējums ir nepilnīgs vismaz divos jautājumos: 1) nav noteikti kritēriji fiziskas personas darbības attiecināmībai uz juridisko personu; 2) neskaidri risināts jautājums par fiziskas un juridiskās personas kopīgu atbildību par izdarīto pārkāpumu (E.Danovskis Administratīvās atbildības regulējuma konceptuālās problēmas. Jurista Vārds, 2011.gada 17.maijs, nr.20 (667)).

Lai piemērotu administratīvo atbildību juridiskai personai, ir nepieciešams konstatēt, ka fiziska persona pārkāpumu veikusi juridiskās personas interesēs (Rīgas apgabaltiesas spriedums lietā Nr.104AA-0011-12).

Minētais nosacījums, lai sauktu juridisku personu pie atbildības, noteikts arī krimināltiesībās.

Krimināllikuma 70.¹ panta pirmā daļa noteic, ka par šā likuma sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu juridiskajai personai var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, ja noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona atbilstoši šā likuma 12. panta pirmās daļas nosacījumiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 12. panta pirmo daļu juridiskās personas lietā atbild tā fiziskā persona, kura nodarījumu izdarījusi, rikodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai istenovadama kontroli juridiskās personas ietvaros, vai būdama juridiskās personas dienestā.

Tāpēc var pievienoties Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta paustajai atziņai, ka „juridisko personu vaina ir nosakāma, ņemot vērā divus nosacījumus:

pirmkārt, vai juridiskajai personai bija iespēja nodrošināt noteikumu ievērošanu, par kuru pārkāpšanu ir paredzēta administratīvā atbildība;

otrkārt, vai juridiskā persona veica nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu šo noteikumu ievērošanu.” (Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 05.03.2009. spriedums lietā SKA-19/2009, 19. punkts).

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA LIETAS IZSKATĪŠANAS PAMATPRINCIPI

• Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nav jāpierāda savs nevainīgums.

• Iestādei, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, jāizvērtē, vai lietā ir pietiekami pierādījumi, lai personu atzītu par vainīgu.

• Visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību (*in dubio pro civis*). Tomēr minētais princips nav absolūts. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka tiesai ir jāinterpretē šaubas par labu privātpersonai tikai tad, ja, novērtējot visus lietā esošos pierādījumus, tiesa nevar nonākt pie pārliecības par personas vainu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā (Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā SKA-493/2008).

• Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa tiesību normas nevar iztulkot, paplašinot normas saturu, vai likuma robu aizpildīt analogijas ceļā, ja rezultāts personai ir nelabvēlīgs.

• Institūcija (amatpersona) pierādījumus novērtē pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi izpētītiem visiem lietas apstākļiem to kopumā, pēc likuma un tiesiskās apziņas (Latvijas APK 244. pants).

Jautājuma izskatīšana par zaudējuma atlīdzinājumu (izņemot gadījumus, kad izciests arests)

Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 1. panta pirmā daļa nosaka, ka atlīdzinājumu par mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas personai nodarīts ar valsts pārvaldes iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību, izskata Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 1. panta otrā daļa nosaka, ka šā likuma noteikumi par to zaudējumu atlīdzināšanu, kuri privātpersonai nodarīti ar iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību, attiecināmi arī uz tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kuri privātpersonai nodarīti ar iestādes prettiesisku lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Latvijas APK neparedz, izskatot lietu par administratīvu pārkāpumu, vienlaikus lemt jautājumu par zaudējumu atlīdzinājumu personai, ja tiek pieņemts lēmums par lietas izbeigšanu.

TIESĪBAS IZMANTOT AIZSTĀVJA JURIDISKU PALĪDZĪBU

Latvijas APK 260. panta otrā daļa nosaka, ka personai, kuru sauc pie administratīvās atbildības, ir tiesības izmantot aizstāvja palīdzību.

Tiesības uzaicināt aizstāvi ir tikai pašai personai, normatīvie akti šobrīd neparedz valsts nodrošinātu palīdzību administratīvo pārkāpumu lietās.

Tiesai jāņem vērā, ka personai ir jānodrošina iespēja uzaicināt aizstāvi, tajā pašā laikā tiesai ir pienākums izskatīt lietu, ievērojot termiņus. Ja iznāk vairākkārt atlikt lietas izskatīšanu, jāvērtē, vai nenotiek lietas izskatīšanas novilcināšana. Personai ir jānodrošina pietiekams laiks, lai viņa varētu uzaicināt aizstāvi.

Jāņem vērā, ka ne tikai advokāts var būt par personas, kuru sauc pie administratīvās atbildības, aizstāvi.

RĪCĪBA, KONSTATĒJOT ADMINISTRATĪVĀS ATBILDĪBAS NOILGUMU (LATVIJAS APK 37. PANTS)

Ja pārkāpums izdarīts līdz 2012. gada 1. jūlijam, jāņem vērā soda uzlikšanas termiņš – četri mēneši, un, ja termiņš ir izbeidzies, administratīvā pārkāpuma lietvedība ir izbeidzama.

Šobrīd, tas ir, pēc 2012. gada 1. jūlija, konstatējot, ka administratīvā pārkāpuma lieta uzsākta vēlāk kā sešus mēnešus no pārkāpuma izdarīšanas dienas, bet, ja pārkāpums ir ilgstošs, – no pārkāpuma pārtraukšanas dienas, lietvedība ir jāizbeidz, jo minētais nepieļauj noskaidrot konkrētās lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus (Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā SKA-355/2008).

Latvijas APK neparedz juridiskās sekas, ja pret personu ir izbeigta administratīvā pārkāpuma lietvedība, kā arī neparedz personu neregulējamo apstākļus, tāpēc nav nepieciešams noskaidrot administratīvā pārkāpuma faktiskos un tiesiskos apstākļus.

TIESAS TIESĪBAS IEGŪT PIERĀDĪJUMUS

Atbilstoši Latvijas APK 289.⁶ panta sestajā daļā noteiktajam regulējumam tiesa nav tiesīga pēc savas iniciatīvas iegūt pierādījumus un tos pārbaudīt tiesas sēdē.

Administratīvā pārkāpuma lietā esošo pierādījumu pārbaude nav atzistama par jaunu pierādījumu iegūšanu. Ja lietā ir personu paskaidrojumi, ziņojumi vai citi rakstveida dokumenti un rodas nepieciešamība pārbaudīt dokumentā minētās ziņas, tiesnesis pēc savas iniciatīvas var veikt darbības, piemēram, izsaukt policistu vai pieprasīt informāciju dokumenta autoram, tādā veidā veicot pierādījuma pārbaudi, kas ir jau esošo pierādījumu padziļināta izpēte, nevis jaunu pierādījumu iegūšana.

Tiesa nevar ignorēt un neievērot principu panākt taisnīgu neregulējumu lietā, par pamatu izvēloties formālu likuma normu piemērošanu.

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA PROTOKOLA SASTĀDĪŠANA

Administratīvā pārkāpuma protokols ir dokuments, kurā tiek fiksētas procesuālās darbības, norādītas lietas izlemšanai nepieciešamās ziņas.

Administratīvā pārkāpuma protokols ir vērtējams arī kā pierādīšanas līdzeklis, kas ietver ziņas par faktiem, kas apliecina pārkāpuma esamību (Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā SKA-39/2009).

Administratīvā pārkāpuma protokola sastādīšana ir iestādes procesuāla darbība, kas pati par sevi nav atsevišķi ne apstrīdama, ne pārsūdzama, jo nerada tiesiskas sekas, neietekmē nekādas tiesiskās attiecības (Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā SKA-858/2008).

Amatpersonas sastādītiem dokumentiem, tai skaitā administratīvā pārkāpuma protokolam, *a priori* ir publiskā ticamība, un tos iespējams apšaubīt, iesniedzot pierādījumus, kas to apstiprina (Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā SKA-647/2008).

Ja vien administratīvā pārkāpuma lietvedībā netiek pierādīts pretējais, bez papildu procesuālo darbību veikšanas par pierādījumu uzskatāmas ziņas par faktiem, kuras administratīvā pārkāpuma konstatēšanas brīdī administratīvā pārkāpuma protokolā fiksējusi amatpersona (Latvijas APK 243. panta ceturtā daļa).

PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS

Iestādei, kura sauc personu pie administratīvās atbildības, ir pienākums pierādīt administratīvā pārkāpuma esamību un personas vainīgumu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā.

NOLĒMUMA SASTĀDĪŠANA UN PAZIŅOŠANA

Pēc administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas tiesas sēdē Latvijas APK 289.¹³ pants paredz tiesai divus variantus nolēmuma sastādīšanai un paziņošanai:

- tiesa paziņo, kad nolēmums būs sastādīts un pieejams tiesas kancelejā (nolēmumu sastāda ne vēlāk kā 10 dienu laikā);
- tiesa pasludina saīsināto vai pilno nolēmumu tūlīt pēc lietas izskatīšanas (ja pasludina saīsināto nolēmumu, tad pilnu nolēmumu sastāda 10 dienu laikā).

TIESAS SĒDES PROTOKOLS

Katrā tiesas sēdē raksta tiesas sēdes protokolu vai nodrošina tiesas sēdes audio ierakstīšanu (Latvijas APK 289.¹⁰ pants).

Ja tiek nodrošināta tiesas sēdes audio ierakstīšana, tiesas sēdes protokols vispār netiek rakstīts, bet lietas dalībniekiem jānodrošina iespēja saņemt ieraksta kopiju vai iespēja noklausīties tiesas sēdes ierakstu.

NOLĒMUMU PĀRSŪDZĪBA

Latvijas APK paredz iespēju pārsūdzēt institūcijas (amatpersonas) lēmumu par lietvedības izbeigšanu tikai cietušajam, ja lietā bija lēmums, ar kuru persona atzīta par cietušo, un paredz iespēju prokuroram iesniegt protestu.

Iepriekšminētais secinājums izriet no Latvijas APK 279. un 288. panta, kas noteic, ka administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto institūcijas (amatpersonas) lēmumu var pārsūdzēt persona, kura saukta pie atbildības, un cietušais. Tātad priekšnoteikums lēmuma pārsūdzēšanai ir nosacījums, ka tika pieņemts lēmums par soda uzlikšanu (persona ir saukta pie administratīvās atbildības). Institūcijas (amatpersonas) lēmums par soda

uzlikšanu (persona ir saukta pie administratīvās atbildības) ir pārsūdzams augstākai iestādei (rajona (pilsētas) tiesai).

Gadījumos kad persona nepiekrīt institūcijas (amatpersonas) lēmumam par lietvedības izbeigšanu, persona saskaņā ar Latvijas APK 278.¹ pantu var lūgt augstāko iestādi izvērtēt lēmuma tiesiskumu vai saskaņā ar Latvijas APK 284.pantu vērsties pie prokurora ar lūgumu iesniegt protestu.

Sūdzību (protestu) par nolēmumu, ar kuru persona saukta pie administratīvās atbildības, var pārsūdzēt: 1) persona, kura saukta pie administratīvās atbildības; 2) cietušais; 3) prokurors.

Rajona (pilsētas) tiesas vai tiesneša nolēmums ir pārsūdzams, ja tas tieši noteikts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā.

Rajona (pilsētas) tiesai var pārsūdzēt institūcijas (amatpersonas) lēmumu, nevis iestādes rīcību, paziņojumus vai vēstuli.

Rajona (pilsētas) tiesas kompetencē neietilpst amatpersonu disciplinārās atbildības nosacījumu, pamata un apstākļu izvērtēšana, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu. Ja, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, rajona (pilsētas) tiesa konstatē institūcijas (amatpersonas) darbības neatbilstību tiesību normām, tiesai par to ir jādara zināmu kompetentai institūcijai.

Vērtējot jautājumu par sūdzības savlaicīgu iesniegšanu, jāņem vērā, ka Latvijas APK paredz dažādus termiņus un termiņa sākumus nolēmumu pārsūdzībai:

- 10 dienu laikā;
- 10 darba dienu laikā;
- no paziņošanas dienas;
- no lēmuma pieņemšanas dienas;
- no lēmuma saņemšanas dienas.

TIESU PRAKSE

Latvijas APK 214. panta otrajā daļā ir četri punkti, kuros noteikti ierobežojumi, konkrēti, 3. punktā Valsts policijas priekšnieka pilnvarotās amatpersonas ir tiesīgas uzlikt administratīvos sodus par pārkāpumiem konkrētos pantos, ja par administratīvo pārkāpumu var izteikt brīdinājumu vai sankcija paredzētais maksimālais naudas sods nepārsniedz Ls 100.

Tiesā saņemtas lietas, kurās pārkāptas kompetences robežas (sods noteikts Ls 200 un vairāk).

Šajā gadījumā tiesai jāatceļ iestādes (amatpersonas) lēmumu un jānosūta lieta jaunai izskatīšanai iestādei (amatpersonai) pēc piekritības (Latvijas APK 289.¹² panta pirmās daļas 1. punkts).

PERSONAS ATBRĪVOŠANA NO ADMINISTRATĪVĀS ATBILDĪBAS

Latvijas APK 21. pants paredz iespēju personu, kura izdarījusi administratīvo pārkāpumu, atbrīvot no administratīvās atbildības maznozīmīga pārkāpuma gadījumā. Kādos gadījumos var piemērot šo tiesību normu?

Latvijas APK neparedz kritērijus, nosacījumus un ierobežojumus amatpersonai konkrētajā lietā atzīt pārkāpumu par maznozīmīgu, izņemot ceļu satiksmi (Latvijas APK 21. panta otrā daļa). Tāpēc konkrētajā lietā amatpersonai jāvērtē lietas apstākļi un lēmums jāpamato, lai būtu saprotams pamatojums lietvedības izbeigšanai.

ĪPATNĪBAS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ SAĀRĀ AR APSTĀŠANĀS VAI STĀVĒŠANĀS NOTEIKUMU PĀRKĀPŠANU

Ja pārkāpti apstāšanās vai stāvēšanas noteikumi, bet transportlīdzekļa vadītājs neatrodas pārkāpuma izdarīšanas vietā, personas, kuras ir tiesīgas sastādīt administratīvā pār-

kāpuma protokolu un uzlikt sodu, sastāda protokolu - paziņojumu.

Ja laikā, kad tiek konstatēts transportlīdzekļa apstāšanās vai stāvēšanas noteikumu pārkāpums, transportlīdzekļa vadītājs ierodas pārkāpuma izdarīšanas vietā, soda uzlikšanas kārtība nemainās un tiek sastādīts protokols - paziņojums.

Lēmumu par uzlikto naudas sodu mēneša laikā transportlīdzekļa vadītājs var apstrīdēt, iesniedzot attiecīgu iesniegumu augstākai iestādei (amatpersonai).

Augstākas iestādes (amatpersonas) lēmumu transportlīdzekļa vadītājs var pārsūdzēt tiesā (Ceļu satiksmes likuma 43.² pants).

Jāņem vērā, ka šajā gadījumā neviena konkrētā fiziskā vai juridiskā persona netiek saukta pie administratīvās atbildības un līdz ar to neviena fiziskā vai juridiskā persona nav atzīstama par administratīvi sodītu.

ĪPATNĪBAS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ ATTIECĪBĀ UZ PĀRKĀPUMIEM, KURI FIKSĒTI AR TEHNISKIEM LĪDZEKĻIEM, NEAPTUROT TRANSPORTLĪDZEKLI

Pārkāpumus var fiksēt ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli.

Kārtību, kādā izmanto tehniskos līdzekļus (fotoiekārtas vai videoiekārtas), nosaka Ministru kabinets.

Par pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli, piemēro tikai vadītājam paredzēto minimālo naudas sodu.

Šajos gadījumos nav pamata vērtēt atbildību mikstinošos vai pastiprinošos apstākļus, jo piemērojamais sods ir fiksēts.

Ja persona nav vadījusi transportlīdzekli pārkāpuma izdarīšanas brīdī, tā protokolu - lēmumu nodod (nosūta) transportlīdzekļa vadītājam, kurš pārkāpuma fiksēšanas brīdī vadīja transportlīdzekli.

Protokolu - lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt transportlīdzekļa vadītājs, kurš pārkāpuma fiksēšanas brīdī vadīja transportlīdzekli (Ceļu satiksmes likuma 43.⁶ pants).

Minētā tiesību norma skaidri definē personu, kas tiesīga pārsūdzēt protokolu - lēmumu - transportlīdzekļa vadītājs.

Gadījumos, kad pārkāpumi tiek fiksēti ar tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli, svarīgi ņemt vērā, ka neviena konkrētā fiziskā vai juridiskā persona netiek saukta pie administratīvās atbildības un līdz ar to neviena fiziskā vai juridiskā persona nav atzīstama par administratīvi sodītu. Kaut gan daudzos gadījumos transportlīdzekļa īpašnieki kļūdaini uzskata sevi par personām, kas tiek sauktas pie administratīvās atbildības, ja ar viņu īpašumu tiek izdarīts pārkāpums.

Tāpēc svarīgi ir ņemt vērā apstākli, ka transportlīdzekļa vadītājs ne vienmēr ir arī konkrētā transportlīdzekļa īpašnieks. Līdz ar to, ja protokolu - lēmumu pārsūdz persona, kas ir transportlīdzekļa īpašnieks, bet norāda, ka nav bijusi pārkāpuma brīdī transportlīdzekļa vadītājs, tiesnesis pieņem lēmumu par atteikšanos ierosināt administratīvā pārkāpuma tiesvedību, jo sūdzību ir iesniegusi persona, kurai nav tiesību iesniegt sūdzību.

NOBEIGUMĀ

Ņemot vērā, ka apgabaltiesa ir pēdējā tiesu instance administratīvo pārkāpumu lietās, **apgabaltiesām ir pienākums nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu un pienākums veidot judikatūru.**

KRIMINĀLSODU POLITIKA KOPSAVILKUMS PAR PREZENTĀCIJU

Mg.iur. Indra GRATKOVSKA

Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta
direktore

2009. gadā Ministru kabinets apstiprināja Tieslietu ministrijas izstrādāto Kriminālsodu politikas koncepciju, lai sagatavotu konceptuālus priekšlikumus izmaiņām kriminālsodu sistēmā, kas būtu izmantojami, izstrādājot nepieciešamos grozījumus Krimināllikumā (KL) un citos normatīvajos aktos, kuru pieņemšana sekmētu efektīvāku tiesisko līdzekļu piemērošanu.

Ievērojot gan koncepcijā piedāvātos risinājumus, gan arī likumprojekta izstrādes laikā ekspertu aktualizētos problēmjautājumus, Tieslietu ministrija izstrādāja likumprojektu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas Saeimā galīgajā lasījumā pieņemts 2012. gada 13. decembrī, kā arī likumprojektu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, likumprojektu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” un likumprojektu „Grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksā”. Būtiskākās novitātes ietvertas likumā „Grozījumi Krimināllikumā”. Būtiskākie grozījumi ietverti Krimināllikumā.

Grozījumi Krimināllikumā stājas spēkā 2013. gada 1. aprīlī, paredzot daudz būtisku jauninājumu salīdzinājumā ar līdzšinējo kārtību.

Tiesnešu konferencē, kas notika vēl pirms grozījumu pieņemšanas, tika prezentēti saskaņā ar Kriminālsodu politikas koncepciju izstrādātie grozījumi Krimināllikumā (turpmāk – KL) un saistītajos likumos.

1. **KL tiek definēti konkrēti soda mērķi**, t.i., ne tikai sodīt, bet arī – atjaunot taisnīgumu; aizsargāt sabiedrību; resocializēt; atturēt citas personas no noziegumu izdarīšanas.

2. Ar grozījumiem KL tiek **atrunāts dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips** (*ne bis in idem*).

3. Ar grozījumiem KL tiek **mainīta noziedzīgu nodarījumu klasifikācija** atbilstoši personas vai sabiedrības interešu apdraudējuma raksturam un kaitīgumam, kā arī atbilstoši jaunajiem sankciju apmēriem, kādi tiek paredzēti KL Sevišķajā daļā.

4. Grozījumi KL paredz aizstāt kriminālsodu „arests” ar jaunu brīvības atņemšanas soda paveidu – **islaicīga brīvības atņemšana**, nosakot, ka par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu var tikt noteikta islaicīga brīvības atņemšana uz laiku no piecpadsmit dienām līdz trim mēnešiem.

5. **Naudas sods** un piespiedu darbs būs piemērojams tikai par kriminālpārkāpumu, mazāk smagu noziegumu un smagu noziegumu, par kuru nav paredzēta brīvības atņemšana ilgāka par 5 gadiem.

Naudas sodu par smagu noziegumu, par kuru paredzēta brīvības atņemšana ilgāka par pieciem gadiem, un sevišķi smagu noziegumu varēs piemērot tikai izņēmuma gadījumos.

No KL Sevišķās daļas pantu sankcijām tiek izslēgti naudas sodu apmēri, paredzot, ka naudas soda apmērs turpmāk būs nosakāms saskaņā ar Krimināllikuma 41. panta otro daļu.

6. Grozījumi paredz izslēgt no KL **mantas konfiskāciju** kā pamatsodu, vienlaikus saglabājot to kā papildsodu, kura piemērošana netiek paredzēta obligāta.

Tiesai, nosakot mantas konfiskāciju, būs konkrēti jānorāda, kāda manta ir konfiscējama.

7. Tiek **paplašināts tiesību ierobežošanas soda saturs**. Tiesību ierobežošana būs noteikta tiesību atņemšana vai tāda aizlieguma noteikšana, kas personai neļaus: 1) izmantot noteiktas tiesības; 2) ieņemt noteiktus amatus; 3) veikt noteiktu profesionālu vai cita veida darbību; 4) apmeklēt noteiktas vietas vai pasākumus.

8. Ar grozījumiem KL tiek iezīmēta **virzība uz kombinēto sodu sistēmu**. Piespiedu darbu turpmāk varēs piemērot arī kā papildsodu pie nosacītas notiesāšanas.

Ja tiek piemērota brīvības atņemšana līdz 3 gadiem un piespiedu darbs, tad piespiedu darbu izpildīs pastāvīgi.

9. Ar grozījumiem KL tiek **konkretizēti soda noteikšanas principi**. Nosakot soda veidu, būs jāņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību.

Savukārt nosakot soda mēru, būs jāņem vērā atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus.

Brīvības atņemšana par kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu būs piemērojama tikai tad, ja soda mērķis nav sasniedzams, nosakot kādu no panta sankcijā paredzētajiem vieglāka soda veidiem.

10. Grozījumi KL **paredz atteikties no noziedzīgu nodarījumu kvalificējošās pazīmes – noziedzīgu nodarījumu atkārtotība**. Tas darīts ar mērķi 1) lai nodrošinātu to, ka katrs noziedzīgs nodarījums tiek novērtēts ar sodu; 2) lai tikt nodrošināta dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa ievērošana; 3) lai novērstu personu „specializāciju” kādu konkrētu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā; 4) lai novērstu to, ka viens noziedzīgs nodarījums vienlaikus veido divus noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidus – atkārtotību un recidīvu.

Turpmāk sods būs nosakāms par katru izdarīto noziedzīgu nodarījumu.

11. Lai novērstu neadekvāti augstu galīgā soda noteikšanu, tiek **mainīti sodu saskaitīšanas principi** pēc vairākiem nodarījumiem, kā arī pēc vairākiem spriedumiem.

Tiek noteikta jauna sodu saskaitīšanas kārtība, kad ar vienu spriedumu personai noteikta reāla brīvības atņemšana, bet ar citu spriedumu brīvības atņemšana nosacīti. Šādos gadījumos primārs būs reāli piespriests brīvības atņemšanas sods, nevis piespriests smagāks brīvības atņemšanas sods, t.i., paredzot, ka nosacītas brīvības atņemšanas laiks ietverams reālās brīvības atņemšanas laikā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitāms ar reālo brīvības atņemšanas laiku.

12. Grozījumi KL 49. pantā **paredz ierobežojumus brīvības atņemšanas soda samazināšanai**, t.i., brīvības atņemšanas sods nedrīkstēs būt mazāks kā: 1/2 no panta sankcijā paredzētā minimālā soda par smaga nozieguma izdarīšanu; 2/3 no panta sankcijā paredzētā minimālā soda par sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu.

Tāpat tiek konkretizēti nosacījumi KL 49. panta piemērošanai, nosakot vieglāka soda veidu.

13. Ar grozījumiem KL tiek **noteikti konkrētāki izlīguma noslēgšanas nosacījumi**, lai izlīguma procedūru nebūtu iespējams izmantot ļaunprātīgi.

14. Ar grozījumiem KL tiek **maksimāli paplašinātas brīvības atņemšanai alternatīvu sodu – naudas sods un piespiedu darbs – piemērošanas iespējas**.

Noziegumiem tiek būtiski samazinātas brīvības atņemšanas sodu minimālās un maksimālās robežas.

Vienlaikus par tādiem noziegumiem kā narkotiku tirdzniecība un dzimumnoziegumi joprojām tiek saglabātas bargas sankcijas.

15. Saskaņā ar grozījumiem KL **noziedzīgu nodarījumu turpmāk neveidos divi gada laikā izdarīti administratīvie pārkāpumi**. Vienlaikus kriminālatbildība tiek saglabāta par tādiem nodarījumiem, kas rada būtisku kaitējumu.

Tiek dekriminalizēti tādi noziedzīgi nodarījumi, kas nevar radīt vērā ņemamu kaitējumu sabiedrības interesēm. Par šādiem nodarījumiem turpmāk tiks paredzēta tikai administratīvā atbildība vai vispār neparedzot atbildību.

16. Grozījumu **pārejas noteikumi paredz plašu KL 5. panta otrajā daļā nostiprinātā labvēlības principa piemērošanu**. Kriminālatbildība par noziedzīgu nodarījumu nevarēs iestāties, ja pēc likuma spēkā stāšanās dienas par to netiek paredzēta kriminālatbildība, un uzsāktie kriminālprocesi par šādiem nodarījumiem būs jāizbeidz.

Ja par nodarījumu turpmāk paredzēta administratīvā atbildība, tad lietas materiālus būs jānosūta administratīvās lietvedības uzsākšanai.

Nosakot brīvības atņemšanas sodu par nodarījumiem, kas izdarīti pirms grozījumiem KL, soda maksimālais apmērs nedrīkstēs pārsniegt jauno maksimālo apmēru (izņemot par nodarījumiem, kas līdz tam veidoja noziedzīgu nodarījumu atkārtotību). Tiesai būs jāņem vērā jaunās minimālās brīvības atņemšanas soda robežas.

Pārejas noteikumus vispārīgi tiek noteikts, ka KL grozījumi neattiecas uz personām, kuras līdz to spēkā stāšanās brīdim būs jau notiesātas, izņemot – labvēlības princips tiek attiecināts uz tām personām, kuras būs izdarījušas noziedzīgu nodarījumu,

kas ar KL grozījumiem pilnībā tiek dekriminalizēts un kas līdz šim neveidoja administratīvo atkārtotību.

Tāpat notiesātajām personām brīvības atņemšanas sods nebūs jāizcieš ilgāk par maksimālo brīvības atņemšanas sodu, kas būs paredzēts attiecīgajā KL pantā pēc grozījumu spēkā stāšanās.

Visbeidzot tiks pārtraukta konfiscētās mantas piedziņa gadījumā, ja attiecīgajā KL pantā mantas konfiskācija vairāk netiks paredzēta.

17. Soda izpildes iestādēm **mēneša laikā** no KL grozījumu spēkā stāšanās dienas būs jāiesniedz tiesai iesniegumu par personas atbrīvošanu no soda izciešanas vai par sprieduma grozišanu.

Iesniegumu tiesnesis izskata rakstveida procesā par naudas sodu – **mēneša laikā**, bet par pārējiem sodu veidiem – **triju mēnešu laikā**. Iesniegumu izskata tās tiesas tiesnesis, kura taisījusi pēdējo nolēmumu pirmajā instancē vai kuras darbības teritorijā esošās prokuratūras iestādes prokurors sastādījis prokurora priekšrakstu par sodu.

18. Ja pēc KL grozījumu spēkā stāšanās noziedzīga nodarījuma klasifikācija mainās no smagāka uz vieglāku, izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras un tiesu lietvedībā esošajos uzsāktajos kriminālprocesos par noziedzīgiem nodarījumiem procesuālie termiņi nosakāmi atbilstoši tai noziedzīga nodarījuma klasifikācijai, kāda tā bija pirms grozījumu spēkā stāšanās.

19. Ja pēc KL grozījumu spēkā stāšanās personai piemērota ar brīvības atņemšanu saistīta drošības līdzekļa termiņš pārsniedz KL noteikto maksimālo brīvības atņemšanas soda termiņu, ko tiesa var piespriest par noziedzīgu nodarījumu, kura izdarīšanā šī persona tiek turēta aizdomās vai apsūdzēta, persona nekavējoties atbrīvojama.

ADMINISTRATĪVO TIESĪBU SEKCIJA

PIETEIKUMS PAR KONKRĒTU PUBLISKI TIESISKU ATTIECĪBU PASTĀVĒŠANU, NEPASTĀVĒŠANU VAI TO SATURU

Dr. iur. Jautrīte BRIEDE

LU Juridiskās fakultātes asociētā profesore, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore

Administratīvā procesa likumā¹ kā viens no pieteikuma priekšmetiem noteikts no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu

konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšana, nepastāvēšana vai to saturs.

Šā pieteikuma mērķis ir ar tiesas spriedumu saistoši nostiprināt kādas tiesiskās attiecības, līdzīgi kā iestādē tas tiek darīts

ar konstatējošu administratīvo aktu. Respektīvi, konstatējošs administratīvais akts tiek izdots, lai konkrētā situācijā saistoši nostiprinātu kādas tiesiskās attiecības. Ar konstatējošu administratīvo aktu nostiprinātās tiesiskās attiecības pēc tam ir jārespektē procesa dalībniekiem, iestādēm un citām personām.²

Līdzīgi ir ar spriedumu par tiesisko attiecību konstatēšanu. Spriedums šādā lietā nodrošina tiesisko noteiktību jautājumā, par kuru ir vai ar lielu noteiktību varētu rasties strīds nākotnē.

Tiesisko attiecību konstatēšanas pieteikums ir radniecīgs ar fakta konstatēšanu civilprocesā. Jāatzīmē, ka juridiskajā literatūrā ir diskutēts par Civilprocesa likumā lietotā termina „fakta konstatēšana” precizitāti.³ Vairumā valstu civilprocesā

² Par konstatējošu administratīvo aktu vairāk sk. Jautrīte Briede.

Administratīvais akts. Rīga: Latvijas vēstnesis, 2003., 125.-126.lpp.

³ Gunvaldis Davidovičs. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-601.nodaļa). Autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012., 259.-263.lpp.

ir lietots nevis termins „fakta konstatēšana”, bet gan „tiesisko attiecību konstatēšana”,⁴ tāpat kā tas ir noteikts Administratīvā procesa likumā.

Pirms analizēt attiecīgo pieteikumu administratīvajā procesā, jānorāda, ka arī Civilprocesa likuma⁵ 288. pants noteic gadījumus, kad vispārējās jurisdikcijas tiesa izskata lietas par tādu faktu konstatēšanu, kuriem ir nozīme arī publisko tiesību jomā. Tā piemēram, atbilstoši minētā panta otrajai daļai tiesa konstatē faktus par: 1) fizisko personu radniecības attiecībām; 2) personu atrašanās apgādībā; 3) adopcijas reģistrāciju, laulības noslēgšanas vai šķiršanas reģistrāciju, nāves reģistrāciju; 4) tiesību nodibinošu dokumentu (izņemot pases un apliecības, kuras izdod civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestādes) piederību fiziskajai personai, kuras vārds, tēvvārds, uzvārds vai dzimšanas dati, kas norādīti dokumentā, nesakrīt ar šīs personas vārdu, tēvvārdu, uzvārdu vai dzimšanas datiem, kas norādīti pasē vai dzimšanas apliecībā; 5) tiesību nodibinošu dokumentu (izņemot reģistrācijas apliecības) piederību juridiskajai personai, kuras nosaukums vai reģistrācijas dati, kas norādīti dokumentā, nesakrīt ar šīs personas nosaukumu vai reģistrācijas datiem, kas norādīti reģistrācijas apliecībā.

Vairāki jautājumi, kas minēti Civilprocesa likuma 288. pantā, atbilstoši to būtībai būtu skatāmi administratīvā procesa kārtībā, ja vien Civilprocesa likums neparedzētu šo jautājumu izskatīšanu civilprocesuālā kārtībā. Tā, piemēram, Civilprocesa likuma 288. panta otrās daļas 4. un 5. punktā minētie jautājumi būtībā ir publisko tiesību un administratīvā procesa jautājumi. Par to, vai šie jautājumi joprojām skatāmi civilprocesuālā kārtībā, tiesu praksē vēl tikai veidojas. Vienlaikus jāatzīmē, ka gadījumā, ja kāds no Civilprocesa likuma 288. pantā minētajiem faktiem ir viens no faktiem, kas administratīvajai tiesai jākonstatē, lai nonāktu līdz spriedumam par administratīvo aktu, faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumu, tad tas ir konstatējams administratīvā procesa kārtībā. Tādā gadījumā šo faktu vērtē attiecīgās administratīvās lietas ietvaros.

Piemēram, administratīvā tiesa var konstatēt radniecības attiecības, ja šis fakts ir būtisks, lai izlemtu jautājumu par ģimenes uzņemšanu rindā sociālās palīdzības sniegšanai.

Ņemot vērā iepriekš teikto, vispārīgi nošķirums starp civilprocesa un administratīvā procesa kārtībā skatāmiem konstatēšanas pieteikumiem ir šāds:

- civilprocesuālā kārtībā – ja strīds ir par privāttiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu (parasti starp privātpersonām), kā arī Civilprocesa likuma 288. pantā vai citā speciālā likumā (ja ir tieša norāde) minētie gadījumi;
- administratīvā procesa kārtībā – ja strīds par publisko tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu (parasti starp iestādi Administratīvā procesa likuma izpratnē un privātpersonu).

Ņemot vērā, ka Latvijas administratīvā procesa tiesības ir radnieciskas ar Vācijas administratīvā procesa tiesībām, lai izprastu attiecīgo pieteikuma veidu, vēlams ņemt vērā arī Vācijas tiesisko regulējumu, tiesību teoriju un praksi.

Vācijas Administratīvās tiesas procesa likuma⁶ 43. pants noteic: „Var iesniegt pieteikumu konstatēt tiesisko attiecību pastāvēšanu vai nepastāvēšanu vai administratīvā akta spēkā neesību, ja pieteicējam ir tiesiska interese pēc *drīzas (tūvakajā nākotnē)* konstatēšanas (ieteikums par konstatēšanu, vācu val. - *Feststellungsklage*).

⁴ Turpat.

⁵ Civilprocesa likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1998., 3.novembris, nr.326.330.

⁶ Verwaltungsgerichtsordnung. Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/wvg0> (aplūkots 06.03.2013.)

Pieteikums par konstatēšanu ir subsidiārs, ciktāl pieteicējs savas tiesības nevar vai nav varējis panākt ar pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu vai izdošanu. Tas neattiecas uz gadījumu, kad pieteikums par konstatēšanu skar būtisku (vācu val. – *intensiveren*) tiesību aizsardzību. Tas jo īpaši ir gadījumos, kad ir publiski tiesiskie līgumi ar vairākiem līgumslēdzējiem.”

Uzreiz jāatzīmē, ka arī Latvijas Administratīvā procesa likumā konstatēšanas pieteikums ir subsidiārs, tas ir, ar šādu pieteikumu var vērsties tikai tad, ja tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar citu pieteikuma veidu. Atšķirībā no Latvijas, Vācijā konstatēšanas pieteikums aptver arī administratīvā akta spēkā esības, neesības un prettiesiskuma konstatēšanu un attiecas arī uz publisko tiesību līgumiem.

Latvijā pieteikumi par administratīvo aktu (Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 1. punkts), faktisko rīcību (2. punkts) vai publisko tiesību līgumu (4. punkts) ir no konstatēšanas pieteikuma (3. punkts) nošķirti pieteikumu veidi. Taču arī šajos pieteikumos var būt ietverts prasījums par tiesisko attiecību konstatēšanu (sk. tālāk). Uz visiem šiem gadījumiem ir attiecināmi tie paši kritēriji, kas attiecībā uz Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 3. punktā paredzēto konstatēšanas prasījumu. Tāpēc arī šie gadījumi aplūkājami tēmas ietvaros.

Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 1. punkts citstarp noteic, ka pieteikumu var iesniegt par administratīvā akta spēkā esamību (atzišanu par spēkā neesošu, atzišanu par spēku zaudējušu, arī administratīvā akta atzišanu par spēkā esošu) vai atzišanu par prettiesisku. Savukārt likuma 253. pants noteic atbilstošos sprieduma veidus. Ja pieteikumu par administratīvā akta atzišanu par spēkā neesošu tiesa atzīst par pamatotu, tā attiecīgo administratīvo aktu atzīst par spēkā neesošu (253. panta 1. daļa). Ja tiesa atzīst par pamatotu pieteikumu, kurā prasīts konstatēt spēku zaudējuša administratīvā akta prettiesiskumu, tā spriedumā konstatē, ka spēku zaudējušais administratīvais akts ir bijis prettiesisks (253. panta 4. daļa).

Tiesu praksē nav daudz gadījumu, kuros pieteicējs tiesā vērstos ar jautājumu par administratīvā akta spēkā esību. Taču šāds prasījums ir iespējams. Piemēram, ja ir neskaidrības par to, vai administratīvais akts ir vai nav zaudējis spēku ar izpildi. Var gadīties, ka adresātam un iestādei šķiet, ka administratīvais akts ir izpildīts un zaudējis spēku, savukārt trešajai personai šķiet, ka administratīvais akts nav izpildīts, tātad joprojām ir spēkā. Šādā gadījumā, ja izpildās papildu kritēriji, ir iespējams, ka persona vērsas tiesā un prasa konstatēt, vai administratīvais akts joprojām ir spēkā esošs.

Administratīvā akta atzišana par prettiesisku savukārt ir ļoti parasts pieteikuma veids.⁷ Tāpēc tas šajā rakstā tuvāk aplūkots netiks.

Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka pieteikumu var iesniegt par iestādes faktisko rīcību. Konkrēti prasījumi nav precizēti, bet no tiesu prakses izriet, ka pieteikumu var iesniegt arī par faktiskās rīcības atzišanu par prettiesisku.⁸ Attiecīgi likuma 255. panta trešā daļa noteic: ja tiesa atzīst par pamatotu pieteikumu, kurā prasīts konstatēt iestādes faktiskās rīcības prettiesiskumu, tā spriedumā konstatē, ka iestādes faktiskā rīcība ir bijusi prettiesiska. Arī šāds prasījums ir izplatīts, tiesu praksē plaši apskatīts, tāpēc par to sīkāk runāts netiks.

⁷ Sk., piemēram, Senāta 2012.gada 22.jūnija spriedumu lietā SKA-156/2012. Pieejams: www.tiesas.lv (aplūkots 06.03.13).

⁸ Sk., piemēram, Senāta 2012.gada 10.janvāra spriedumu lietā SKA-39/2012. Pieejams: www.tiesas.lv (aplūkots 06.03.13).

Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumu var iesniegt par publisko tiesību līgumu atbilstību tiesību normām, tā spēkā esību, noslēgšanu vai izpildes pareizību. Attiecīgi likuma 256.¹ pants noteic: „(3) Ja pieteikuma priekšmets ir konkrēta publisko tiesību līguma spēkā esība, tiesa taisa spriedumu, kurā tiek konstatēts, ka konkrētais publisko tiesību līgums ir spēkā vai nav spēkā. (4) Ja pieteikuma priekšmets ir publisko tiesību līguma izpildes pareizība, tiesa taisa spriedumu, kurā tiek konstatēts, vai publisko tiesību līgums ir izpildīts pareizi vai kā tas būtu pareizi jāizpilda.”

Kā redzams, 256.¹ pantā nav ietverta norāde attiecībā uz spriedumu par publisko tiesību līguma atbilstību tiesību normām. Kaut arī kā pieteikuma veids tāds ir paredzēts, praksē šāds pieteikums ir grūti iedomājams, jo līguma atzišana par atbilstošu vai neatbilstošu tiesību normām nevarētu būt mērķis pats par sevi. Visticamāk, pieteicēja mērķis, izsakot šādu prasījumu, būtu noskaidrot, vai līgums ir spēkā vai nav.

Attiecībā uz spriedumu publisko tiesību līguma izpildes pareizību jāievēro, ka tiesa ne tikai konstatē, vai lūgums izpildīts pareizi, bet, ja atzist, ka tas nav izpildīts pareizi, arī norāda, kā tas būtu pareizi jāizpilda.

Administratīvā procesa likuma 184. panta otrā daļa noteic, ka pieteikumu var iesniegt arī par administratīvā akta izdošanas procesā pieļauta procesuālā pārkāpuma konstatēšanu, ja tas radījis būtisku personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu vai nepieciešams atbildzinājuma pieprasīšanai vai lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos. Šādu pieteikumu var iesniegt, ja attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams īstenot ar šā panta pirmajā daļā minētajiem pieteikumiem. Attiecīgi likuma 256.² panta pirmā daļa noteic: ja tiesa atzist par pamatotu pieteikumu par administratīvā akta izdošanas procesā pieļauta procesuālā pārkāpuma konstatēšanu, tā taisa spriedumu, kurā tiek atzīts, ka administratīvā akta izdošanas procesā ir pieļauts attiecīgs procesuālais pārkāpums vai pārkāpumi, kas radījuši būtisku personas konkrētu tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu.

Arī šāda prasījuma un sprieduma gadījumā var runāt par konstatēšanas pieteikumu. Persona ar šādu pieteikumu var vērsties tiesā, ja viņu apmierina administratīvā procesa gala rezultāts vai arī viņa saprot, ka nav vērts pret to iebilst, taču administratīvā akta izdošanas procesa laikā ir notikuši būtiski personas tiesību aizskārumi. Taču šim aizskārumam, lai par to varētu vērsties tiesā, jābūt būtiskam. Piemēram, procesa laikā prettiesiski ir izpausti personas sensitīvie dati, kas uzskatāms par būtisku privātās dzīves aizskārumu.⁹ Tad persona var nākt uz tiesu un iebilst tieši pret procesuālo pārkāpumu. Pieteikuma mērķis ir vai nu panākt, ka līdzīgi gadījumi neatkārtojas, vai arī saņemt atbildzinājumu. Praksē biežāk personas vērsas tiesā, lai saņemtu atbildzinājumu. Taču iespējami arī gadījumi, kuros persona vērsas tiesā, lai panāktu līdzīgu gadījumu neatkārtošanos.

Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 3. punkts noteic, ka pieteikumu var iesniegt par no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu, ja attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar šā panta 1. un 2. punktā minēto pieteikumu. Attiecīgi likuma 256. pants noteic, ka šāda pieteikuma gadījumā tiesa taisa spriedumu, kurā tiek konstatēts, ka konkrētas publiski tiesiskās attiecības pastāv vai nepastāv, vai tiek noteikts to saturs (no tām izrietošās tiesības un pienākumi).

Tādējādi no minētā punkta izriet, ka ir iespējams arī īpašs

⁹ Edvins Danovskis, Māris Ruķers, Inese Lībiņa-Egner. Satversmes 96.panta komentārs. // Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.R.Baloža vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011., 245.-248.lpp.

pieteikums tieši par publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu.

Galvenā atšķirība starp Administratīvā procesa likuma 184. pantā ietvertajiem konstatēšanas prasījumiem ir šāda:

- prettiesiskuma, spēkā esības vai neesības konstatēšana sašķaņā ar minētās panta daļas 1., 2., 4. punktu vai otro daļu parasti vērsta uz jau notikušu tiesisko situāciju;
- 184. panta pirmās daļas 3. punktā paredzētā konstatācija parasti vērta uz to, lai nodrošinātos nākotnei.

Pirmajos gadījumos jau ir noticis kaut kas, kas ir aizskāris personas tiesības vai intereses (izdots administratīvais akts, veikta faktiskā rīcība), un persona vērsas tiesā, lai konstatētu šā tiesību aizskāruma esību un izrietoši saņemtu par to atbildzinājumu vai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos. Tiesvedība ir vērsta uz jau notikušu tiesisko situāciju, respektīvi, tiek vērtēts tas, kas jau ir bijis.

Savukārt 184. panta pirmās daļas 3. punktā paredzētā situācija parasti vērsta uz to, lai nodrošinātos nākotnei. Respektīvi, attiecībā uz personu vēl nav bijis izdots administratīvais akts, nav veikta faktiskā rīcība. Taču personai ir nepieciešams, lai kāds tiesiski nozīmīgs fakts tiktu nostiprināts ar tiesas spriedumu. Tas personai ir nepieciešams, lai persona nākotnē varētu īstenot savas tiesības vai izvairītos no soda. Vācu juridiskajā literatūrā to sauc par *profilaktiskās konstatēšanas pieteikumu*.¹⁰ Tas ir tāds kā nākotnes nodrošināšanas pieteikums.

Administratīvā procesa likuma 184. panta pirmās daļas 3. punktā paredzētā pieteikuma gadījumā lietā nav atbildētāja, taču iestādi var pieaicināt kā institūciju atzinuma sniegšanai.

Konstatēšanas pieteikuma pieļaujāmības kritērijus Senāts ir apkopojis 2005. gada 12. aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-152/2005¹¹ 8. punktā. Kā norādījis Senāts, lai tiesā vērstos ar Administratīvā procesa likuma 184. panta 3. punktā paredzēto pieteikumu, jāpastāv šādiem priekšnoteikumiem:

- no ārējā normatīvā akta tieši (*ex lege*) izriet kādas tiesiskās attiecības,
- šīs attiecības ir publiski tiesiskas,
- šīs attiecības ir konkrētas,
- ir neskaidrība par šo tiesisko attiecību pastāvēšanu vai nav skaidrs to saturs,
- attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar pieteikumu par administratīvo aktu vai faktisko rīcību.

Papildu priekšnoteikums, kas izriet no Administratīvā procesa likuma 31. panta otrās daļas, tāpat kā pārejo pieteikumu gadījumos, ir, ka personai jāpastāv subjektīvajām tiesībām vai subjektīvajai interesei.

Tiesiskās intereses sakarā jāatbild uz jautājumu, kāpēc personai nepieciešama konstatēšana, kādas tiesības ar to tiek aizsargātas. Personai ir jāvar paskaidrot, kāpēc viņai nākotnē būs nepieciešams konstatējošs tiesas spriedums. Turklāt nevar būt konstatēšanas prasījums vispārējas intereses vai tīri ideālistiskas intereses vārdā.

Ir jākonstatē personas īpašā interese pēc konstatējumu – jānoskaidro, vai konstatējums nepieciešams tuvākajā laikā, kā arī, vai konstatējumam ir prejudiciāla vai rehabilitējoša nozīme. Ja konstatējumu paredzēts izmantot nākotnē, jāizvērtē, vai persona nevar gaidīt līdz attiecīgajai nākotnes situācijai. Nebūtu pamata likt personai gaidīt, ja, piemēram,

¹⁰ Rolf Schmidt, Stephanie Seidel. Verwaltungsprozessrecht. 5.Aufl. Bremen: Verl. Rolf Schmidt., 2001., S.168.

¹¹ Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 798.-803.lpp.

ir pamats domāt, ka neskaidro tiesisko attiecību dēļ persona nākotnē tiks sodīta.

Svarīgi ir, vai noskaidrojamās tiesiskās attiecības ir pietiekami konkrētas. Konstatēšanas pieteikumā nevar tikt risināti abstrakti tiesību jautājumi. Un, protams, jānoskaidro, vai personas tiesisko interesi nav iespējams īstenot ar citiem prasījumiem, jo konstatēšanas pieteikumam ir subsidiārs raksturs. Ja persona var iesniegt pieteikumu par administratīvo aktu un šāda pieteikuma ietvaros atrisināt savu tiesību jautājumu, viņai nav pamata sniegt atsevišķu konstatēšanas pieteikumu.

Piemēram, gadījums, kad varētu iesniegt konstatēšanas pieteikumu, ir, ja starp personu un iestādi pastāv strīds par to, vai personai ir nepieciešama licence vai atļauja kādai darbībai. Persona domā, ka viņa var nodarboties ar noteiktu uzņēmējdarbības veidu bez licences. Savukārt iestāde uzskata, ka personai, lai varētu ar attiecīgo uzņēmējdarbību nodarboties, ir nepieciešama licence. Pamatojot savu tiesisko interesi, persona šādā gadījumā var iesniegt konstatēšanas pieteikumu. Tiesisko interesi var pamatot, piemēram, tas, ka persona jau ir sodīta vai ar lielu ticamību tiks sodīta par darbošanos bez licences. Tāpēc, lai novērstu šādu draudu, persona var vērsties tiesā ar konstatēšanas pieteikumu, lai tiesa spriedumā saistoši atbildētu, vai attiecīgajai uzņēmējdarbībai ir nepieciešama licence.

Tāpat starp personu un iestādi varētu būt strīds, ir vai nav personai kvalifikācija, kas nepieciešama kādas darbības veikšanai vai kāda statusa iegūšanai. Šāds strīds var būt, piemēram, par to, vai noteiktas privātas augstskolas diploms apliecina augstāko izglītību kāda likuma izpratnē.

Tiesu praksē nav bijis daudz lietu, kas ierosinātas, pamatojoties uz 184. panta pirmās daļas 3. punktu. Tomēr ir vairāki lēmumi, kurus ir vērts aplūkot kontekstā ar attiecīgo pieteikumu.

Tā kādā lietā¹² valsts AS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” bija iesniegusi pieteikumu, kurā bija izteikts prasījums konstatēt, ka pieteicēja neatbilst Publisko iepirkumu likumā ietvertajam pasūtītāja definīcijas elementam un līdz ar to nav uzskatāma par pasūtītāju Publisko iepirkumu likuma izpratnē.

Senāts atzina, ka principā konstatēšanas pieteikumu var iesniegt arī gadījumos, kad nepieciešams noskaidrot, vai kāda tiesību norma rada vai nerada personai tiesības vai pienākumus, kā arī vai tiesību norma konkrētajos apstākļos ir vai nav piemērojama. Tomēr, lai nepieļautu, ka konstatēšanas pieteikums kļūst par pieteikumu par uzziņas sniegšanu par tiesisko situāciju, nepastāvot pietiekoši konkrētam un nopietnam iemeslam, tas ir, lai tiesas netiktu padarītas vienkārši par uzziņas sniedzējiem vai tiesību konsultantiem, konstatēšanas pieteikumam izvirzāmi nopietnāki kritēriji tiesību konkretizācijas un subjektīvo tiesību noteikšanai.

Senāts norādīja, ka konstatēšanas pieteikuma priekšmets var būt tikai par tādu tiesisko attiecību, kas ir pietiekoši neskaidras un pietiekoši konkretizētas, pastāvēšanu vai nepastāvēšanu. Neskaidrajām attiecībām jābūt koncentrētām noteiktā formā. Vācijas tiesību teorijā šādā gadījumā runā par faktisko un tiesisko apstākļu “sabezinājumu”. Turklāt atbildei uz neskaidro tiesību jautājumu par tiesiskajām attiecībām jāietekmē būtiska attiecīgā tiesisko attiecību dalībnieka dzīves (darbības) joma. Citiem vārdiem, pieteicējam jābūt pietiekoši pamatotai tiesiskai interesei konstatēt no ārējā normatīvā akta tieši izrietošas konkrētas publiski tiesiskas attiecības vai to saturu. Šai interesei ir jābūt ar tiesisko kārtību aizsargātai interesei, tā nevar būt pretēja tiesību sistēmai. Attiecīgā inte-

rese var būt arī saimnieciska, personiska, kulturāla vai ideāla, ja vien pieteicējam tā piemīt pietiekošā mērā un ja to tiesību sistēma aizsargā. Tomēr tā nav jebkura interese, tai jābūt tik intensīvai, ka tās aizsardzība tiesas ceļā ir pamatota. Ja pieteicējs attiecīgās tiesības var aizstāvēt bez šāda pieteikuma, tiesa var noraidīt šāda satura tiesību aizsardzības interesi.

Attiecībā uz Senāta izteikto tēzi par to, lai tiesas netiktu padarītas vienkārši par uzziņas sniedzējiem par tiesisko situāciju, atzīmējams, ka principā ir iespējama situācija, ka konstatēšanas pieteikumu persona iesniedz par to pašu jautājumu, par kuru ir prasījusi uzziņu iestādei. Atgriežoties pie piemēra ar licenci, varētu būt tā, ka persona iestādei ir prasījusi uzziņu par to, vai ir nepieciešama licence, lai nodarbotos ar noteiktu uzņēmējdarbību. Iestāde ir atbildējusi, ka licence ir nepieciešama. Persona, tēlaini izsakoties, var nolikt šo uzziņu malīnā, jo uzziņa nav pārsūdzama tiesā,¹³ bet iesniegt tiesā konstatēšanas pieteikumu. Lai izslēgtu šādus pieteikumus bez pietiekami nopietna pamata, ir izvirzīta prasība pēc tā sauktā tiesisko apstākļu sabezinājuma jeb intensitātes.

Kādā citā lietā¹⁴ Senāts atbildēja uz jautājumu, vai konstatēšanas prasījums var būt izteikts vienlaikus ar citiem prasījumiem.

Senāts konstatēja, ka pieteicēja pieteikums papildus prasījumam par pensijas piešķiršanu ietver arī prasījumu, kas atbilst konstatēšanas pieteikuma priekšnoteikumiem, tādējādi apvienojot gan pieteikumu par administratīvā akta izdošanu, gan konstatēšanas pieteikumu. Senāts atzina, ka šāda divu veidu pieteikumu apvienošana atsevišķos gadījumos ir pieļaujama, jo tādējādi tiek veicināta privātpersonu tiesību aizsardzība un efektīvāks administratīvais process.

Konkrētajā lietā bija runa par to, vai personai ir noteikts apdrošināšanas stāžs, kas nepieciešams pensijas piešķiršanai. Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība”¹⁵ 5. punktam apdrošināšanas stāžu apliecina dokumenti, tostarp 5.29. apakšpunkts noteic, ka apdrošināšanas periodu apliecina tiesas spriedums. Pieteicējam nebija dokumentu, kas apliecina apdrošināšanas stāžu, tāpēc iestāde bija noraidījusi pieteicēja lūgumu par pensijas aprēķināšanu. Iestāde arī nebija kompetenta pati konstatēt apdrošināšanas stāžu bez šiem dokumentiem, taču tāda kompetence atbilstoši minēto noteikumu 5.29. apakšpunktam bija tiesai ar spriedumu. Senāts šādu konstatējumu izdalīja kā atsevišķu prasījumu, jo tas neaptvērās ar prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu tā iemesla dēļ, ka iestāde, kuras kompetencē būtu izdot administratīvo aktu, pati šādu konstatējumu nebija kompetenta izdarīt.

Vērtīgas atziņas par attiecīgo pieteikuma veidu Senāts izteicis arī 2012. gada 26. septembra lēmumā.¹⁶

Senāts norādīja, ka persona ar konstatēšanas pieteikumu var vērsties tiesā arī par tādu tiesisko attiecību konstatēšanu, kas radīs tiesiskās sekas nākotnē. Taču šādā gadījumā ir īpaši rūpīgi jāpārbauda personas tiesiskā interese. Tāpēc pieteicējam tiesiskās attiecības ir jākonkrētizē ar pārskatāmiem lietas apstākļiem. Personas interese ir atzīstama par pamatotu, ja konkrētajā situācijā nav saprātīgi prasīt no personas vispirms sagaidīt konkrēto atteikumu un tikai pēc tam meklēt tiesisko aizsardzību,

¹³ Sk. Administratīvā procesa likuma ceturto daļu.

¹⁴ Senāta 2007. gada 15. marta lēmums lietā Nr. SKA-172/2007. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 276. – 284. lpp.

¹⁵ Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība: Ministru kabineta 2002. gada 23. aprīļa noteikumi Nr. 165. Latvijas Vēstnesis, 2002, 26. aprīlis, nr. 64.

¹⁶ Senāta 2012. gada 26. septembra lēmums lietā Nr. 658/12. Publicēts: www.at.gov.lv (aplūkots 06.03.13.).

¹² Senāta 2006. gada 14. novembra lēmums lietā Nr. SKA-588. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007. 634.-639. lpp.

proti, ja pastāv bažas, ka tiesiskā aizsardzība tad būs novēlota un tā vairs nenovērsīs iespējamus zaudējumus.

Senāta ieskatā tas vien, ka pieteikuma iesniegšanas brīdī vēl nav iestājies sociālās apdrošināšanas gadījums, ne vienmēr var būt pamatots iemesls atteikties pieņemt konstatēšanas pieteikumu, kurā prasīts konstatēt, vai personai ir tiesības uz sociālās apdrošināšanas izmaksām.

Senāts norādīja, ka bieži tajā laikā, kad persona ir sasniegusi pensionēšanās vecumu un sāk kārtot pensijas piešķiršanas jautājumu, pierādījumi, kas kalpo pensijas aprēķināšanai, vairs nav saglabājušies, bet personas, kas varētu liecināt par lietā nozīmīgiem apstākļiem, ir mirušas. Tādējādi Senāta ieskatā arī personas pamatotas bažas par to, ka pēc vairākiem gadiem, kad personai būs tiesības pieprasīt pensiju, pierādīšanas līdzekļi par faktiem, kas dod tiesības uz pensiju, nebūs saglabājušies, var tikt vērtētas kā nopietns iemesls un personas svarīga interese uz tiesas aizsardzību. Taču šī tiesiskā interese panākt tiesisko attiecību konstatēšanu tiesas ceļā, kā jau norādīts iepriekš, personai, vērstoties tiesā, ir saprātīgi un pietiekoši ar pārskatāmiem

lietas apstākļiem jāpamato, kā arī tiesai, lemjot par pieteikuma pieņemšanu, jāvērtē, lai nepieļautu, ka personas tiesā vērsas pēc uzziņas vai konsultācijas par savām tiesībām.

Senāts līdz šim nav izteicies par jautājumu, vai konstatēšanas pieteikuma gadījumā var piemērot pagaidu aizsardzības līdzekli. Raksta autore neredz iemeslu, kāpēc nevarētu, piemēram, noteikt pagaidu noregulējumu (pagaidu konstatējumu).

Attiecībā uz Administratīvā procesa likuma 195. panta pirmajā daļā paredzētajiem pagaidu noregulējuma piemērošanas kritērijiem (būtiska kaitējuma draudiem un administratīvā akta pirmsķietamu (*prima facie*) prettiesiskumu) norādāms, ka, lai piemērotu pagaidu konstatējumu, jābūt pamatam domāt, ka bez pagaidu konstatējuma varētu rasties būtisks kaitējums vai zaudējums. Taču *prima facie* prettiesiskuma konstatēšana izpaliek, jo nav izdots administratīvais akts, kura tiesiskumu vērtēt, tomēr varētu vērtēt pieteikuma *prima facie* pamatotību (attiecīgi pievienošanās pieteicēja ieskatam, ka tiesiskās attiecības pastāv, nepastāv, administratīvais akts ir prettiesisks u.tml.).

ATBILDES UZ TIESNEŠU JAUTĀJUMIEM

Darbs administratīvo tiesību sekcijā turpinājās ar tiesnešu iepriekš sagatavoto jautājumu iztirzāšanu. Tajā liela loma bija tieši J. Briedes sniegtajam viedoklim, jo ne jautājumi, ne arī viņas paustais viedoklis savstarpējas klātesošo diskusijas neraisīja. Turpinājumā apkopoti iesniegtie jautājumi un atbildes uz tiem.

Vai tiesnesis var piedalīties lietas izskatīšanā, ja tas iepriekš šajā lietā pieņēmis lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu?

Tā kā lēmums par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu ir procesuāls lēmums, tas neliedz tam pašam tiesnesim izskatīt lietu pēc būtības (sk. *Administratīvā procesa likuma 116. pantu kopsakarā ar Senāta nolēmumu lietā Nr.SKA-112/2011 un Nr.SKA-144/2011*).

Kāds lēmums būtu jāpieņem iestādei, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu par zemākas iestādes pieņemto lēmumu par nodokļu parādu, ja vienlaikus ar apstrīdēšanu persona samaksājusi daļu no noteiktās nodokļa summas?

Teorētiski nodokļa samaksa ir pieņemtā lēmuma izpilde, līdz ar ko tas zaudē spēku un ir iespējams lemt tikai par tā tiesiskumu. Taču no praktiskā viedokļa personai tādas pašas sekas (nepamatoti ieturētās nodokļa summas atmaksa) radītu arī lēmums, kurā tiek runāts par sākotnējā lēmuma atcelšanu.

Arī tad, ja augstāka iestāde lēmumā norādītu, ka zemākas iestādes lēmums atstājams negrozīts (atstājot negrozītu visu sākotnēji noteikto summu, neraugoties uz to, ka daļa no tās jau ir samaksāta), no personas tāpat būtu piedzenama tikai starpība starp sākotnēji noteikto un jau samaksāto summu.

Tiesnešiem attiecīgajās lietās ir iespēja pieņemt Valsts ieņēmumu dienestam adresētus blakus lēmumus, aicinot uzlabot praksi, lai šādos gadījumos pieņemtie lēmumi personai būtu saprotamāki.

Cik lielā mērā tiesai jāizrāda iniciatīva attiecībā uz pierādījumu vākšanu nodokļu lietās, ja Valsts ieņēmumu dienests norāda uz konkrētiem apstākļiem, neuzrādot attiecīgus pierādījumus, savukārt persona uz to nenorāda?

Vispārīgi pierādīšana pienākums gulstas uz to procesa dalībnieku, kurš izsaka konkrētu apgalvojumu. Ja otra puse pret to sākotnēji neiebilst, vēlāk šo apgalvojumu apšaubot, tai jāiesniedz attiecīgi

pierādījumi, kas liecina par to, ka apgalvojums bijis nepatiess. Tiesa var uzdot procesa dalībniekiem iesniegt pierādījumus to pausto argumentu pierādīšanai, taču tai nav jādarbojas procesa dalībnieka vietā (*Par objektīvās izmeklēšanas principu un iestādes pierādīšanas pienākumu sk. arī Senāta atziņas lietā Nr.SKA-68/2012*).

Kāda ir komercreģistrā izdarīto ierakstu tiesiskā daba un spēkā esība, ja vēlāk reģistrā veikti jauni ieraksti?

Valsts notāra lēmums par ieraksta izdarīšanu ir spēkā tik ilgi, līdz tiek pieņemts jauns lēmums, kas vai nu to atceļ, vai aizstāj. Savukārt pats ieraksts ir tikai lēmuma atspoguļojums. Ieraksts pēc lēmuma atcelšanas netiek atcelts vai dzēsts. Tādējādi tiek nodrošināta komercreģistra publiskās ticamības principa ievērošana (sk. *Senāta nolēmumu lietā Nr. SKA-210/2010 un Nr.SKA-451/2011*).

Vai tiesnesis var izbeigt tiesvedību, nonākot pie secinājuma, ka lietā beidzies tiesiskais strīds, lai arī pieteicējs tā neuzskata, proti, uzskata, ka iestādei lēmums bija jāatceļ, nevis tikai jāatzīst par prettiesisku?

Tiesa nav saistīta ar pieteicēja veikto prasījuma kvalifikāciju, ja tā ir kļūdaina (sk. *Senāta nolēmumu lietā Nr.SKA-142/2008, Nr.SKA-629/2011, Nr.SKA-521/2011, Nr.SKA-148/2012*). Ja personas pieteiktais (uzturētais) prasījums nav iespējams, tiesai nav pamata skatīt lietu.

Publisko tiesību līguma izpilde vai prasījums, kas izriet no likuma?

Ja ir noslēgts publisko tiesību līgums, to skata administratīvā procesa kārtībā, ja vien likumdevējs nav noteicis, ja konkrētais jautājums risināms civiltiesiski (*Par publisko tiesību līgumiem sk. Senāta atziņas lietā Nr.SKA-155/2010, Nr.SKA-69/2009, Nr.SKA-276/2011, Nr.SKA-148/2012*).

Pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošana, ja pieteicējs ir privātpersona?

Ja lieta ir par publisko tiesību līguma izpildi, šā institūta būtība kļūtu līdzīga prasības nodrošinājuma institūtam civilprocesā. Jānoskaidro, vai likumdevējs vēlējis šādu raksturu piešķirt pagaidu noregulējumam administratīvā procesa ietvaros.

Apkopoja Līva Skujiņa un Agris Dreimanis

VI

PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2012. GADĀ

Ivars Bičkovičs. Jāsadzird Augstākās tiesas priekšlikumus un jāņem vērā tās viedokļus	91	STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	97
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	93	Senāta Civillietu departaments	98
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	94	Senāta Kriminālietu departaments	102
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS	94	Senāta Administratīvo lietu departaments	105
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA	95	Civillietu tiesu palāta	107
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	95	Kriminālietu tiesu palāta	109
Tiesnešu sastāva izmaiņas	95	Judikatūras nodaļa	111
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	96	Administrācija	112
Tiesnešu papildus pienākumi un aktivitātes	96		

Augstākās tiesas 2012. gada darbs tika izvērtēts plēnumā 2013. gada 22. februārī. Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un struktūrvienību vadītāju ziņojumiem plēnumā, statistikas dati, Augstākās tiesas plēnumu materiāli.

JĀSADZIRD AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠLIKUMUS UN JĀŅEM VĒRĀ TĀS VIEDOKĻUS

Augstākās tiesas gada pārskata plēnumā, kas notika 22. februārī, bija vērojama lielāka tiesnešu aktivitāte un ieinteresētība gan Augstākās tiesas darba jautājumu apspriešanā, gan tiesu sistēmai kopumā aktuālu problēmu risināšanā.

Analizējot 2012. gada darba intensitāti un rezultātus, lielu paldies jāsauc ikvienam Augstākās tiesas tiesnesim, tiesneša palīgam, tiesas darbiniekam, Administrācijai par to atbildīgo darbu, kas tiek darīts diendienā. Statistikas cipars, ka Augstākās tiesas tiesnesis vidēji gadā izskatījis 103 lietas, pirmkārt, dara godu tiesnešu darbam. Otrkārt – tas raisa apbrīnu, ko nesena vizītē Augstākajā tiesā pauda arī Valsts prezidents – vienam Augstākās tiesas tiesnesim šāds izskatīto lietu skaits ir daudz par lielu.

Nākamā gada prognozes nav optimistiskas – Augstākajā tiesā saņemto lietu skaits nemazināsies, bet drīzāk otrādi – turpinās pieaugt. Tas nozīmē, ka mums visiem – gan Augstākās tiesas tiesnešiem, gan tiesai kopumā – jāmobilizējas uz tikpat intensīvu darbu kā iepriekšējā gadā.

Turklāt nākamajos divos-trījos gados ar likumu mums uzlikta papildus slodze – atsauksmju sniegšana par apgabaltiesu tiesnešiem viņu profesionālās darbības novērtēšanā. Tiek domāts, kā šo procesu Augstākajā tiesā vienādot un padarīt ātrāku, atsauksmju un citas dokumentācijas sagatavošanā ie-

saistot, piemēram, tiesnešu palīgus. Ir jādomā, kā rīkoties, lai šis uzdevums neatņemtu pārlietu daudz tiesnešu laiku.

Atjaunojot budžetā finansējumu Judikatūras nodaļas normālai darbībai, aizvadītajā gadā Augstākā tiesa rezultatīvi strādājusi judikatūras veidošanā. Ceru, ka jau nākamgad atgūsim to jaudu, kādā Augstākajai tiesai judikatūras veidošanā bija iespēja strādāt 3-4 gadus atpakaļ. Ir vairākas idejas šī Augstākās tiesas darbības virziena tālākā attīstībā, viena no tām – speciālists Judikatūras nodaļā, kura pārziņā būs Latvijas Augstākās tiesas un starpnacionālo tiesu judikatūras saskaņošanas jautājumi.

Plēnumā, runājot par norisēm likumprojektu izstrādē un virzībā, izskanēja viedoklis par likumdevēju, izpildvaras un tiesu varas savstarpējo sadarbību un tolerances trūkumu. Nedomāju, ka tas ir tikai savstarpējas komunikācijas trūkums, manuprāt, tas liecina par apzinātu tiesu varas viedokļa ignorēšanu vai nevēlēšanos to uz klausīt. Kā citādi skaidrot, ka pēkšņi uz trešo lasījumu likumprojektā grozījumiem likumā „Par tiesu varu” parādās būtiskas izmaiņas tiesu priekšsēdētāju funkcijās, atbildībā un pilnvaru termiņos? Pēkšņi pirms pēdējā balsojuma mums jautā: ko jūs par to domājat? Kāds var būt mūsu viedoklis par jautājumu, par kuru neesam bijuši informēti, neesam to apsprieduši? Cits piemērs – Valsts prezidenta tikko atkārtotai izskatīšanai atgriezti iepriekš ne ar Augstāko tiesu, ne Tieslietu padomi nesaskaņotie grozījumi Civilprocesa likumā, kas visdrīzāk ievērojami palielinās jau tā noslogotā Senāta Civillietu departamenta darba apjo-

mu. Izmantojot to, ka Augstākās tiesas plēnumā klāt bija arī tieslietu ministrs, aicinājām ministriju pārskatīt praksi, kādā notiek likumprojektu virzība.

Lai gan Augstākajai tiesai nav likumdošanas iniciatīvas tiesību un šie jautājumi neietilpst mūsu darba pienākumos, aicināju tomēr tiesnešus nebūt pasīva novērotāja pozīcijā, gaidot, kad kāds cits pieņems likumus, pēc kuriem mums būs jāskata lietas un jāstrādā. Aicināju aktīvi iesaistīties likumdošanas procesos – ne tehniski rakstot likumprojektus, bet aktīvi paužot savu pozīciju ar idejām, atsauksmēm, viedokļiem.

Augstākajā tiesā veidosim darba jeb iniciatīvas grupu, kas apkopos idejas un noformulēs un prezentēs Augstākās tiesas viedokli tās darbībai būtiskos jautājumos. Viens no aktuālākajiem – Augstākās tiesas tiesu palātu darbības noregulējums, saskaņā ar likumdevēja gribu mainot tiesu sistēmu Latvijā. Ir jānāk kopā Senātam un tiesu palātām un jānoformulē savs redzējums, savi priekšlikumi, kā realizēt Augstākās tiesas strukturālās izmaiņas.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs
IVARS BIČKOVIČS

FAKTI NO AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

- Augstākā tiesa aizvadītajā gadā strādājusi pārslodzē – atzina Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāji. Arī ģenerālprokurors, uzrunājot tiesnešus, novērtēja, ka Augstākā tiesa aizvadītajā gadā strādājusi maksimāli, pat pāri saviem spēkiem.
- 2012. gadā Augstākajā tiesā saņemtas 5282 lietas, izskatītas 5194, taču, ņemot vērā ar katru gadu pieaugošu lietu atlikumu, 2012. gadu pabeidzot, neizskatītas Augstākajā tiesā bija 3152 lietas. Piecu gadu laikā lietu uzkrājums Augstākajā tiesā divkāršojies, kaut gan, būtiski nepalielinot tiesnešu skaitu, tiek izskatīts par 24 % vairāk lietu.
- Lielākais lietu skaits ir civillietas – tās ir 49% no Senātā un 91% no tiesu

palātās saņemtajām lietām. Krimināllietas Senātā ir 24%, administratīvās lietas – 27%. Arī lielākais neizskatīto lietu atlikums ir Senāta Civillietu departamentā un Civillietu tiesu palātā.

- Vidēji viens Augstākās tiesas tiesnesis gadā izskatījis 103 lietas, Senātā šis skaits ir vēl lielāks – vidēji 115 lietas. Kā atzina gan Augstākās tiesas priekšsēdētājs, gan struktūrvienību vadītāji – tā ir nepieņemami liela slodze augstākās instances tiesnešiem, kuru nolēmumi veido judikatūru; strādāt vēl intensīvāk, nezaudējot darba kvalitāti, nav iespējams.
- Risinājums neizskatīto lietu atlikuma un tiesnešu darba slodzes mazināšanai būtu tiesnešu skaita palielināšana, taču budžetā tam nav paredzēti līdzekļi, turklāt situācija ir neskaidra saistībā

ar Augstākās tiesas struktūras maiņu, kad, pārejot uz tā saukto tīro trīs pakāpju tiesu sistēmu, ar 2015. gadu beigs pastāvēt Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta, bet ar 2019. gadu – Civillietu tiesu palāta. Aicināt uz Augstāko tiesu jaunus tiesnešus šobrīd būtu pat zināmā mērā bezatbildīgi, ja pēc pāris gadiem paredzēts tiesnešu skaita samazinājums. Tāpat nav iespējams šobrīd mazināt tiesnešu skaitu Civillietu tiesu palātā, paplašinot Senāta Civillietu departamentu, jo tiesu palātā saņemto lietu skaits nemazinās un nevar prognozēt tā mazināšanos, ja netiks procesuāli mainīta lietu piekritība, pakāpeniski nododot visu lietu izskatīšanu pirmajā instancē rajonu (pilsētu) tiesām, bet apelācijā – apgabaltiesām.

NEIZDISKUTĒTI GROZĪJUMI LIKUMOS NESASNIEDZ MĒRĶI UN RADA PIEMĒROŠANAS PROBLĒMAS

Nepieņemama ir izpildvaras un likumdevēja varas izmantotā prakse būtiskus grozījumus likumos veikt bez pietiekamām diskusijām, neuzklausot un neņemot vērā tiesu viedokli – Augstākās tiesas plēnumā norādīja gan Augstākās tiesas tiesneši, gan ģenerālprokurors. „Būtiski, taču neizdiskutēti priekšlikumi grozījumiem likumos tiek iesniegti uz trešo lasījumu. Tā tas bija saistībā ar Administratīvā procesa likumu

un tādus mēs arī redzam pašlaik iesniegtus likumā „Par tiesu varu”, norādīja Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa. Senatore uzsvēra, ka šādi neizdiskutēti grozījumi bieži vien harmoniski neiekļaujas likumu sistēmā, nav saskaņoti, un beigu beigās nesasniedz, iespējams, labi gribēto mērķi, bet rada nevajadzīgu saspīlējumu, pārpratumus un piemērošanas problēmas.

V.Krūmiņa aicina ļoti piesardzīgi šobrīd izturēties arī pret priekšlikumiem steigā un nepārdomāti pieņemt lēmumus,

kas saistīti ar tiesu instanču skaita samazināšanu administratīvajā procesā. Vēl nav zināmi rezultāti apjomīgam Valsts kancelejas pasūtītam pētījumam, kurā citstarp būs aplūkots jautājums par tiesu instanču skaita samazināšanas iespējām un tās iespējamām sekām. Senatores atzina, ka jau patlaban vajag būt speciālistam, lai vispār saprastu, kura administratīvā lieta kādā procesā jāizskata. Ņemot vērā Latvijas tiesisko situāciju un sabiedrības neuzticēšanos valsts pārvaldei un tiesu varai, tiesu instanču skaita samazināšana nozīmētu arī tiesiskuma kontroles samazināšanu, - norādīja V.Krūmiņa.

Uz nepietiekamu likumdevēja un izpildu varas komunikāciju ar Augstāko tiesu likumdošanas procesa gaitā norādīja arī Senāta Civillietu departamenta senators Aldis Laviņš, kurš ir Senāta pārstāvis Civilprocesa likuma grozījumu izstrādes darba grupā. Senators uzskata, ka darbam šādās grupās būtu jābūt konstruktīvam, nevis plašai diskusiju vietai par dažādiem jautājumiem. Tiesnešiem, kuru tiešā darba slodze ir ļoti liela, nav iespējams pavadīt vairākas stundas bezrezultatīvās diskusijās. Otrkārt, kā norādīja senators A.Laviņš, jautājumus par grozījumiem, kas tieši skar Augstākās tiesas darbu, būtu jāprasa oficiāls tiesas viedoklis, un tas jāņem vērā. Viedokļu apmaiņās, kas notiek darba grupās, viena senatora kā Augstākās tiesas pārstāvja viedoklis paliek mazākumā un likuma grozījumus neatspoguļojas.

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, kurš arī ir Civilprocesa likuma grozījumu izstrādes darba grupas loceklis, tāpat norādīja, ka nav skaidrs, kāds ir šīs grupas procesuālais statuss likumdošanas procesā – vai tā ir problēmu meklētāja, procesa virzītāja vai likumprojekta slipētāja, un kāda ir tiesnešu loma šajā procesā.

Uz to, ka grozījumi likumos, kas iepriekš nav pietiekami izdiskutēti un izvērtēti, rada problēmas, norādīja arī ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers. Ģenerālprokurors pauda bažas par problēmām, ko radīs Krimināllikuma grozījumu, ar ko Latvijā mainīta sodu sistēma, piemērošana praksē ar 1.aprīli, kad tie stāsies spēkā. Nav laikus domāts par vienotu proku-

roru, advokātu, tiesnešu apmācību un vienotas izpratnes veidošanu par likuma normu piemērošanu.

Uzklusot Augstākās tiesas plēnumā izskanējušos pārmetumus un priekšlikumus likumdošanas procesu virzībā, tieslietu ministrs Jānis Bordāns atzina, ka šobrīd izpildvara un tiesu vara dzīvo it kā atsevišķās slēgtās telpās, un nav izdevies no tām sanākt kopā un meklēt konstruktīvus risinājumus tiesu darba problēmām.

AUGSTĀKĀ TIESA AICINA UZ SAVSTARPĒJU VARAS INSTITŪCIJU TOLERANCI

Vēršot uzmanību uz nevēlamām tendencēm, kas spilgti iezīmējušās pagājušajā gadā, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa norādīja uz savstarpējās varas institūciju tolerances problēmu.

„Vēlētos aicināt uz savstarpējo varas institūciju toleranci vienai pret otru, jo, vienai varai nepārtraukti vispārīgi (nekonkrēti) kritizējot otro varu, sabiedrības jau tā zemā uzticēšanās vēl vairāk tiek iedragāta, turklāt tā skar sabiedrības attieksmi pret valsti kopumā. Ja cilvēkam pastāvīgi tiek uzsvērts, ka ierēdņi ir slikti un neprofesionāli, tad cilvēki neuzticas pat pareizam ierēdņa lēmumam. Ja cilvēkam pastāvīgi tiek uzsvērts, ka tiesas ir sliktas, tad, lai arī cik kvalitatīvi argumenti būs tiesas spriedumā par ierēdņa lēmumu, cilvēks tam neticēs,” savā ziņojumā plēnumā uzsvēra V.Krūmiņa.

Arī Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars norādīja, ka pārāk bieži un nepamatoti pārmetumi tiesām grauj to autoritāti. „Tiesām tiek pārņemti lietu izskatīšanas ilgie termiņi, taču tiesneši jau tagad strādā pārslodzē. Valsts pienākums ir nodrošināt tiesnešiem pienācīgus darba apstākļus, un darba slodze ir darba apstākļus numur viens,” sacīja G.Aigars.

Publiskajā telpā tiek speciāli uzturēta vīzija par tiesu ne spēju strādāt efektīvi – savu uzskatu pauda ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers, norādot, ka problēmas ar lietu izskatīšanas termiņiem ir arī citu Eiropas valstu tiesās, ne tikai Latvijā.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir trešā, augstākā līmeņa tiesa, kas izskata lietas gan otrajā (apelācijas), gan trešajā (kasācijas) instancē.

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā.

AUGSTĀKĀS TIESAS PAMATFUNKCIJAS IR:

- tiesas spriešana apelācijas un kasācijas instancē;
- judikatūras veidošana.

Papildfunkcija – pamatojoties uz Operatīvās darbības likumu, sevišķā veidā veicamo operatīvo darbību akceptēšana un Kredītiestāžu likumā noteikto kredītiestāžu rīcībā esošo neizpaužamo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRU VEIDO:

- trīs Senāta departamenti, kuros lietas izskata kasācijas kārtībā;
- divas tiesu palātas, kas darbojas kā apelācijas instances tiesas;
- Administrācija, kuras mērķis ir nodrošināt Augstākās tiesas darbību;
- Judikatūras nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi;
- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa.

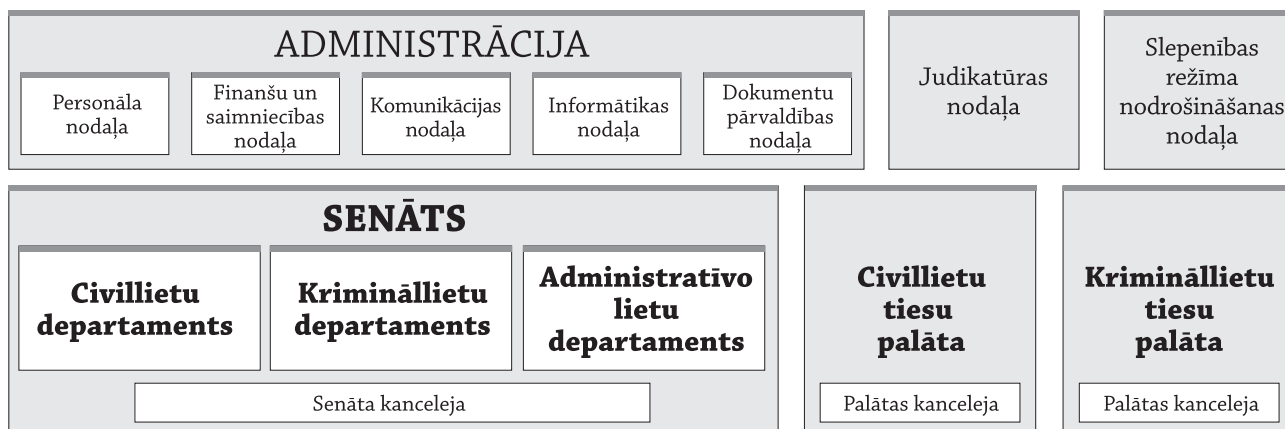
AUGSTĀKĀS TIESAS STRATĒGIJA

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2011.-2013. gadam noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi četrās prioritārajās jomās:

- profesionāla un taisnīga tiesas spriešana;
- vienveida tiesu prakses veidošana Latvijā;
- sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana;
- labas pārvaldības principa pilnveidošana.

Augstākās tiesas prioritārie darbības virzieni 2012. gadā tika saskaņoti ar darbības stratēģijā noteiktajiem uzdevumiem un budžetā piešķirtajiem līdzekļiem.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

2010. gadā Latvijā izveidota jauna tiesu varas koleģiāla institūcija – **Tieslietu padome**, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Tieslietu padomes darbu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Tieslietu padomes darbu nodrošina Augstākās tiesas Administrācija.

2012. gadā notikušas 20 Tieslietu padomes sēdes (no tām 9 rakstveida procesā), pieņemti 90 lēmumi. Augstākās tiesas Administrācija piedalījās Tieslietu padomei nepieciešamo dokumentu projektu izstrādē, kā arī aktīvi darbojās Eiropas Tieslietu padomju asociācijā. Tā kā Tieslietu padome sasauca Tiesnešu konferences un nosaka to darba kārtību, Augstākā tiesa iesaistījās Tiesnešu konferenču organizēšanā.

Augstākā tiesa nodrošina arī tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – **Tiesnešu disciplinārkolēģijas** – darbu. Disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs ir Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi ir pārsūdzami un to tiesiskuma izvērtēšanai Augstākās tiesas Senātā tiek sasaukta **Disciplinārtiesa**, kuras sastāvā ir seši senatori. Disciplinārtiesas kompetence būs arī pārbaudīt pārsūdzēto tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto negatīvo atzinumu tiesiskumu. 2012. gadā Disciplinārtiesa izskatīja divas lietas, kurās bija pārsūdzēti Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi par ierosinājumu tiesnesi atcelt no amata. Abās lietās Disciplinārtiesa atstāja Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu negrozītu.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākais tiesas plēnumš jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2012. gadā notika divas plēnuma sēdes.

16. marta plēnumā izvērtēts un apstiprināts iepriekšējā gada darbības pārskats, kā arī notika vairākas vēlēšanas. Līdzšīnējo Disciplinārtiesas priekšsēdētāju Pēteri Dzalbi kā Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku Tiesnešu konference bija ievēlējusi

par Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētāju, tādēļ plēnumā bija jāievēl Disciplinārtiesas loceklis no Senāta Krimināldepartamenta un no Disciplinārtiesas locekļu vidus jāievēl Disciplinārtiesas priekšsēdētājs. Plēnumš uz jaunu termiņu ievēlēja plēnuma sekretāru un Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no tiesnešu vidus. 21. decembrī plēnumš uz jaunu termiņu ievēlēja Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju.

2012. GADĀ IEVĒLĒTI AMATOS

Veronika Krūmiņa
21. decembrī atkārtoti ievēlēta par Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju, pilnvaru laiks 5 gadi

Māriete Zāgere
16. martā ievēlēta par Disciplinārtiesas priekšsēdētāju, pilnvaru laiks 5 gadi

Inguna Radzeviča
16. martā ievēlēta par Disciplinārtiesas locekli, pilnvaru laiks 5 gadi

Ināra Garda
16. martā ievēlēta par Augstākās tiesas plēnuma sekretāri, pilnvaru laiks 3 gadi

Pēteris Dzalbe
16. martā ievēlēts par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no tiesnešu vidus, pilnvaru laiks līdz 12. Saeimas ievēlēšanai

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprina Saeima uz 7 gadiem. Kopš 2008. gada 16. jūnija Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir Ivars Bičkovičs.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹ pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

Saskaņā ar Advokatūras likumu, Tiesu izpildītāju likumu un Notariāta likumu Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņem šo tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu zvērestu, stājoties amatā. 2012. gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņēma 67 advokātu, 8 tiesu izpildītāju un 3 notāru zvērestu.

PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKI

Augstākās tiesas priekšsēdētājam ir divi vietnieki, kurus plēnumš ievēlē uz septiņiem gadiem no Senāta departa-

mentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus. Atkārtoti Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieka amatā 2009. gadā ievēlēts Gunārs Aigars, par otru Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku 2011. gadā ievēlēts Pēteris Dzalbe.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. Kopš 2010. gada Augstākās tiesas Administrācijai nākusi klāt jauna funkcija – Tieslietu padomes darba nodrošināšana.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru iecel priekšsēdētājs. Kopš 2008. gada Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu Senātā un tiesu palātās nosaka Tieslietu padome. Saeimas noteiktais Augstākās tiesas tiesnešu kopskaits ir 53.

2012. gadā faktiskais Augstākajā tiesā strādājošo tiesnešu skaits bija 51 – 28 senatori un 23 tiesu palātu tiesneši. Četri no tiesu palātu tiesnešiem ir apgabaltiesu tiesneši, kas saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu pilda Augstākās tiesas tiesneša pienākumus vakances laikā.

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2012. GADĀ

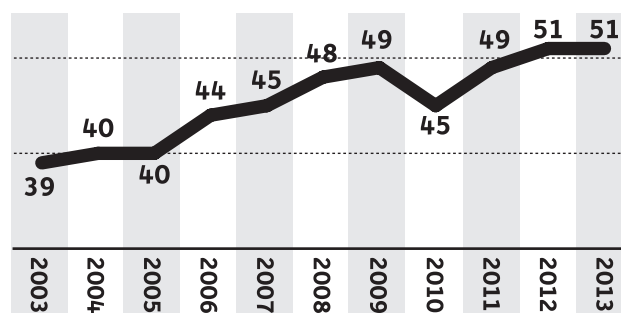
Saeima 26. aprīlī par Augstākās tiesas tiesnesi apstiprināja Administratīvās apgabaltiesas tiesnesi Līviju Slicu, un ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja rīkojumu tiesnese tika iecelta par senatori Senāta Administratīvo lietu departamentā. Līvija Slica Augstākās tiesas tiesneša amatam tika izraudzīta atklāta amata konkursa rezultātā, kas Augstākajā tiesā tika organizēts pirmoreiz. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 51. panta trešo daļu, kas iekļauta likumā ar 2011. gada 9. jūnija grozījumiem, tiesnešu amata kandidātu atlase arī Augstākajā tiesā notiek atklātā pretendentu konkursā.

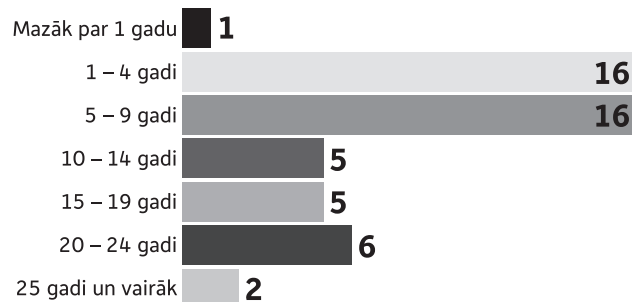
Ar Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces lēmumu ar 20. augustu par senatoru iecelts Pēteris Opincāns, līdz tam Krimināllietu tiesu palātas tiesnesis.

Janvārī Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša pienākumus beidza pildīt Administratīvās apgabaltiesas tiesnesis Māris Vīgants, kas to saskaņā ar likumu „Par tiesu varu” darīja uz laiku ne ilgāku par diviem gadiem, bet martā par Civillietu tiesu palātas tiesneša pienākumu izpildītāju uz laiku apstiprināta Rīgas apgabaltiesas tiesnese Sandra Krūmiņa.

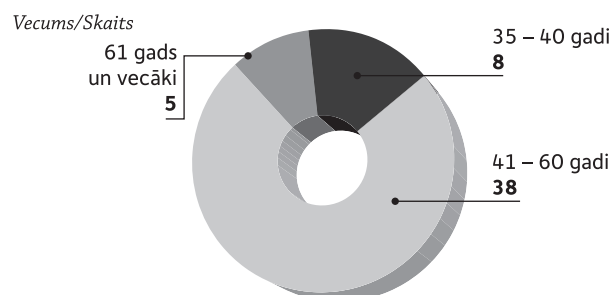
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU SKAITS 2003.-2013. GADĀ

SENATORU UN TIESNEŠU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA

AUGSTĀKĀS TIESAS SENATORU UN TIESNEŠU VECUMA STRUKTŪRA

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Tieslietu padome – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senatore Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece).

Disciplinārtiesa – Senāta Civillietu departamenta senatori Mārīte Zāgere (Disciplinārtiesas priekšsēdētāja) un Aldis Laviņš, Senāta Krimināllietu departamenta senatores Anita Nusberga un Inguna Radzeviča, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Andris Guļāns un Vēsma Kakste.

Tiesnešu disciplinārkolēģija – Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senators Valerijans Jonikāns, Senāta Krimināllietu departamenta senators Artūrs Freibergs, Civillietu tiesu palātas tiesnesis Raimonds Grāvelsiņš, Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Anita Poļakova.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija – Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars (kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senatore Anda Vītola, Senāta Krimināllietu departamenta senators Voldemārs Čiževskis, Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervins Kušķis. 2012. gada 21. septembrī ievēlēja jauna Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, kuras darbība sākās ar 2013. gada 1. janvāri.

Tiesnešu ētikas komisija – Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Ilze Skultāne un Dace Mita, Civillietu tiesu palātas tiesnese Marika Senkāne. 2012. gada 24. maijā ievēlēja jaunus Tiesnešu ētikas komisija, kurā darbu turpina Dace Mita un Marika Senkāne.

TIESNEŠU PAPILDUS PIENĀKUMI UN AKTIVITĀTES

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldes institūcijās senatori un tiesneši veic arī citus pienākumus.

- Dr.habil.iur. Kalvis Torgāns senatora darbu apvieno ar profesora amatu Latvijas Universitātē, senatore Dr.iur. Jautrīte Briede un senators Dr.iur. Jānis Neimanis ir LU asociētie profesori.

Senatori Veronika Krūmiņa, Jānis Neimanis, Dace Mita, Ilze Skultāne, Valerijans Jonikāns, Kalvis Torgāns, Edite Vernuša, Normunds Salenieks, Pēteris Dzalbe, Voldemārs Čiževskis un tiesneši Zane Pētersone, Intars Bisters un Ludmila Poļakova 2012. gadā bijuši lektori Latvijas Tiesnešu mācību centrā. LTMC centra vadība īpaši pateicas senatorei Veronikai Krūmiņai, kura centrā nolasījusi 17 lekcijas.

- Kalvja Torgāna zinātniskajā redakcijā 2012. gadā izdota Civilprocesa likuma komentāru otrā daļa. Komentāru autori ir arī Augstākās tiesas senatori un tiesneši Gunārs Aigars, Zigmants Gencs, Valerijans Jonikāns, Edite Vernuša, Aldis Laviņš, Zane Pētersone un senatora palīgs Gunvaldis Davidovičs.

2012. gadā izdota Zigmanta Genca grāmata „Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības”.

- Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu un likumu grozījumu izstrādāšanai.

Civilprocesa likuma grozījumu izstrādāšanas darba grupā piedalās Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars un senatori Kalvis Torgāns un Aldis Laviņš, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervins Kušķis – Kriminālprocesa grozījumu izstrādāšanas darba grupā. Administratīvā procesa likuma grozījumu izstrādes darba grupā strādāja senatori Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa un Jānis Neimanis.

Senators Kalvis Torgāns strādā arī darba grupās Civillikuma Lietu tiesību daļas modernizācijas koncepcijas izstrādei un Notariāta likuma grozījumu izstrādāšanai. Saeima 2013. gada 14. februārī pirmajā lasījumā atbalstījusi grozījumus Civillikumā, kas paredz līgumsodu ierobežojumus civiltiesiskos darījumos, tostarp neļaujot tā dēvēto ātro kredītu izsniedzējiem pieprasīt nesamērīgi lielas atmaksas summas. Šo grozījumu nepieciešamība izriet no tiesu prakses un projektu ierosināja un sagatavoja senators Torgāns.

Senators Pēteris Dzalbe kā Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs piedalās Tieslietu ministrijas izveidotajā darba grupā vienotas disciplinārās kolēģijas sistēmas modeļa izstrādei. Senatore Vanda Cirule piedalās intelektuālā īpašuma aizsardzības darba grupā.

- Senatores Edite Vernuša, Anita Nusberga un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, tiesnesis Arnis Dundurs – zvērinātu tiesu izpildītāju disciplinārkolēģijas sastāvā, Ludmila Poļakova darbojas Probcijas dienesta konsultatīvajā padomē.

- Senāta Krimināllietu departamenta senatoriem un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešiem papildus slodze ir sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšana atbilstoši Operatīvās darbības likuma 7. pantam un Kredītiestāžu likuma 69. pantam.

- 2012. gada 13. martā Ministru kabinets apstiprināja *ad hoc* tiesnešus no Latvijas Eiropas Cilvēktiesību tiesā, sarakstā iekļautas arī Senāta Administratīvo lietu departamenta senatores Jautrīte Briede un Dace Mita. Savukārt Civillietu tiesu palātas tiesneša p.i. Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valde.

KASĀCIJAS UN APĒLĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS VEIDS 2012. GADĀ

	Izskatītas lietas	Mutvārdu procesā	Rakstveida procesā	Atteikts ierosināt kasācijas/apelācijas tiesvedību
SENĀTS				
Senāta Civillietu departaments	1274	252	298	724
Senāta Krimināllietu departaments	718	5	250	463
Senāta Administratīvo lietu departaments	880	187	451	242
TIESU PALĀTAS				
Civillietu tiesu palāta	1786	558	1175	53
Krimināllietu tiesu palāta	221	208	13	
Kopā	4879	1210	2187	1482

STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

Augstākās tiesas vadība (no kreisās): Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs, Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Pēteris Dzalbe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Gunārs Aigars, Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervins Kušķis

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS 2007.-2012. GADĀ

	Saņemtās lietas	Izskatītās lietas	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2007. gads	4220	3962	1604
2008. gads	4450	3946	2108
2009. gads	4581	4219	2470
2010. gads	4970	4518	2922
2011. gads	4986	4844	3064
2012. gads	5282	5194	3152

LIETU SKAITS, IZSKATĪŠANAS ILGUMS UN TIESNEŠU SLODZE AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2012. GADĀ

	Neizskatīto lietu atlikums gada sākumā	Saņemto lietu skaits	Izskatīto lietu skaits	Lietas nosūtītas atpakaļ vai citai tiesai	Nepabeigto lietu skaits	Vidējais tiesnešu skaits*	Izskatītās lietas uz 1 tiesnesi	Lietu izskatīšanas vidējais ilgums (mēn.)
SENĀTS								
Civillietu departaments	1202	1635	1338	44	1455	11,8	113	11,5
Krimināllietu departaments	55	798	742	13	98	5,5	135	0,9
Administratīvo lietu departaments	267	917	912	0	272	8,8	104	2,3
TIESU PALĀTAS								
Civillietu tiesu palāta	1214	1766	1818	62	1100	14,8	123	3,7
Krimināllietu tiesu palāta	326	166	261	4	227	8,3	31	15,7
Kopā	3064	5282	5071	123	3152	49,20	103	6,82
2011. gadā	2922	4986	4777	67	3064	48,8	98	6,48

*Aprēķinot vidējo tiesnešu skaitu, ņemti vērā arī bezalgas atvaļinājumi un darba nespējas lapas

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Senāta Civillietu departamenta senatori 2013. gada janvārī.

Pirmajā rindā no kreisās: Edīte Vernuša, Skaidrīte Lodziņa, Zigmants Gencs, Ināra Garda, Kalvis Torgāns; otrajā rindā: Normunds Salenieks, Vanda Cīrule, Anda Briede, Aldis Laviņš, Anda Vītola, Mārīte Zāgere, Valerijans Jonikāns

LIETU SKAITS UN APRĪTE

Senāta Civillietu departamentā 2012. gadā strādāja 12 senatori, ieskaitot departamenta priekšsēdētāju. Visi senatori ir ar lielu tiesneša vai zinātniskā darba pieredzi. Katram senatoram ir savs palīgs.

Tāpat kā iepriekšējos gados, galvenais uzdevums bija kvalitatīvi izskatīt civillietas likumā noteiktā kārtībā, lai Senāta nolēmumi būtu taisnīgi. Tas ir izšķiroši svarīgi, lai veicinātu sabiedrības uzticību tiesu varai.

Pēdējos gados ir veikti vairāki pasākumi, lai atslogotu tiesas, piemēram, mantojuma lietu kārtošana un laulības šķiršanas lietas ir nodotas notāriem, izdarīti daudzi grozījumi Civilprocesa likumā. Pagājušajā gadā Senāta darbu jūtami atviegloja tas, ka blakus sūdzības un lietas, kurās ierosināta kasācijas tiesvedība, var tikt izskatītas rakstveida procesā, nerīkojot tiesas sēdes, ja iespējams pieņemt nolēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem. Ja nepieciešami lietas dalībnieku papildu paskaidrojumi vai pēc Senāta ieskata attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā, nosaka lietas izskatīšanu tiesas sēdē.

Likums dod iespēju kasācijas tiesvedības ierosināšanu atteikt rezolūcijas veidā. Senatori nepraktizē rezolūciju rakstīšanu, bet pieņem īsu lēmumu, nenorādot detalizētus motīvus, kuru dēļ kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta.

Izmaiņas Civilprocesa likumā sekmējušas to, ka gada laikā bija iespējams izskatīt vairāk civillietas kopš Senāta darbības atjaunošanas.

2012. gadā tiesvedībā 2837 lietas

Izskatītas 1382 lietas – 49%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 1316
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem (protestiem) – 54
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 12

LIETU SKAITS SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ 2007. - 2012. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2007	967	958	80	238
2008	1055	826	64	467
2009	1216	1065	63	618
2010	1393	1136	56	875
2011	1358	1031*	46	1202
2012	1635	1382*	49	1455

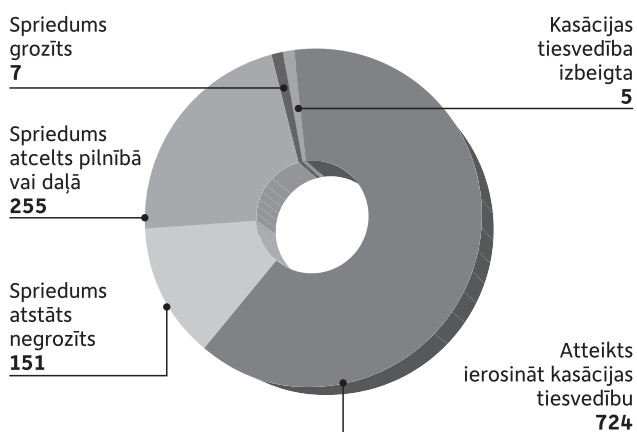
* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas (2011.-11, 2012.-44)

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA
(SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	437	34
Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	307	24
Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	117	9
Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	112	9
Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	104	8
Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	36	3
Morālā un fiziskā kaitējuma atlīdzināšana	31	2
Sūdzības par tiesu izpildītāju rīcību	12	1
Lietas par servitūta nodalīšanu, atcelšanu	9	1
Mantojuma lietas	9	1
Par dalībnieku sapulces, kopsapulces, padomes u.c. lēmumu atcelšanu	9	1
Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	7	0
Godu un cieņu aizsardošu un nepatiesu ziņu atsaukšana	7	0
Sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmās lietas	6	0
Pārējās	71	6
KOPĀ	1274	100

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts/Lietu skaits

KOPĀ 1142

Neraugoties uz pozitīvajām izmaiņām civilprocesā, to starp drošības naudas paaugstināšanu, iesniedzot kasācijas sūdzības, no 50 uz 200 latiem, saņemto lietu skaits gadu no gada neapturami palielinājies. Personas arvien vairāk meklē tiesas aizsardzību savu problēmu risināšanā.

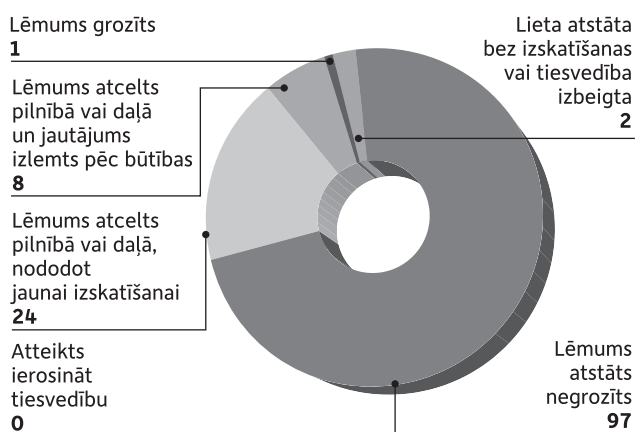
Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saņemto lietu skaits palielinājies par 277 lietām (1635 – 1358), izskatīto – par 362 (1382 – 1020), neizskatīto – par 253 lietām (1455 – 1202). Saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu skaits ir rekordliels visā atjaunotā Senāta pastāvēšanas vēsturē.

Kopš 2000. gada saņemto un arī izskatīto lietu skaits ir pieaudzis divkārt, bet neizskatīto lietu skaits – vairāk kā 23 reizes. Straujāks saņemto lietu un nepabeigto lietu skaita pieaugums vērojams no 2006. gada. Līdz ar to nenovēršami palielinās arī lietu izskatīšanas termiņi un tas rada lietās iesaistīto personu pamatotu neapmierinātību.

2012. gadā saņemtas 95 maza apmēra prasības. Tām ir speciāla tiesvedības kārtība – pirmās instances tiesas spriedums apelācijas kārtībā nav pārsūdzams, to var pārsūdzēt kasācijas kārtībā. Tādu pašu speciālu tiesvedības kārtību Saeima šī gada

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts/Lietu skaits

KOPĀ 132

14. februārī noteica arī lietās par kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem, turklāt noteikti saīsināti termiņi šo lietu izskatīšanai. Grūti prognozēt, cik šādu lietu nonāks līdz Senātam.

Lietu izskatīšana, apejot apelāciju, ir apšaubāms risinājums. Tas vērsts it kā uz ātrāku tiesas procesa rezultāta sasniegšanu un apelācijas instances tiesu atslogošanu, taču tas noticis uz kasācijas instances tiesas rēķina, palielinot saņemto lietu skaitu. Kasācijas instancē nonāk lietas, kurās trūkumus un nepilnības būtu bijis iespējams novērst apelācijas instances tiesā un pielikt punktu tiesvedībai. Kasācijas instance to izdarīt nevar, jo, konstatējot būtiskus pārkāpumus, spriedums ir jāatceļ un lieta jānodod jaunai izskatīšanai. Tādējādi ieguvums no šīs jaunās procesuālās kārtības ir apšaubāms. Senātam vajadzētu lemt tikai nozīmīgus un principiālus jautājumus vienveidīgas tiesu prakses veidošanai.

Izskatīto lietu skaits ir palielinājies uz kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikšanas rēķina. Rakstveida procesā izskatīto lietu skaits pārsniedz mutiskā procesā izskatīto lietu skaitu – tiesas sēdē izskatītas 252 lietas, rakstveida procesā – 298 lietas.

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Lietā atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Civillietu tiesu palāta	286	91	75	1	2	117	27
Rīgas apgabaltiesa	640	112	135	4	4	385	22
Kurzemes apgabaltiesa	114	8	23	1	1	81	21
Latgales apgabaltiesa	83	15	17	0	0	51	21
Vidzemes apgabaltiesa	76	8	12	2	0	54	18
Zemgales apgabaltiesa	48	10	12	0	0	26	25
Rajonu (pilsētu) tiesas	27	4	13	0	0	10	48
KOPĀ	1274	248	287	8	7	724	23

LIETU VEIDI UN STRUKTŪRA

Civilstrīdi ir nesaraujami saistīti ar ekonomiskajiem apstākļiem valstī. Bija laiks, kad ievērojama daļa no strīdiem bija sakarā ar zemes reformu laukos un pilsētās, ar dzīvojamo māju denacionalizāciju, nekustamo īpašumu atdošanu bijušajiem īpašniekiem. Šobrīd lietu struktūra mainījies, taču joprojām daudz strīdu ir lietās, kas izriet no saistību tiesībām (34%), strīdu, kas izriet no ģimenes tiesiskām attiecībām un no telpu īres līguma attiecībām. Šo lietu skaits ir palielinājies. Īpaši jāatzīmē izskatīto darba strīdu palielināšanās no 114 lietām 2011. gadā uz 307 lietām pagājušajā gadā, t.i. 2,7 reizes. Darba strīdi ir aktuāli arī citās Eiropas valstīs.

Tendence ir palielināties saņemto blakus sūdzību skaitam. Pēdējo gadu laikā tas ir divkāršojies: 2002. gadā bija 73 blakus sūdzības, 2011. gadā – 118, 2012. gadā – jau 151. Būtu mērķtiecīgi šo jautājumu rūpīgi izpētīt un analizēt, šķiet, ka blakus sūdzību skaitu būtiski ietekmē apelācijas instances tiesu dažādi procesuāla rakstura pārkāpumi, nevērība pret procesuālo tiesību normu precīzu izpildi. Joprojām ir daudz sūdzību par Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem – 36 (2011. gadā –30).

LIETU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI

Divkārt palielinājies to izskatīto lietu skaits, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta. 2012. gadā atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 724 lietās, t.i. par 360 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā (364). Tas arī ir rekordliels skaits, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, un sastāda 63 % no visām kasācijas lietām. Salīdzinoši –2005. gadā kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta 46 % lietu, 2008. – 45 %; 2010. – 54%; 2011. gadā – 45%. Taču arī atteikumam nepieciešama visu lietas apstākļu iepazīšana un kasācijas sūdzības analīze.

Kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikšana nav bijis pašmērķis, lai ātrāk izskatītu lietas un mazāk būtu jāraksta motivēti nolēmumi. Vienmēr tas darīts, nemazinot pilsoņu tiesības uz taisnīgu tiesu. Kasācijas tiesvedības ierosināšana galvenokārt tiek atteikta gadījumos, kad jau ir izveidojusies stabila judikatūra vai nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanai.

Domājams, ka pastāv iespēja vēl vairāk pastiprināt „sietu” rīcības sēdēs, lai Senāts izskatītu lietas, kuras tiesām ir nozīmīgas judikatūras veidošanai. Piemēram, ja no 413 lietām, kurās kasācijas tiesvedība bijusi ierosināta, 151 spriedums

atstāts negrozīts, iespējams, daļā no tām kasācijas tiesvedību varēja neierosināt.

No pārsūdzētajiem 1142 spriedumiem atcelti pilnībā vai daļā 255 spriedumi jeb 22%. Tas ir nedaudz mazāk kā iepriekšējā gadā (27%). Nedaudz vairāk par vidējo rādītāju atcelti spriedumi lietās, kas izriet no darba līgumu attiecībām un lietās, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām.

LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅI

Lietu izskatīšanas termiņi ir ilgi no senatoru gribas neatkarīgu iemeslu dēļ un, ņemot vērā, ka saņemto lietu skaits arvien palielinās, pagaidām nav pamata cerēt uz lietu izskatīšanas termiņu radikālu saīsināšanu. Prognozējams, ka 2012. gadā saņemto lietu skaits varētu palielināties: iepriekšējā gada janvārī saņemtas 92 lietas, šīgada janvārī –167 lietas, t.i. par 75 lietām vairāk.

Salīdzinot ar 2011. gadu, Civillietu departamenta senatoru slodze palielinājusies no 90 lietām uz 113 izskatītām lietām gadā, t.i. par 10 lietām vairāk nekā vidēji Augstākajā tiesā vienam tiesnesim. Tani pašā laikā nedaudz samazinājies lietu izskatīšanas vidējais ilgums no 12,1 mēneša uz 11,5 mēnešiem, taču tas nav būtisks samazinājums.

Lietu sadalē prioritāte ir darba strīdiem un bērnu tiesību aizsardzības lietām. Taču līdz ar to aizkavējas pārejo lietu izskatīšana ilgāk par gadu. Piemēram, 2013. gada martā rīcības sēdēs tiks skatītas lietas, kas saņemtas 2011. gada novembra beigās un decembrī. Tiek pieteikti pamatoti lūgumi atsevišķas lietas izskatīt ārpus kārtas un iespēju robežās šos lūgumus mēģināts apmierināt. Pēc rīcības sēdēm lietas tiek izlemtas apmēram divu mēnešu laikā.

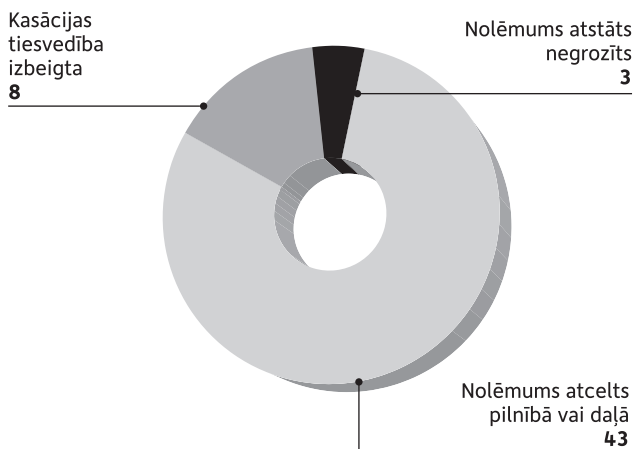
Lai turpmākajos četros gados būtiski samazinātu neizskatīto lietu atlikumu, Civillietu departamentam būtu nepieciešami papildus trīs tiesneši.

SŪDZĪBAS UN IESNIEGUMI

Saņemto un izlemto sūdzību un iesniegumu skaits, tostarp par protestu iesniegšanu lietās, kurās pirmās instances tiesu spriedumi un lēmumi ir stājušies likumīgā spēkā, 2012. gadā bijis iepriekšējā gada līmenī – 652, bet par 50 mazāk nekā 2011. gadā – 692 un ievērojami mazāk nekā 2010. gadā – 1026.

Mazāks ir arī Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Civillietu departamenta priekšsēdētāja iesniegto protestu skaits – kopā 20 (2011. gadā – 53). Mazāks ir bijis atkārtoto sūdzību un iesniegumu skaits, kas varētu nozīmēt, ka vairums sūdzi-

**CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CIVILPROCESA LIKUMA
483.-485. PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI
(SPRIEDUMI UN LĒMUMI)**

Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību vai tiesvedība izbeigta sakarā ar protesta atsaukšanu
0

KOPĀ 54

**CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CIVILPROCESA LIKUMA
483.-485. PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA
(SPRIEDUMI UN LĒMUMI)**

Lietu kategorija	Skaitis	% no izskatītajām lietām
Lietas par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātnespēju	14	26
Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	12	22
Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē	8	15
Izpildu raksta izsniegšana šķirējtiesas nolēmuma izpildei	7	13
Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā	5	9
Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	4	7
Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process	3	6
Zvērināta tiesu izpildītāja rīkojuma nepildīšana	1	2
KOPĀ	54	100

bu bijušas nepamatotas. Vienlaikus palielinājies ģenerālprokurora iesniegto protestu skaits no 15 uz 25.

Beidzot tika atrisināts gadiem ilgi vilcinātais jautājums par grozījuma izdarīšanu Civilprocesa likuma 483. pantā, lai Augstākās tiesas priekšsēdētāju un Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju atbrīvotu no protestu iesniegšanas funkcijas. Kopš 2013. gada 1. janvāra protestu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu civillietās Senātam var iesniegt tikai ģenerālprokurors vai Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors.

Uz 2012. gada sākumu neizlemti bija palikuši 58 iesniegumi, kas saskaņā ar Pārejas noteikumiem jāizskata iepriekšējā kārtībā. Daļa no tiem jau ir izlemti.

Raksturīgi, ka pēdējā laikā no strīdā iesaistītām personām vai viņu pārstāvjiem tiek saņemti nepamatoti iesniegumi par tiesnešu saukšanu pie disciplinārbildības, ja lietas prāvnieku neapmierina tiesas pieņemtais nolēmums. Tas varētu liecināt par iesniedzēju zemo juridisko kultūru.

PROBLĒMAS UN IESPĒJAMIE RISINĀJUMI

Galvenie virzieni, kuros departamentam arī turpmāk jāstrādā:

- pienācīga lietu sagatavošana un izskatīšana kasācijas instancē;
- tiesas nolēmumu rūpīga argumentēšana atbilstoši procesuālo un materiālo tiesību normām, kasācijas vai blakus sūdzībās izvirzītajiem motīviem, pastāvošajai judikatūrai konkrētajā lietu kategorijā;
- nolēmumu savlaicīga sagatavošana un publicēšana saskaņā ar noteikto kārtību;
- senatoru un palīgu mācības par izmaiņām tiesību aktos, normatīvo aktu piemērošanu Eiropas Savienībā;
- mācības pirmās instances tiesu un apgabaltiesu tiesnešiem;

- tiesu prakses vispārīnāšana atsevišķās lietu kategorijās;
- civilprocesa normu pilnveidošana.

Drošības naudas apmēra palielināšana, iesniedzot kasācijas sūdzības, nav samazinājusi kasācijas kārtībā izskatāmo lietu skaitu. Jāšaubās, vai lietu skaitu būtiski samazinās arī valsts nodevas apmēra palielināšana no 2013. gada 1.janvāra, kā arī iecerētā mediācija. Ja tas arī notiks, par to varēs spriest tikai pēc vairākiem gadiem.

Viens no veidiem, kā paātrināt civilprocesi, ir zvērinātu advokātu lomas palielināšana, nosakot advokātiem ekskluzīvas tiesības pārstāvēt personas civilprocesā. Par to diskusijas ir bijušas arī agrāk, apmēram pirms desmit gadiem, taču tad netika nodrošināta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība personām, kas to nevar atļauties. Tagad apstākļi ir mainījušies, valsts nodrošina advokāta juridisko palīdzību civillietās personām, kuras to objektīvi nevar atļauties materiālu apstākļu dēļ.

Advokāta procesa ieviešanai ir leģitīms mērķis un tas ir viens no veidiem, kā pusēm nodrošināt pilnvērtīgu viņu procesuālo tiesību ievērošanu un garantēt pilnvērtīgu sabiedrības tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu. Šāds process būtu ieviešams jau tuvākajā laikā vismaz attiecībā uz kasācijas instances tiesu.

Intensīvā darba slodze Senāta Civillietu departamentā senatoriem un senatoru palīgiem prasījusi spēju koncentrēties un izturību. Ievērojot arvien pieaugušo lietu skaitu, pašreizējos apstākļos ievērojami samazināt lietu izskatīšanas termiņus, strādāt vēl intensīvāk, nezaudējot darba kvalitāti, nav iespējams. Jārod iespēja palielināt Senāta Civillietu departamenta tiesnešu skaitu.

Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs
ZIGMANTS GENCS

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Senāta Krimināllietu departamenta senatori 2013. gada janvārī.

No kreisās: Artūrs Freibergs, Pēteris Dzalbe, Anita Nusberga, Voldemārs Čīzevskis, Pēteris Opincāns.
Klāt nav Inguna Radzeviča

2012. gadā tiesvedībā 853 lietas

Izskatītas 755 lietas – 89%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 731
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem – 16
- piekritības noteikšanas lietas – 7
- Kriminālprocesa likuma 24. un 25. nodaļas kārtībā saņemtie lietas materiāli un administratīvo pārkāpumu lietas – 1

2012. gads nebija vienkāršs Senāta Krimināllietu departamenta darbā. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauga saņemto lietu skaits. Šāda tendence vērojama kopš 2010. gada: ja 2011. gadā tika saņemts par 66 lietām vairāk nekā 2010. gadā, tad 2012. gadā saņemts par 72 lietām vairāk kā 2011. gadā. Pieaudzis arī izskatīto un neizskatīto lietu skaits.

Departamentā saņemtas 798 lietas, izskatītas 755, kas ir par 30 lietām vairāk kā 2011. gadā, palika neizskatītas 98 lietas, kas ir par 43 lietām vairāk kā 2011. gadā.

LIETU SKAITS SENĀTĀ KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ 2007. - 2012. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2007	720	739	97	23
2008	711	699	95	35
2009	734	732	95	38
2010	660	644	92	54
2011	726	725*	93	55
2012	798	755*	89	98

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas (2011.-10, 2012.-13)

Vairāk kā pusgadu departamentā strādāja 5 senatori, augustā darbu uzsāka senators Pēteris Opincāns. Notikušas izmaiņas arī senatoru palīgu sastāvā – darbu sāka 3 jauni senatoru palīgi.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM

Noziedzīgā nodarījuma veids*	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu	302	42
Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību	121	17
Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību	51	7
Nonāvēšana	44	6
Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	43	6
Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību	42	6
Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību	39	5
Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	22	3
Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	17	2
Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldes kārtību	14	2
Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu	8	1
Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgo	4	1
Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām	4	1
Pēc LKK pantiem	4	1
Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi	1	0
Noziegumi pret valsti	1	0
Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi	1	0
KOPĀ	718	100

* pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

Izskatot krimināllietas kasācijas instances tiesā, Senāta Krimināllietu departaments 2012. gadā ir izteicis vairākas būtiskas atziņas par krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību jautājumiem:

- par mantas nolaupīšanas no transportlīdzekļa izpratni;
- par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jautājumiem;
- par slepkavības kvalifikāciju, ko izdarījusi persona, kas agrāk izdarījusi slepkavību;
- par soda noteikšanu vai kriminālprocesa izbeigšanu, ja pieļauta kriminālprocesa neattaisnota novilcināšana;
- par soda noteikšanu par sagatavošanos noziegumam un par nozieguma mēģinājumu;
- par kriminālatbildību par apzināti nepatiesu liecību sniegšanu, liecinieku nelikumīgu iespaidošanu;
- par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas nošķiršanu no mantas konfiskācijas kā soda;
- par apelācijas protesta atsaukšanu un atteikšanos no apsūdzības;
- par tiesību uz aizstāvību nodrošināšanu, ja lieta apelācijas instances tiesā tiek skatīta rakstveida procesā;
- par tāda apsūdzētā aicināšanu uz tiesas sēdi, kas ir ārvalsts pilsonis un atrodas ārvalstī;
- par liecību nolasišanas vai atskaņošanas tiesas sēdē kritērijiem;
- par prokuroru, kas var iesniegt kasācijas protestu;
- par jautājumiem, kas saistīti ar spēkā esošu nolēmumu izskatīšanu no jauna un daudziem citiem jautājumiem.

To Senāta atziņu apkopojums, kas izteiktas grozītajos un atceltajos tiesu nolēmumos, nosūtīts tiesām, Tiesnešu mācību centram, lai šos materiālus tiesneši un citas ieinteresētās personas varētu izmantot praktiskajā darbībā. Domājams, ka lietderīgi būtu apkopot arī atziņas, kas izteiktas lēmumos, ar kuriem atstāti negrozīti pirmās instances un apelācijas instances tiesu nolēmumi.

Sadarbībā ar Judikatūras nodaļu ir veikts tiesu prakses apkopojums kriminālprocesos, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus, apkopota tiesa prakse krimināllietās

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā	450	63
Nolēmums atstāts negrozīts	152	21
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	80	11
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	8	1
Nolēmums grozīts	15	2
Kasācijas tiesvedība izbeigta	13	2
KOPĀ	718	100

par kredīta un citu aizdevumu negodprātīgu saņemšanu un izmantošanu, tiesu prakse krimināllietās par nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšanu.

2013. gadā, ņemot vērā reālās iespējas un jautājumu aktualitāti, paredzēts veikt tiesu prakses apkopojumus par saprātīgu termiņu ievērošanu kriminālprocesā, par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, par krimināllietu iztiesāšanu bez pierādījumu pārbaudes. Šādas lietas retos gadījumos nonāk kasācijas instances tiesā, tāpēc jāizpēta, kāda ir tiesu prakse noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas jautājumos.

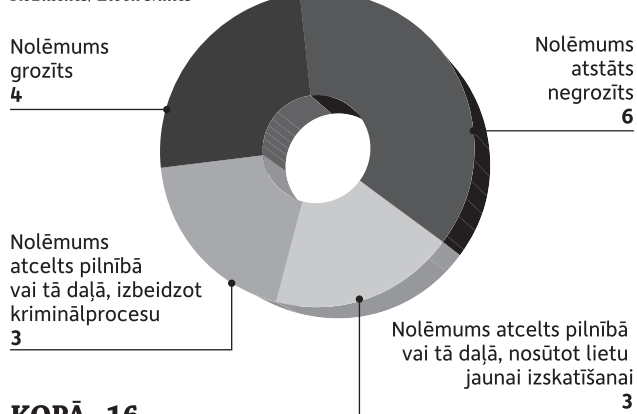
Ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, aktualizējam jautājums par Operatīvās darbības likuma mijiedarbību ar kriminālprocesu un citiem kriminālprocesuāliem jautājumiem. Apsverams jautājums par konsultanta vai departamenta priekšsēdētāja palīga amatu, kas pētītu un apkopotu ECT nolēmumos izteiktās atziņas un sniegtu praktisku palīdzību senatoriem konkrētu lietu sagatavošanā, kā arī strādātu ar kriminālprocesa jautājumiem, kas saistīti ar starptautisko sadarbību krimināltiesiskajā jomā.

**PĀRSŪDZĒTO UN NOPROTESTĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM
(KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ UN KPL 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ)**

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā / kasācijas tiesvedība izbeigta	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta	145	48	22	6	69	19
Rīgas apgabaltiesa	264	42	32	2	188	13
Kurzemes apgabaltiesa	72	14	5	0	53	7
Latgales apgabaltiesa	71	16	6	4	45	14
Vidzemes apgabaltiesa	76	18	9	0	49	12
Zemgales apgabaltiesa	82	12	13	4	53	21
Rajonu (pilsētu) tiesas	24	8	7	3	6	42
KOPĀ	734	158	94	19	463	15

**SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ
KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 62. UN 63. NODAĻAS
KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI
(BŪTISKI MATERIĀLO UN PROCESUĀLO TIESĪBU NORMU
PĀRKĀPUMI UN JAUNATKLĀTI APSTĀKĻI)**

Rezultāts/Lietu skaits

KOPĀ 16

Iepriekšējā gadā aktualizētie uzdevumi nav zaudējuši nozīmi arī šajā gadā, tostarp Senāta lēmumu kvalitātes pilnveidošana, sadarbības turpināšana ar krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību zinātniekiem, vienotas tiesu prakses veidošana.

Krimināllikumā ir izdarīti grozījumi, kuru apgūšana ir visu tiesu un tiesnešu tuvākais uzdevums.

Senāts, izskatot lietu mutvārdu procesā, sniegs skaidrojumu par nodokļu jautājumiem – izvairīšanos no nodokļu nomaksas un krāpšanu. Ģenerālprokurors ir aktualizējis jautājumu par dažādu praksi Krimināllikuma 109. panta piemērošanā, tas ir, par patvaļīgu koku ciršanu un nolaupīšanu. Jāsaka, ka Senāts savu viedokli likuma normu piemērošanā var izteikt, izskatot konkrētas lietas.

Vajadzētu atgriezties pie diskusijas, kura tā arī nopietni nenotika pie Kriminālprocesa likuma projekta apspriešanas, par pārsūdzības pieteikšanas institūta ieviešanu kriminālprocesā, kas nozīmētu, ka lietās par kriminālpārkāpumiem, arī mazāk smagiem noziegumiem, ja netiek pieteikta pārsūdzība, neraksta tiesas sprieduma motīvu daļu. Tāpat būtu vērts izpētīt un vienkāršot kriminālprocesu neatliekamības kārtībā, lai tā saturs atbilst procesa nosaukumam.

Analizējot juridiskā ziņā komplicētākas lietas, tostarp arī sabiedrības interesi izraisošas lietas, jāatzīst, ka procesa

virzītājiem grūtības izraisa apsūdzības formulēšana, tostarp nodokļu lietās un lietās, kurās kā noziedzīga nodarījuma sastāva obligāta pazīme ir būtisks kaitējums. Nenoliedzami, ka vienotas tiesu prakses veidošanā, pēc kuras vadās arī izmeklētāji un prokurori, liela loma ir Senātam. Lidz ar to katram senatoram rūpīgi jāiedziļinās esošajā praksē, teorētiskajās atziņās, likumu analizē, lai neizdarītu pārsteidzīgus secinājumus. Te nonākam zināmā pretrunā – lietu izskatīšanas ātrums jeb ilgums un nepieciešamība pēc plaša, izvērsta skaidrojuma par tiesisku problēmu. Apstākļos pie lielā izskatāmo lietu skaita ir ļoti grūti sabalansēt šīs abas prasības.

Jāatzīmē, ka Senāta Krimināllietu departaments nav izvērtējis no intervijām, diskusijām masu informācijas līdzekļos par jautājumiem, kas saistīti ar departamenta darbu.

Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs
PĒTERIS DZALBE

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori 2013. gada janvārī.

No kreisās: Jānis Neimanis, Jautriete Briede, Livija Slica, Dace Mita, Veronika Krūmiņa, Rudīte Vīduša, Ilze Skultāne, Vēsma Kakste, Andris Guļāns

2012. gadā Senāta Administratīvo lietu departaments izskatīja gandrīz tikpat daudz lietu, cik tika saņemtas (saņemtas 917 lietas, izskatītas 912 lietas). Salīdzinot ar 2011. gadu, līdzīgs ir palicis arī nepabeigto lietu atlikums gada beigās (2012. gadā 272 lietas, 2011. gadā 267 lietas). Procentuāli 2012. gadā izskatīto lietu skaits no kopējā izskatāmo lietu skaita ir saglabājies vidēji tāds pats kā iepriekšējos gados – 77%.

2012. gadā departaments visvairāk izskatīja lietas ar ministriju piedalīšanos (21%). Nākamais lielākais skaits ir lietām ar pašvaldību iestāžu (19%) un Valsts ieņēmumu dienesta piedalīšanos (18%). Salīdzinot šos datus ar iepriekšējo gadu, var secināt, ka atbildētājiestāžu pirmais trijnieks ir palicis nemainīgs, mainījusies ir tikai to secība – 2011. gadā visvairāk lietu tika izskatītas ar pašvaldību iestāžu piedalīšanos, tad sekoja Valsts ieņēmumu dienests un ministrijas. 2012. gadā no lietām, kurās kā atbildētājiestāde ir bijusi ministrija, gandrīz pusē gadījumu tā ir bijusi Tieslietu ministrija, savukārt lietās pret pašvaldībām – 44% gadījumu iestāde ir bijusi Rīgas dome.

Salīdzinot ar 2011. gadu, par 3% ir palielinājies ar departamenta spriedumu atcelto zemāku instanču tiesu spriedumu skaits (35%), kas ir vērtējams kā augsts. Atšķirīga situācija bija saistībā ar departamenta atceltajiem lēmumiem – 2012. gadā tika atcelti 18% zemāku instanču tiesu lēmumu (2011. gadā – 20%).

2012. gadā divās lietās departaments vērsās ar prejudiciāliem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā. Vienā no šīm lietām prejudiciālais jautājums bija saistīts ar tiesībām pārsūdzēt ieceļošanas atteikumu (SKA-129/2012), savukārt otrā – ar preču deklarēšanu muitā (SKA-327/2012).

2012. gadā tiesvedībā 1184 lietas izskatītas 912 lietas – 77%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 880
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 30
- lietas pirmajā instancē – 2

LIETU SKAITS SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ 2007. - 2012. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2007	689	658	78	185
2008	843	753	73	275
2009	786	805	76	256
2010	956	911	75	301
2011	929	963	78	267
2012	917	912	77	272

Savukārt piecās lietās 2012. gadā departaments vērsās ar pieprasījumu Satversmes tiesā – par invaliditātes pensijas pārrēķina formulu invaliditātes grupas maiņas gadījumā (SKA-168/2012), par citvalodu personvārdu atveidi (SKA-184/2012), par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu pienākumu maksāt nekustamā īpašuma nodokli (SKA-193/2012), par zaudējumu atlīdzinājuma prasījuma pieteikšanas termiņu (SKA-402/2012) un par soda naudas samērīgumu nodokļu tiesībās (SKA-666/2012).

MINISTRIJAS KĀ ATBILDĒTĀJĪESTĀDES KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS

Ministrija	Lietu skaits
Tieslietu ministrija	107
Iekšlietu ministrija	33
Aizsardzības ministrija	18
Ekonomikas ministrija	12
Zemkopības ministrija	11
Satiksmes ministrija	9
Ārlietu ministrija	6
Veselības ministrija	6
Labklājības ministrija	5
Finanšu ministrija	4
Izglītības un zinātnes ministrija	4
VARAM	3
Kultūras ministrija	1
KOPĀ	219

PAŠVALDĪBAS KĀ ATBILDĒTĀJĪESTĀDES KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS

Pašvaldība	Lietu skaits
Rīgas dome	88
Jūrmalas pilsētas dome	13
Rēzeknes pilsētas dome	8
Daugavpils pilsētas dome	6
Garkalnes novada dome	4
Kandavas novada dome	4
Citas pašvaldības	77
KOPĀ	200

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	229	43
Spriedums atstāts negrozīts	113	21
Spriedums atcelts pilnībā vai tā daļā. t.sk. • lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai – 174 • tiesvedība izbeigta – 15 • pieteikums atstāts bez izskatīšanas – 2	191	35
Kasācijas tiesvedība izbeigta	4	1
KOPĀ	537	100

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums departamentā bija 2,3 mēneši, kas vērtējams kā ļoti labs. Viens departamenta senators 2012. gadā vidēji izskatīja 104 lietas, kas vēl arvien kasācijas instancē ir ļoti liels skaits.

2012. gadā tas gan vēl praksē neietekmēja departamenta darbu, tomēr nozīmīgs notikums administratīvajās tiesībās bija 1. novembrī beidzot pieņemtie nozīmīgie grozījumi Administratīvā procesa likumā. Tie vērsti uz papildu iespējām tiesas darba paātrināšanai, skaņu ierakstu un videokonferenču ieviešanas sekmēšanu, plašāku rakstveida procesa ieviešanu, valsts nodevu un drošības naudas sistēmas pilnveidošanu, kā arī tiesību aizsardzības iespēju izpildes stadijā nodrošināšanu. Tomēr par minēto grozījumu reālo ietekmi, kā arī problēmām to piemērošanā varēs runāt tikai nākamā gada atskaitē.

2012. gadā Augstākā tiesa sekmīgi turpināja divas jau iepriekš aizsāktas tradīcijas, kuras aktīvi atbalstīja arī Administratīvo lietu departaments. Pirmā no tām – tiesnešu konferences rīkošana. Tāpat kā iepriekšējā gadā konferences darbs tika organizēts vairākās daļās – bija gan priekšlasījumi, gan darbs sekcijās. Otrā tradīcija, kas sekmīgi turpinājās, bija sabiedrības informēšanas jomā. Departaments sadarbībā ar Komunikācijas nodaļu turpināja regulāri sniegt informāciju preseī par kārtējā tiesas sēdē izskatāmajiem tiesību jautājumiem. Tāpat sabiedrības informēšanas jomā tika turpināta sadarbība ar skolām. Vairākas klases apmeklēja Augstāko tiesu un tām tika novadīta tiesību zinību stunda.

Pozitīvi vērtējama iespēja departamenta pārstāvjiem piedali-

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU ATBILDĒTĀJĪESTĀŽU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Atbildētājīestāde	Lietu skaits	% no kopējā atbildētājīestāžu skaita
Ministrijas	219	21
Pašvaldības	200	19
Valsts ieņēmumu dienests	187	18
Ieslodzījuma vietu pārvalde un cietumi	68	6
Valsts policija	37	4
Valsts sociālās apdrošināšanas pārvalde	23	2
Ministru kabinets, Ministru prezidents un Valsts kanceleja	23	2
Sabiedrības veselības aģentūra	21	2
Valsts zemes dienests	19	2
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija	18	2
Iepirkumu uzraudzības birojs	16	2
Konkurences padome	15	1
Bāriņtiesas	15	1
Lauku atbalsta dienests	14	1
Prokuratūra	11	1
Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	11	1
Centrālā zemes komisija	9	1
Uzņēmumu reģistrs	9	1
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs	9	1
Citas institūcijas	132	12
KOPĀ 1056 ATBILDĒTĀJĪESTĀDES 880 LIETĀS		

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt tiesvedību	13	4
Lēmums atstāts negrozīts	261	76
Lēmums grozīts	3	1
Lēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot jaunai izskatīšanai, t.sk. • nododot jaunai izskatīšanai – 43 • jautājums izlemts pēc būtības – 20	63	18
Kasācijas tiesvedība izbeigta	3	1
KOPĀ	343	100

ties Satversmes tiesas organizētā konferencē par aktuāliem jautājumiem saistībā ar lietas ierosināšanu Satversmes tiesā. Ceru, ka šī diskusija varētu būt labs sākums pozitīvām pārmaiņām tiesu un Satversmes tiesas savstarpējā neprocesuālā sadarbībā.

Joprojām neatrisināts ir jautājums par Tiesu informatīvās sistēmas (TIS) darbību atbilstoši departamenta vajadzībām. Šogad, tāpat kā iepriekšējos gados, sagatavojot statistikas pārskatu par departamenta darbu, nācās secināt, ka TIS automātiski sagatavotais statistikas pārskats par izskatītajām lietām neatbilst patiesajiem datiem un faktiski nav izmantojams. Lai gan, izstrādājot TIS, viens no mērķiem bija radīt to kā instrumentu tiesu darba efektīvākai organizēšanai un atvieglošanai, ikdienā strādājot ar TIS, nācās secināt, ka tas joprojām nav kļuvis par ērtu un parocīgu instrumentu minēto mērķu sasniegšanai. Lai šo situāciju risinātu, šā gada sākumā esam vērsušies gan pie Tiesu administrācijas vadības, gan tieslietu ministra, norādot uz konstatētajām problēmām saistībā ar TIS. Nepieciešamības gadījumā aicinātu Augstāko tiesu aktīvāk iesaistīties minēto jautājumu risināšanā, tostarp nodrošinot nepieciešamos resursus problēmu novēršanai vai vismaz samazināšanai.

Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
VERONIKA KRŪMIŅA

CIVILLIETU TIESU PALĀTA

Civillietu tiesu palātas tiesneši 2013. gada janvārī.

Pirmajā rindā no kreisās: Inta Lauka, Marika Senkāne, Zane Pētersone, Gunārs Aigars, Māra Katlapa, Anīta Čerņavska, Raimonds Grāvelsiņš; otrajā rindā: Valerijs Maksimovs, Arnis Dundurs, Dace Jansone, Aivars Keišs, Ļubova Kušnīre, Sandra Krūmiņa, Ineta Ozola, Intars Bisters

KOMPETENCE

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ir apelācijas instances tiesa. Tās darbību nosaka likuma „Par tiesu varu” 45. pants un Civilprocesa likums.

Civillietu tiesu palāta izskata:

- civillietas pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzībām par Latvijas 5 apgabaltiesu Civillietu tiesas kolēģiju kā pirmās instances tiesu spriedumiem. Lietu kategorijas saskaņā ar Civilprocesa likuma 25. pantu: strīdi par īpašuma tiesībām uz nekustamu īpašumu, saistību tiesību strīdi, lietas par preču zīmju un patenttiesību aizsardzību, lietas par kredītiestāžu maksātspēju un likvidāciju, lietas par pilsonības atņemšanu, lietas, kuru materiālos ir iekļauts valsts noslēpuma objekts;
- civillietas sakarā ar blakus sūdzībām par lēmumiem, ko pieņēmušas apgabaltiesas kā pirmās instances tiesas, apgabaltiesas kā otrās instances tiesas un zemesgrāmatu nodaļu tiesneši;
- pieteikumus par apgabaltiesas nolēmumu atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;
- pieteikumus prasības nodrošināšanas jautājumos, pieteikumus par sprieduma izpildes atlikšanu, sprieduma izskaidrošanu, procesuālā termiņa atjaunošanu.

SĻODZE

2012. gadu sākot, Civillietu tiesu palātā strādāja 15 tiesneši, ieskaitot priekšsēdētāju, tātad kopā 5 sastāvi. Janvārī

2012. gadā tiesvedībā 2980 lietas

izskatītas 1880 lietas – 63%

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 1848
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 32

LIETU SKAITS CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ 2007. - 2012. GADĀ

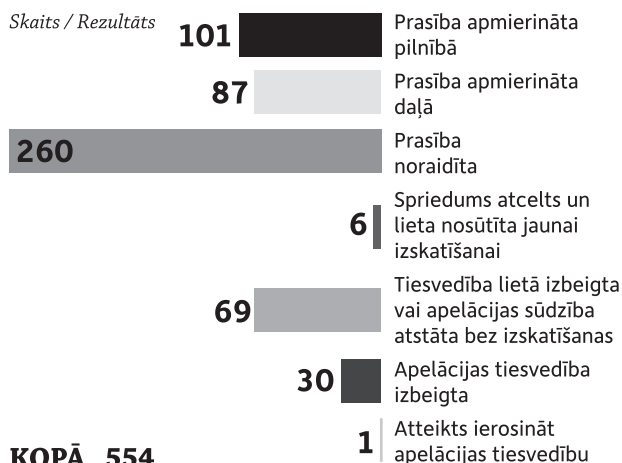
Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2007	1490	1267	58	905
2008	1441	1304	56	1042
2009	1419	1275	52	1187
2010	1644	1514	54	1317
2011	1724	1827*	60	1214
2012	1766	1880*	63	1100

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas pēc būtības vai citai tiesai pēc piekritības (2011.-25, 2012.-62)

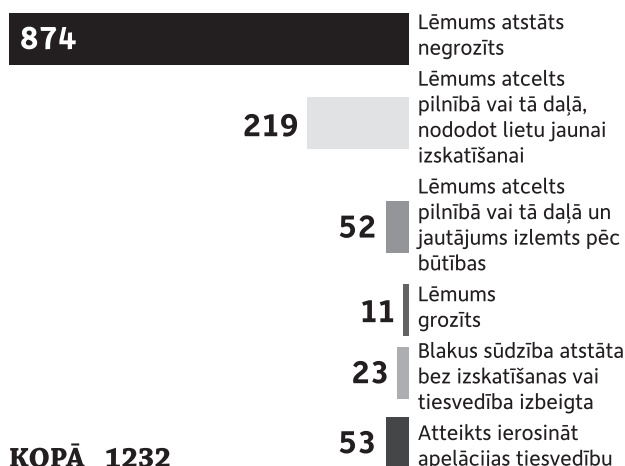
beidzās pilnvaras tiesnesim Mārim Vigantam, kurš bija iecelts par Civillietu tiesu palātas tiesneša pienākumu izpildītāju uz diviem gadiem. No 15. marta par palātas tiesneša pienākumu izpildītāju ir iecelta Rīgas apgabaltiesas tiesnese Sandra Krūmiņa.

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APĒLĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Skaits / Rezultāts

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APĒLĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

APĒLĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti (noprotestēti) nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums grozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	Atcelti, grozīti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	1288	837	63	262	82	44	25
Kurzemes apgabaltiesa	81	46	4	21	10	0	31
Latgales apgabaltiesa	80	53	5	11	10	1	20
Vidzemes apgabaltiesa	92	64	5	11	10	2	17
Zemgales apgabaltiesa	71	45	3	12	9	2	21
Zemesgrāmatu nodaļas	174	128		40	1	5	23
KOPĀ	1786	1173	80	357	122	54	25

Tiesu palātā bija 14 tiesnešu palīgi, ieskaitot priekšsēdētāja palīgu. Tas nozīmē, ka uz katru tiesnesi nebija palīgs. No 2013. gada 1. janvāra piešķirta papildus tiesneša palīga štata vieta.

LIETU VIRZĪBA

Civillietu skaitam nav tendence samazināties. Pēc aptuvenas informācijas pagājušajā gadā pirmajā instancē izskatītas 88229 civillietas, apelācijas instancē apgabaltiesās 5447, tiesu palātā – 1880 civillietas. Kopā tās ir 95 476 lietas. Vairāk nekā pusi no šīm lietām veido lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām.

Civillietu tiesu palātā 2012. gadā saņemtas 1766 lietas – 533 apelācijas sūdzības, 1233 lietas ar blakus sūdzībām. 2011. gadā attiecīgi bija 1724 lietas – 470 apelācijas sūdzības un 1083 blakus sūdzības, 2010. gadā 1644 lietas – 506 apelācijas sūdzības un 946 blakus sūdzības.

Izskatītas 2012. gadā 1880 lietas – 559 apelācijas sūdzības un 1321 lieta ar blakus sūdzību. 2011. gadā attiecīgi bija izskatītas 1827 lietas – 454 apelācijas sūdzības un 1251 blakus sūdzība, 2010. gadā 1514 lietas – 511 apelācijas sūdzības un 891 lieta ar blakus sūdzību.

Rēķinot iepriekšējā gada lietu atlikumu un 2012. gadā saņemtās lietas, palātas tiesvedībā bija 2980 lietas. Neizskatīto lietu atlikums, gadu beidzot, bija 1100 lietas. 2012. gads ir otrais, kad lietu atlikums ir samazinājies, salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, jo palātā izskatīts vairāk lietu. 2012. gadā izskatīts

par 26 apelācijas sūdzībām un par 88 blakus sūdzībām vairāk nekā saņemts.

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, par 105 lietām vairāk izskatītas apelācijas lietas. Lietu sarežģītība arvien pieaug, līdz ar to izskatīšana un noformēšana prasa vairāk laika un piepūles.

Visas apgabaltiesas kopā apelācijas kārtībā 2012. gadā izskatīja 5447 lietas, Civillietu tiesu palāta – 1880 lietas.

Spriedumu stabilitāte: kasācijas kārtībā pārsūdzēti 286 palātas nolēmumi, Senātā atcelti pilnībā vai daļēji 75 palātas nolēmumi. Savukārt Civillietu tiesu palāta tāpat atcēlusi vai grozījusi 25% apgabaltiesu nolēmumus.

PERSPEKTĪVA

Civillietu tiesu palātas perspektīva iezīmēta likumprojektos par tiro trīs instanču tiesu sistēmas veidošanu Latvijā, kur tiek paredzēts, ka palāta beigs darbību 2019. gada 1. janvārī. Taču joprojām nav skaidrs, kā notiks lietu plūsmas samazināšana palātā, nav noteikts, cik tiesneši kurā laikā būs vajadzīgi. Šo procesu nebūtu pareizi saukt par palātas likvidāciju, tai būtu jābūt palātas saplūšanai ar senātu. Taču šie jautājumi joprojām netiek lemti un risināti.

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs
GUNĀRS AIGARS

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTA

Krimināllietu tiesu palātas tiesneši 2013. gada janvārī. No kreisās: Jānis Tiltiņš, Aivars Uminskis, Ludmila Poļakova, Ervīns Kušķis, Anita Poļakova, Daina Treija, Andrejs Lepse.
Klāt nav Vilis Donāns

2012. gada 1. jūlijā, stājoties spēkā grozījumiem Kriminālprocesa likuma 442. pantā, Latvija ir pārgājusi uz tā saucamajām „tirajām tiesu instancēm” kriminālprocesā, kur visās lietās pirmā instance ir rajonu tiesas, apelācijas instance – apgabaltiesas, kasācijas instance – Augstākās tiesas Senāts, un ir „iezīmēts” datums, līdz kuram pastāvēs Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta – tas ir 2014. gada 31. decembris.

Krimināllietu tiesu palātas darbs tiek organizēts atbilstoši normatīvajam regulējumam – savas kompetences ietvaros apelācijas kārtībā tiek turpināts izskatīt tās krimināllietas, kuras līdz 2012. gada jūlijam bija piekritīgas apgabaltiesām kā pirmās instances tiesām.

Krimināllietu tiesu palātā 2012. gada pirmajā pusgadā strādāja septiņi, bet otrajā – seši Augstākās tiesas tiesneši un divi apgabaltiesu tiesneši, kuri aizpilda vakances. Palātā strādā četri tiesnešu palīgi – viens palīgs diviem tiesnešiem.

STATISTIKA

Krimināllietu tiesu palātā 2012. gadā apelācijas kārtībā saņemtas 128 lietas. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saņemto lietu skaits samazinājies uz pusi (2011. gadā apelācijas kārtībā saņemtas 242 lietas), kas ir loģiski, ņemot vērā, ka pusgadu apgabaltiesas vairs jaunas lietas pirmajā instancē nesaņēma.

Apelācijas kārtībā Krimināllietu tiesu palātā izskatīta 221 lieta, kas ir par 20 mazāk nekā iepriekšējā gadā. Tas ir objektīvs rādītājs, ņemot vērā, ka pusgadu palāta strādājusi tikai ar diviem tiesu sastāviem.

Papildus apelācijas kārtībā izskatītajām Krimināllietu tiesu palāta ir izskatījusi vēl 40 lietas – sūdzības par ģenerālprokura-

2012. gadā tiesvedībā 492 lietas

Izskatītas 265 lietas – 54%

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 225
- sūdzības par ģenerālprokurora lēmumiem par personu izdošanu ārvalstij – 7
- drošības līdzekļa – apcietinājuma – pagarināšana – 8
- materiāli par sprieduma izpildi, termiņa pagarinājumu, drošības līdzekli, sūdzības – 25

LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ 2007. - 2012. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2007	354	340	57	253
2008	395	359	55	289
2009	424	342	48	371
2010	317	313	45	375
2011	249	298*	48	326
2012	166	265*	54	227

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas – trūkumu novēršanai (2011.-15, 2012. – 4)

tūras lēmumiem par personas izdošanu ārvalstij, lietas par drošības līdzekļa – apcietinājuma – termiņa pagarināšanu, materiālus, kas saistīti ar sprieduma izpildi un ar brīvības atņemšanu saistīta piespiedu līdzekļa pārsūdzēšanu.

Neizskatīto lietu atlikums samazināts par 101 lietu, kas ir labākais rādītājs pēdējos trīs gados. Pie tam tas panākts pie ļoti liela atlikto lietu skaita. Uz 2013. gada sākumu Kriminālietu tiesu palātā neizskatītas palikušas 225 apelācijas kārtībā saņemtas lietas.

Lielais atlikto lietu skaits izskaidrojams ar gaidāmajiem grozījumiem Kriminālikumā, kas stāsies spēkā ar 2013. gada aprīli un kas ietver tā saucamo sodu liberalizāciju. Apsūdzētie ir ieinteresēti atlikt lietas, lai sagaidītu likumā noteiktos jaunus sodus.

2012. gadā Kriminālietu tiesu palātā apelācijas kārtībā iztiesāto kriminālietu struktūrā pēc noziedzīga nodarījuma veidiem 71 lieta, jeb 33% no izskatītajām lietām bija ar narkotiskajām un psihotropām vielām saistītie noziedzīgie nodarījumi. Ņemot vērā, ka ar 2013. gada 1. aprīli par šādu kategoriju noziedzīgiem nodarījumiem būtiski tiks samazinātas sodu minimālās robežas, jau kopš 2012. gada septembra palātai nācies atlikt apmēram 90% izskatāmo lietu, kas saistītas ar narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti.

Ar narkotiskajām un psihotropām vielām saistītie noziedzīgie nodarījumi ir lielākais skaits Kriminālietu tiesu palātā iztiesāto lietu struktūrā pēc noziedzīga nodarījuma veidiem. Vēl lielākais skaits lietu ir divās kategorijās: noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību – 46 lietas jeb 21%, un slepkavības – 44 lietas jeb 20%.

TIESAS SPRIEŠANAS KVALITĀTES RĀDĪTĀJI

Kriminālietu tiesu palāta 2012. gadā iztiesāja 141 Rīgas apgabaltiesas lietu, 18 Latgales apgabaltiesas lietas, 31 Zemgales apgabaltiesas lietu, 18 Vidzemes apgabaltiesas lietas, 13 Kurzemes apgabaltiesas lietas.

No visām 221 lietas pirmās instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts 109 lietās jeb 49%. Piecās lietās apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas, trīs lietās izbeigta apelācijas tiesvedība, pārējās 104 lietās nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā.

Ir neliels procents atceltu nolēmumu ne apgabaltiesu vainas dēļ, bet gan tāpēc, ka nav ievērotas personas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Tomēr apgabaltiesu atcelto nolēmumu procents ir apmēram 50%, kas nav maz. Pēc Kriminālietu tiesu palātas likvidēšanas varētu rasties problēmas ar vienotas, stabilas apelācijas tiesvedības prakses pastāvēšanu, jo katrā tiesu apgabalā tā varētu būt atšķirīga.

Savukārt kasācijas kārtībā Senātā pārsūdzētas 145 Kriminālietu tiesu palātā iztiesātas lietas – par 18 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā. Atcelti un grozīti 19% palātas nolēmumu.

KRIMINĀLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZTIESĀTO KRIMINĀLIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA VEIDIEM (KL PANTI)

Noziedzīga nodarījuma veids (KL pants)	Lietu skaits	% no kopējā lietu skaita
Ar narkotiskām un psihotropām vielām saistītie noziedzīgie nodarījumi (249.-256.p.)	71	33
Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību (159., 160., 161., 162., 165.p.)	46	21
Slepkavība (116., 117. 118.p.)	44	20
Krāpšana (177.-178.p.)	15	7
Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā (190.-223.p.)	7	3
Piesavināšanās (179.p.)	5	2
Laupīšana (176.p.)	5	2
Kukuļošana (320.-323.p.)	4	2
Izspiešana (183.-184.p.)	3	1
Tišs smags miesas bojājums (125.p.)	3	1
Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu (152.-158.p.)	3	1
Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju (289.-315.p.)	3	1
Pārējie noziedzīgie nodarījumi	12	6
KOPĀ	221	100

Atcelto nolēmumu skaita palielināšanās saistīta arī ar tiesnešu fizisku nogurumu, jo lielā slodze neizbēgami rada kļūdas. Kriminālprocess paredz 14 dienas pilna nolēmuma sagatavošanai, bet tiesnesim gandrīz katru dienu ir jāpiedalās tiesas sēdēs.

LIETU ATLIKŠANAS IEMESLI

2012. gadā Kriminālietu tiesu palātā apelācijas kārtībā izskatīta 221 lieta, atliktas 196 lietas.

Kā jau minēts, 2013. gada 1. aprīli spēkā stāsies grozījumi Kriminālikumā, kas paredz vairāku kategoriju noziedzīgiem nodarījumiem maigākas soda sankcijas, tostarp ar narkotiskajām un psihotropām vielām saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tas neapšaubāmi ir galvenais iemesls, kāpēc pusgada laikā no tiesas neatkarīgu iemeslu dēļ izskatītas vien pāris krimināllietas, kas saistītas ar narkotisko vielu apriti.

APELĀCIJĀ PĀRSŪDZĒTO PIRMĀS INSTANCES LIETU IZTIESĀŠANAS REZULTĀTI APGABALTIESĀM

Apgabaltiesa	Iztiesātas lietas	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, taisot jaunu spriedumu	Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	Tiesvedība izbeigta	Apelācijas sūdzība/ protests atstāts bez izskatīšanas	Atcelti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	141	61	69	4	3	4	52
Kurzemes apgabaltiesa	13	6	7	0	0	0	54
Latgales apgabaltiesa	18	13	4	0	0	1	22
Vidzemes apgabaltiesa	18	9	9	0	0	0	50
Zemgales apgabaltiesa	31	20	9	2	0	0	36
KOPĀ	221	109	98	6	3	5	47

Lietu atlikšanas iemesli 2012. gadā:

- apsūdzētā neierašanās uz tiesas sēdi – 49;
- aizstāvja neierašanās uz tiesas sēdi – 38;
- liecinieka aicināšana uz nākamo tiesas sēdi – 18;
- liecinieka neierašanās uz tiesas sēdi – 16;
- laika trūkuma dēļ – 13;
- ekspertīzes nozīmēšana – 10;
- cietušā neierašanās uz tiesas sēdi – 8;
- cietušā aicināšana uz nākamo tiesas sēdi – 6;
- citi iemesli – 38.

Neskatoties uz lielo atlikto lietu skaitu, Kriminālietu tiesu palātā samazināts no 13 uz 10 mēnešiem laiks, kad pirmo reizi lieta tiek nozīmēta izskatīšanai tiesas sēdē.

PERSPEKTĪVA

Prognozējams, ka lietu skaits Kriminālietu tiesu palātā turpinās samazināties. Iespējams, jau 2013. gadā varētu tikt izskatītas visas vai vismaz 4/5 Vidzemes, Zemgales, Kurzemes un Latgales apgabaltiesu lietu. Savukārt Rīgas apgabaltiesā vēl atrodas 56 pirmās instances krimināllietas, no kurām 20 lietas ir apturētas. Jautājums – kas notiek ar neizskatītajām lietām pēc diviem gadiem, kad tiek likvidēta kriminālietu tiesu palāta. Loģiski būtu, ja neizskatītās lietas nodotu izskatīšanai apelācijas instancei, tas ir – apgabaltiesām. Taču pagaidām nekādas iestrādes no likumdevēja puses nav.

Kriminālietu tiesu palātas
priekšsēdētājs
ERVĪNS KUŠĶIS

JUDIKATŪRAS NODAĻA

Judikatūra
nodaļas vadītājs
Pāvils GRUZIŅŠ

KONSULTANTI

Zinaīda Indrūna – likumu piemērošanas jautājumos

Juris Kalniņš – administratīvajās tiesībās

Anda Krastiņa – civiltiesībās

Nora Magone – krimināltiesībās (apvienojot ar departamenta priekšsēdētāja palīga amatu)

NODAĻAS KOMPETENCE

Viena no Augstākās tiesas pamatfunkcijām, kas noteikta likuma „Par tiesu varu” 28⁶. panta 4.un 5. daļā, ir vienveidīgas un stabilas, tātad, prognozējamas tiesu prakses veidošana.

Judikatūras nodaļa apkopo un pēta tiesu praksi atsevišķos tiesību normu piemērošanas jautājumos, atlasa, apstrādā un publicē judikatūras datu bāzē Senāta nolēmumus, kuriem ir nozīme tiesu prakses saskaņotības, pētniecības veicināšanā. Mērķis ir arī palīdzēt tiesnešiem lietas izspriešanā līdzīgos gadījumos, samazinot lietu izskatīšanas laiku.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

Kopš 2009. gada Augstākajai tiesai no valsts budžeta netika iedalīti līdzekļi vienveidīgas tiesu prakses un judikatūras veidošanai. Tas mazināja iespēju pilnvērtīgi plānot un veikt pētījumus par tiesu praksi. Pateicoties Augstākās tiesas neatlaidīgam pieprasījumam, 2012. gada otrajā pusē valdība piešķīra līdzekļus dažu pētījumu veikšanai. Labi pētījumi top zinātnieku un praktiķu kopīgā sadarbībā, bez zinātnieku iesaistīšanas kvalitatīvi pētījumi un secinājumi var neizdoties. Tādēļ Judikatūras

nodaļa tiesu prakses apkopojumus - pētījumus veica sadarbībā ar tiesībsazinātniekiem.

2012. gadā veikti tiesu prakses apkopojumi-pētījumi:

- par tiesu praksi laulāto kopīgas mantas dalīšanā – dr.iur. I. Bergmane;
- par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam – dr.iur. I. Bergmane
- par tiesu praksi krimināllietās par kredīta un citu aizdevumu negodprātīgu saņemšanu un izmantošanu – dr.iur. U. Krasītiņš (pētījums veikts pēc ģenerālprokuratūras iniciatīvas);
- par tiesu praksi krimināllietās par nacionāla, etniskā un rasu naida izraisīšanu – dr.iur. A. Kučis;
- par tiesu praksi, izskatot prokurora apelācijas un kasācijas protestus – mg.iur. A. Branta;
- kā turpinājums 2. maija starptautiskajai konferencei „Nacionālo Augstāko tiesu loma cilvēktiesību aizsardzībā” tika pētīta un analizēta Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izmantošana Augstākās tiesas nolēmumos – dr.iur. M. Mīts. Pētījums jau pirms pabeigšanas tika prezentēts tiesnešu konferencē 2. novembrī, bet 2013. gada februārī – Eiropas Cilvēktiesību tiesas seminārā Strasbūrā.

Pēc pētījumu apspriešanas Senātā tie tiek publicēti Augstākās tiesas mājaslapā. 2013. gadā judikatūras darbam budžetā ir iedalīti līdzekļi, tālab iespējams plānot pētījumus gada garumā.

JUDIKATŪRAS DATU BĀZE

Atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 28⁶. panta 4.un 5. daļai Augstākā tiesa veido judikatūras datu bāzi. Judikatūras nodaļa turpinājusi atlasīt, apstrādāt, sistematizēt tiesu nolēmumus, kuriem ir nozīme saskaņotības tiesu prakses veidošanā.

Nozīmīga loma judikatūras veidošanā ir tās administrēšanai – tiesu nolēmumu apstrādei, izceļot un izvirzot tiesību attīstībai nozīmīgas atziņas. Judikatūras nodaļas konsultanti nolēmuma publicēšanu, judikatūras atziņas (tēzes) iecelšanu

JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI SENĀTA NOLĒMUMI 2008.-2012. GADĀ

Gads	Civillietas	Krimināllietas	Administratīvās lietas
2008	40	59	53
2009	56	50	84
2010	52	62	99
2011	54	53	73
2012	95	68	100

saskaņo ar nolēmumu sagatavojušo tiesnesi un Senāta departamenta priekšsēdētāju.

2012. gadā atlasīti 263 Senāta nolēmumi. Tas ir par 43% vairāk nekā 2011. gadā. Visi nolēmumi ar judikatūras nozīmi publicēti Augstākās tiesas mājaslapā un Tiesu informatīvajā sistēmā.

Vienlaikus ar Senāta departamentu nolēmumu atlasī un apstrādi ievietošanai judikatūras moduli, nodaļas konsultanti 2012. gadā izveidoja judikatūras nolēmumu klasifikatoru – Civillietu un Administratīvo lietu departamenta nolēmumiem pēc lietu kategorijām, Krimināllietu departamenta lēmumiem pēc likuma normām. Turklāt šādi klasifikatori tiek veidoti par visiem iepriekšējiem gadiem un pieejami Augstākās tiesas mājaslapā: Administratīvo lietu departamentam no 2004. gada, Civillietu departamentam – no 2003. gada, Krimināllietu departamentam – no 2002. gada. Tādējādi visi mājaslapā ievietotie Senāta nolēmumi pieejami gan hronoloģiskā secībā, gan pēc lietu kategorijām vai likuma normām.

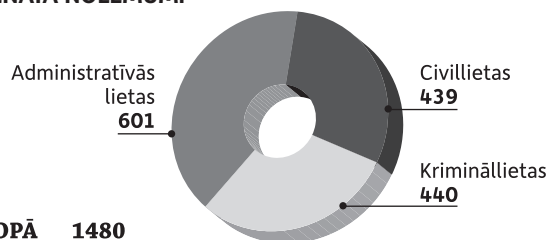
2013. gadā nodaļas konsultanti sākuši strādāt pie mājaslapā publicētajos Senāta nolēmumos izmantoto tiesību aktu rādītāju sagatavošanas. Par Augstākās tiesas mājaslapā ievietoto Senāta nolēmumu aktualitāti un vajadzību pēc tiem liecina ar katru gadu pieaugošais mājaslapas apmeklētāju skaits. Tas mēnesī pagājušā gadā pieaudzis par 1276 apmeklētājiem. Liela konsultantu darba daļa ir nolēmumu atlase tiesu prakses pētījumiem. Ņemot vērā, ka ne tikai tiesas arvien biežāk atsauca uz Senāta nolēmumos paustajām atziņām par tiesību normu piemērošanu un arī uz tiesu prakses apkopojumu atziņām, jāsecina, ka Judikatūras nodaļa dara visnotaļ vajadzīgu un atzīstamu darbu.

SENĀTA NOLĒMUMU KRĀJUMS UN LASĪTAVA

Judikatūras nodaļas konsultanti palīdzēja sagatavot Augstākās tiesas Senāta 2011. gada spriedumu un lēmumu krājumu. Krājuma izdevējs līdz 2010. gadam bija Tiesu namu aģentūra, bet, uzskatot, ka šāda krājuma izdošana ir nerentabla, no turpmākas sadarbības atteicās un bija gatavi izdot tikai Senāta Civillietu departamenta spriedumu krājumu, jo pēc tā bijis lielāks pieprasījums. 2012. gadā pirmo gadu nolēmumu krājuma izdevējs bija Valsts SIA „Latvijas Vēstnesis”.

Tiesnešu un darbinieku darba nodrošināšanai 2012. gadā Lasītavai iegādāta 131 grāmata, tajā skaitā 34 Kriminālprocesa

PAVISAM JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI SENĀTA NOLĒMUMI

likuma 9. izdevuma eksemplāri, 24 Civilprocesa likuma komentāru 2. daļas un 24 Administratīvā procesa likuma grāmatas.

Lasītavas krājumi papildināti ar Latvijas Republikas Satversmes Cilvēktiesību daļas komentāru grāmatu, F.Švarca „Civillikums un tā rašanās vēsture”; Francijas civillikumu un citiem 14 jauniem izdevumiem.

Konsultante likumu piemērošanas jautājumos nodrošinājusi tiesnešus un palīgus ar normatīvo aktu aktuāliem grozījumiem, pilnveidojusi un nodrošinājusi Senāta Civillietu departamenta palīgus ar elektronisko pieeju (e-grāmatas) savās palīgu mapītēs.

VĪZIJA PAR TURPMĀKO

- Turpināt pilnveidot judikatūras nolēmumu klasifikatorus
- Veidot Senāta nolēmumos izmantoto tiesību aktu rādītājus
- Veidot Senāta departamentu nolēmumu gadagrāmatas elektronisko versiju Augstākās tiesas mājaslapā
- Paplašināt Judikatūras nodaļu ar konsultantu Eiropas Cilvēktiesību tiesas un citu pārnacionālo, starptautisko un ārvalstu augstāko tiesu judikatūras jautājumos
- Sadarbībai ar Saeimas komisijām izveidot atsevišķu institucionālu amatu (līdzīgu parlamentārajam sekretāram) pie Judikatūras nodaļas vai tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā
- Pilnveidot sadarbību ar Ģenerālprokuratūras Darbības analīzes un vadības departamenta Metodikas nodaļu.

Judikatūras nodaļas vadītājs
PĀVELS GRUZIŅŠ

ADMINISTRĀCIJA

ADMINISTRĀCIJAS STRUKTŪRA UN FUNKCIJAS

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;
- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

2010. gadā Augstākās tiesas Administrācijai nākusi klāt jauna funkcija – Tieslietu padomes darba nodrošināšana, kas ievērojami palielinājusi darba apjomu.

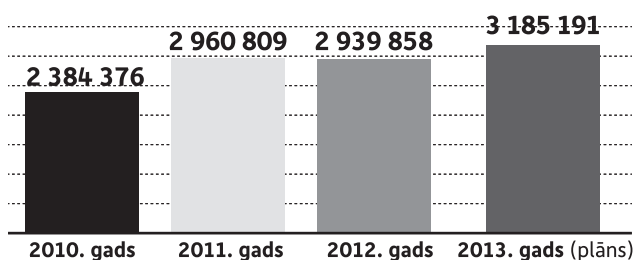

Administrācijas
vadītāja
Sandra LAPINA

NODAĻU VADĪTĀJI

Finanšu un saimniecības nodaļa – Uldis Čuma-Zvirbulis
Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jana Čaša
Personāla nodaļa – Gunita Ārgale
Komunikācijas nodaļa – Rasma Zvejniece
Informātikas nodaļa – Pāvels Veļeckis

AUGSTĀKĀS TIESAS BUDŽETS 2010. - 2013. GADĀ (Ls)

Administrācija budžeta iespēju robežās 2012. gadā turpināja darbu visās likuma „Par tiesu varu” noteiktajās darbības jomās, saskaņā ar Augstākās tiesas stratēģiju un darba plānu 2012. gadam.

2012. gadā Administrācijā strādāja 22 darbinieki.

FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

Budžets. Likumā „Par valsts budžetu 2012. gadam” Augstākajai tiesai tika piešķirts budžets 2 939 858 Ls, kas, salīdzinot ar 2011. gadu, ir par 20 951 Ls jeb 1 % mazāk.

Finansējums samazinājās, jo 2011. gadā bija piešķirti papildu līdzekļi kompensāciju izmaksai Augstākās tiesas tiesnešiem saistībā ar tiesnešu atalgojuma iekļaušanu vienotajā atalgojumu sistēmā (Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums, likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 38. pants).

Augstā tika izstrādāts likumprojekts „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2012. gadam”, ar kuru Augstākajai tiesai piešķirts finansējums 10 000 latu divām prioritātēm – tiesu prakses pētījumu veikšanai un Tieslietu padomei.

Augstākās tiesas 2013. gada budžeta projekts, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājies no 2 939 858 Ls līdz 3 185 191 Ls, kas ir par 245 333 Ls jeb 8 % vairāk. 2013. gadā ir panāktas pozitīvas izmaiņas – piešķirts 10 000 Ls finansējums tiesu prakses pētījumiem un 25 986 Ls Tieslietu padomes darba nodrošināšanai. Finansējums piešķirts atvaļinājuma pabalstu nodrošināšanai (Ls 30 000), Augstākās tiesas darbinieku veselības apdrošināšanai (Ls 17 100), Augstākās tiesas tiesnešu apmācībai un starptautiskajai sadarbībai (Ls 20 000). Iepriekšējos gados mācībām nepieciešamie līdzekļi tika ņemti, samazinot finansējumu citām aktivitātēm.

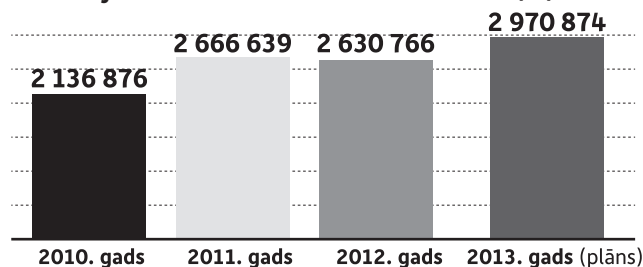
Materiāltehniskais nodrošinājums. Organizēti 5 iepirkumi, noslēgti 44 līgumi Augstākās tiesas darba nodrošināšanai. Veikta videonovērošanas sistēmas paplašināšana, remonts četros sanitārtehniskajos mezglos un centrālajā kāpņu telpā 212 m² platībā, restaurēti septiņi galdi 146.zālē un izgatavotas jaunas galda virsmas Augstākās tiesas caurlaižu postenī.

IEKŠĒJĀ KONTROLES SISTĒMA

Turpinājās iekšējās kontroles sistēmas pilnveidošana un regulāra tās uzraudzība, nodrošinot trūkumu savlaicīgu novēršanu. Saskaņā ar Augstākās tiesas iekšējās kontroles sistēmas plānu aktualizēts Administrācijas nolikums, Komunikācijas nodaļas, Finanšu un saimniecības nodaļas un Krimināllietu tiesu palātas kancelejas nolikums. Izstrādāts Administrācijas darba plāns 2012. gadam saskaņā ar Augstākās tiesas darbības stratēģiju 2011.-2013. gadam, Iekšējās kontroles sistēmas plāns un Augstākās tiesas tālākizglītības plāns 2012. gadam.

Kopumā 2012. gadā izdoti 32 rīkojumi organizatoriskajos jautājumos un 22 organizatoriskie dokumenti (kārtības, instrukcijas, nolikumi) vai to grozījumi.

FINANSĒJUMS ATLĪDZĪBAI 2010. - 2013. GADĀ (Ls)

LIETVEDĪBA

Nodrošināta vienota lietvedības politika un turpināta lietvedības sistēmas attīstība.

2012. gadā no fiziskām un juridiskām personām Augstākajā tiesā saņemti 3969 dokumenti (2011. gadā – 3815), nosūtīti 3269 dokumenti (2011. gadā – 3237). Saņemtas 12 807 tieslietas un ar tiesvedības procesu saistītie dokumenti (2011. gadā – 13 341). Nosūtīti 44 816 pasta sūtījumi – par 25 % vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Turpināja pieaugt elektroniski saņemto dokumentu skaits. Ar drošu elektronisko parakstu saņemti ap 350 sūtījumi. Elektroniskā sarakste kļūst arvien populārāka, pašlaik sarakste ar Tiesu administrāciju, Finanšu un citām ministrijām pārsvarā notiek elektroniski, izmantojot drošu elektronisko parakstu. Elektroniskās dokumentu aprites attīstību un efektivitāti kavē normatīvā regulējuma un vienotas koncepcijas trūkums šajā jautājumā.

Iesniegumu likuma grozījumi (spēkā no 18.04.2012.) atvieglo saraksti ar pastāvīgiem sūdzētājiem: nav jāpaziņo par iesnieguma saņemšanu, kad neprasa atbildi pēc būtības, otru tādu pašu iesniegumu var atstāt bez izskatīšanas.

No 2012. gada septembra privātpersonas var iesniegt iesniegumus valsts iestādēm portālā www.latvija.lv. Tas ir vienotais valsts un pašvaldību pakalpojumu portāls, kuru uztur Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Iesniedzējs var iesniegt pieteikumu, identificējoties ar bankas karti. Saskaņā ar Iesniegumu likuma grozījumiem šis veids pielīdzināms elektroniskiem iesniegumiem, kas parakstīti ar elektronisko parakstu. 2012. gadā tiesai neviens iesniegums netika iesniegts, 2013. gada janvārī ir ienākuši divi iesniegumi.

PERSONĀLVADĪBA

Turpināta personāla politikas pilnveidošana, budžeta iespēju robežās atbalstīta tiesnešu un darbinieku profesionālā izaugsme.

Personāls. Gada sākumā Augstākajā tiesā strādāja 112 darbinieki un 51 tiesnesis, beigās 118 darbinieki un 51 tiesnesis.

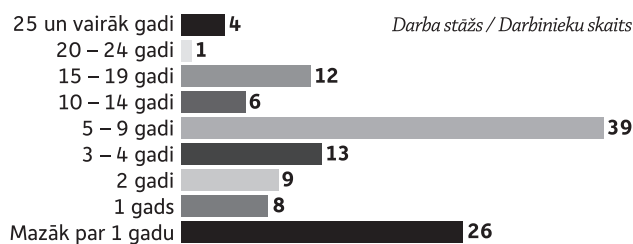
Procentuāli lielākais skaits no darbiniekiem ir tiesnešu palīgi un kanceleju darbinieki: 45% – tiesnešu palīgi, 25% – kanceleju darbinieki, 22% – Administrācijas darbinieki, 8% – pārējie. Augstākajā tiesā 2012.gadā amata pienākumus uzsācis pildīt 1 tiesnesis, 1 tiesnesis atbrīvots no amata pienākumu pildīšanas.

Darbinieku atlase. 2012. gadā darbā pieņemti 30 jauni darbinieki un darba attiecības izbeigtas ar 24 darbiniekiem. 7 darbinieces devās bērna kopšanas atvaļinājumā un uz viņu prombūtnes laiku darbā pieņemti jauni darbinieki.

Personāla kustība būtiski palielinājusies – kopējais personāla mainības indekss 2011. gadā bija 15%, 2012. gadā jau 22%. Vislielākā personāla mainība joprojām ir Civillietu tiesu palātas kancelejā – 64% (2011. gadā – 50%), kas būtiski ietekmē kancelejas darba efektivitāti.

Organizēti 5 iekšējie un 10 ārējie amatu konkursi, no kuriem

DARBINIEKU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA

1 konkurss beidzās bez rezultāta. Personāla atlasē veiksmīgi izmantota praktiskā zināšanu pārbaude – testi un kāzusi.

Tālākizglītība. Sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā tika organizēti 58 dažādi kursi un semināri, kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas. Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence tika pilnveidota arī ārzemēs, piedaloties semināros un citos pieredzes apmaiņas pasākumos. Turpinājās angļu valodas nodarbības 3 tiesnešu grupām.

19 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā. Sadarbībā ar Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju Veroniku Krūmiņu uzsākts jauns projekts – interesentiem piedāvāta ilglaicīga prakses vieta Senāta Administratīvo lietu departamentā.

Motivācijas sistēma. 2011. gadā sāka parādīties pirmās pozitīvas izmaiņas darbinieku materiālās motivēšanas jomā, kas turpinājās arī 2012. gadā. Jau trešo reizi veikta visu darbinieku novērtēšana, kas dod iespēju novērtēt kompetences, darba pienākumu izpildi un apzināt darba veicinošos un kavējošos faktoros.

4 tiesneši un 11 darbinieki saņēma Augstākās tiesas apbalvojumu – Atzinības rakstu. 2 tiesneši un 1 darbinieks saņēma Augstākās tiesas 20 gadu Izdienas nozīmi, 4 darbinieki – 15 gadu Izdienas nozīmi, 2 darbinieki – 10 gadu Izdienas nozīmi. 7 tiesneši un 1 bijušais tiesnesis apbalvoti ar Tieslietu sistēmas Goda zīmi.

Darba aizsardzība. Turpinājās darba aizsardzības sistēmas pilnveidošana un visi pasākumi tās ietvaros tiek veikti saskaņā ar Darba aizsardzības likumu un citiem normatīvajiem aktiem, kas reglamentē nodarbināto drošību un veselības aizsardzību.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

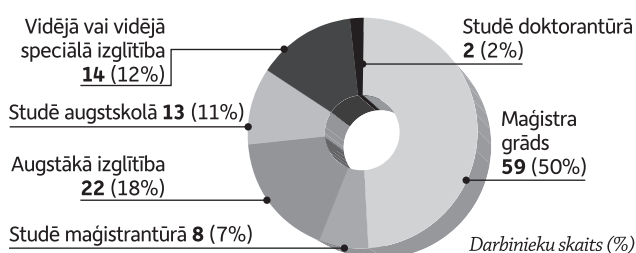
Iespēju robežās turpinājās Augstākās tiesas datorsistēmas attīstība, pilnveidojot to ar mūsdienīgām tehnoloģijām. Attīstīta virtuāla serveru infrastruktūra un datu glabāšanas sistēma, nodrošināts jauns stabils interneta pieslēgums, kas veidots uz diviem neatkarīgiem pieslēguma kanāliem, pārkonfigurēts datortīkla drošības risinājums, paaugstinot datortīkla drošības līmeni.

Sadarbībā ar Tiesu administrāciju projekta „Tiesu modernizācija Latvijā” ietvaros 146. un 213. tiesas sežu zālēs ir ieviesti videokonferences un sežu audio ierakstu risinājumi. Kriminālietu tiesu palāta savā darbā aktīvi izmantojusi tehnisko nodrošinājumu tiesas sežu gaitas audio ierakstīšanai, kā arī veiksmīgi rīkojusi 3 videokonferences ar Olaines cietuma slimnici, lai nodrošinātu apsūdzēto piedalīšanos tiesas sēdē.

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Saziņa ar sabiedrību. Uzrakstīti 124 paziņojumi par notikumiem, disciplinārkolēģijas, Disciplinārtiesas un Tieslietu padomes darbību, 148 – par tiesas sēdēm. Sagatavotas arī 146

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBINIEKU IZGLĪTĪBAS LĪMENIS

atbildes un priekšsēdētāja vai tiesnešu viedokļi par dažādiem ar tiesas, Tieslietu padomes, disciplinārkolēģijas un Disciplinārtiesas darbu saistītiem jautājumiem, kā arī citiem jautājumiem. Visvairāk jautājumu uzdots saistībā ar tiesnešu disciplinārliektām, tāpat aktuālas tēmas aizvadītajā gadā bija Balvu policistu lieta un pierādījumi kriminālprocesā, grozījumi Kriminālprocesa likumā, tiesnešu algu jautājums Satversmes tiesā, Ministru kabineta pārstāves Reines pārmēti tiesām par ECT zaudētām lietām, videokonferences ieviešana tiesas procesā.

Sagatavotas atbildes uz 990 žurnālistu jautājumiem par konkrētām tiesu lietām. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, žurnālistu interese par konkrētām tiesu lietām turpina pieaugt (2011. gadā – 945 jautājumi).

Augstākās tiesas mājaslapu apmeklēja vidēji 15 483 unikālie apmeklētāji mēnesī. Kopā mājaslapa gada laikā aplūkota 575 862 reizes (2011. gadā attiecīgi 14 207 un 551 688). Sadarbībā ar Judikatūras nodaļu mājaslapā izveidots judikatūras nolēmumu klasifikators civilīetās un administratīvajās lietās pēc lietu kategorijām, krimināllietās – pēc likuma normām, savukārt sadarbībā ar Ministru kabineta pārstāvja cilvēktiesību institūcijās biroju izveidots latviski tulkoto ECT nolēmumu klasifikators. Vēl starp nozīmīgākajiem jaunievedumiem mājaslapā minams vēsturiski nozīmīgu 1990.-1995. gada Augstākās tiesas plēnuma lēmumu arhīvs.

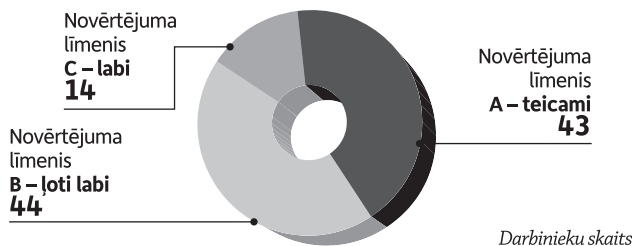
Esošajā mājaslapā nav iespējams pašiem veikt tehniskas izmaiņas un uzlabojumus, tās administrēšana kļūst aizvien darbietilpīgāka un problemātiskāka, tādēļ sākti izstrādāt jaunu mājaslapu, plānots, ka tā sāks darboties 2013. gada pirmajā ceturksnī. Būtiskākie uzlabojumi jaunajā mājaslapā būs automatiska Tiesu informatīvās sistēmas datu integrēšana tiesas kalendārā, tādējādi samazinot laika patēriņu lapas administrēšanā, kā arī izveidotas atsevišķas Judikatūras un Tieslietu padomes sadaļas.

Augstākās tiesas publiskais pārskats par 2011. gadu publicēts Augstākās tiesas Biļetenā un lasāms tiesas mājaslapā. Izdoti divi Biļetena numuri: Nr.4 – 300 eksemplāru, Nr.5 – 400 eksemplāru tirāžā. Nosūtīti visām tiesām un citām tiesu sistēmas iestādēm, Latvijas Nacionālajai bibliotēkai, publikajām un augstskolu bibliotēkām, ECT un EST bibliotēkām, augstskolu juridiskajām fakultātēm, ievietots mājaslapā.

Izdota brošūra angļu valodā par Augstāko tiesu, ietverot tajā informāciju par Augstākās tiesas vietu Latvijas tiesu sistēmā, tiesas spriešanas procesu un tiesas vēsturi.

Pirmo gadu Senāta nolēmumu krājuma izdevējs bija valsts SIA „Latvijas Vēstnesis”, bet sagatavoja pati Augstākā tiesa. Nolēmumu atlasī un apstrādi veica Senāta departamenti, bet krājuma sastādīšanu, rediģēšanu un korektūru – Komunikācijas nodaļa. Krājums izdots 150 eksemplāru tirāžā, taču izrādījās pieprasīts un jau kļuvis par bibliogrāfisku retumu. Priekšvārds un nodaļu anotācijas tulkotas angļu valodā, krājums nosūtīts ECT un EST bibliotēkām.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBINIEKU NOVĒRTĒJUMS (T.SK. SENATORU UN TIESNEŠU PALĪGU)

Konferences. Sadarbībā ar Rīgas Juridisko augstskolu organizēta starptautiska konference „Nacionālo augstāko tiesu loma cilvēktiesību nodrošināšanā”. Tās darbā piedalījās un referēja ECT tiesneses I.Ziemele un D.Jociene, Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un Polijas Augstāko tiesu tiesneši, Satversmes tiesas priekšsēdētājs un RJA mācībspēki. Konferences referāti un diskusiju apkopojums publicēts Augstākās tiesas biļetenā.

Sadarbībā ar Latvijas Universitāti organizēta Tiesnešu konference. Pirms konferences veikta apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu aptauja par aktuālām tēmām, kam atbilstoši veidota konferences programma, akcentējot tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu, cilvēktiesību jautājumus un tiesību nozaru aktualitātes. Konferences darbā bija aicināti piedalīties arī advokāti, notāri, prokurori. Konferences referāti un diskusiju apkopojums publicēts Augstākās tiesas biļetenā un pieejami tiesas mājaslapā.

Sadarbība ar izglītības iestādēm. Turpināta tradīcija aicināt ar Augstāko tiesu iepazīties augstskolu juridisko fakultāšu un programmu 1. kursu studentus. Pirmkursnieku dienās Augstāko tiesu apmeklēja un ar priekšsēdētāju tikās 13 studentu grupas, kopā aptuveni 350 studenti no LU, RSU, Turības, Rēzeknes Augstskolas, Daugavpils Universitātes, Baltijas Starptautiskās akadēmijas, RTU un Juridiskās koledžas. Speciāla programma tika veidota LU komunikācijas programmas studentiem. Turpinātas arī tiesību zinību stundas skolēnu grupām. Augstākā tiesa iesaistījās Junior Achievement-Latvia organizētajā Ēnu dienā un tiesā „ēnoja” 15 skolēni.

Mājaslapā izveidotas sadaļas studentiem un skolēniem, kur pārskatāmā veidā sagatavota informācija par ekskursiju un mācību stundu piedāvājumu skolēniem, kā arī informācija studentiem par pirmkursnieku dienām, tematiskām lekcijām, tiesas sēžu apmeklējumu, tiesas materiālu pieejamību un prakses iespējām.

Iekšējā komunikācija un korporatīvie pasākumi. 2012. gadā iekšlapā ievietotas 337 ziņas un paziņojumi, regulāri papildinātas un aktualizētas visas sadaļas.

Stiprinot kolektīvu vienotību korporatīvo vidi, organizēts Latvijas Republikas proklamēšanas dienai veltīts svinīgs pasākums, decembrī – Temīdas balvu pasniegšana. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Administrācija darbinieku sapulcē sveica 15 darbiniekus, kas 2012. gadā saņēma augstākās izglītības dokumentus. Tiesneši un darbinieki Ziemassvētku akcijā savāca ziedojumus Rudzātu internātpamatskolai.

Starptautiskā sadarbība. 2012. gadā Augstāko tiesu apmeklēja 12 ārvalstu delegācijas: Polijas, Igaunijas un Lietuvas Augstāko tiesu un Tadžikistānas Konstitucionālās tiesas delegācija, ECT tiesneses Ineta Ziemele un Danute Jočiene, ANO neatkarīgais eksperts Dr. Cefas Lumina, Eiropas Komisijas Tieslietu Ģenerāldirektoriāta pārstāvji, Somijas Turku apelācijas apgabaltiesas darbinieki, Vācijas pētnieciskās žurnālistikas studentu grupa, ASV advokātu grupa no Ziemeļkarolīnas, Ba-

UZRAKSTĪTAS ZIŅAS – PRESES RELĪZES

	2012	2011	2010	2009
Par notikumiem, tai skaitā	124	103	102	86
• par Augstāko tiesu	87	69	88	78
• par disciplinārlietām	10	12	6	8
• par Tieslietu padomi	27	22	8	
Par tiesu lietām	148	135	133	119
KOPĀ	272	238	235	205

vārijas administratīvo tiesnešu biedrības delegācija, Mīnhenes Ludviga Maksimiliana universitātes Juridiskās fakultātes profesors Reinholds Geimers.

Augstākās tiesas muzejs. Novadītas 32 ekskursijas ārvalstu viesiem, skolēniem, studentiem un citām interesentu grupām. Saņemts Latvijas Tiesību institūta dāvinājums – 1938.-1939. gadā izdotas grāmatas „Tiesu pils”, „Tiesu pils atklāšana” un „Darbam un tiesībām – Latvijas Senāta apvienotās sapulces priekšsēdētājam A. Gubenim veltīts rakstu krājums”.

SECINĀJUMI

Augstākās tiesas Administrācija stratēģiskās attīstības plānā 2011.-2013. gadam noteiktos uzdevumus kopumā pildījusi sekmīgi. Būtiskākie sasniegumi 2012. gadā:

- pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2011. gadu – finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli, iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli;
- 2012. gada budžeta grozījumos „izcīnīts” finansējums tiesu prakses pētījumiem un Tieslietu padomes darba nodrošināšanai;
- 2013. gada budžetā piešķirti finanšu līdzekļi tiesu prakses pētījumiem, Tieslietu padomes darba nodrošināšanai, tiesas darbinieku atvaļinājuma pabalstiem un veselības apdrošināšanai, kā arī mācībām un starptautiskajai sadarbībai;
- Augstākajā tiesā ir sakārtota darba vide, tiesneši un darbinieki ir nodrošināti ar darba vajadzībām atbilstošu tehniku;
- īstenojot Augstākās tiesas mērķiem atbilstošu personāla politiku, Augstākās tiesas tiesnešiem atbalstu sniedz izglītoti, profesionāli un motivēti darbinieki;
- lietvedības sistēma nodrošina ātru un kvalitatīvu dokumentu apstrādi;
- regulāra un kvalitatīva komunikācija, izmantojot gan sadarbību ar medijiem, gan mājaslapu, gan organizējot publiskos pasākumus, nodrošina izpratnes par tiesu varu veicināšanu sabiedrībā.

PRIORITĀTES 2013. GADĀ:

- Dalība Augstākās tiesas stratēģijas 2014.-2016. gadam izstrādē;
- Efektīva finanšu vadība;
- Kvalitatīvu un darba apjomam atbilstošu personāla resursu nodrošināšana, personāla mainības samazināšana;
- Senāta 95. gadadienas jubilejas pasākumi.

Administrācijas vadītāja
SANDRA LAPINA

VII

TIESĪBU PRAKSE:

SENĀTA JUDIKATŪRA

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO SENĀTA 2012. GADA NOLĒMUMU RĀDĪTĀJI

Viena no Augstākās tiesas pamatfunkcijām saskaņā ar likumu „Par tiesu varu” ir judikatūras veidošana. Senāta nolēmumi, kuru atziņas veido judikatūru noteiktu tiesību jautājumu izpratnē, tiek ievietoti Tiesu informatīvās sistēmas Judikatūras datubāzē, kā arī tie ir pieejami Augstākās tiesas mājaslapā www.at.gov.lv un tiesu portālā www.tiesas.lv. Judikatūras nodaļa sadarbibā ar Senāta departamentiem šos nolēmumus atlasa un apstrādā, veidojot tiesību attīstībai nozīmīgas atziņas.

Augstākās tiesas mājaslapā 2012. gadā publicēti pavisam 263 Senāta nolēmumi: Senāta Civillietu departamentam – 95, Senāta Krimināllietu departamentam – 68, Senāta Administratīvo lietu departamentam – 100 nolēmumi, kuriem ir judikatūras nozīme.

Šajā Biļetenā publicēti divu veidu rādītāji 2012. gadā mājaslapā publicētajiem Senāta nolēmumiem:

1) **Klasifikators** – Senāta Civillietu departamentam un Senāta Administratīvo lietu departamentam – **pēc lietu kategorijām**, Senāta Krimināllietu departamentam – **pēc likumu normām**;

2) **Nolēmumos izmantoto tiesību aktu rādītājs**, norādot tajā lietu numurus, kuru nolēmumos konkrētais tiesību akts izmantots.

Senāta Civillietu departamentam un Senāta Krimināllietu departamentam tiesību akti ņemti tikai no nolēmumu motīvu daļas, bet Senāta Administratīvo lietu departamentam – no visām nolēmuma daļām.

Ierobežotā apjoma dēļ sadalījums ir tikai pa likumu pantiem. Sikāks dalījums – pa pantu daļām – būs pieejams mājaslapā.

Interesenti šos nolēmumus var ērti atrast Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā *Judikatūra/ Judikatūras nolēmumu arhīvs*.

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS	Lpp
Klasifikators pēc lietu kategorijām	116
Tiesību aktu rādītājs (nolēmumu motīvu daļā)	121
SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS	
Klasifikators pēc likumu normām	127
Tiesību aktu rādītājs (nolēmumu motīvu daļā)	131
SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS	
Klasifikators pēc lietu kategorijām	135
Tiesību aktu rādītājs	142

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Nolēmumi lietās, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām
2. Nolēmumi mantojuma lietās
3. Nolēmumi, kas izriet no lietu tiesībām
4. Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām
5. Nolēmumi, kas izriet no dzīvojamo telpu īres un dzīvokļu īpašnieku tiesiskajām attiecībām
6. Nolēmumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām
7. Nolēmumi maksātnespējas lietās
8. Nolēmumi lietās par zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma pārsūdzēšanu
9. Nolēmumi civilprocesuālo tiesību normu piemērošanas jautājumos
10. Nolēmumi par saistību izpildīšanu tiesas ceļā
11. Nolēmumi citu kategoriju lietās

1. NOLĒMUNI LIETĀS, KAS IZRIET NO ĢIMENES TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-[...]

Civillikuma 156. pants nav piemērojams tādiem gadījumiem, kad persona atzinusi paternitāti, apzinoties, ka nav bērna miesīgais tēvs

01.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-4/2012

Divu personu faktiskās kopdzīves juridiskais statuss

06.07.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1389/2012

Par laulāto kopīgās mantas sadali

2. NOLĒMUMI MANTOJUMA LIETĀS

26.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-710/2012

Pirmpirkuma tiesību mantošana. Atsavinātāja pienākums piedāvāt noslēgt pirkuma līgumu pirmpirkuma tiesīgajam, pirmpirkuma un izpirkuma tiesību noilgums

3. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO LIETU TIESĪBĀM

25.04.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-1/2012 un senatoru Kalvja Torgāna, Mārītes Zāģeres,

Ināras Gardas, Skaidrītes Lodziņas, Andas Vītolas atsevišķās domas (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)

Prasījums pret VID par pārmaksātā nodokļa atmaksu kā komercķīlas priekšmets

01.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-10/2012

Atsavinājuma līguma spēkā esamības ietekme uz īpašuma tiesību pāreju ieguvējam

08.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-28/2012

Prasības par īpašuma iegūšanu ar ieilgumu priekšmets un mērķis

09.05.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-41/2012

Zemes piespiedu nomas jēdziens un tā saturs;

Kultūras pieminekļa vai īpaši aizsargājamas dabas teritorijas īpašnieka tiesības un pienākumi

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-415/2012

Sprieduma likumība un pamatotība robežu strīda lietā

26.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-710/2012

Pirmpirkuma tiesību mantošana. Atsavinātāja pienākums piedāvāt noslēgt pirkuma līgumu pirmpirkuma tiesīgajam, pirmpirkuma un izpirkuma tiesību noilgums

4. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO SAISTĪBU TIESĪBĀM

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-11/2012

Mainas darījuma kvalifikācija, atzīstot vienošanos par simulatīvu, noslēgtu ar mērķi apiet pirmpirkuma tiesības

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-18/2012

Prasības cesijas jēdziens un materiāli tiesiskās sekas

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-23/2012

Neatņemamās mantojuma daļas izprasišana no trešās personas visas mantas dāvinājuma gadījumā

08.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-36/2012

Galvojuma līguma rakstveida forma

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-40/2012

Nomas līguma atcelšana, ja nomātā telpa tiek lietota pretēji nomas līgumā noteiktajam mērķim

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-115/2012

Subsidiāra un solidāra atbildība galvojuma saistībās

18.04.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-126/2012

Līguma atcelšanas intereses zuduma dēļ pamatojums

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-227/2012

Uztura līguma personiskā rakstura nošķiršana no līgumā noteikto saistību izpildīšanas

27.06.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-391/2012

Zemes lietošanas tiesiskā pamata nozīme, izlemjot jautājumu par zaudējumu atlīdzību zemesgabala īpašniekam par tiesību aizskārums, kas radies, citai personai lietojot zemi

14.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-497/2012

Cesijas ierobežojumi un to neievērošanas tiesiskās sekas cesionāra prasījuma par maiņas līguma atzīšanu par pirkuma līgumu izskatīšanā

17.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-579/2012

Aizturējuma tiesības piemērošanas apjoms

5. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO DZĪVOJAMO TELPU ĪRES UN DZĪVOKĻU ĪPAŠNIEKU TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

01.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-4/2012

Divu personu faktiskās kopdzīves juridiskais statuss

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-24/2012

Dzīvokļa vai viendzīvokļa mājas privatizācijas secība; uz īres līguma pamata izīrētas vasarnīcas, kas iekļauta neapdzīvojamo telpu fondā, tiesiskais statuss

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-27/2012

Īres maksas paaugstināšanas brīdinājuma kārtības ievērošana, mainoties izīrētājam

26.06.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-401/2012

Īres maksas paaugstināšanas finansiālais pamatojums un tajā iekļaujамie apsaimniekošanas izdevumi

6. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO DARBA TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

21.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-269/2012

Sprieduma izpildes pagrieziens atļaušanas pabalsta izmaksas gadījumā

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

- 21.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-368/2012
Subjektīvā faktora ietekme uz objektīvā vērtējuma kritērijiem, lemjot par uzticības zaudēšanu
- 07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-371/2012
Kopīguma nosacījumā un likumā noteiktā atļaušanas pabalsta kolīzija, izbeidzot darba tiesiskās attiecības ar publiskajā sektorā nodarbinātu personu
- 04.04.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-388/2012
Uzteikuma atsaukuma forma un prasītājas aizstāšana viņas nāves gadījumā
- 07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-436/2012
Darba likuma 122. pantā minētā prasījuma tvērums celtās prasības mērķa kontekstā
- 25.04.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-454/2012
Informācijas vākšana par darbinieku
- 06.06.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-684/2012
„Apgrieztās pierādīšanas princips”, ja darbinieks norāda uz apstākļiem, kas pirmšķietami (prima facie) var liecināt par iespējamo diskrimināciju (Darba likuma 29. panta trešā daļa)
- 06.06.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-764/2012
Arodbiedrības piekrišanas nepieciešamība darbinieka atļaušanai, ja darbinieks, kurš ir arodbiedrības biedrs, nepiekrīt darba devēja piedāvātajiem darba līguma grozījumiem
- 23.05.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-766/2012
Darba likuma 58. panta trešās daļas un 74. panta otrās daļas tvērums
- 14.12.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-886/2012
Apelācijas instances tiesas kompetence izvērtēt prasības iesniegšanas termiņa kavējumu
- 02.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-941/2012
Darba likuma 9. panta otrās daļas tvērums
- 03.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1057/2012
Apelācijas instances tiesas pienākums izskatīt lietu pēc būtības (Civilprocesa likuma 426. panta pirmā daļa)
- 03.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1074/2012
Darbinieka tiesības prasīt atjaunošanu darbā, ja atļaušanas pamats ir Darba likuma 100. panta pirmā daļa
- 05.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1226/2012
Uzteikuma atbilstības Darba likuma 101. panta pirmās daļas 1. punktam izvērtēšana
- 09.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1275/2012
Darba devēja pienākums pirms darba līguma uzteikuma izvērtēt darbinieka pārkāpuma būtiskumu
- 25.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1325/2012
Darbaspēju apliecinājums un vidējās izpeļņas tvērums
- 15.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1327/2012
Ierēdņa prasījuma par piemaksas piedziņu pakļautība
- 26.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1363/2012
Vidējās izpeļņas par darba piespiedu kavējuma laiku izmaksa, ja pastāv pamats darbinieku atjaunot iepriekšējā darbā, bet pēc viņa lūguma tiesa izbeidz darba tiesiskās attiecības ar tiesas spriedumu
- 14.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1402/2012
Civillikuma normu piemērošana darba līguma noteikumu iztulkošana
- 06.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1543/2012
Darba līguma uzteikums uz Darba likuma 101. panta pirmās daļas 11. punkta pamata, ja ir konstatēts Darba likuma 109. panta trešajā daļā noteiktais aizliegums
- 17.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1618/2012
Uz noteiktu laiku noslēgta darba līguma pagarināšanas sekas
- 17.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1627/2012
Lietas dalībnieka izvēles tiesības kādā daļā pārsūdzēt spriedumu
- 19.12.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1979/2012
Vidējās izpeļņas aprēķināšana, ja darbiniekam ir bijis attaisnots darba kavējums; darba samaksas jēdziena tvērums
- 14.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2031/2012
Prasības celšanas termiņa tecējuma sākums, ja darba līgums uzteikts darbinieka darbnespējas laikā
- 28.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2263/2012 un senatoru Valerijana Jonikāna un Alda Laviņa atsevišķās domas
Darbinieka darba vietas maiņa

7. NOLĒMUMI MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

- 25.04.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-1/2012 un senatoru Kalvja Torgāna, Mārites Zāģeres, Ināras Gardas, Skaidrites Lodziņas, Andas Vitolas atsevišķās domas (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)
Prasījums pret VID par pārmaksātā nodokļa atmaksu kā komercķīlas priekšmets
- 07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-15/2012
Fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-23/2012

Administrators pieteikuma par kriminālprocesa ietvaros uzlikta aresta atcelšanu juridiskās personas mantai izskatīšanas kārtība

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-25/2012

Tiesības uz taisnīgu tiesu nodrošināšana maksātspējas procesā

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-25/2012

Valdes locekļa atbildība par sabiedrībai nodarīto kaitējumu

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-26/2012

Nekustamā īpašuma nodokļa parāda iekļaušana izsoles izdevumu aprēķinā

20.12.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-52/2012

Parādnieka – juridiskās personas – maksātspējas procesa pieteikumam pievienojamie pierādījumi

20.12.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-53/2012

Juridiskās personas maksātspējas procesa depozīta atmaksas nosacījumi

08.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-622/2012

Maksātspējīgas sabiedrības administrators prasījums pret sabiedrības bijušajiem valdes locekļiem par zaudējumiem, kas sabiedrībai radušies Valsts ieņēmumu dienesta uzrēķina par nodokļu un nodevu maksājumiem rezultātā

8. NOLĒMUMI LIETĀS PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻAS TIESNEŠA LĒMUMA PĀRSŪDZĒŠANU

30.01.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1065/2012

Īpašuma tiesību nostiprināšana zemesgrāmatā, ja nostiprinājuma lūdzējam nav īpašuma tiesību apliecināšu dokumentu

25.04.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1299/2012

Orģinālakts Zemesgrāmatu likuma 129. panta pirmās daļas izpratnē

19.09.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1705/2012

Īpašuma tiesību reģistrācija zemesgrāmatā, ja sākotnēji vienotas nekustamās lietas vietā izveidojušies divi (vai vairāki) patstāvīgi nekustamie īpašumi

05.12.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1800/2012

Kopīpašnieku vienošanās par kopīpašuma lietošanas kārtību nostiprināšana zemesgrāmatā

30.08.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1904/2012

Civillikuma 968. pantā nostiprinātais ēkas un zemes vienotības princips publiskas personas mantas atsavināšanas gadījumā

14.12.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1913/2012

Atteikšanās no izpirkuma tiesības nostiprināšanas zemesgrāmatā

20.12.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-2456/2012

Patapinājuma līguma nostiprināšana zemesgrāmatā

9. NOLĒMUMI CIVILPROCESUĀLO TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANAS JAUTĀJUMOS

27.06.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SJC-8/2012

Jaunatklātu apstākļu jēdziens

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-23/2012

Administrators pieteikuma par kriminālprocesa ietvaros uzlikta aresta atcelšanu juridiskās personas mantai izskatīšanas kārtība

18.06.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-38/2012

Pārstāvja pilnvarojuma apjoms civilprocesā un šķirējtiesas līguma slēgšanā; pušu pamattiesību ievērošana šķirējtiesas procesā

27.09.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-42/2012

Šķirējtiesa nav tiesīga noteikt procentu samaksas pienākumu par laiku līdz sprieduma pilnīgai izpildei

22.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-76/2012

Pierādījumu iesniegšanas kārtība. Pušu sacikstes un līdztiesības principa ievērošanas pienākums

22.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-88/2012 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)

Pieteikuma par juridiska fakta konstatēšanu izskatīšanas pakļautības noteikumi

21.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-98/2012

Pierādīšanas priekšmets, tā noskaidrošanas un izvērtēšanas pienākums

18.04.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-176/2012

Notariāla akta patiesīguma apstrīdēšanas kārtība

27.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-412/2012

Izdevumu atlīdzināšana advokāta palīdzības samaksai solidarīgiem atbildētājiem, ja prasība noraidīta

07.03.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-415/2012

Sprieduma likumība un pamatotība robežu strīda lietā

17.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-579/2012

Eiropas Konvencijas par Starptautisko komercšķirējtiesu normas par tiesībām apstrīdēt pakļautību tiesai piemērošana

14.12.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-886/2012

Apelācijas instances tiesas kompetence izvērtēt prasības iesniegšanas termiņa kavējumu

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

01.02.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-953/2012

Procesuālās atšķirības, pārsūdzot lēmumus par ārvalsts tiesas un ārvalsts šķirējtiesas nolēmuma atzīšanu un izpildīšanu Latvijā

21.02.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1039/2012

Tiesas izdevumu samaksas atvieglojumu piemērošana biedrībai, kas civilprocesā isteno tās biedra pārstāvību

15.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1327/2012

Ierēdņa prasījuma par piemaksas piedziņu pakļautība

28.12.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1594/2012

Apelācijas instances tiesas pienākums izskatīt lietu apelācijas sūdzības apjomā (Civilprocesa likuma 426. pants)

27.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1612/2012

Maza apmēra prasības par uzturlīdzekļu piedziņu ierosināšanas un izskatīšanas nosacījumi

17.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1627/2012

Lietas dalībnieka izvēles tiesības kādā daļā pārsūdzēt spriedumu

20.06.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1644/2012

Prasības nodrošinājuma jautājuma izskatīšanā izvērtējamie apstākļi

14.09.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1786/2012

Tiesu izpildītāja darbību sprieduma izpildīšanā pārsūdzēšanas subjekti

28.08.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1876/2012

Uztura ņēmēja tiesību pārņemšana prasības lietā par uztura liguma atcelšanu

14.11.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1915/2012

Valsts nodevas daļējas atmaksas nosacījums izliguma gadījumā

25.10.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2207/2012

Izņēmums no drošības naudas iemaksas noteikumiem

29.11.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2269/2012

Šķirējtiesas klauzulas spēkā esamības nosacījums starptautisko auto pārvadājumu līgumos;

Izņēmumi no vispārējā jurisdikcijas principa par atbildētāja domicilu

10. NOLĒMUMI PAR SAISTĪBU IZPILDĪŠANU TIESAS CEĻĀ

25.01.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-18/2012

Apvērsuma prasības celšana pēc Civilprocesa likuma 49. nodaļas noteikumiem

29.08.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-35/2012

Bridinājuma izsniegšanas kārtības neievērošanas sekas

23.05.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-246/2012

Saistības piespiedu izpildīšanas bridinājuma kārtībā tiesiskās sekas parāda daļējas atzīšanas gadījumā

01.03.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1133/2012

Apvērsuma prasības celšanas termiņš un procesuālā kārtība šī termiņa ievērošanas pārbaudei tiesā

11. NOLĒMUMI CITU KATEGORIJU LIETĀS

08.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2/2012

Autortiesību istenošanas kārtība un autora individuālā ieguldījuma noteikšana līdzautoru radītā darbā

01.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-8/2012

Vārda brīvības un privātās dzīves neaizskaramības samērojamības nepieciešamība izdevēja darbībā

22.02.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-43/2012

Kravu autopārvadātāju tiesības un pienākumi apstākļos, kas kavē kravas nodošanu saņēmējam

20.12.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-55/2012

Sabiedrības valdes procesuālās tiesības un pilnvaru apjoms

23.05.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-139/2012

Apdrošināšanas objekta vērtības un atlīdzības apmēra noteikšanas principi apdrošināšanā pret zaudējumiem un bojājumiem

16.05.2012. Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-154/2012

Jautājumi Eiropas Savienības Tiesai par Pirmās un Otrās direktīvas interpretāciju prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai

05.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-366/2012

Likumisko procentu piedziņas iespējamība Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 39. panta izpratnē

28.11.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-392/2012

Nokavējuma procentu noteikšana lēmuma par apdrošināšanas atlīdzību nesavlaicīgas pieņemšanas gadījumā; apdrošinātāja materiālās atbildības tiesiskais pamats

12.09.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-482/2012

Legitīmie mērķi jaunrades brīvības ierobežošanai

05.12.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-502/2012

Apdrošinātāja regresa prasījuma tiesības par ceļu satiksmes negadījumā nodarītu zaudējumu, ko radījis transportlīdzekļa vadītājs, kurš sakarā ar uzvārda maiņu nebija apmainījis transportlīdzekļa vadītāja apliecību

17.10.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-637/2012

Interneta portālu jēdziens likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” izpratnē

23.05.2012. Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-766/2012

Kapitālsabiedrības locekļu saistība ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atbildības likuma pārejas noteikumu 8. punkta 5. apakšpunktu

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS

TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS (NOLĒMUMU MOTĪVU DAĻĀ) 2012. GADA NOLĒMUMOS

<i>Lietu numuri</i>	
1. LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBU AKTI	
1.1. LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSME	
<i>(pieņemta 15.02.1922.)</i>	
1.pants.....	SKC-401
92.pants.....	SKC-8,SKC- 482, SKC-1133, SPC-25
95.pants.....	SKC-482
96.pants.....	SKC-482
108.pants.....	SKC-371
100.pants.....	SKC-482, SKC-637
105.pants.....	SKC-401
110.pants.....	SKC-[...], SKC-4
113.pants.....	SKC-8, SKC-482
116.pants.....	SKC-482, SKC-637
1.2. LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMI	
Administratīvā procesa likums	
<i>(pieņemts 25.10.2001.)</i>SKC-88	
11.pants.....	SKC-637
31.pants.....	SKC-88
184.pants.....	SKC-88
188.pants.....	SKC-88
191.pants.....	SKC-1133
Autopārvadājumu likums	
<i>(pieņemts 23.08.1995.)</i> SKC-43	
Autortiesību likums	
<i>(pieņemts 06.04.2000.)</i>SKC-2, SKC-8, SKC-482, SKC-637	
Bērnu tiesību aizsardzības likums	
<i>(pieņemts 19.06.1998)</i> SKC-[...], SKC-1389	
Biedrību un nodibinājumu likums	
<i>(pieņemts 30.10.2003.)</i> SKC-1039	
Ceļu satiksmes likums	
<i>(pieņemts 01.10.1997.)</i> SKC-502	
Civillikums	
<i>(pieņemts 28.01.1937.)</i>	
1.pants.....	SKC-27, SKC-176
5.pants.....	SKC-23, SKC-126, SKC227
6.pants.....	SPC-1
Pirmā daļa (26.-381.pants).....	SKC-4
89.pants.....	SKC-2, SKC-1389
90.-91.pants.....	SKC-1389
93.pants.....	SKC-1389
109.pants.....	SKC-1389
155.pants.....	SKC-[...]
156.pants.....	SKC-[...], SKC-1389
179.pants.....	SKC-1389
Otrā daļa (382.-840.pants).....	SKC-710
382.pants.....	SKC-1876
388.pants.....	SKC-710
422.-426.pants.....	SKC-23
655.pants.....	SKC-710
687.pants.....	SKC-710
Sestā nodaļa. Otrā apakšnodaļa	
(701.-714.pants).....	SKC-1876
701.pants.....	SKC-1876
702.pants.....	SKC-710
703.-704.pants.....	SKC-1876
Septītā nodaļa.Otrā apakšnodaļa	
(731.-740.pants).....	SKC-1389
733.-734.pants.....	SKC-1389
841.pants.....	SKC-11
855.pants.....	SKC-391
865.-868.pants.....	SKC-401
927.pants.....	SKC-41, SKC-415
968.pants.....	SKC-41, SKC-1904
973.pants.....	SKC-41
994.pants.....	SKC-27
999.-1023.pants.....	SKC-28
1024.pants.....	SKC-28, SKC-1065
1025.-1029.pants.....	SKC- 28
1034.pants.....	SKC-710
1036.pants.....	SKC-27, SKC-41,SKC- 415
1039.pants.....	SKC-415
1041.pant.....	SKC-10
1042.pants.....	SKC-415
1044.pants.....	SKC-10
1068.pants.....	SKC-1800
1070.pants.....	SKC-1800
1072.pants.....	SKC-710
1073.pants.....	SKC-710, SKC-1913
1074.-1075.pants.....	SKC-1389
Sestā nodaļa (1278., 1380.pants).....	SPC-1
1279.pants.....	SPC-1
1294.pants.....	SPC-1
1304.pants.....	SPC-1
1319.pants.....	SPC-1
1329.pants.....	SKC-18
1381.pants.....	SKC-710, SKC-1913
1382.pants.....	SKC-1913
1383.pants.....	SKC-11
1384.pants.....	SKC- 710
1388.pants.....	SKC-710
1397.pants.....	SKC-1913
1399.pants.....	SKC-1913
1401.-1402.pants.....	SKC-176
1403.pants.....	SKC-10, SKC-11, SKC-1800
1404.pants.....	SKC-10, SKC-11, SKC-36
1405.pants.....	SKC-10

1407.pants.....	SKC-1039	2060.-2062.pants.....	SKC-710
1410.pants.....	SKC-10	2063.pants.....	SKC-1800, SKC-2456
1414.pants.....	SPC-1	2091.-2093.pants.....	SKC-11
1415.pants.....	SKC-10, SKC-24	Trīspadsmitā nodaļa. Trešā apakšnodaļa	
1427.pants.....	SKC-10, SKC-11	(2096.-2106.pants).....	SKC-227
1431.pants.....	SKC-36	2096.pants.....	SKC-227
1439.pants.....	SKC-11, SKC-497	2098.pants.....	SKC-227
1440.pants.....	SKC-710	2102.pants.....	SKC-227
1469.pants.....	SKC-11	2103.-2106.pants.....	SKC-227
1470.pants.....	SKC-11, SKC-27	2103.pants.....	SKC-227, SKC-1876
1477.pants.....	SKC-2456	2104.pants.....	SKC-227
1480.pants.....	SKC-10	2105.pants.....	SKC-1876
1492.pants.....	SKC-36	Četrpadsmitā nodaļa (2112.-2177.pants).....SKC-24	
1504.pants.....	SKC-11, SKC-176	2112.pants.....	SKC-27, SKC-41
1504.pants.....	SKC-11, SKC-40, SKC-1402	2114.pants.....	SKC-41
1505.pants.....	SKC-1402	2117.pants.....	SKC-126
1508.-1509.pants.....	SKC-36, SKC-1402	2122.-2123.pants.....	SKC-27
1510.pants.....	SKC-1402	2126.pants.....	SKC-2456
1515.pants.....	SKC-10, SPC-38	2151.pants.....	SKC-40
1518.pants.....	SKC-10	2168.pants.....	SKC-41
1587.pants.....	SKC-2263	2193.pants.....	SKC-227
1588.-1589.pants.....	SKC-115, SKC-126	2293.pants.....	SKC-227
1635.-1650.pants.....	SKC-25	2352. ¹ (2352.a) pants.....	SKC-8, SKC-482, SKC-637, SKC-1057
1635.pants.....	SKC-8, SKC-482, SKC-1057	2384.pants.....	SKC-98
1646.pants.....	SKC-622	Civilprocesa likums	
1663.pants.....	SKC-126	(pieņemts 14.10.1998.)	
1652.pants.....	SKC-126	1.pants.....	SKC-18, SKC-415
1699.-1670.pants.....	SKC-115	4.pants.....	SKC-637
1673.pants.....	SKC-115	5.pants.....	SKC-637, SPC-23, SPC-42
1686.pants.....	SKC-115	5. ¹ pants.....	SKC-154
1692.-1717.pants.....	SKC-36	8.pants.....	SKC-40, SKC-401, SKC-684, SKC-1133, SKC-1275, SKC-1594
1692.pants.....	SKC-115	9.pants.....	SKC-10
1695.pants.....	SKC-36	10.pants.....	SKC-886, SKC-1594
1702.pants.....	SKC-115	33.-34.pants.....	SKC-2207
Piektā nodaļa. Otrā apakšnodaļa (1716.-1724.pants)..... SKC-126		35.pants.....	SKC-1039, SKC-1612
1724. ¹ pants.....	SKC-126	37.pants.....	SKC-1915
1734.-1739.pants.....	SKC-579	43.pants.....	SKC-1039, SKC-1534, SKC-2207
1759.pants.....	SKC-126	44.pants.....	SKC-11, SKC-412
1765.pants.....	SKC-126	51.pants.....	SKC-1133
1770.-1792.pants.....	SKC-25	56. ¹ pants.....	SKC-1133
1773.pants.....	SKC-392	74.pants.....	SKC-764, SKC-886, SKC-1325, SKC-2031
1779.pants.....	SKC-126, SKC-392	77.pants.....	SKC-1876
1787.pants.....	SKC-392	12.nodaļa (82.-87.pants).....	SKC-1039, SPC-38
Devītā nodaļa (1793.-1810.pants)..... SKC-497		83.-84.pants.....	SKC-1039
1798.pants.....	SKC-18, SKC-497	86.pants.....	SPC-38, SPC-55
1799.pants.....	SKC-497, SPC-1	13.nodaļa (88. un 89.pants).....	SKC-1039
1800.pants.....	SKC-18, SKC-497	88.pants.....	SKC-1039
1801.pants.....	SKC-497	92.pants.....	SKC-10, SKC-25, SKC-40, SKC-2031
1805.pants.....	SKC-18	93.-95.pants.....	SKC-76
1806.pants.....	SKC-497	93.pants....	SKC-11, SKC-25, SKC-40, SKC-392, SKC-401, SKC-684, SKC-1594, SKC-2031
1815.pants.....	SKC-227	94.pants.....	SKC-115, SKC-1057
1835.pants.....	SKC-246	96.pants.....	SKC-2, SKC-502, SKC-1389
1895.pants.....	SKC-1133, SKC-1644	97.pants.....	SKC-40, SKC-41, SKC-115, SKC-139, SKC-227, SKC-366, SKC-368, SKC-392, SKC-401, SKC-482, SKC-684, SKC-941, SKC-1057, SKC-1074, SKC-1325, SKC-1389, SKC-1402, SKC-1618, SKC-2031
1922.pants.....	SKC-23	132.pants.....	SKC-953, SKC-1133, SKC-1594
1925.-1933.pants.....	SKC-23	137.-138.pants.....	SKC-1644
1947.pants.....	SKC-2456	140.pants.....	SKC-1644
1951.pants.....	SKC-2456		
1964.pants.....	SKC-2456		
Trīspadsmitā nodaļa (2002.-2111.pants).....SKC-227			
2002.pants.....	SKC-11		
2016.pants.....	SKC-176		
2057.pants.....	SKC-1800, SKC-2456		

148.pants.....	SKC-1594	448.pants.....	SKC-953, SKC-1065, SKC-1133, SKC-1299, SKC-1644, SKC-1705, SKC-1786, SKC-1876, SKC-1904, SKC-1913, SKC-1915, SKC-2207, SKC-2456
164.pants	SKC-227	449.pants.....	SKC-953
178.pants	SKC-176	450.pants.....	SKC-8, SKC-392, SKC-436, SKC-579, SKC-1534, SKC-1612, SKC-1618
179.pants.....	SKC-1325	452.pants....	SKC-8, SKC-41, SKC-76, SKC-1534, SKC-1618
190.pants.....	SKC-24, SKC-139, SKC-227, SKC-392, SKC-415, SKC-482, SKC-1594	453.pants.....	SKC-1057, SKC-1594
192.pants.....	SKC-10, SKC-27, SKC-28, SKC-436, SKC-764, SKC-1389, SKC-1618, SPC-25	458.pants.....	SKC-11, SKC-23, SKC-24, SKC-27, SKC-36, SKC-40, SKC-41, SKC-76, SKC-98, SKC-126, SKC-139, SKC-227, SKC-246, SKC-366, SKC-391, SKC-392, SKC-412, SKC-415, SKC-454, SKC-482, SKC-497, SKC-579, SKC-637, SKC-710, SKC-766, SKC-1325, SKC-1389, SKC-502, SKC-1800, SKC-2207
193.pants.....	SKC-11, SKC-24, SKC-41, SKC-98, SKC-115, SKC-139, SKC-227, SKC-368, SKC-388, SKC-392, SKC-482, SKC-622, SKC-637, SKC-684, SKC-710, SKC-941, SKC-1618, SKC-2031, SKC-2263, SKC-1594	459.pants.....	SKC-1039
195.pants.....	SKC-18, SKC-392, SPC-42	468.pants.....	SKC-2, SKC-18, SKC-23, SKC-24, SKC-27, SKC-28, SKC-36, SKC-176, SKC-246, SKC-392, SKC-482, SKC-579, SKC-622, SPC-15
203.pants.....	SKC-1627	472.pants.....	SKC-76, SKC-415
214.pants.....	SKC-1876	472. ¹ pants.....	SKC-154
223.pants.....	SKC-[...], SKC-18, SPC-55, SKC-88, SKC-227, SKC-388, SKC-497, SKC-579, SKC-953, SKC-1327	473.pants.....	SPC-1, SKC-2, SKC-8, SKC-11, SKC-18, SKC-23, SKC-24, SKC-25, SKC-27, SKC-28, SKC-36, SKC-40, SKC-41, SKC-76, SKC-88, SKC-126, SKC-139, SKC-227, SKC-246, SKC-269, SKC-366, SKC-368, SKC-391, SKC-392, SKC-412, SKC-436, SKC-454, SKC-482, SKC-497, SKC-502, SKC-579, SKC-622, SKC-637, SKC-684, SKC-710, SKC-764, SKC-886, SKC-941, SKC-1074, SKC-1275, SKC-1325, SKC-1363, SKC-1389, SKC-1402, SKC-1534, SKC-1594, SKC-1612, SKC-1618, SKC-1627, SKC-1979, SKC-2031, SKC-2263
226.pants.....	SKC-227, SKC-1915	474.pants.....	SKC-2, SKC-4, SKC-8, SKC-10, SKC-11, SKC-23, SKC-24, SKC-25, SKC-27, SKC-28, SKC-40, SKC-41, SKC-43, SKC-76, SKC-88, SKC-98, SKC-115, SKC-126, SKC-139, SKC-176, SKC-227, SKC-246, SKC-366, SKC-391, SKC-392, SKC-401, SKC-415, SKC-482, SKC-497, SKC-502, SKC-579, SKC-622, SKC-637, SKC-710, SKC-1389, SKC-1402, SKC-1594, SKC-1612, SPC-1, SPC-15, SPC-23, SPC-25, SPC-26, SPC-35, SPC-38, SPC-42, SPC-53, SPC-55
230.pants.....	SKC-1786	476.pants.....	SKC-1800
238.pants.....	SKC-1389	479.pants.....	SJC-8
30. ³ nodaļa (250. ¹⁸ -250. ²⁷ pants).....	SKC-1612	482.pants.....	SJC-8
250. ¹⁹ pants	SKC-1612	485.pants.....	SPC-1, SPC-23, SPC-26, SPC-53, SPC-42, SPC-55
38.nodaļa (293.-297.pants).....	SKC-1065	D daļa. (486.-537.pants).....	SPC-38, SPC-42
46. ¹ nodaļa (01.11.2007. likuma redakcijā, zaudējis spēku 31.10.2010.).....	SPC-23	488.pants.....	SPC-42
363. ² pants.....	SPC-25	490.-492.pants.....	SPC-38
363. ⁸ pants.....	SPC-25	518.pants.....	SPC-38
46. ¹ nodaļa (363. ¹ -363. ²⁰ pants) (30.09.2010.likuma redakcijā).....	SPC-52	525.pants.....	SPC-38
363. ² pants.....	SPC-52	530.pants.....	SPC-42
363. ³ pants.....	SPC-52	536.pants	SPC-38, SPC-42
363. ⁶ pants.....	SPC-52	628.pants.....	SPC-26
363. ¹¹ pants	SPC-53	632.pants.....	SKC-1786
363. ¹³ pants	SPC-52	635.pants	SKC-269
363. ²⁵ pants	SPC-15	Piecpadsmitā sadaļa (636.-655.pants).....	SKC-953
Septītā sadaļa (395.-406. ¹⁰ pants).....	SKC-18	637.pants.....	SKC-2269
49.nodaļa (395.-399.pants).....	SKC-18	641.pants.....	SKC-953
50.nodaļa (400.-406.pants).....	SKC-1299	642.pants.....	SKC-2269
400.pants	SKC-18, SKC-1133	78.nodaļa (645.-651.pants).....	SKC-953
404.pants	SKC-1133	649.pants.....	SKC-953
405.pants.....	SKC-1133, SKC-1299		
406.pants.....	SKC-18, SKC-1133		
50. ¹ nodaļa (406. ¹ -406. ¹⁰ pants).....	SKC-246, SKC-1299		
406. ³ pants	SKC-1299		
406. ⁶ pants	SPC-35		
406. ⁷ -406. ⁸ pants	SKC-246		
406. ⁹ pants.....	SKC-246, SKC-886, SKC-1627		
425.pants.....	SKC-1039		
426.pants.....	SKC-28, SKC-415, SKC-436, SKC-886, SKC-1057, SKC-1627, SKC-1594		
428.pants.....	SKC-227		
432.pants.....	SKC-10, SKC-27, SKC-41, SKC-622, SKC-1057, SKC-1594		
436.pants.....	SKC-1979		
440.pants.....	SKC-227		
55.nodaļa (441.-449.pants).....	SKC-1039		
445.pants.....	SKC-1039		
447.pants	SKC-1065		
447. ¹ pants.....	SKC-1786		

Civilprocesa nolikums

(pieņemts 20.11.1864.)

X nodaļa Piespiedu izpildīšana pēc aktiem (220.-252.pants)	SKC-1299
226.pants.....	SKC-1299
236.pants.....	SKC-1299
239.pants	SKC-1133

Darba likums

(pieņemts 20.06.2001.)

6.pants	SKC-454, SKC-2263
7.pants	SKC-684, SKC-1057, SKC-1979
9.pants	SKC-454, SKC-941, SKC-1057, SKC-1534
28.pants.....	SKC-454, SKC-2263
29.pants.....	SKC-454, SKC-684, SKC-941, SKC-1057, SKC-1594
31.pants.....	SKC-1594
33.pants	SKC-454
39.-40.pants	SKC-2263
43.-45.pants	SKC-1618
58.pants.....	SKC-368, SKC-766
59.pants.....	SKC-269
68.pants	SKC-1402
71.pants.....	SKC-1594
74.pants	SKC-766, SKC-1325
75.pants.....	SKC-1057, SKC-1325, SKC-1979
95.pants.....	SKC-454
96.pants.....	SKC-1594
98.pants.....	SKC-764
100.pants	SKC-1363
101.pants.....	SKC-269, SKC-368, SKC-388, SKC-454, SKC-684, SKC-764, SKC-1226, SKC-1275, SKC-1325, SKC-1534, SKC-1979, SKC-2031, SKC-2263
102.pants.....	SKC-269
103.pants.....	SKC-388, SKC-1594, SKC-2031
104.pants	SKC-436
106.pants.....	SKC-436
109.pants	SKC-1534, SKC-2031
110.pants	SKC-764, SKC-1534
112.pants.....	SKC-269, SKC-371, SKC-1979
113.pants.....	SKC-1618
122.pants.....	SKC-436, SKC-886, SKC-2031
123.pants.....	SKC-886
124.pants	SKC-1363
125.pants.....	SKC-388, SKC-1074, SKC-1275, SKC-1534, SKC-1618
126.pants	SKC-388, SKC-1363
128.pants.....	SKC-269, SKC-1594
144.pants.....	SKC-1594
156.pants	SKC-684
157.pants.....	SKC-1594
Pārejas noteikumi	SKC-269

Darba aizsardzības likums

(pieņemts 20.06.2001.)

SKC-1226

Darba strīdu likums

(pieņemts 26.09.2002.)

SKC-1039

Fizisko personu datu aizsardzības likums

(pieņemts 23.03.2000.)

SKC-482

Grozījumi Ceļu satiksmes likumā

(pieņemts 08.07.2003.)

SKC-502

Grozījumi Civilprocesa likumā

(pieņemts 20.12.2010.)

SKC-1915

Grozījumi Kriminālprocesa likumā

(pieņemts 12.03.2009.)

SKC-4

Grozījumi likumā "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem"

(pieņemts 22.09.2011.)

SKC-637

Jūras kodekss

(pieņemts 29.05.2003.)

SKC-579

Komerçķilas likums

(pieņemts 21.10.1998.)

SPC-1

Komerçlikums

(pieņemts 13.04.2000.)

12.pants	SKC-10
74.pants	SPC-15
161.pants.....	SKC-25
169.pants.....	SKC-25, SKC-622
171.pants.....	SKC-25
172.pants.....	SPC-55
221.pants.....	SKC-25
222.-224.pants	SKC-25
304.pants.....	SKC-25
306.pants.....	SKC-25
309.pants.....	SKC-25
399.pants.....	SKC-579

Krimināllikums

(pieņemts 17.06.1998.)

48.pants.....	SKC-4
70. ² pants	SPC-23

Kriminālprocesa likums

(pieņemts 21.04.2005.)

361.pants.....	SPC-23
366.pants	SPC-23
547.-548.pants.....	SPC-23

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss

(pieņemts 07.12.1984.)

149. ⁴ pants.....	SKC-502
167. ² pants	SKC-4

Maksātspējas likums (pieņemts 01.11.2007.;

zaudējis spēku 01.11.2010.)

SPC-1, SPC-26, SPC-55

Maksātspējas likums

(pieņemts 26.07.2010.)

SPC-15, SPC-25, SPC-53, SPC-55

Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums

(pieņemts 01.12.2005.)

SKC-1904

Par apdrošināšanas līgumu

(pieņemts 10.06.1998.)

SKC-139, SKC-392

Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību (pieņemts 07.07.1992.)

14.pants.....SKC-41, SKC-391, SKC-1904

Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātspējas gadījumā

(pieņemts 20.12.2001.) SPC-26

Par dzīvojamo telpu iri

(pieņemts 16.02.1993.) SKC-4, SKC-24, SKC-27, SKC-401

Par dzīvokļa īpašumu (pieņemts 28.09.1995.; zaudējis spēku no 01.01.2011.)

..... SKC-710

Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām

(pieņemts 02.03.1993.)SKC-41

Par kultūras pieminekļu aizsardzību

(pieņemts 12.02.1992.)SKC-41

Par Latvijas Republikas 1937. gada Notāru likuma spēka atjaunošanu un grozījumiem un papildinājumiem tajā (Notariāta likums)

(pieņemts 01.06.1993.) SKC-176

Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās

(pieņemts 30.01.1997.)SKC-1065, SKC-1904

Par nekustamā īpašuma nodokli

(pieņemts 04.06.1997.) SPC-26

Par nodokļiem un nodevām

(pieņemts 02.02.1995.) SPC-1

Par pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā

(pieņemts 06.12.2001.)SKC-24

Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem

(pieņemts 20.12.1990.)SKC-8, SKC-482, SKC-637

Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu

(pieņemts 20.06.2001.) SKC-502

Par tiesu varu

(pieņemts 15.12.1992.)

28.pants.....SKC-8, SKC-1705

79.pants.....SKC-10

Par uzņēmumu gada pārskatiem

(pieņemts 14.10.1992.) SKC-622

Par valsts pensijām (pieņemts 02.11.1995.)SKC-88

Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju

(pieņemts 21.06.1995.)SKC-24

Par valsts un pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā

(pieņemts 11.05.1993.; zaudējis spēku 01.01.2002.)SKC-24

Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009. gadā

(pieņemts 12.12.2008.;

zaudējis spēku 01.01.2010.) SKC-269, SKC-371, SKC-766

Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās

(pieņemts 20.11.1991.)SKC-41, SKC-391

Patērētāju tiesību aizsardzības likums

(pieņemts 18.03.1999.) SKC-115

Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu izpildes likums

(pieņemts 08.06.2006.) SPC-23

Publiskas personas mantas atsavināšanas likums

(pieņemts 31.10.2002.) SKC-1904

Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums

(pieņemts 07.04.2004.) SKC-154, SKC-366, SKC-392, SKC-502

Tiesu izpildītāju likums

(pieņemts 24.10.2002.)SKC-1786

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums

(pieņemts 01.12.2009.) SKC-766

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums (pieņemts 16.06.2005.)

..... SKC-1904

Zemesgrāmatu likums (pieņemts 22.12.1937.)

1.pants.....SKC-1800, SKC-2456

5.pants..... SKC-2456

29.pants..... SKC-1705

31.pants.....SKC-1705, SKC-2456

36.pants..... SKC-1705

44.pants..... SKC-1800, SKC-1913, SKC-2456

45.pants..... SKC-2456

47.pants..... SKC-1705

60.pants SKC-1065

61.pantsSKC-1065, SKC-1299

64.pants SKC-1065

65.pants..... SKC-1299

76.pants..... SKC-1299

77.pantsSKC-1065, SKC-2456

111.-136.pants SKC-1299

129.pants..... SKC-1299

1.3. MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI

Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība

(02.10.2007. noteikumi Nr.660) SKC-1226

Darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība

(03.04.2001. noteikumi Nr.152) SKC-388

Dzīvojamās telpas īres maksā ietilpstošo apsaimniekošanas izdevumu aprēķināšanas metodika

(29.01.2002. noteikumi Nr.45;

zaudējis spēku no 01.09.2010) SKC-401

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS

Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude
(10.03.2009. noteikumi Nr. 219).....SKC-1226, SKC-1325

Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem
(17.05.2005. noteikumi Nr.331) SKC-154

Noteikumi par maza apmēra prasībā izmantojamām veidlapām (11.10.2011. noteikumi Nr.783)SKC-1612

Noteikumi par saistību piespiedu izpildīšanas brīdinājuma kārtībā izmantojamām veidlapām
(21.07.2009. noteikumi Nr.792) SPC-35

Par kārtību, kādā reģistrējamas personas (ģimenes) dzīvokļa jautājumu risināšanai paredzētās valsts un pašvaldību palīdzības saņemšanai
(23.11.1993. noteikumi Nr.17;
zaudējis spēku 01.01.2002.)SKC-24

Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas un atjaunošanas kārtība
(02.02.2010.noteikumi Nr.103) SKC-502

Zemes ierīcības projekta izstrādes noteikumi
(12.04.2011. noteikumi Nr.288) SKC-1705

Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi
(27. 12. 2011. noteikumi Nr. 1019) SKC-1709

2. STARPTAUTISKIE TIESĪBU AKTI

2.1. STARPTAUTISKIE LĪGUMI (KONVENCIJAS)

Bērnu tiesību deklarācija
(ANO; pieņemta 20.11.1959.).....SKC-1389

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
(EP; pieņemta 04.11.1950.;
Latvijā spēkā ar 27.06.1997.) SKC-4, SKC-637, SPC-38
8.pantsSKC-[...], 8, SKC-482
10.pants..... SKC-8, SKC-482

Eiropas Konvencija par Starptautisko komercšķirētiesu
(pieņemta 21.04.1961.;
Latvijā spēkā no 12.02.2003.) SKC-579

Eiropas Konvencija par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā (EP; pieņemta 15.10.1975.;
Latvijā spēkā no 02.10.2003.) SKC-[...]

Eiropas padomes Ģenerālās Asamblejas rezolūcija 1165 (1998)
(EP; pieņemta 30.04.1998.)..... SKC-482

Hāgas programma brīvības, drošības un tiesiskuma stiprināšanai Eiropas Savienībā (2005/C 53/01)
(EP, 2005)..... SKC-4

Konvencija par bērna tiesībām
(ANO; pieņemta 20.11.1989.,
Latvijā spēkā no 14.05.1992.)SKC-1389

Konvencija par bērnu tiesību piemērošanu
(EP; pieņemta 25.01.1996.;
Latvijā spēkā no 18.04.2001.) SKC-[...]

Konvencija par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu (CMR)
(pieņemta 19.05.1956.;
Latvijā spēkā no 14.04.1994.) SKC-76, SKC-2269

Vīnes Konvencija par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem
(ANO; pieņemta 11.04.1980.;
Latvijā spēkā no 01.08.1998.) SKC-579

2.2. EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBU AKTI

Dibināšanas līgums
Līgums par Eiropas Savienības darbību
(parakstīts 25.03.1957.; līdz 30.11.2009. – Eiropas Kopienas dibināšanas līgums (Romas līgums))..... SKC-154

Regula
Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komerclietās
(pieņemta 22.12.2000.)..... SKC-2269

Direktīvas
Eiropas Padomes Direktīva 91/533/EEK par darba devēja pienākumu informēt darbiniekus par darba līguma vai darba attiecību nosacījumiem
(pieņemta 14.10.1991.)..... SKC-388

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personu datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti
(pieņemta 24.10.1995.) SKC-482

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/26/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz transportlīdzekļu lietošanas civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, ar kuru grozītas Padomes Direktīvas 73/239/EEK un 88/357/EKK
(pieņemta 16.05.2000.)..... SKC-392

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komerclietās
(pieņemta 21.05.2008.)..... SKC-1915

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/103/EK par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību (pieņemta 16.09.2009)..... SKC-392

Padomes Direktīva 72/166/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un attiecībā uz kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību (pieņemta 24.04.1972.)..... SKC-154

Padomes Direktīva 96/34/EK par UNICE, CEEP un EAK noslēgto pamatnolīgumu attiecībā uz bērna kopšanas atvaļinājumu
(pieņemta 3.06.1996.)..... SKC-684

Padomes Otrā Direktīva 84/5/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu
(pieņemta 30.12.1983.)SKC-1

SENĀTA
KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTSKLASIFIKATORS
PĒC LIKUMA NORMĀM**KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA**

II nodaļa. Noziedzīgs nodarījums

IV nodaļa. Sods

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XI nodaļa. Nonāvēšana

XIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām

XVIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu

XIX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā

XX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību

XXIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju

XXIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

2.nodaļa. Kriminālprocesa pamatprincipi (6.-25.pants)

3.nodaļa. Amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu (26.-49.pants)

6.nodaļa. Cietušais un viņa pārstāvība (95.-108.pants)

7.nodaļa. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas (109.-115.pants)

10.nodaļa. Izmeklēšanas darbības (138.-209.pants)

11.nodaļa. Speciālās izmeklēšanas darbības (210.-234.pants)

22.nodaļa. Pavēstes (328.-333.pants)

26.nodaļa. Ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana (350.-354.pants)

27.nodaļa. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu (355.-360.pants)

29.nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana (367.-368.pants)

30.nodaļa. Kriminālprocesa uzsākšana un izbeigšana (369.-383.pants)

33.nodaļa. Kriminālvajāšana (402.-414.pants)

42.nodaļa. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi (449.-474.pants)

43.nodaļa. Kriminālprocesa apvienošana, sadalīšana, atlikšana, apturēšana vai izbeigšana (475.-481.pants)

46.nodaļa. Iztiesāšana (493.-510.pants)

47.nodaļa. Spriedums (511.-535.pants)

49.nodaļa. Tiesvedības īpatnības attiecībā uz pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos (539.-543.pants)

52.nodaļa. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā (549.-559.pants)

53.nodaļa. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā (560.-568.pants)

54.nodaļa. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā (569.-591.pants)

55.nodaļa. Kriminālprocess, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus (592.-609.pants)

62.nodaļa. Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (655.-661.pants)

65.nodaļa. Personas izdošana Latvijai (682.-695.pants)

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA**II nodaļa. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS**

25.10.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-634/2012

Krimināllikuma 65.panta piektās daļas piemērošana un noziedzīgā nodarījuma recidivs**IV nodaļa. SODS**

26.01.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-50/2012

Naudas sods nosakāms Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā

26.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-129/2012

Tiesai nav jāmotivē Krimināllikuma 48.panta otrās daļas nepiemērošana

19.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-234/2012

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas nošķiršana no mantas konfiskācijas kā soda

19.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-244/2012

Krimināllikuma 49.panta nosacījumu piemērošana

22.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-253/2012

Krimināllikuma 49.¹ panta nosacījumu piemērošana kasācijas instances tiesā

08.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-284/2012

Krimināllikuma 49.¹ panta piemērošanas kritēriji

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIKUMA NORMĀM

- 18.06.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-314/2012
Apelācijas instances tiesas kompetence naudas soda apmēra noteikšanā
- 31.10.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-453/2012
Kriminālatbildības noilgums
- 08.11.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-456/2012
Noziedzīga nodarījuma izdarīšana narkotisko vielu ietekmē
- 31.10.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-480/2012
Soda noteikšana, ja pieļauta kriminālprocesa neattaisnota novilcināšana
- 26.07.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-487/2012
Soda piemērošana nepilngadīgajiem
- 04.12.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-491/2012
Neizciestās papildsoda daļas noteikšana, nosakot galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu
- 25.10.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-634/2012
Krimināllikuma 65.panta piektās daļas piemērošana un noziedzīgā nodarījuma recidivs

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XI nodaļa. NONĀVĒŠANA

- 05.04.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-14/2012
Novešana līdz pašnāvībai
- 08.03.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-126/2012
Slepkavība ar netiešu nodomu
- 17.12.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-167/2012
Slepkavība, ko izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi slepkavību
- 17.05.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-258/2012
Citas personas tiša prettiesiska nonāvēšana (slepkavība), apzinoties, ka persona ir bezpalīdzības stāvoklī

XIV nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS PAMATTIESĪBĀM UN PAMATBRĪVĪBĀM

- 22.05.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-182/2012
Darba aizsardzības noteikumu pārkāpšana

XVIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

- 17.12.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-189/2012
Zādzība no transportlīdzekļa
- 05.06.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-300/2012
Noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija pēc Krimināllikuma 179.panta un 180.panta

XIX nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

- 26.01.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-26/2012
Noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija saskaņā ar Krimināllikuma 198.pantu
- 07.03.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-38/2012
Vairāku personu Krimināllikuma 193.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšana
- 13.03.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-83/2012
Krimināllikuma 193.pants un līdzdalība
- 27.03.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-178/2012
Krimināllikuma 210.panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums
- 19.04.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-213/2012
Apzināti nepatiesu ziņu sniegšana subsīdiju, kredīta vai cita aizdevuma saņemšanai vai subsīdiju, kredīta vai cita aizdevuma izmantošanas laikā
- 20.12.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-446/2012
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana

XX nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

- 08.05.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-157/2012
Krimināllikuma 230.¹panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts

XXIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

- 06.03.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-131/2012
Nozieguma pēdu slēpšana
- 17.12.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-174/2012
Kriminālatbildība par apzināti nepatiesu liecību
- 29.11.2012. Senāta Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-663/2012
Liecnieka nelikumīga iespaidošana

XXIV nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

31.01.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-43/2012
Amatpersonas prettiesiska ietekmēšana

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS**2.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI (6.-25.pants)**

04.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-8/2012

Kriminālprocesa likuma 405.pants, kurā norādītas prasības apsūdzības saturam, jāaplūko kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmo daļu

07.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-68/2012
Procesuālo pilnvaru līdzvērtība

20.09.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-443/2012
Tiesības uzaicināt paša izvēlētu aizstāvi

16.10.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-546/2012
Kriminālprocesa izbeigšana, ja pārkāptas apsūdzētā tiesības uz lietas savlaicīgu izskatīšanu

05.11.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-642/2012
Apelācijas instances tiesas pienākums uzaicināt apsūdzētajam aizstāvi valsts nodrošinātās aizstāvības realizēšanai

3.nodaļa. AMATPERSONAS, KURAS VEIC KRIMINĀLPROCESU (26.-49.pants)

26.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-177/2012
Prokurors, kas var iesniegt kasācijas protestu

02.10.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-519/2012
Prokurora pilnvaras iesniegt apelācijas protestu

6.nodaļa. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA (95.-108. pants)

07.12.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-628/2012

Personu loks, kuras saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 95.panta trešo daļu var tikt atzītas par cietušo kriminālprocesā, ja persona ir mirusi

7.nodaļa. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS (109.-115.pants)

05.04.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-13/2012

Kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks

10.nodaļa. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS (138.-209.pants)

31.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-93/2012
Izmeklēšanas darbības kriminālprocesā

16.10.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-177/2012
Kārtība, kādā notiek uzrādīšana atpazīšanai

11.nodaļa. SPECIĀLĀS IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS (210.-234.pants)

31.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-93/2012
Izmeklēšanas darbības kriminālprocesā

22.nodaļa. PAVĒSTES (328.-333.pants)

29.02.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-52/2012
Personas, kura dzīvo ārvalstī, aicināšana uz tiesas sēdi

22.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-193/2012
Pavēstes nogādāšana pa pastu

26.nodaļa. AR NOZIEDŽĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA (350.-354.pants)

15.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-79/2012
Kompensācijas pieteikuma iesniegšana tiesā

29.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-274/2012
Cietušajam līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai ir tiesības pieteikt kaitējuma kompensāciju

18.09.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-406/2012
Kompensācijas apmēra kritēriji

27.nodaļa. RĪCĪBA AR NOZIEDŽĪGI IEGŪTU MANTU (355.-360.pants)

19.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-234/2012

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas nošķiršana no mantas konfiskācijas kā soda

29.nodaļa. PROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA (367.-368.pants)

15.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-77/2012
Izdevumu par advokāta darba samaksu piedziņas pamatotība

30.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANA UN IZBEIGŠANA (369.-383.pants)

16.10.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-546/2012
Kriminālprocesa izbeigšana, ja pārkāptas apsūdzētā tiesības uz lietas savlaicīgu izskatīšanu

33.nodaļa. KRIMINĀLVAJĀŠANA (402.-414.pants)

04.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-8/2012
Kriminālprocesa likuma 405.pants, kurā norādītas prasības apsūdzības saturam, jāaplūko kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmo daļu

42.nodaļa. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI (449.-474.pants)

08.03.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-27/2012
Aizstāvja, kas no jauna iestājies krimināllietā, lūgums atkārtoti noklausīties liecinieka un cietuša liecības, eksperta atzinumu

10.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-132/2012
Lūgums par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā; tiesības uz mutvārdu procesu

26.04.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-170/2012
Krimināllietas iztiesāšanas tiesums un mutiskums apelācijas instances tiesā

43.nodaļa. KRIMINĀLPROCESU APVIENOŠANA, SADALĪŠANA, ATLIKŠANA, APTURĒŠANA VAI IZBEIGŠANA (475.-481.pants)

13.09.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-436/2012
Kriminālprocesa izbeigšana tiesas sēdē

46.nodaļa. IZTIESĀŠANA (493.-510.pants)

08.02.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-47/2012
Pierādījumu pārbaude par kompensācijas apmēru, ja lieta skatīta atbilstoši Kriminālprocesa likuma 499.panta otrās daļas nosacījumiem, neveicot pierādījumu pārbaudi

19.04.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-145/2012
Pierādījumu pārbaudes neizdarīšana iztiesāšanā

10.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-264/2012
Ierobežoti pieskaitāmas personas lūgums neizdarīt pierādījumu pārbaudi pirmās instances tiesā

47.nodaļa. SPRIEDUMS (511.-535.pants)

07.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-372/2012
Noziedzīga nodarījuma apraksts kā notiesājoša sprieduma obligāta sastāvdaļa

12.11.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-621/2012
Noziedzīgā nodarījuma apraksts

20.12.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-784/2012
Noziedzīgā nodarījuma apraksts kā notiesājoša tiesas sprieduma būtiska sastāvdaļa

49.nodaļa. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS ATTIECĪBĀ UZ PIRMSTIESAS PROCESĀ SLĒGTU VIENOŠANOS (539.-543.pants)

18.12.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-649/2012
Lietas iztiesāšana vispārējā kārtībā, ja apsūdzētais atsakās no pirmstiesas procesā slēgtās vienošanās

52.nodaļa. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ (549.-559.pants)

24.01.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-17/2012
Apelācijas instances tiesa ir tiesīga lietu rakstveida procesā skatīt arī tad, ja apsūdzētais ir nepilngadīgais

05.11.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-465/2012
Apelācijas protesta atsaukšana un vienlaicīga atteikšanās no apsūdzības

53.nodaļa. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ (560.-568.pants)

17.04.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-208/2012
Pretrunīgs apelācijas instances tiesas lēmums kā nederīgs procesuāls dokuments

09.05.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-291/2012
Apelācijas sūdzības atstāšana bez izskatīšanas apsūdzētā neierašanās dēļ

54.nodaļa. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ (569.-591.pants)

16.02.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-352/2012
Izligums kasācijas instances tiesā

55.nodaļa. KRIMINĀLPROCESS, NOSAKOT MEDICĪNISKA RAKSTURA PIESPIEDU LĪDZEKĻUS (592.-609.pants)

15.06.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-360/2012

Personai, kurai ir atcelta medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošana, nav nosakāma nodošana tuvinieku vai citu personu, kas veic slimnieku kopšanu, gādībā un medicīnas iestādes uzraudzībā pēc dzīvesvietas**62.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM (655.-661.pants)**

15.12.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-415/2012

Personas, kurām ir tiesības iesniegt pieteikumu vai protestu par tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna

27.12.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-462/2012

Spēkā stājušies tiesas nolēmumi, kurus var izskatīt no jauna**65.nodaļa. PERSONAS IZDOŠANA LATVIJAI (682.-695.pants)**

30.08.2012. Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-447/2012

Arvalsts izdotās personas kriminālatbildības un soda izpildes ietvari

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS (NOLĒMUMU MOTĪVU DAĻĀ) 2012. GADA NOLĒMUMOS

	<i>Lietu numuri</i>	
1. LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBU AKTI		Grozījumi Krimināllikumā
		(pieņemts 21.05.2009.) SKK-26
1.1. LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒ		Grozījumi Krimināllikumā
(pieņemta 15.02.1922.) SKK-27, SKK-52, SKK-83, SKK-129		(pieņemts 19.11.2009.)
89.pants..... SKK-352		Pārejas noteikumi SKK-43
91.pants SKK-352		Grozījumi Kriminālprocesa likumā
92.pants SKK-132, SKK-642		(pieņemts 12.03.2009.) SKK-167
95.pants SKK-352		Grozījumi Kriminālprocesa likumā
104.pants..... SKK-26		(pieņemts 15.06.2009.) SKK-284
1.2. LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMI		Kreditiestāžu likums
Ārstniecības likums		(pieņemts 05.10.1995.)
(pieņemts 12.06.1997.) SKK-360		73.pants SKK-178, SKK-213
Ceļu satiksmes likums		Krimināllikums
(pieņemts 01.10.1997.)		(pieņemts 17.06.1998.)
12.pants..... SKK-446		1.pants SKK-8, SKK-43, SKK-167, SKK-663
Civillikums		5.pants SKK-26, SKK-43, SKK-167
(pieņemts 28.01.1937.)		7.pants SKK-38, SKK-244, SKK-480, SKK-487, SKK-634
1278.pants..... SKK-178		9.pants SKK-126
1281.pants..... SKK-178		11.-13.pants SKK-446
1286.pants..... SKK-178		14.pants SKK-264, SKK-446
1319.pants..... SKK-178		15.pants SKK-167
1635.pants..... SKK-465		17.pants SKK-284
1943.pants..... SKK-213		19.pants SKK-38, SKK-126, SKK-446, SKK-621
Civilprocesa likums		20.pants SKK-38, SKK-83, SKK-446, SKK-621
(pieņemts 14.10.1998.) SKK-465		25.pants SKK-83, SKK-167, SKK-244
Dokumentu juridiskā spēka likums		III nodaļa (29.-34.pants) SKK-352
(pieņemts 06.05.2010.) SKK-446		29.pants SKK-352
1.pants SKK-446		35.pants SKK-J-12, SKK-77, SKK-129, SKK-132,
Dzīvnieku aizsardzības likums		SKK-234, SKK-406, SKK-436, SKK-456
(pieņemts 09.12.1999.)		36.pants SKK-314
1.pants SKK-157		41.pants SKK-50, SKK-314
5.pants SKK-157		42.pants SKK-234
		45.pants SKK-253
		46.pants SKK-J-12, SKK-77, SKK-234, SKK-264,
		SKK-284, SKK-406, SKK-456, SKK-480
		47.pants SKK-132, SKK-244, SKK-264

48.pants..... SKK-129, SKK-132, SKK-234, SKK-244,
SKK-352, SKK-456, SKK-634

49.pants..... SKK-129, SKK-SKK-244, SKK-284,
SKK-456, SKK-480, SKK-487

49.¹ pants.....SKK-J-12, SKK-129, SKK-253, SKK-264,
SKK-284, SKK-480, SKK-546, SKK-284

50.pants..... SKK-J-12, SKK-38, SKK-83, SKK-487,
SKK-621, SKK-634

51.pants.....SKK-J-447, SKK-491, SKK-621, SKK-634

53.-54.pants SKK-284, SKK-480

55.pants..... SKK-253, SKK-446, SKK-456, SKK-487,
SKK-634

56.pants.....SKK-26, SKK-178, SKK-453

58.pants.....SKK-284, SKK-352, SKK-436,
SKK-480, SKK-546

65.pants..... SKK-38, SKK-284, SKK-480, SKK-487,
SKK-634

68.pants..... SKK-360

109.pants..... SKK-170

116.pants.....SKK-167, SKK-253, SKK-264

117.pants SKK-126, SKK-258, SKK-323, SKK-621,

118.pants..... SKK-167

123.pants..... SKK-126

124.pants SKK-J-12

125.pants.....SKK-126, SKK-253, SKK-274

126.pants SKK-453

130.pants..... SKK-453

132.pants..... SKK-453

146.pants..... SKK-182

149.pants SKK-J-415

172.pants..... SKK-38

174.pants..... SKK-J-12

175.pants..... SKK-27, SKK-38, SKK-83, SKK-189,
SKK-300, SKK-J-447, SKK-487, SKK-634

176.pants..... SKK-167, SKK-174

177.pants..... SKK-38, SKK-300, SKK-519, SKK-784

179.pants..... SKK-38, SKK-300, SKK-446, SKK-519

180.pants..... SKK-38, SKK-264, SKK-300

185.pants..... SKK-J-462, SKK-487, SKK-634

190.pants..... SKK-8

190.¹ pants..... SKK-77

193.pants SKK-83, SKK-244, SKK-284, SKK-634

195.pants..... SKK-J-415, SKK-446

207.pants..... SKK-J-415

210.pants.....SKK-178, SKK-213, SKK-621

218.pants..... SKK-8

230.¹ pants..... SKK-157

231.pants..... SKK-352, SKK-465

233.pants (lik.red.līdz 18.06.2004.)..... SKK-621

253.pants SKK-480

253.¹ pants..... SKK-77, SKK-129, SKK-234, SKK-480,
SKK-649

260.pants..... SKK-47, SKK-373, SKK-406, SKK-546,
SKK-628

262.pants..... SKK-491

274.pants SKK-436

275.pants.....SKK-213, SKK-J-415, SKK-446, SKK-784

279.pants..... SKK-436

298.pants.....SKK-26, SKK-174

300.pants..... SKK-174

301.pants..... SKK-323, SKK-663

302.pants..... SKK-174

312.pants..... SKK-491

313.pants..... SKK-131

323.pants..... SKK-43

326.¹ pants..... SKK-43

Kriminālprocesa likums

(pieņemts 21.04.2005.)

1.pants..... SKK-43, SKK-83, SKK-406

2.pants SKK-52, SKK-352

4.pants..... SKK-649

7.pants (21.04.2005.lik.red)..... SKK-453

8.pants SKK-83, SKK-352, SKK-406

12.pants.....SKK-174, SKK-352, SKK-406

14.pants..... SKK-253, SKK-284, SKK-480, SKK-546

15.pants..... SKK-83, SKK-68, SKK-132, SKK-406, SKK-642

17.pants..... SKK-145

18.pants..... SKK-68, SKK-406, SKK-436

19.pants..... SKK-83, SKK-167, SKK-213, SKK-323,
SKK-406, SKK-446, SKK-456,
SKK-480, SKK-621, SKK-628

20.pants..... SKK-8, SKK-68, SKK-443, SKK-642

22.pants..... SKK-465

23.pants..... SKK-47, SKK-83, SKK-131, SKK-145,
SKK-284, SKK-406, SKK-436, SKK-628

25.pants SKK-456

27.pants..... SKK-244

29.pants SKK-323

35.pants..... SKK-83

42.pants SKK-177

43.pants SKK-519

45.pants SKK-177, SKK-465, SKK-519

46.pants..... SKK-177, SKK-519

4.nodaļa (50.-58.pants)..... SKK-170

50.pants..... SKK-170, SKK-284

51.pants..... SKK-284

52.pants..... SKK-170, SKK-284

54.pants..... SKK-170

55.pants SKK-443

66.pants SKK-406

67.pants..... SKK-291

71.pants..... SKK-642

72.pants..... SKK-17, SKK-68, SKK-132, SKK-642

74.pants..... SKK-291

80.pants..... SKK-642

83.pants.....SKK-17, SKK-264

89.pants..... SKK-264

91.pants..... SKK-264

95.pants..... SKK-628, SKK-629

96.-97.pants SKK-546

109.-111.pants..... SKK-174, SKK-663

111.¹ pants..... SKK-13

9.nodaļa (123.-137.pants)..... SKK-244

123.pants..... SKK-480

124.-130.pants..... SKK-157

124.pants..... SKK-480, SKK-663

125.pants..... SKK-93, SKK-167, SKK-170, SKK-406,
SKK-446

127.pants..... SKK-93, SKK-352, SKK-480

128.pants..... SKK-J-12, SKK-323, SKK-352, SKK-436,
SKK-446, SKK-629

129.pants.....SKK-323, SKK-436, SKK-629

130.pants.....SKK-93, SKK-352, SKK-629

132.pants SKK-264

10.nodaļa (138.-209.pants)..... SKK-93

138.pants	SKK-93	512.pants.....	SKK- J-12, SKK-77, SKK-83, SKK-93, SKK-129, SKK-132, SKK-145, SKK-157, SKK-167, SKK-170, SKK-174, SKK-182, SKK-208, SKK-244, SKK-258, SKK-274, SKK-323, SKK-352, SKK-372, SKK-406, SKK-446, SKK-456, SKK-487, SKK-546, SKK-621, SKK-634, SKK-784
150.pants.....	SKK-174	513.pants.....	SKK-93
159.pants	SKK-93	514.pants	SKK-83, SKK-244
163.pants	SKK-93	519.pants.....	SKK-43, SKK-157, SKK-436, SKK-663
175.pants.....	SKK-323	520.pants	SKK-284, SKK-480, SKK-546
177.pants	SKK-323	525.pants	SKK-234, SKK-323
186.pants.....	SKK-352	527.pants	SKK-8, SKK-J-12, SKK-38, SKK-83, SKK-129, SKK-244, SKK-258, SKK-352, SKK-372, SKK-446, SKK-453, SKK-621, SKK-784
190.pants.....	SKK-352	533.pants.....	SKK-284
193.pants.....	SKK-182	536.pants	SKK-352
195.pants.....	SKK-182	542.pants	SKK-274, SKK-649
11.nodaļa (210.-234.pants).....	SKK-93	549.pants.....	SKK-642
272.pants	SKK-621	551.pants	SKK-J-12, SKK-234, SKK-519
288.pants.....	SKK-291	556.pants	SKK-145, SKK-465
320.pants.....	SKK-284, SKK-546	558.pants.....	SKK-145
322.pants	SKK-167	559.pants.....	SKK-17, SKK-132, SKK-145, SKK-642
328.pants.....	SKK-193	53.nodaļa (560.-568.pants).....	SKK-17, SKK-83, SKK-93, SKK-129, SKK-170, SKK-174, SKK-178, SKK-372, SKK-621, SKK-456
330.pants	SKK-52, SKK-193	560.pants	SKK-52, SKK-193, SKK-291, SKK-546
333.pants	SKK-193	561.pants.....	SKK-17, SKK-43, SKK-83, SKK-93, SKK-167, SKK-170, SKK-178
350.-352.pants.....	SKK-27	561. ¹ pants.....	SKK-17
350.pants	SKK-406, SKK-465, SKK-629	562.pants.....	SKK-145, SKK-178, SKK-234, SKK-300, SKK-352, SKK-446, SKK-465, SKK-487, SKK-519, SKK-629
351.pants	SKK-79, SKK-274	563.pants	SKK-J-12, SKK-145, SKK-352, SKK-453, SKK-491
352.pants.....	SKK-406, SKK-465	564.pants.....	SKK-J-12, SKK-27, SKK-43, SKK-93, SKK-126, SKK-129, SKK-174, SKK-178, SKK-208, SKK-131, SKK-132, SKK-157, SKK-178, SKK-182, SKK-208, SKK-234, SKK-244, SKK-258, SKK-323, SKK-352, SKK-372, SKK-406, SKK-446, SKK-480, SKK-546, SKK-621, SKK-629, SKK-634, SKK-784
27.nodaļa (355.-360.pants).....	SKK-234	566.pants.....	SKK-38, SKK-145
355.-356.pants.....	SKK-234	54.nodaļa (569.-591.pants).....	SKK-J-462
358.pants	SKK-234	569.pants.....	SKK-J-12, SKK-27, SKK-43, SKK-77, SKK-126, SKK-129, SKK-131, SKK-157, SKK-174, SKK-208, SKK-264, SKK-284, SKK-323, SKK-352, SKK-406, SKK-446, SKK-453, SKK-456, SKK-480, SKK-621, SKK-629, SKK-642
368.pants.....	SKK-77	570.pants.....	SKK-177, SKK-284
369.-370.pants.....	SKK-26	571.pants.....	SKK-13
377.pants	SKK-26, SKK-174, SKK-178, SKK-213, SKK-244, SKK-284, SKK-352, SKK-453	573.pants	SKK-J-12
378.pants	SKK-167	574.pants.....	SKK-38, SKK-43, SKK-50, SKK-83, SKK-129, SKK-167, SKK-182, SKK-234, SKK-244, SKK-253, SKK-300, SKK-314, SKK-406, SKK-446, SKK-J-447, SKK-453, SKK-456, SKK-J-462, SKK-480, SKK-487, SKK-491, SKK-663
379.pants	SKK-244, SKK-352, SKK-546	575.pants.....	SKK-J-12, SKK-17, SKK-38, SKK-68, SKK-77, SKK-79, SKK-93, SKK-129, SKK-132, SKK-145, SKK-170, SKK-174, SKK-182, SKK-189, SKK-208, SKK-234, SKK-258, SKK-300, SKK-352,
391.pants	SKK-145, SKK-284		
393.pants	SKK-284		
401.pants	SKK-323		
402.pants.....	SKK-167		
405.pants	SKK-8, SKK-145		
413.pants	SKK-79		
447.pants.....	SKK-284		
449.pants	SKK-170		
455.pants	SKK-8, SKK-436		
459.pants	SKK-465, SKK-519		
460.pants	SKK-465, SKK-519		
461.pants.....	SKK-167, SKK-621		
462.pants.....	SKK-43, SKK-167, SKK-621		
468.pants	SKK-27, SKK-443		
474.pants.....	SKK-491		
478.pants	SKK-132		
481.pants.....	SKK-26, SKK-178, SKK-213, SKK-436, SKK-453, SKK-480, SKK-546		
484.pants.....	SKK-244, SKK-443		
496.pants.....	SKK-27, SKK-264		
499.pants.....	SKK-38, SKK-47, SKK-77, SKK-145, SKK-264, SKK-642		
501.pants.....	SKK-323		
510.pants.....	SKK-93		
511.pants.....	SKK-J-12, SKK-77, SKK-83, SKK-93, SKK-129, SKK-132, SKK-145, SKK-157, SKK-167, SKK-170, SKK-174, SKK-182, SKK-189, SKK-208, SKK-274, SKK-323, SKK-234, SKK-244, SKK-352, SKK-258, SKK-372, SKK-406, SKK-446, SKK-456, SKK-465, SKK-487, SKK-546, SKK-621, SKK-634, SKK-784		

SKK-372, SKK-406, SKK-446, SKK-456, SKK-J-462, SKK-465, SKK-491, SKK-519, SKK-546, SKK-621, SKK-629, SKK-634, SKK-642, SKK-784	Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību (pieņemts 15.10.1998.)
579.pants	17.pants..... SKK-J-12
582.-586.pants..... SKK-J-462	19.pants..... SKK-J-12
582.pants..... SKK-52, SKK-193, SKK-291	22.pants..... SKK-300
583.pants..... SKK-27, SKK-132, SKK-300, SKK-453, SKK-480	23.pants..... SKK-178, SKK-213, SKK-436
584.pants..... SKK-J-46, SKK-38, SKK-83, SKK-208, SKK-234, SKK-300, SKK-480, SKK-487, SKK-784	Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu (pieņemts 18.12.1997.)
585.pants..... SKK-J-12, SKK-17, SKK-26, SKK-27, SKK-38, SKK-43, SKK-47, SKK-50, SKK-68, SKK-77, SKK-79, SKK-83, SKK-93, SKK-126, SKK-129, SKK-131, SKK-132, SKK-145, SKK-157, SKK-178, SKK-182, SKK-189, SKK-208, SKK-213, SKK-234, SKK-244, SKK-253, SKK-258, SKK-264, SKK-274, SKK-284, SKK-291, SKK-300, SKK-314, SKK-323, SKK-352, SKK-SKK-372, SKK-406, SKK-J-415, SKK-436, SKK-443, SKK-J-447, SKK-446, SKK-453, SKK-456, SKK-465, SKK-480, SKK-487, SKK-491, SKK-519, SKK-546, SKK-621, SKK-629, SKK-634, SKK-642, SKK-649, SKK-663, SKK-784	5.pants
586.pants..... SKK-8, SKK-167, SKK-174	Par tiesu varu (pieņemts 15.12.1992.)
587.pants.... SKK-8, SKK-J-12, SKK-13, SKK-17, SKK-26, SKK-27, SKK-38, SKK-43, SKK-47, SKK-50, SKK-52, SKK-68, SKK-77, SKK-79, SKK-83, SKK-93, SKK-126, SKK-129, SKK-131, SKK-132, SKK-145, SKK-157, SKK-167, SKK-174, SKK-178, SKK-182, SKK-189, SKK-193, SKK-208, SKK-213, SKK-234, SKK-244, SKK-253, SKK-258, SKK-264, SKK-274, SKK-284, SKK-291, SKK-300, SKK-314, SKK-323, SKK-352, SKK-360, SKK-372, 406, SKK-J-415, SKK-436, SKK-443, SKK-446, SKK-J-447, SKK-J-462, SKK-453, SKK-456, SKK-465, SKK-480, SKK-487, SKK-491, SKK-519, SKK-546, SKK-621, SKK-629, SKK-634, SKK-642, SKK-649, SKK-663, SKK-784	24.-25.pants..... SKK-406
588.pants	Satversmes tiesas likums (pieņemts 05.06.1996.)
589.pants	17.pants
592.-608.pants..... SKK-360	19. ¹ pants
58.nodaļa (621.-625.pants)..... SKK-453	1.3. MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI
63.nodaļa (662.-672.pants)..... SKK-J-12, SKK-167, SKK-J-415, SKK-J-462	Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes pārbaudes kārtība (02.06.2008. noteikumi Nr.394)
662.pants	SKK-456
663.pants..... SKK-J-415	2. STARPTAUTISKIE TIESĪBU AKTI
667.pants..... SKK-170, SKK-J-415, SKK-J-447, SKK-J-462	2.1. STARPTAUTISKIE DAUDZPUSĒJIE LĪGUMI
671.-672.pants..... SKK-170, SKK-J-415, SKK-J-447	Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (pieņemta 04.11.1950.; Latvijā spēkā no 27.06.1997.).....
65.nodaļa (682.-695.pants)..... SKK-J-447	6.pants..... SKK-174, SKK-352, SKK-546, SKK-642
682.pants	13.pants..... SKK-546
689.pants	14.pants..... SKK-352
Pārejas noteikumi	Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija (EP; pieņemts 27.01.1999.; Latvijā spēkā no 01.07.2002.)
	12.pants..... SKK-43
	Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (ANO; pieņemts 16.12.1966.; Latvijā spēkā no 14.07.1992.)
	14.pants..... SKK-174
	2.2. EIROPAS PADOMES TIESĪBU AKTI
	Eiropas padomes Konvencija par savstarpējo palīdzību krimināllietās (pieņemta 20.04.1959., Latvijā spēkā no 31.08.1997.).....
	SKK-52
	Konvencija par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpēju palīdzību krimināllietās, ko padome pieņēmusi saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 34.pantu (pieņemta 29.05.2000., Latvijā spēkā no 23.08.2005.).....
	SKK-52
Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (pieņemts 07.12.1984.)	
167. pants.....	SKK-352

SENĀTA
ADMINISTRATĪVO
LIETU
DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS
PĒC LIETU
KATEGORIJĀM

- 1. Administratīvais process**
 - 1.1. Administratīvais akts; faktiskā rīcība; publisko tiesību līgums
 - 1.2. Personas subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu
 - 1.3. Pagaidu noregulējums administratīvajā procesā
 - 1.4. Termiņi administratīvajā procesā
 - 1.5. Administratīvā procesa uzsākšana no jauna
 - 1.6. Citi procesuālie jautājumi
- 2. Tiesības uz informāciju/ tiesības uz atbildi pēc būtības**
- 3. Publiskie iepirkumi**
- 4. Konkurences tiesības**
- 5. Nodokļu tiesības**
 - 5.1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
 - 5.2. Muitas nodoklis
 - 5.3. Pievienotās vērtības nodoklis
 - 5.4. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 6. Valsts dienests**
- 7. Zemes un citu objektu privatizācija (atsavināšana)**
- 8. Dzīvojamo māju privatizācija**
- 9. Būvniecības tiesības**
- 10. Sociālās tiesības**
 - 10.1. Tiesības uz pensijām un pabalstiem
 - 10.2. Tiesības uz palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā
- 11. Publisko lietu tiesības**
- 12. Ieslodzīto tiesības/ Sodū izpildes tiesības**
- 13. Atlīdzinājums administratīvajā procesā**
- 14. Cilvēktiesības**
- 15. Vides tiesības**
- 16. Uzņēmumu reģistra lēmumi**
- 17. Sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzraudzība**
- 18. Citi**

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS; FAKTISKĀ RĪCĪBA; PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

29.05.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-77/2012*
Vadības līgumā paredzētās atlīdzības tiesiskā daba; pamatojuma nepieciešamība lēmumam par vadības līguma izbeigšanu

18.05.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-95/2012*
Privāttiesisku attiecību ietekme uz iestādes lēmuma tiesiskumu

30.10.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-139/2012*
Sākotnējā ietekmes uz vidi izvērtējuma pārsūdzēšana tiesā

26.09.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-148/2012*
Pieteikums par publisko tiesību līguma izpildi un publisko tiesību līguma grozīšanu; tiesas kompetence prasījuma kvalificēšanā neatkarīgi no pieteicēja viedokļa; privātpersonas tiesību ievērošanas principa piemērošana; lietderības apsvērumu kontrole prasījumā par publisko tiesību līguma izpildi

04.07.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-196/2012*
Administratīvā akta pamatojuma pārbaude tiesā

17.02.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-345/2012*
Elektroenerģijas gala tarifu saistītajiem lietotājiem veidojošo pakalpojumu tarifu pamatotības pārbaude tiesā

05.09.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-651/2012*
Pašvaldības lēmuma par Slavas alejas un pasākuma „Jaunais vilnis” laukuma izveidi tiesiskā daba

1.2. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS IESNIEGT PIETEIKUMU

26.10.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-369/2012*
Privātpersonas tiesības prasīt Konkurences padomei ierosināt lietu par tās lēmumā noteikto tiesisko pienākumu izpildes kontroles turpināšanu

28.04.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-424/2012*
Pašvaldības tiesības pārsūdzēt Valsts vides dienesta trešajai personai izsniegtu atļauju piesārņojošām darbībām

07.12.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-454/2012*
Sabiedrisko pakalpojumu lietotāja subjektīvās tiesības prasīt tarifu pārskatīšanu

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

10.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-486/2012

Strīdu par zaudējumu atlīdzību saskaņā ar likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” pakļautība administratīvajai tiesai; personas subjektīvās publiskās tiesības

26.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-499/2012

Kases aparātu, kases sistēmu, specializētu ierīču vai iekārtu izslēgšana no Valsts ieņēmumu dienesta vienotās datu bāzes (reģistra)

22.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-630/2012 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)

Maksātnespējīga uzņēmuma darbinieku subjektīvās tiesības vērsties augstākā iestādē un tiesā, ja Maksātnespējas administrācija atteikusies piešķirt līdzekļus darbinieku prasījumu apmierināšanai

15.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-727/2012

Ieslodzītā tiesības pieprasīt pamudinājuma piešķiršanu

06.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-903/2012

Iepirkuma procedūras nepiemērošanas tiesiskuma pārbaude

16.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-911/2012

Akcionāru subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par Uzņēmumu reģistra lēmumiem

1.3. PAGAUDU NOREGULĒJUMS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

08.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-621/2012

Iestādes tiesības lūgt tiesu pārskatīt lēmumu par administratīvā akta darbības apturēšanu

1.4. TERMIŅI ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

25.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-257/2012

Lēmuma par izdienas pensijas piešķiršanu tiesiskā daba; Administratīvā procesa likuma 87.panta trešajā daļā noteiktā termiņa aprēķināšana

25.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-534/2012

Pārsūdzības termiņi, ja spriedumā izlemti vairāki savstarpēji nesaistīti prasījumi ar atšķirīgu pārsūdzības kārtību

1.5. ADMINISTRATĪVĀ PROCESA UZSĀKŠANA NO JAUNA

10.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-24/2012

Administratīvā procesa uzsākšana no jauna un tā sekas

1.6. CITI PROCESUĀLIE JAUTĀJUMI

02.03.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-65/2012

Privātpersonas tiesības prasīt iekšējo normatīvo aktu ievērošanu

18.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-95/2012

Privāttiesisku attiecību ietekme uz iestādes lēmuma tiesiskumu

13.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-100/2012

Pierādīšanas līdzekļi administratīvajā procesā; augstākas instances tiesas tiesības pievienoties zemākas instances tiesas nolēmuma motivācijai

31.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-140/2012

Lēmuma par publiskas personas mantas atsavināšanu piederība publisko tiesību jomai

26.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-148/2012

Pieteikums par publisko tiesību līguma izpildi un publisko tiesību līguma grozīšanu; tiesas kompetence prasījuma kvalificēšanā neatkarīgi no pieteicēja viedokļa; privātpersonas tiesību ievērošanas principa piemērošana; lietderības apsvērumu kontrole prasījumā par publisko tiesību līguma izpildi

04.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-177/2012

Valsts kā juridiskā persona; prokuratūras juridiskais statuss; strīda starp valsts iestādēm pakļautība tiesai; atbildētājs tiesā

06.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-198/2012

Lietas piekritības jēdziens; tiesu namu pienākums nosūtīt nepareizi iesniegtus pieteikumus pareizajam tiesu namam

01.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-235/2012

Nomas attiecību par pašvaldībai piederošu zemi nodibināšanas pieskaitāmība darbībai publisko tiesību jomai

02.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-238/2012

Pamats pilnīgai vai daļējai atbrīvošanai no valsts nodevas

20.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-276/2012

Jautājums par arodbiedrību tiesībām saņemt informāciju no darba devēja nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā

31.08.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-342/2012

Strīdos par politisko organizāciju finansēšanu ir piemērojamas tiesību normas; tiesas spriedumā norādāmie fakti un sprieduma argumentācija

14.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-366/2012

Publisko iepirkumu konkursa nolikumā iekļaujамie objektīvie kritēriji; pasūtītāja statuss administratīvajā procesā tiesā

09.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-443/2012

Administratīvā akta pamatojums un tā pārbaude tiesā

10.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-486/2012

Strīdu par zaudējumu atlīdzību saskaņā ar likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” pakļautība administratīvajai tiesai; personas subjektīvās publiskās tiesības

05.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-510/2012

Līdzpieteicēja dalība administratīvajā procesā tiesā; augstākas instances tiesas rīcība gadījumā, ja lietā nav pilna tiesas sprieduma

15.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-543/2012

Iestādes lēmuma par procesuālu jautājumu tiesiskā daba; pārbaudes apjoms būvatļaujas termiņa pagarinājuma gadījumā

16.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-555/2012

Pretrunīgu normu spēkā esība

30.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-578/2012

Pieteicēja zvērēta pieļaujamība

06.07.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-604/2012

Lēmuma par valsts nodevas atmaksu pārsūdzēšanas kārtība

26.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-658/2012

Pieteikuma par no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu iesniegšanas priekšnoteikumi

12.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-838/2012

Adopcijas procesa neuzsākšanas sekas

12.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-985/2012

Iestādes atteikuma izdot labvēlīgu administratīvo aktu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas process

14.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1062/2012

Tiesas nolēmuma izpildes stadijā pieņemtā lēmuma pārsūdzamība

2. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU/ TIESĪBAS UZ ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

10.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-3/2012

Tiesības saņemt atbildi pēc būtības, ja konstatējams, ka persona tādu vēlas; tiesības saņemt atbildi no likumdevēja

17.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-135/2012 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)

Atteikuma sniegt informāciju, kas satur valsts noslēpumu, pārsūdzības kārtība

15.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-272/2012

Privātpersonas tiesību ierobežojums saņemt informāciju no Satversmes aizsardzības biroja

20.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-276/2012

Jautājums par arodbiedrību tiesībām saņemt informāciju no darba devēja nav izskatāms administratīvajā procesa kārtībā

3. PUBLISKIE IEPIRKUMI

19.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-290/2012

Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanas organizēšana

14.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-366/2012

Publisko iepirkumu konkursa nolikumā iekļaujамie objektīvie kritēriji; pasūtītāja statuss administratīvajā procesā tiesā

25.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-386/2012

Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanas organizēšana

08.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-678/2012

Ar atkritumu šķirošanu saistīta līguma slēgšanas tiesību piešķiršana

06.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-903/2012

Iepirkuma procedūras nepiemērošanas tiesiskuma pārbaude

4. KONKURENCES TIESĪBAS

10.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-43/2012

Dominējošā stāvokļa rašanās un nostiprināšana

26.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-369/2012

Privātpersonas tiesības prasīt Konkurences padomei ierosināt lietu par tās lēmumā noteikto tiesisko pienākumu izpildes kontroles turpināšanu

5. NODOKĻU TIESĪBAS

01.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-2/2012
Maksājuma par liekajiem cukura sirupa krājumiem piemērošana

08.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-10/2012
Saimniecisko darbību raksturojošas pazīmes; soda naudas apmērs

17.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-171/2012
Valsts ieņēmumu dienesta tiesības veikt atkārtotu pārbaudi par noteiktu laika periodu; nodokļu maksātāja pienākums pierādīt skaidras naudas uzkrājumu veidošanos

26.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-499/2012
Kases aparātu, kases sistēmu, specializētu ierīču vai iekārtu izslēgšana no Valsts ieņēmumu dienesta vienotās datu bāzes (reģistra)

5.1. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

04.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-28/2012 (SENĀTS MAINA JUDIKATŪRU)
Pienākums maksāt iedzīvotāju ienākumu nodokli par īpašumiem, kas bijuši personas īpašumā ilgāk par 12 mēnešiem; nodokļu sankciju samērīgums valsts pārvaldes iestādes ilgstošas nepareizas prakses gadījumā

05.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-34/2012
Ienākumu nodokļa piemērošana depozīta procentiem, kas gūti tiesu izpildītāja saimnieciskās darbības ietvaros

30.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-115/2012
Bankas kontu kustības metodes izmantošana ienākumu noskaidrošanai, termiņš obligāto nodokļu maksājumu noteikšanai vai precizēšanai

11.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-116/2012
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa noteikšana uz aprēķinu pamata

17.08.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-355/2012
Valsts ieņēmumu dienesta tiesības precizēt nodokļu maksātāja ienākumu deklarāciju, neveicot auditu

09.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-443/2012
Administratīvā akta pamatojums un tā pārbaude tiesā

26.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-475/2012
Saimnieciskās darbības pazīmes nekustamo īpašumu pārdošanas gadījumā

12.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-538/2012
Pastāvīgās dzīvesvietas un dzīvesvietas deklarācijas ietekme uz nodokļu maksāšanas pienākumu Latvijas Republikā

08.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-621/2012
Iestādes tiesības lūgt tiesu pārskatīt lēmumu par administratīvā akta darbības apturēšanu

5.2. MUITAS NODOKLIS

02.03.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-65/2012
Privātpersonas tiesības prasīt iekšējo normatīvo aktu ievērošanu

27.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-202/2012
Preču izcelsmes apliecinājumā iekļauto ziņu pareizības pārbaude; tiesību normu par soda naudu nodokļu tiesībās spēks laikā

08.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-453/2012
Fizisko personu personiskā īpašuma, kas ievests, mainot dzīvesvietu uz Kapienu, lietošanas ierobežojumi

5.3. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

17.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-8/2012
Valsts ieņēmumu dienesta tiesības atlikt pārmaksātā pievienotās vērtības nodokļa daļas atmaksu

08.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-10/2012
Saimniecisko darbību raksturojošas pazīmes; soda naudas apmērs

02.03.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-65/2012
Privātpersonas tiesības prasīt iekšējo normatīvo aktu ievērošanu

17.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-162/2012
Pievienotās vērtības nodokļa priekšnodokļa atskaitīšanas tiesību ierobežošana

08.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-178/2012
Tiesības atskaitīt priekšnodokli par precēm, kas nodrošina komfortablus darba apstākļus

02.07.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-199/2012
Administratīvā akta pamatojuma pārbaude tiesā

27.09.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-202/2012
Preču izcelsmes apliecinājumā iekļauto ziņu pareizības pārbaude; tiesību normu par soda naudu nodokļu tiesībās spēks laikā

08.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-453/2012
Fizisko personu personiskā īpašuma, kas ievests, mainot dzīvesvietu uz Kapienu, lietošanas ierobežojumi

5.4. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

26.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-490/2012
Nekustamā īpašuma nodokļa pieauguma ierobežojuma piemērošana

16.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-555/2012
Pretrunīgu normu spēkā esība

6. VALSTS DIENESTS

29.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-77/2012
Vadības līgumā paredzētās atlidzības tiesiskā daba; pamatojuma nepieciešamība lēmumam par vadības līguma izbeigšanu

06.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-81/2012
Iestādes rīcības brīvības robežas profesionālā dienesta līguma darbības laikā

04.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-138/2012
Iestādes pienākums piedāvāt vakantās dienesta vietas karavīram; iestādes tiesības izbeigt dienesta attiecības ar karavīru

04.06.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-149/2012
Prasījums par nesaņemtās darba samaksas atlīdzināšanu; nesaņemtās darba samaksas apmēra noteikšana

23.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-150/2012
Ierēdņa tiesības uz aizsardzību no emocionālās vardarbības darba vietā

08.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-285/2012
Ierēdņa pārcelšana; salīdzināmo personu loks

7. ZEMES UN CITU OBJEKTU PRIVATIZĀCIJA (ATSAVINĀŠANA)

24.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-61/2012
Labas pārvaldības principa ievērošana, pieņemot lēmumu par zemesgabala daļas privatizāciju; pamats atteikumam nodot privatizācijai apbūvētu zemesgabalu

31.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-140/2012
Lēmuma par publiskas personas mantas atsavināšanu piederība publisko tiesību jomai

18.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-174/2012
Privatizējamā zemesgabala izsoles sākumcenas noteikšanā piemērojamās tiesību normas

08.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-460/2012
Rīgas brīvostas teritorijā ietilpstoša nekustamā īpašuma privatizācija

8. DZĪVOJAMO MĀJU PRIVATIZĀCIJA

22.03.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-70/2012
Dzīvojamai mājai funkcionāli nepieciešamā zemesgabala noteikšana

04.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-78/2012
Nedzīvojamo telpu jēdziens likuma "Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" izpratnē

06.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-928/2012
Privatizācijas pieteikuma iesniegšanas termiņi

9. BŪVniecības tiesības

10.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-59/2012
Plānošanas un arhitektūras uzdevumā iekļaujamās prasības

27.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-247/2012
Rīgas pilsētas apbūves noteikumu normu, kas nosaka attālumus starp mājām, piemērošana

17.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-301/2012
Plānošanas un arhitektūras uzdevuma tiesiskā daba; zaudējumu atlīdzināšana administratīvajam aktam pielīdzināma starplēmuma atcelšanas gadījumā

01.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-532/2012
Apsvērumi, vērtējot detalplānojuma izstrādes nepieciešamību

15.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-543/2012
Iestādes lēmuma par procesuālu jautājumu tiesiskā daba; pārbaudes apjoms būvatļaujas termiņa pagarinājuma gadījumā

20.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-656/2012
Atsevišķa dzīvokļa īpašnieka tiesības atslēgties no ēkas siltumapgādes sistēmas

10. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

10.1. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

10.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-83/2012
Apdrošināšanas bezdarba gadījumiem staža aprēķināšana

25.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-257/2012

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM

Lēmuma par izdienes pensijas piešķiršanu tiesiskā daba; Administratīvā procesa likuma 87.panta trešajā daļā noteiktā termiņa aprēķināšana

30.11.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-578/2012*

Pieteicēja zvēresta pielaujamība

26.09.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-658/2012*

Pieteikuma par no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu iesniegšanas priekšnoteikumi

10.2. TIESĪBAS UZ PALĪDZĪBU DZĪVOKĻU JAUTĀJUMU RISINĀŠANĀ

08.06.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-335/2012*

Bērna, kurš beidzis uzturēties bērn aprūpes un audzināšanas iestādē, tiesību prasīt palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā ierobežojums laikā

11. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

10.02.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-17/2012*

Transportlīdzekļa, kas novietots stāvēšanai privātā teritorijā, atzīšana par ilgstoši atstātu uz ceļa

05.09.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-651/2012*

Pašvaldības lēmuma par Slavas alejas un pasākuma „Jaunais vilnis” laukuma izveidi tiesiskā daba

12. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

02.02.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-238/2012*

Pamats pilnīgai vai daļējai atbrīvošanai no valsts nodevas

22.06.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-303/2012*

Ieslodzītā tiesību uz korespondences neaizskaramību ierobežojumi

20.04.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-372/2012*

Atlīdzinājuma noteikšana par cilvēktiesību pārkāpumiem

09.07.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-681/2012*

Vardarbība ieslodzījuma vietā kā būtisks cilvēktiesību pārkāpums

15.10.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-727/2012*

Ieslodzītā tiesības pieprasīt pamudinājuma piešķiršanu

13. ATLĪDZINĀJUMS ADMINISTRĀTĪVAJĀ PROCESĀ

06.05.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-16/2012*

Ar normatīvo aktu nodarīto zaudējumu kompensācija

14.09.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-72/2012*

Juridiskas personas tiesības prasīt atlīdzināt tai nodarīto morālo kaitējumu

04.06.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-149/2012*

Prasījums par nesaņemtās darba samaksas atlīdzināšanu; nesaņemtās darba samaksas apmēra noteikšana

04.06.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-205/2012*

Atlīdzinājuma prasījuma iesniegšana tiesā

24.04.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-213/2012*

Zaudējumu atlīdzināšanas par juridisko palīdzību ierobežojumi krimināllietā attaisnotai personai

17.02.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-301/2012*

Plānošanas un arhitektūras uzdevuma tiesiskā daba; zaudējumu atlīdzināšana administratīvajam aktam pielīdzināma starplēmuma atcelšanas gadījumā

06.07.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-313/2012*

Saskaņā ar likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” atlīdzināmie zaudējumi

20.04.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-372/2012*

Atlīdzinājuma noteikšana par cilvēktiesību pārkāpumiem

15.05.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-410/2012*

Morālā kaitējuma atlīdzināšanas priekšnoteikumi

10.04.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-486/2012*

Strīdu par zaudējumu atlīdzību saskaņā ar likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” pakļautība administratīvajai tiesai; personas subjektīvās publiskās tiesības

14. CILVĒKTIESĪBAS

06.05.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-16/2012*

Ar normatīvo aktu nodarīto zaudējumu kompensācija

23.11.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-150/2012*

Ierēdņa tiesības uz aizsardzību no emocionālās vardarbības darba vietā

22.06.2012. *Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-303/2012*

Ieslodzītā tiesību uz korespondences neaizskaramību ierobežojumi

30.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-309/2012
Par sapulces, gājiena vai piketa pieteikšanas termiņa nokavējuma sekām

20.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-372/2012
Atbildzinājuma noteikšana par cilvēktiesību pārkāpumiem

30.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-505/2012
Personas vārda izmantošana firmā

09.07.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-681/2012
Vardarbība ieslodzījuma vietā kā būtisks cilvēktiesību pārkāpums

16.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-899/2012
Valsts apmaksātās juridiskās palīdzības nodrošināšana Satversmes tiesas procesa ietvaros

15. VIDES TIESĪBAS

18.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-95/2012
Privāttiesisku attiecību ietekme uz iestādes lēmuma tiesiskumu

30.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-139/2012
Sākotnējā ietekmes uz vidi izvērtējuma pārsūdzēšana tiesā

07.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-220/2012
Mežsaimnieciskās darbības ierobežošana īpaši aizsargājamā teritorijā

28.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-424/2012

Pašvaldības tiesības pārsūdzēt Valsts vides dienesta trešajai personai izsniegtu atļauju piesārņojošām darbībām

01.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-532/2012
Apsvērumi, vērtējot detālplānojuma izstrādes nepieciešamību

16. UZŅĒMUMU REĢISTRA LĒMUMI

30.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-505/2012
Personas vārda izmantošana firmā

03.08.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-672/2012

Uzņēmumu reģistra tiesības pieprasīt dokumentus, kas apliecina ārvalstu komersanta un tā pārstāvja tiesībspēju un rīcībspēju

16.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-911/2012

Akcionāru subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu par Uzņēmumu reģistra lēmumiem

17. SABIEDRISKO PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS UZRAUDZĪBA

17.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-345/2012

Elektroenerģijas gala tarifu saistītajiem lietotājiem veidojošo pakalpojumu tarifu pamatotības pārbaude tiesā

25.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-386/2012

Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanas organizēšana

07.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-454/2012

Sabiedrisko pakalpojumu lietotāja subjektīvās tiesības prasīt tarifu pārskatīšanu

18. CITI

06.05.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-16/2012

Ar normatīvo aktu nodarīto zaudējumu kompensācija

10.02.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-17/2012

Transportlīdzekļa, kas novietots stāvēšanai privātā teritorijā, atzišana par ilgstoši atstātu uz ceļa

05.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-34/2012

Ienākumu nodokļa piemērošana depozīta procentiem, kas gūti tiesu izpildītāja saimnieciskās darbības ietvaros

13.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-45/2012

Uzraugošās institūcijas apsvērumi, piemērojot likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normas

24.04.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-213/2012

Zaudējumu atlīdzināšanas par juridisko palīdzību ierobežojumi krimināllietā attaisnotai personai

20.01.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-276/2012

Jautājums par arodbiedrību tiesībām saņemt informāciju no darba devēja nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā

06.07.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-313/2012

Saskaņā ar likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” atbildzināmie zaudējumi

31.08.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-342/2012

Strīds par politisko organizāciju finansēšanu ir piemērojamas tiesību normas; tiesas spriedumā norādāmie fakti un sprieduma argumentācija

20.12.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-656/2012

Atsevišķa dzīvokļa īpašnieka tiesības atslēgties no ēkas siltumapgādes sistēmas

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

KLASIFIKATORS PĒC LIETU KATEGORIJĀM / TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS

09.07.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-681/2012

Vardarbība ieslodzījuma vietā kā būtisks cilvēktiesību pārkāpums

26.10.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-738/2012

Vecāka tiesības vienpusēji mainīt bērna uzvārdu atsevišķas aizgādības gadījumā

12.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-838/2012

Adopcijas procesa neuzsākšanas sekas

16.11.2012. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-899/2012

Valsts apmaksātās juridiskās palīdzības nodrošināšana Satversmes tiesas procesa ietvaros

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS 2012. GADA NOLĒMUMOS

Lietu numuri

1. LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBU AKTI

1.1. LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒ

(pieņemta 15.02.1922.)

1.pants	SKA-16, SKA-309, SKA-555
89.pants	SKA-3
91.pants	SKA-213, SKA-410
92.pants	SKA-72, SKA-213, SKA-372, SKA-486, SKA-272, SKA-313, SKA-899
93.pants	SKA-681
94.pants	SKA-150, SKA-681
95.pants	SKA-505, SKA-372, SKA-681
96.pants	SKA-505, SKA-303, SKA-727
100.pants	SKA-272, SKA-303
101.pants	SKA-138
103.pants	SKA-72, SKA-309
104.pants	SKA-3, SKA-272
105.pants	SKA-16, SKA-59, SKA-220
106.pants	SKA-150
107.pants	SKA-77
109.pants	SKA-658
112.pants	SKA-150
115.pants	SKA-220, SKA-651
116.pants	SKA-309, SKA-220

1.2. LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMI

Administratīvā procesa likums

(pieņemts 25.10.2001.)

1.pants	SKA-77, SKA-139, SKA-150, SKA-235, SKA-276, SKA-301, SKA-543, SKA-651, SKA-727, SKA-985
2.pants	SKA-77, SKA-177, SKA-543, SKA-651, SKA-658
3.pants	SKA-77, SKA-198
5.pants	SKA-43, SKA-148
7.pants	SKA-366, SKA-555
10.pants	SKA-555
11.-13.pants	SKA-309
15.pants	SKA-257
16.pants	SKA-65
17.pants	SKA-355, SKA-505
28.pants	SKA-911
29.pants	SKA-72
31.pants	SKA-72, SKA-139, SKA-424, SKA-454, SKA-486, SKA-543, SKA-911
32.pants	SKA-72, SKA-510

34.pants	SKA-177
41.-42.pants	SKA-309
44.pants	SKA-309
46.pants	SKA-198, SKA-257
48.pants	SKA-534
54.pants	SKA-3
61.-62.pants	SKA-454
65.pants	SKA-148, SKA-460
66.pants	SKA-148
67.pants	SKA-77
76.pants	SKA-911
81.pants	SKA-672
83.pants	SKA-17
85.pants	SKA-17, SKA-301
86.pants	SKA-17, SKA-257, SKA-301
87.pants	SKA-17, SKA-257
88.pants	SKA-17
89.pants	SKA-235, SKA-376
92.pants	SKA-59
93.pants	SKA-205, SKA-303
96.pants	SKA-213
101.pants	SKA-2
103.pants	SKA-34, SKA-61, SKA-65, SKA-77, SKA-115, SKA-148, SKA-235, SKA-290, SKA-342, SKA-486
104.pants	SKA-555
105.pants	SKA-196, SKA-443
107.pants	SKA-34
111.pants	SKA-100
112.pants	SKA-100, SKA-196, SKA-443
117.-118.pants	SKA-135
121.pants	SKA-198, SKA-486, SKA-651
122.pants	SKA-198
124.pants	SKA-238
126.pants	SKA-604
128.pants	SKA-238
129.pants	SKA-604
145.pants	SKA-135, SKA-205
150.pants	SKA-196, SKA-443, SKA-538, SKA-578
151.pants	SKA-2, SKA-61
152.pants	SKA-34, SKA-61, SKA-578
153.pants	SKA-342
154.pants	SKA-34, SKA-43, SKA-59, SKA-61, SKA-115, SKA-196, SKA-342, SKA-443, SKA-538, SKA-578
161.pants	SKA-34, SKA-43, SKA-578
162.pants	SKA-34

167.pants.....	SKA-34
182.pants.....	SKA-838
184.pants.....	SKA-77, SKA-148, SKA-534, SKA-658
185.- 185. ¹ pants	SKA-621
188.pants.....	SKA-198, SKA-205
189.pants	SKA-198
191.pants.....	SKA-3, SKA-198, SKA-276, SKA-486, SKA-681, SKA-534, SKA-630, SKA-903, SKA-985
192.pants	SKA-238
194. ¹ pants	SKA-205
195.pants	SKA-386
197.-198.pants	SKA-621
200.pants	SKA-621
204.pants	SKA-135
224.pants	SKA-578
247.pants	SKA-43, SKA-342
250.pants	SKA-17, SKA-196, SKA-443, SKA-985
251.pants	SKA-116, SKA-213, SKA-342, SKA-510, SKA-604
253.pants	SKA-16, SKA-149, SKA-220
254.pants	SKA-116, SKA-555
255.pants	SKA-150
256. ¹ pants.....	SKA-77
259.pants.....	SKA-177
261.pants.....	SKA-202, SKA-604
262.pants	SKA-135
269.pants.....	SKA-116, SKA-202
273.pants	SKA-453
278.pants	SKA-205, SKA-303, SKA-578
282.pants.....	SKA-17, SKA-70, SKA-135, SKA-139, SKA-272, SKA-376, SKA-424, SKA-911
286.pants	SKA-45, SKA-510, SKA-543
288.pants.....	SKA-342
289.pants.....	SKA-604
294.pants.....	SKA-17
302.pants.....	SKA-17, SKA-100, SKA-342
303.pants.....	SKA-301, SKA-510
307.pants.....	SKA-100, SKA-342
311.pants.....	SKA-604
315.pants.....	SKA-1062
325.pants.....	SKA-443, SKA-604
327.pants.....	SKA-135
328.pants.....	SKA-199, SKA-460
329.pants.....	SKA-199
347.pants.....	SKA-490
376.pants	SKA-1062

Aizsargjoslu likums

(pieņemts 05.02.1997.) SKA-16, SKA-651

Atkritumu apsaimniekošanas likums

(pieņemts 28.10.2010.) SKA-678

Bārītiesu likums

(pieņemts 22.06.2006.) SKA-738, SKA-838

Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums

(pieņemts 21.05.2009.) SKA-135

Būvniecības likums

(pieņemts 10.08.1995.)..... SKA-59, SKA-95, SKA-376, SKA-532

Ceļu satiksmes likums

(pieņemts 01.10.1997.) SKA-17

Civillikums

(pieņemts 28.01.1937.)

151.pants.....	SKA-738
169.pants.....	SKA-838
177.pants.....	SKA-410, SKA-738
178 ¹ .pants	SKA-410, SKA-738
181.-182.pants	SKA-738
198.pants.....	SKA-738
844.pants.....	SKA-34
850.-853.pants.....	SKA-34
855.pants.....	SKA-34
871.pants.....	SKA-174
968.pants.....	SKA-61, SKA-460
1036.pants.....	SKA-235
1067.pants.....	SKA-61
1068.pants.....	SKA-61, SKA-656
1084.pants.....	SKA-59
1091.pants.....	SKA-95
1102.pants.....	SKA-148
1104.pants.....	SKA-148
1108.pants.....	SKA-95
1113.pants.....	SKA-148
1120.-1121.pants.....	SKA-95
1175.pants.....	SKA-59
1177.pants.....	SKA-59
1179.pants.....	SKA-59
1415.pants.....	SKA-505
1589.pants.....	SKA-77
1753.-1754.pants.....	SKA-34
1756.pants.....	SKA-34
2352. ¹ pants	SKA-410
1.pielikums	SKA-148

Civilprocesa likums

(pieņemts 14.10.1998.)

621.pants.....	SKA-34
----------------	--------

Civiltāvokļa aktu likums

(pieņemts 17.03.2005.,

zaudējis spēku no 01.01.2013.) SKA-738

Cukura nozares likums

(pieņemts 07.04.2004.) SKA-2

Darba likums

(pieņemts 20.06.2001.) SKA-149, SKA-178,
SKA-276, SKA-285

Dzīvesvietas deklarēšanas likums

(pieņemts 20.06.2002.) SKA-538

Eiropas Savienības struktūrfondu un

Kohēzijas fonda vadības likums

(pieņemts 15.02.2007.) SKA-135

Elektroenerģijas tirgus likums

(pieņemts 05.05.2005.) SKA-345

Enerģētikas likums

(pieņemts 03.09.1998.) SKA-59, SKA-656

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS

Grozījumi likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”
(pieņemts 17.05.2007.) SKA-28

Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums
(pieņemts 15.06.2006.) SKA-149, SKA-150

Iesniegumu likums
(pieņemts 27.09.2007.) SKA-3, SKA-276

Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās
(pieņemts 27.10.1994., zaudējis spēku no 01.01.2008.) . SKA-3

Informācijas atklātības likums
(pieņemts 29.10.1998.) SKA-135, SKA-272, SKA-276

Komerclikums
(pieņemts 13.04.2000.)

1.pants SKA-651
8.pants SKA-505
29.-30.pants SKA-505
136.pants SKA-911
187.pants SKA-672
234.pants SKA-911
267.-268.pants SKA-911
286.-289.pants SKA-911
291.-292.pants SKA-911
301.pants SKA-911

Koncesiju likums
(pieņemts 20.01.2000.,
zaudējis spēku no 01.10.2009.) SKA-290

Konkurences likums
(pieņemts 04.10.2001.) SKA-43, SKA-196, SKA-369

Kreditīestāžu likums
(pieņemts 05.10.1995.) SKA-34, SKA-85

Krimināllikums
(pieņemts 17.06.1998.)
5.pants SKA-202

Kriminālprocesa likums
(pieņemts 21.04.2005.)
79.pants SKA-313
654.pants SKA-727

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
(pieņemts 07.12.1984.)
174.³ pants SKA-309

Latvijas Republikas Advokatūras likums
(pieņemts 27.04.1993.) SKA-213, SKA-313

Latvijas Soduzpildes kodekss
(pieņemts 23.12.1970.) SKA-238, SKA-303, SKA-372,
SKA-578, SKA-658, SKA-727

Likums par ostām
(pieņemts 22.06.1994.) SKA-43, SKA-460

Maksātspējas likums
(pieņemts 26.07.2010.) SKA-630

Meža likums
(pieņemts 24.02.2000.) SKA-220

Militārā dienesta likums
(pieņemts 30.05.2002.) SKA-81, SKA-138

Muitas likums
(pieņemts 18.03.2004.) SKA-17

Nacionālo bruņoto spēku likums
(pieņemts 04.11.1999.) SKA-138

Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums
(pieņemts 01.12.2005.) SKA-490

Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums
(pieņemts 31.05.2012.) SKA-202

Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam
(pieņemts 25.11.1999.) SKA-83

Par autocelēm
(pieņemts 11.03.1992.) SKA-17, SKA-376

Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātspējas gadījumā
(pieņemts 20.12.2001.) SKA-630

Par dzīvokļa īpašumu
(pieņemts 28.09.1995.;
zaudējis spēku no 01.01.2011.) SKA-656

Par iedzīvotāju ienākuma nodokli
(pieņemts 11.05.1993.) SKA-28, SKA-34, SKA-115,
SKA-116, SKA-171, SKA-355, SKA-475, SKA-538

Par iepirkumu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju vajadzībām
(pieņemts 21.10.2004.;
zaudējis spēku no 04.09.2010.) SKA-366, SKA-386

Par ietekmes uz vidi novērtējumu
(pieņemts 14.10.1998.) SKA-139

Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā
(pieņemts 25.04.2002.) SKA-45

Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm
(pieņemts 02.04.1998.) SKA-257

Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu
(pieņemts 28.05.1998.) SKA-213, SKA-313, SKA-486

Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (pieņemts 02.03.1993.)	SKA-220	Par valsts sociālo apdrošināšanu (pieņemts 01.10.1997.)	SKA-83
Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru (pieņemts 20.11.1990.)	SKA-505, SKA-672	Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju (pieņemts 21.06.1995.)	SKA-70, SKA-928
Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību (pieņemts 08.06.1994.; zaudējis spēku no 01.07.2012.)	SKA-202	Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdešanas novēršanu (pieņemts 19.07.1995.)	SKA-16
Par nekustamā īpašuma nodokli (pieņemts 04.06.1997.)	SKA-490, SKA-555	Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā (pieņemts 12.12.2008., zaudējis spēku no 01.01.2010.)	SKA-285
Par nodokļiem un nodevām (pieņemts 02.02.1995.)	SKA-10, SKA-17, SKA-SKA-34, SKA-65, SKA-83, SKA-115, SKA-116, SKA-171, SKA-199, SKA-202, SKA-355, SKA-538	Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju (pieņemts 17.02.1994.)	SKA-61, SKA-78, SKA-174, SKA-460
Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā (pieņemts 06.12.2001.)	SKA-335	Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatā (pieņemts 29.03.1995.)	SKA-70
Par pašvaldībām (pieņemts 19.05.1994.)	SKA-17, SKA-59, SKA-61, SKA-386, SKA-424	Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās (pieņemts 20.11.1991.)	SKA-70, SKA-174
Par piesārņojumu (pieņemts 05.03.2001.)	SKA-424	Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums (pieņemts 19.07.1995.)	SKA-342
Par pievienotās vērtības nodokli (pieņemts 09.03.1995.)	SKA-10, SKA-8, SKA-34, SKA-100, SKA-115, SKA-162, SKA-178, SKA-199	Prokuratūras likums (pieņemts 19.05.1994.)	SKA-177, SKA-272
Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām (pieņemts 09.08.1995.)	SKA-342	Publiskas personas mantas atsavināšanas likums (pieņemts 31.10.2002.)	SKA-140
Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem (pieņemts 19.10.2000.)	SKA-198, SKA-345, SKA-454	Publiskās un privātās partnerības likums (pieņemts 18.06.2009.)	SKA-290
Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm (pieņemts 16.01.1997.)	SKA-309	Publisko iepirkumu likums (pieņemts 06.04.2006.)	SKA-366, SKA-386, SKA-903
Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām (pieņemts 12.06.1997.)	SKA-335	Rīgas brīvostas likums (pieņemts 09.03.2000.)	SKA-460
Par tiesu varu (pieņemts 15.12.1992.)	SKA-198	Sabiedriskā transporta pakalpojumu likums (pieņemts 14.06.2007.)	SKA-290, SKA-386, SKA-903
Par uzņēmumu ienākuma nodokli (pieņemts 09.02.1995.)	SKA-178	Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums (pieņemts 25.08.2010.)	SKA-366, SKA-386, SKA-678
Par Valsts ieņēmumu dienestu (pieņemts 28.10.1993.)	SKA-28	Saeimas kārtības rullis (pieņemts 28.07.1994.)	SKA-3
Par valsts noslēpumu (pieņemts 17.10.1996.)	SKA-135	Satversmes aizsardzības biroja likums (pieņemts 05.05.1994.)	SKA-272
Par valsts pensijām (pieņemts 02.11.1995.)	SKA-257, SKA-578, SKA-658	Satversmes tiesas likums (pieņemts 05.06.1996.)	SKA-899
		Slīteres nacionālā parka likums (pieņemts 16.03.2000.)	SKA-220

VII TIESĪBU PRAKSE: SENĀTA JUDIKATŪRA

TIESĪBU AKTU RĀDĪTĀJS

Sodu reģistra likums (pieņemts 13.10.2005.)	SKA-135	vietām noteikšanas metodika (20.01.2004. noteikumi Nr.43)	SKA-16
Sugu un biotopu aizsardzības likums (pieņemts 16.03.2000.)	SKA-220	Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība (23.04.2002. noteikumi Nr.165)	SKA-578, SKA-658
Teritorijas attīstības plānošanas likums (pieņemts 13.10.2011.)	SKA-532	Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi (30.05.2006. noteikumi Nr.423)	SKA-303
Teritorijas plānošanas likums (pieņemts 22.05.2002. zaudējis spēku no 01.12.2011.)	SKA-16, SKA-376, SKA-532	Darba aizsardzības prasības darba vietās (19.03.2002. noteikumi Nr.125, zaudējuši spēku no 01.01.2010.)	SKA-178
Tiesībsarga likums (pieņemts 06.04.2006.)	SKA-135, SKA-376	Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi (23.04.1996. noteikumi Nr.154; zaudējuši spēku no 01.07.2010.)	SKA-672
Tiesu izpildītāju likums (pieņemts 24.10.2002.)	SKA-34	Dzīvojamās mājas privatizācijai nepieciešamo dokumentu sagatavošanas noteikumi (19.01.1999. noteikumi Nr.20)	SKA-70
Ūdens apsaimniekošanas likums (pieņemts 12.09.2002.)	SKA-95	Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumi (21.07.2009. noteikumi Nr.793, zaudējuši spēku no 15.12.2011.)	SKA-345
Valsts civildienesta likums (pieņemts 07.09.2000.)	SKA-150, SKA-285	Grozījumi Ministru kabineta 1997.gada 21.janvāra noteikumos Nr.46 „Noteikumi par vadības līgumiem” (17.06.2008. noteikumi Nr.459, zaudējuši spēku no 01.01.2009.)	SKA-77
Valsts drošības iestāžu likums (pieņemts 05.05.1994.)	SKA-272	Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (16.03.2010. noteikumi Nr.264.)	SKA-220
Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums (pieņemts 17.03.2005.)	SKA-899	Kadastrālās vērtēšanas noteikumi (18.04.2006. noteikumi Nr.305)	SKA-490
Valsts pārvaldes iekārtas likums (pieņemts 06.06.2002.)	SKA-16, SKA-28, SKA-61, SKA-77, SKA-235, SKA-272, SKA-290, SKA-386, SKA-460	Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem un darbinieku darba braucieniem saistītie izdevumi (28.05.2002. noteikumi Nr.219)	SKA-45
Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums (pieņemts 02.06.2005.)	SKA-59, SKA-72, SKA-149, SKA-372, SKA-410	Kārtība, kādā atsavināma publiskas personas manta (01.02.2011. noteikumi Nr.109)	SKA-140
Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums (pieņemts 01.12.2009.)	SKA-149	Kārtība, kādā atsavināma valsts un pašvaldību manta (30.05.2006. noteikumi Nr.425, <i>zaudējuši spēku no</i> 16.02.2011.)	SKA-140
Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums (pieņemts 16.06.2005.)	SKA-61, SKA-70, SKA-140, SKA-174, SKA-460	Kārtība, kādā Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm aprēķina, piešķir un izmaksā izdienas pensiju (17.06.2008. noteikumi Nr.448, zaudējuši spēku no 01.01.2011.)	SKA-257
Vides aizsardzības likums (pieņemts 02.11.2006.)	SKA-139, SKA-424, SKA-532	Kārtība, kādā iesniedz un izskata pilno un saīsināto ziņojumu par tirgus dalībnieku apvienošanu (29.09.2008. noteikumi Nr.800)	SKA-196
Zemesgrāmatu likums (pieņemts 22.12.1938.)	SKA-70	Kārtība, kādā iesniedzams un izskatāms ziņojums par	
Zvejniecības likums (pieņemts 12.04.1995.)	SKA-148		
1.3. MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI			
Adopcijas kārtība (11.03.2003. noteikumi Nr.111)	SKA-838		
Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas			

- tirgus dalībnieku apvienošanos**
(26.10.2004. noteikumi Nr.897) SKA-43
- Kārtība, kādā izmaksājama izdienas pensija Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm**
(23.03.1999. noteikumi Nr.118, zaudējuši spēku no 01.05.2008.) SKA-257
- Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā un 13.pantā minētajiem pārkāpumiem**
(19.10.2004. noteikumi Nr.862; zaudējuši spēku no 01.10.2008.) SKA-115
- Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000)**
(06.06.2006. noteikumi Nr.455; zaudējuši spēku no 27.04.2011.) SKA-220
- Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000)**
(19.04.2011. noteikumi Nr.300) SKA-220
- Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi**
(25.01.2011. noteikumi Nr.862) SKA-139
- Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai**
(09.07.2002. noteikumi Nr.294, zaudējuši spēku no 04.12.2010.) SKA-424
- Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai**
(30.11.2010. noteikumi Nr.1082) SKA-424
- Kārtība, kādā reģionālā vides pārvalde izdod tehniskos noteikumus paredzētajai darbībai, kurai nav nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums**
(17.02.2004. noteikumi Nr.862) SKA-139
- Kārtība, kādā uzskaitāmi un ielaižami dabiskajās ūdenstilpēs zivju resursu atražošanai un pavairošanai paredzētie zivju mazuļi**
(22.04.2004. noteikumi Nr.381) SKA-148
- Kārtība, kādā Valsts ieņēmumu dienests uz aprēķinu pamata nosaka fizisko personu apliekamo ienākumu**
(26.09.2000. noteikumi Nr.331) SKA-115, SKA-116, SKA-171
- Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanas kārtība**
(26.09.2006. noteikumi Nr.793) SKA-28
- Likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” normu piemērošanas kārtība**
(20.06.2006. noteikumi Nr.495) SKA-490
- Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība**
(19.07.2005. noteikumi Nr.534, zaudējuši spēku no 01.04.2006.) SKA-178
- Likuma “Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība**
(04.04.2006. noteikumi Nr.276, zaudējuši spēku no 01.11.2006.) SKA-178
- Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība**
(14.11.2006. noteikumi Nr.933) SKA-8
- Likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” normu piemērošanas noteikumi**
(19.09.2000. noteikumi Nr.319, zaudējuši spēku no 01.07.2006.) SKA-178
- Likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” normu piemērošanas noteikumi**
(04.07.2006. noteikumi Nr.556) SKA-178
- Maksātspējīgo darba devēju darbinieku prasījumu apmierināšanas un administratora atbildības izmaksas kārtība**
(27.12.2011. noteikumi Nr.995) SKA-630
- Meža inventarizācijas un Meža valsts reģistra informācijas aprites noteikumi**
(28.08.2007. noteikumi Nr.590, zaudējuši spēku no 01.01.2013.) SKA-220
- Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi**
(30.01.2001. noteikumi Nr.45, zaudējuši spēku no 01.01.2013.) SKA-220
- Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu klasifikācija un nekustamā īpašuma lietošanas mērķu noteikšanas un maiņas kārtība**
(20.06.2006. noteikumi Nr.496) SKA-490
- Nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu lietošanas kārtība**
(22.12.2009. noteikumi Nr.1652) SKA-499
- Noteikumi par advokāta samaksu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanu kriminālprocesā un samaksas kārtību**
(27.09.2005. noteikumi Nr.727, zaudējuši spēku no 15.11.2006.) SKA-313
- Noteikumi par amatu klasifikācijas sistēmu un amatu klasificēšanas kārtību valsts tiesās pārvaldes iestādēs**
(03.05.2005. noteikumi Nr.310, zaudējuši spēku no 15.05.2010.) SKA-285

- Noteikumi par civilstāvokļa aktu reģistrācijas kārtību, civilstāvokļa aktu reģistru paraugiem, kurus izsniedz, pamatojoties uz reģistru ierakstiem**
(29.11.2005. noteikumi Nr.904) SKA-738
- Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu**
(05.12.2000. noteikumi Nr.421) SKA-220
- Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-08 "Daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamie nami"**
(03.02.2009. noteikumi Nr.102) SKA-656
- Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 231-03 "Dzīvojamo un publisko ēku apkure un ventilācija"**
(23.09.2003. noteikumi Nr.534) SKA-656
- Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu**
(21.02.2006. noteikumi Nr.153) SKA-220
- Noteikumi par notiesāto uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām**
(09.04.2002. noteikumi Nr.155,
zaudējuši spēku no 23.12.2006.) SKA-372
- Noteikumi par papildu deklarācijas par ienākumiem, ieņēmumiem, naudas un citiem uzkrājumiem, īpašumiem un to vērtības maiņu veidlapu un kārtību, kādā Valsts ieņēmumu dienests uz aprēķinu pamata nosaka iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja apliekamo ienākumu**
(19.09.2006. noteikumi Nr.780) SKA-116
- Noteikumi par pārejas posma pasākumu piemērošanas kārtību cukura un cukuru saturošu produktu tirdzniecībā sakarā ar pievienošanas Eiropas Savienībai**
(29.04.2004. noteikumi Nr.469) SKA-2
- Noteikumi par publiskas personas zemes nomu**
(30.10.2007. noteikumi Nr.735) SKA-235
- Noteikumi par Rīgas brīvdabas robežu noteikšanu**
(22.08.2006. noteikumi Nr.690) SKA-460
- Noteikumi par transportlīdzekļa piespiedu pārvietošanu un transportlīdzekļa atzīšanu par ilgstoši atstātu uz ceļa**
(07.09.2004. noteikumi Nr.767) SKA-17
- Noteikumi par ūdens resursu lietošanas atļauju**
(23.12.2003. noteikumi Nr.736) SKA-95/12
- Noteikumi par ūdenstilpju un rūpnieciskās zvejas tiesību nomu un zvejas tiesību izmantošanas kārtību**
(12.12.2000. noteikumi Nr.433,
zaudējuši spēku no 01.07.2009.) SKA-148
- Noteikumi par vadības ligumiem**
(21.01.1997. noteikumi Nr.46,
zaudējuši spēku no 01.01.2009.) SKA-77
- Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību**
(22.12.2008. noteikumi Nr.1068,
zaudējuši spēku no 01.01.2010.) SKA-313
- Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidiem, maksimālo stundu skaitu, samaksas apmēru un kārtību**
(06.11.2006. noteikumi Nr.920,
zaudējuši spēku no 01.01.2009.) SKA-213, SKA-313
- Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidiem, maksimālo stundu skaitu, samaksas apmēru un kārtību**
(07.06.2005. noteikumi Nr.407,
zaudējuši spēku no 15.11.2006.) SKA-313
- Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēju reģistrāciju un ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli**
(14.11.2000. noteikumi Nr.397) SKA-83
- Noteikumi par zemes reformas īstenošanu pilsētās**
(29.08.1995. noteikumi Nr.264,
zaudējuši spēku no 01.01.2006.) SKA-70
- Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanā radušos zaudējumu un izdevumu kompensēšanas un sabiedriskā transporta pakalpojuma tarifa noteikšanas kārtība**
(26.10.2009. noteikumi Nr.1226,
zaudējuši spēku no 09.06.2012.) SKA-386
- Slīteres nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi**
(13.03.2001. noteikumi Nr.116) SKA-220
- Troksņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība**
(13.06.2004. noteikumi Nr.597) SKA-139
- Valsts noslēpuma objektu saraksts**
(26.10.2004. noteikumi Nr.887) SKA-135
- Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi**
(06.01.2004. noteikumi Nr.21) SKA-135
- Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nolikums**
(21.06.2011. noteikumi Nr.459,
zaudējuši spēku no 10.01.2013.) SKA-658
- Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi**
(19.10.2004. noteikumi Nr.883;
zaudējuši spēku no 10.10.2009.) SKA-532
- Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi**
(06.10.2009. noteikumi Nr.1148) SKA-532

Vispārīgie būvnoteikumi

(01.04.1997. noteikumi Nr.112) SKA-59, SKA-247,
SKA-301, SKA-376

1.4. PAŠVALDĪBU SAISTOŠIE NOTEIKUMI**Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu
piešķiršanas kārtība Rīgā**

(Rīgas domes 11.09.2007. saistošie noteikumi Nr.88,
zaudējuši spēku no 24.01.2013.) SKA-555

**Par nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanu un
atvieglojumu piešķiršanas kārtību Rīgā**

(Rīgas domes 17.02.1998. saistošie noteikumi Nr.9,
zaudējuši spēku no 10.10.2007.) SKA-555

**Par Rīgas attīstības plāna 1995.-2005.gadam
pieņemšanu un Rīgas pilsētas apbūves noteikumu
apstiprināšanu**

(Rīgas domes 12.12.1995.lēmums Nr.2819) SKA-247

Rīgas brīvostas noteikumi

(Rīgas domes 07.03.2006. saistošie noteikumi Nr.42) SKA-43

Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi

(Rīgas domes 20.12.2005. saistošie noteikumi Nr.34) SKA-702

1.5. CITI DOKUMENTI**Likuma „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu
izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās”
projekta anotācija**

..... SKA-3

Zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības takses

(Tieslietu ministra 2003.gada 10.janvāra
instrukcija Nr.1-2/2) SKA-34

**Instrukcija par Ministru kabineta rīkojumu projektu
sagatavošanu par valsts īpašuma objektu un
zemesgabalu nodošanu privatizācijai**

(Ministru kabineta 2005.gada 30.augusta
instrukcija Nr.9) SKA-61

**Metodika zemes gabalu noteikšanai pie
privatizējamām daudzdzīvokļu mājām**

(Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas
1997.gada 18.decembra metodika) SKA-70

2.STARPTAUTISKIE TIESĪBU AKTI**2.1. STARPTAUTISKIE LĪGUMI (KONVENCIJAS)****ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija**

(ANO; pieņemta 10.12.1948.) SKA-505

**Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību
aizsardzības konvencija**

(EP; pieņemta 04.11.1950.;
Latvijā spēkā no 27.06.1997.) SKA-2, SKA-3, SKA-16,
SKA-309, SKA-372

**Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības
dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu
iestādēs saistībā ar vides jautājumiem**

(pieņemta 25.06.1998.;
Latvijā spēkā no 12.09.2002.) SKA-139, SKA-424

**Latvijas Republikas valdības un Lielbritānijas
un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības
konvencija par nodokļu dubultās uzlikšanas un
nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz
ienākuma un kapitāla pieauguma nodokļiem**

(pieņemta 08.05.1996.;
Latvijā spēkā no 20.11.1996.) SKA-538

**Starptautiskais pakts par pilsoniskajām
un politiskajām tiesībām**

(ANO; pieņemts 16.12.1966.;
Latvijā spēkā no 24.03.1992.) SKA-309, SKA-505

2.2. EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBU AKTI**2.2.1. Dibināšanas līgumi****Eiropas Savienības pamattiesību harta**

(pieņemta 07.12.2000.) SKA-16

Līgums par Eiropas Savienības darbību

(parakstīts 25.03.1957.; līdz 01.12.2009. – Eiropas Kopienas
dibināšanas līgums (Romans līgums))
49. (iepriekš 43.) pants SKA-903
56. (iepriekš 49.) pants SKA-903

**Akts par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas,
Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas
Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas,
Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un
Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem
un pielāgojumiem līgumos, kas ir Eiropas Savienības
pamatā**

(parakstīts 16.04.2003., pieņemts un apstiprināts 12.11.2003.,
spēkā no 01.05.2004.) SKA-2

2.2.2. Regulas**Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK)**

**Nr.1049/2001 par publisku piekļuvi Eiropas
Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem**
(pieņemta 30.05.2001.) SKA-224, SKA-226

Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK)

Nr.1370/2007 par sabiedriskā pasažieru transporta pakalpojumiem, izmantojot dzelzceļu un autoceļus, un ar ko atceļ Padomes regulu (EEK) Nr.1191/69 un Padomes regulu (EEK) Nr.1107/70

(pieņemta 23.10.2007.).....SKA-386/12, SKA-903/12

Komisijas Regula (EK) Nr.60/2004, ar ko nosaka pārejas posma pasākumus cukura nozarē sakarā ar Čehijas, Igaunijas, Kipras, Latvijas, Lietuvas, Ungārijas, Maltas, Polijas, Slovēnijas un Slovākijas pievienošanu

(pieņemta 28.04.2005.)..... SKA-2

Komisijas regula Nr.1789/2003 par grozījumiem Padomes 1987.gada 23.jūlija regulā (EEK) Nr.2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu

(pieņemta 11.09.2003.)..... SKA-17

Padomes regula (EEK) Nr.918/83, ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrivojumiem no muitas nodokļiem

(pieņemta 28.03.1983.)..... SKA-453

Padomes regula (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi

(pieņemta 12.10.1992.).....SKA-17, SKA-65, SKA-202

Padomes Regula (EK) Nr. 1260/2001 par cukura tirgu kopīgo organizāciju

(pieņemta 19.04.2002.)..... SKA-2

2.2.3. Direktīvas

Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

(pieņemta 21.05.1992.)..... SKA-220

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā

(pieņemta 23.10.2000.)..... SKA-16

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2007/66/EEK, ar ko Padomes direktīvas 89/665/EEK un 92/13/EEK groza attiecībā uz pārskatīšanas procedūru efektivitātes uzlabošanu valsts līgumu piešķiršanas jomā

(pieņemta 11.12.2007.)..... SKA-678, SKA-903

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2008/94/EK par darba ņēmēju aizsardzību to darba devēju maksātspējas gadījumā

(pieņemta 22.10.2008.)..... SKA-630

Padomes direktīva 85/337/EEK „Par dažādu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu”

(pieņemta 27.06.1985.)..... SKA-139

Padomes direktīva 89/665/EK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām

(pieņemta 21.12.1989.)..... SKA-903

Padomes direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu

(pieņemta 28.11.2006.)..... SKA-8, SKA-10, SKA-199

2.2.4. Citi dokumenti

Eiropas Padomes Venēcijas komisijas dokuments „Miermilīgas pulcēšanās brīvības vadlinijas”

(pieņemts 04.06.2010.)..... SKA-309

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ – JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI DAUDZVEIDĪGOS KLASIFIKATOROS

Augstākās tiesas mājaslapā www.at.gov.lv tiek publicēti Senāta nolēmumi, kuru atziņas veido judikatūru noteiktu tiesību jautājumu izpratnē. Judikatūras nodaļa sadarbībā ar Senāta departamentiem nolēmumus atlasa un apstrādā, veidojot tiesību attīstībai nozīmīgas atziņas.

Ja ar konkrētu nolēmumu tiek mainīta vai grozīta Senāta judikatūra, tas tiek papildus norādīts, tāpat tiek norādīts, ja nolējumam pievienotas senatora atsevišķās domas, kas tiek publicētas pēc nolēmuma. Senāta Civillietu departamenta un Senāta Administratīvo lietu departamenta sadaļā pievienoti arī atsevišķu Senāta rīcības sēžu lēmumi, kā arī departamenta pieteikumi Satversmes tiesai un lēmumi par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālu nolēmumu pieņemšanai.

Judikatūras nodaļa mājaslapā publicētos nolēmumus arī sistematizējusi vairāku veidu klasifikatoros, lai tie būtu ērtāk un plašāk izmantojami. Šobrīd izveidoti triju veidu klasifikatori.

1. KLASIFIKATORS

Nolēmumi publicēti hronoloģiskā secībā katram Senāta departamentam. Nolēmumi sakārtoti pa gadiem, to pieņemšanas secībā.

2. KLASIFIKATORS

Civillietās un administratīvajās lietās Senāta nolēmumi sistematizēti pēc lietu kategorijām, krimināllietās – pēc tiesību normām, ko skar nolēmumā risinātie jautājumi un kas saskan arī ar Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma struktūru.

Ja konkrētais Senāta nolēmums skar vairākus tiesību jautājumus, klasifikatorā tas ievietots pie katra no tiem.

Nolēmumi šajos klasifikatoros sakārtoti pa gadiem un augošā secībā pēc lietu numuriem.

Senāta Krimināllietu departamentam šis klasifikators sagatavots 2011. un 2012. gadam, Senāta Administratīvo lietu departamentam – katram

gadam, sākot no 2004. gada, un pakāpeniski tiek veidots arī aktuālais – 2013. gada klasifikators.

Savukārt Senāta Civillietu departamenta nolēmumi, sākot ar 2003. gadu, sistematizēti vienā klasifikatorā pēc lietu kategorijām un tiek papildināti ar 2013. gada nolēmumiem. Turklāt aiz katra nolēmuma numura, datuma un virsraksta ir publiskas arī nolēmumā paustās Senāta galvenās atziņas – tēzes, kas lietotājiem dod vispusīgāku priekšstatu par Senāta viedokli konkrētā jautājumā. Klasifikatora sadaļas veidotas, balstoties uz Augstākās tiesas mājaslapā un Senāta nolēmumu krājumos vēsturiski veidoto nolēmumu sadalījumu, bet Saistību tiesību daļa ir izvērstā sīkāk atbilstoši Civillikuma struktūrai, ņemot vērā judikatūras nolēmumos skartos jautājumus.

Šie klasifikatori pastāvīgi tiek papildināti – regulāri tiek pievienoti jaunākie nolēmumi. Lai vēl vairāk atvieglotu nolēmumu meklēšanu, pēc nepieciešamības tiks pilnveidots nolēmumu sadaļjums.

3. KLASIFIKATORS

Specializētie rādītāji. Senāta Civillietu departamenta sadaļā izveidots judikatūras arhīvā ievietoto Senāta nolēmumu atziņu rādītājs **darba lietās 2003. - 2012. gadam.** Senāta atziņas darba lietās sakārtotas Darba likuma un citu normatīvo aktu kārtībā. Pie katras atziņas pievienots attiecīgais Senāta nolēmums.

Tuvākajā laikā mājaslapā tiks publicēts vēl viens klasifikatoru veids – 2012. gada judikatūras nolēmumos izmantoto Tiesību aktu rādītājs, kas publicēts šajā Biļetena numurā.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2011

Augstākās tiesas Senāta 2011. gada nolēmumu krājums jau pirms tā atvēršanas kļuva par bibliogrāfisku retumu. Nelielā tirāža ātri atrada ceļu pie lasītājiem, un jau pirmajā nedēļā grāmatu vairs nevarēja iegādāties.

Senāta 2011. gada nolēmumu krājums izdots, pateicoties Tieslietu ministrijas atbalstam – kā valsts kapitāldaļu turētājs ministrija akceptēja, ka valsts SIA „Latvijas Vēstnesis” to izdod par saviem līdzekļiem.

Savukārt Augstākā tiesa ar saviem resursiem nodrošināja nolēmumu atlasu un anonimizāciju, nolēmumu sistematizāciju, rādītāju sagatavošanu un priekšvārdu tulkojumu angļu valodā.

Nolēmumu krājumā katram departamentam apkopoti 2011. gada juridiski nozīmīgākie 40 nolēmumi, kuros ietvertās tiesas atziņas ir judikatūra, kas izmantojama kā tiesību palīgavots.

Nolēmumi ir sistematizēti, tiem ir izstrādātas judikatūras tēzes. Katrai grāmatas daļai ir savs satura rādītājs, anotācija un pēc dažādiem kritērijiem izveidoti rādītāji – jēdzienu, tēžu, tiesību aktu, nolēmumu, uz kuriem dotas atsaucis u.c.

Krājuma kopējais apjoms ir 1328 lappuses.

JURIDISKĀS LITERATŪRAS JAUNUMI

Civilprocesa likuma komentāru atziņās izmantotie Augstākās tiesas Senāta nolēmumi. Civillietu departamenta nolēmumu izvilcumi

Izdevums ir ilustratīvs papildinājums grāmatām „Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28. nodaļa)” un „Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.1 nodaļa)”.

Grāmatu veidojusi Tiesu namu aģentūras sadarbībā ar Senāta Civillietu departamentu, un tajā apkopoti Senāta Civillietu departamenta nolēmumu izvilcumi, kuri izmantoti komentāru atziņu pamatošanai vai to labākas izpratnes sekmēšanai un uz kuriem komentāros dotas atsauces.

Izdevumā ietvertie nolēmumi iepriekš nav publicēti nolēmumu apkopojumu grāmatās. Atlasīti tikai tādi nolēmumi, kuros ietvertās tiesas atziņas komentāru tekstā nav pārstātas vai citētas. Atlasot nolēmumus publicēšanai, izvērtēta nolēmumos ietverta tiesas atziņu nozīme un aktualitāte konkrētu Civilprocesa likuma normu interpretācijā un piemērošanā. Tāpēc izdevumā ietverti ne tikai 2010.-2012. gadā, bet arī agrāk pieņemtie Senāta nolēmumi.

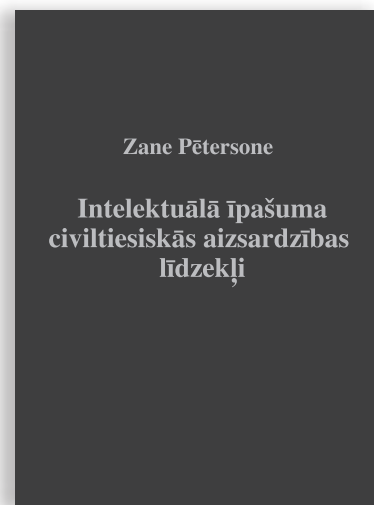
Tiesu prakses apkopojums darba tiesībās

Grāmata ir savdabīgs izdevums – vienkopus atrodams gan vēsturiskais atskats starpkaru Latvijas Senāta Civillietu departamenta praksē darba tiesībās, gan pēdējo gadu Augstākās tiesas Senāta prakse Darba likuma un citu likumu normu secībā.

Izmantoti 295 Senāta nolēmumi un 403 judikatūras tēzes lietās, kas saistītas ar darba tiesiskajām attiecībām.

Grāmatu izdevusi Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība ar Eiropas Savienības Struktūrfondu programmas finansējumu.

Izdevuma autore ir Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas konsultante Zinaīda Indrūna.

Intelektuālā īpašuma civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi

Lasītājiem, kuri interesējas par intelektuālo īpašumu un tā tiesiskās aizsardzības līdzekļiem mūsdienās, noderīga būs Tiesu namu aģentūras izdotā tiesību doktores, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneses Zanes Pētersones grāmata „Intelektuālā īpašuma civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi”. Grāmatas priekšvārdā akadēmiķis, LU profesors un Augstākās tiesas senators Dr.habil.iur. Kalvis Torgāns norāda, ka tiesu lietas par intelektuālā īpašuma aizsardzību Latvijā nav sevišķi bieža parādība, taču tās, kuras tiek uzsāktas, ir visai komplicētas un prasa plašas zināšanas. Tāpēc pozitīvi vērtējama autore pievēršanās intelektuālā īpašuma tiesiskās aizsardzības problēmai, balstoties uz Latvijas tiesību aktiem, juridisko praksi, kā arī plaši izmantojot ārvalstu autoru pētījumus, starptautiskos līgumus un Eiropas Savienības tiesību aktus. Grāmatā apkopoti pētījumi astoņu gadu garumā.

Grāmata interesanta un noderīga vairāku apsvērumu dēļ. Pirmkārt, tā dod labu pārskatu par tiesā piemērojamiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem Latvijā un ar tiem saistītajām problēmām. Otrkārt, tās ieguldījums ir latviešu valodai atbilstošas terminoloģijas ieviešana un nostiprināšana intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā. Treškārt, grāmatā ietverti daudzi interesanti un pamācoši piemēri no ārvalstu prakses. Ceturtkārt, darbā atrodama gan kritika par intelektuālā īpašuma civiltiesisko aizsardzības līdzekļu piemērošanu Latvijā, gan sniegti priekšlikumi likumu un tiesību prakses pilnveidošanai.

2012. GADA NOTIKUMI

28. jūnijs. Ar videokonferenci Augstākajā tiesā noslēdzas Latvijas tiesu modernizācijas projekta posms

8. maijs. Valsts prezidents pasniedzis Atzinības krustu bijušajam Augstākās tiesas senatoram Georgijam Kuzņecovam

28. maijs. Tieslietu ministrs Gaidis Bērziņš pasniedz Tieslietu sistēmas Goda zīmi Augstākās tiesas priekšsēdētājam Ivaram Bičkovičam

15. maijs. Ar Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju Veroniku Krūmiņu un senatori Daci Mitu tiekas ANO neatkarīgais eksperts Dr. Cefas Lumina

17. novembris. Latvijas valsts proklamēšanas svētku pasākumā Augstākajā tiesā dzied jauniešu koris „Kamēr”

27. decembris. Temīdas balvu-2012 saņem Gada darbinieks – Uldis Čuma-Zvirbulis, Gada tiesneša palīgs – Gunvaldis Davidovičs, Gada tiesnesis – Edīte Vernuša, Gada cilvēks – Zigmants Gencs

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv